ప్రకటన.

ఇందువలన నెల్లరకుం దెలియఁజేయడ మేమనఁగా.

ఈ సౌందర్యలహరి యన్నువ్యాఖ్యతో ముద్రించుటకుఁగాను గాలాద్రవ్యవ్యయము చేతను అనేక మాతృకలను సంపాదించి పండితులచే పరిష్కరింపించి - బెంగుళూరు, వాజపేయ, కృష్ణశాస్త్రులవారిచేత - ౧౮౮౭ వ సం॥ ౨౫ యో ఆక్టు ప్రకారము గ్రంథ స్వాతంత్ర్యమును పొంది ముద్రింపఁబడినదిగనుక దీనిని మరియెవరును ముద్రింపకూడదు.

ఈగ్రంథము వలయువారలు - బెంగుళూరు, బుక్ డిపో ఏజంటు, వాజపేయ॥ కృష్ణయ్యగారికి వ్రాసి తెప్పించుకోవచ్చును.

దీనిక్రయము రు.	౧	౦	౦
పోస్టు చార్జి.	౦	౨	౦

శ్రీరస్తు

ఉపోద్ఘాతః

ఇహ ఖల్వఖిల జగజ్జననావనాది లీలాలోలాంతరః పరమేశ్వరః పరమమోహాంధకూపపరిభ్రమణ పర్యాకులలోకానుజిఘృక్షయా శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవర్యాత్మనా స్వాంశేనావతీర్య శారీరమీమాంసోపనిషద్గీతా సహస్రనామస్తోత్ర పంచరుద్ర - నృసింహతాపినీసనత్సుజాతీయభాష్యప్రణయనమిషేణ సాధుసార్థాన్కృతార్థయన్నారచయ న్నిష్ఠయా తత్రాప్యాకలయన్ తత్ర తత్ర దేవతాయతన యంత్రోద్ధారాదిభిరనితరసాధ్యైః కర్మభిరఖిల జగతాం విస్మయం- ఆనందయన్నఖిలబుధజనాభినంద్యాఖిలదేవతాస్తోత్రజాత ప్రణయనేన ప్రణతజనాన్-సార్థకీకుర్వన్ పరమార్థసంపాదన ధురీణ- వివేకచూడామణ్యాత్మబోధోపదేశసహస్రికా- మహావాక్యదర్పణ- వాక్యసుధాసంగాత్మప్రకరణయోగతారావళ్యాదిభిరసంఖ్యాతైర్వేదాంతప్రకరణజాతైర్ముముక్షుసాధానంగ రా- ఆసాద్యబదరికాం ప్రతిష్ఠాప్య పరమాపత్పరిహారణప్రకాశితకీర్తిం నారాయణమూర్తిం అధిగమ్యాంధకారాతి ప్రముఖాఖిలముఖాశనసన్నిధానం తత్ర నయనాస్మేర నిమేషాధీనజగజ్జననాది లీలయా నతజనావనశీలయా అవతంసితసీతాంశుకలయా పరయా చిత్కలయా సంబోధితస్సముచీకరత్స్ప్రకటితోపాసనాపారంపరీం పరివహత్పరమార్థధురీం సౌందర్యలహరీం— *

చాంచల్యేనవిలోచనస్యమనసో విక్షేపభారేణవా స్యాదేవస్ఖలితం క్వచిత్క్వచిదిహ ప్రాగల్భ్యలోపేనవా । ఆలోచ్య శ్రమమేకకాన్తమపరం కావ్యస్తు కాత్మీయతో ధీమంతః కరుణావిశేష హృదయానందంతు నిందంతు వా ॥ *

శ్రీరస్తు.

—*—

శ్రీశారదాయైనమః.

సవ్యాఖ్యా - సౌందర్యలహరీ.

శ్రీగణాధిపతయేనమః ॥ వందేమహిమహీయాంసమంసలంబిజటాధరం । యత్కంకణఝణత్కారరవశ్శబ్దానుశాసనం ॥ శేషాశేషోక్తిభూషాకణచరసువచశ్చక్రసౌగంధ్యజిఘ్రాభట్టోక్తిప్రౌఢిలీలాగురుతరగురుగీర్గుంభశుంభద్విజృంభాః॥ నిశ్శంకాశ్శంకరోక్తాపశుపతిమతనిర్వాహకాస్సాంఖ్యసంఖ్యా యస్యశ్రీలొల్లలక్ష్మీధర విబుధమణే ర్భాంతివాచాంనిగుంభాః ॥ సోయం లక్ష్మీధరఃప్రాహటీకాంలక్ష్మీధరాభిధాం॥ ఏనాంసమాహితస్వాంతాః సేవంతాంసతతంబుధాః ॥ స్యాదేవమేలసతయామితమాత్రదృష్టాదోషఃక్వచిత్క్వచిదథాపిచకాపిశంకా॥ నైసర్గికీఖలుగుణాకరుణాప్రవీణాశక్తిస్సదావిజయతే ఖలుసజ్జనానాం ॥ ...... *

మూ॥ శివ శ్శక్త్యాయుక్తో యదిభవతి శక్తః ప్రభవి
తుంనచేదేవం దేవో నఖలుకుశలస్పందితుమపి।
అతస్త్వామారాధ్యాంహరిహరవిరించాదిభిరపి
ప్రణంతుంస్తోతుంవాకథమకృతపుణ్యఃప్రభవతి॥ ౧.।

అ ॥ ఇహఖలు శంకరభగవత్పూజ్యానామతత్వవేదినః సమయాఖ్యాం చంద్రకళాం శ్లోకశతకేన ప్రస్తువంతి ॥ ... ... *

వ్యా ॥ శివఇతి ॥ శివః సర్వమంగళోపేతః సదాశివతత్వం॥ వశకాంతావిత్యస్మాద్ధాతోశ్శివశబ్దోనిష్పన్నః ॥ యథోక్తం॥ హిసిధాతోస్సింహశబ్దో వశకాంతౌ శివస్మృతః ॥ వర్ణవ్యత్యయతస్సి

ద్ధోపశ్యకః కశ్యపాదివత్ ॥ ఇతివశకాంతావిత్యయంధాతుస్తు దా
దిష్వసంగృహీతః ॥ తదాజేర్వశతేర్దీప్తిరర్థః ॥ శాంతిదీ
ప్తిః ఆదాజేర్వష్టి రిగమనార్థః ॥ ఇచ్ఛాశక్త్యాశ్రయత్వాత్ ఈశ్వర
స్య శివత్వం - వశతి ప్రకాశతే స్వయంప్రకాశత ఇతి ॥ యద్వా స్వ
స్మిన్ ప్రపంచం ప్రకాశయతీతి శివః ॥ యద్వా శీఙ్ స్వప్న ఇత్యస్మా
ద్ధాతోః శివశబ్దో నిష్పన్నః ॥ స్వప్నం క్షిపతీతి శివః - జాడ్యర
హితః - అవిద్యావినిర్ముక్త ఇత్యర్థః ॥ యద్వా సుప్తమవిద్యాం
జాగరయతీతి శివః - సాదాఖ్యకలాసంవలిత ఇతి యావత్ ॥ తస్యై
వ శివపదవాచ్యత్వం వక్ష్యతే ॥ తాదృశః శివః శక్త్యా జగన్నిర్మాణ
శక్త్యా యుక్తః అవిచ్ఛిన్నశ్చేత్ - అవిద్యావచ్ఛిన్న చైతన్యస్యైవ
బ్రహ్మణః జగన్నిర్మాణ శక్తత్వాత్ - యది ప్రపంచం నిర్మా
తుం ప్రభవితుం భవతి - శక్తః - న చేదేవం - శక్త్యాయుక్తో న భవే
దిత్యర్థః ॥ దీవ్యతీతి దేవః - న ఖలు నిషేధసంభావనాయాః స్పం
దితుమపి కుశలస్సమర్థః నిరాకారస్య విభోరాకాశతుల్యస్య స్పం
దనాయోగాదితి హృద్గతోఽర్థః ॥ వాక్యార్థస్తు శివశక్త్యా జాయా
యా పతిత్వాదేవ జాయయా శక్త్యా యుక్తశ్చేత్ - ప్రపంచరూపసం
తానం నిర్మాతుం శక్నోతి ॥ తయాపి యుక్తశ్చేన్న శక్నోతీతి ॥
ఆగమరహస్యార్థస్తు శివశబ్దేన నవయోనిచక్రమధ్యే చతుర్యోన్యా
త్మకమర్ధంచక్రముచ్యతే ॥ శక్తిశబ్దేనావశిష్టం పంచయోన్యాత్మ
కమర్ధంచక్రముచ్యతే ॥ ఏవమర్ధద్వయమిళితం నవయోన్యాత్మ
కం చక్రం భవతి ॥ ఏతస్మాచ్చక్రాదేవ జగదుత్పత్తిస్థితిలయా భవం
తీతి పురస్తాన్నివేదయిష్యతే ॥ చతుర్భిశ్శివచక్రైశ్చ శక్తిచక్రైశ్చ
పంచభిః ॥ శివశక్త్యాత్మకం జ్ఞేయం శ్రీచక్రం శివయోర్వపురితి ॥ శివ
శక్త్యోర్మేళనం షట్త్రింశత్తత్త్వాతీతం - తత్త్వాంతరమితి పురస్తా
న్నివేదయిష్యతే ॥ ఏతస్మాత్ స్మేళనాదేవ జగదుత్పత్తిస్థితిలయాస్సకే

వలాదేవేతిచ వక్ష్యతే ॥ యథోక్తం వామకేశ్వర మహాతంత్రే । చతుశ్శత్యాం ॥ పరోపిశక్తిరహితః శక్త్యాయుక్తో భవేద్యది ॥ సృష్టిస్థితిలయాన్ కర్తుం శక్తిశ్శక్తస్స ఏవహీతి ॥ ఏతదృతుభిర్నాశ్రీకం రైరిత్యాదిశ్లోకవ్యాఖ్యానావసరే నిపుణతరముపపాదయిష్యామః ॥ అతస్తస్మాద్ధేతోః త్వాం భగవతీం ఆరాధ్యాం ఆరాధయితుం పూజయితుమర్హాం హరిహరవిరించాదిభిః హరిర్విష్ణుః- హరో రుద్రః విరించో బ్రహ్మా ॥ ఆదిశబ్దేన ఇంద్రాదయస్సంగృహ్యంతే । తేఽపి అధికారపురుషాః- ప్రపంచాంతఃపాతినః - తైర్నమస్కార్యత్వం ప్రపంచజనఇత్యాదియుక్తమేవైతత్ ॥ అతస్త్వామారాధ్యామితి ॥ నత్వా కోపస్తుతిరితి శేషః - యద్వా - నిగమవాచో గృహ్యంతే- నిగమసేవ్యత్వాద్భగవత్యాస్సముత్తరశ్రుతీనాం మూర్ధాన ఇత్యాదౌ స్ఫుర్యతే ॥ విరించిశబ్దః అకారాంతోఽప్యస్తి ॥ అపిశబ్దః - కథం శబ్దార్థముపసంహరోతి ॥ ప్రణంతుం నమస్కర్తుం ప్రశబ్దః కాయికం వాచికం మానసికం త్రివిధం నమస్కారమాహ । స్తోతుం వా కేవలంస్తుతిమాత్రమపికర్తుంవేతి - అకృతపుణ్యః - పూర్వజన్మార్జితపుణ్యానిలయః - కృతపుణ్యో తదన్యః అకృతపుణ్యః - ప్రభవతి ॥ ఈషద్ - అత్రేత్థం పదయోజనా ॥ హే భగవతి శివోఽపి శక్త్యాయుక్తో భవతి యది తర్హి ప్రభవితుం శక్తః - నచేదేవం- ఏవంన చేత్- స్పందితుమపి న కుశలోఽఖలు అతః హరిహరవిరించాదిభిరపి ఆరాధ్యాం త్వాం - అకృతపుణ్యః ప్రణంతుం స్తోతుం కథంవా ప్రభవతి ॥ ... ... ౧ ॥

మూ॥ తనీయాంసం పాంసుం తవ చరణపంకేరుహభవం
విరించిస్సంచిన్వన్ విరచయతి లోకానవికలం ।
వహత్యేనం శౌరిః కథమపి సహస్రేణ శిరసాం
హరస్సంక్షుద్యైనం భజతి భసితోద్ధూళనవిధిం ॥ ౨ ॥

వ్యా॥ తనీయాంసమితి ॥ తనీయాంసం సూక్ష్మం పాంసుం ర
జఃకణం- తవభగవత్యాః దేవ్యాశ్చరణపంకేరుహాభవం- చరణేపం
కేరుహేఇవ - తాభ్యాంభవం విరించిః బ్రహ్మవిరించిశబ్దఃఇకారాం
తః (విరించిశ్చవిరంచవశ్చత్యమరః) సంచిన్వన్ సంపాదయన్
భాగీకుర్వన్నిత్యర్థః ॥ విరచయతి కరోతి- లోకాన్ లోక్యంతఇతి
లోకాః స్థావరజంగమాత్మక ప్రపంచ ఇత్యర్థః॥ యద్వాఊర్ధ్వా
లోకాస్సప్తభూరాదయః అధోలోకాస్సప్తఅతలాదయః - ఏవం
చతుర్దశలోకాః- అవికలం పరస్పరాసంకీర్ణాయథాభవతితథా.
యద్వాయావత్ప్రళయంవైకల్యమేతేషాం యథానభవతి తథావ
హతి ప్రాపయతి - రక్షయతి ॥ ఏవం పాంసుకణం చతుర్దశలో
కాత్మకతయావస్థితంశౌరిః శూరస్య అపత్యంశౌరిః బలభద్రఃతేన శే
షోలక్ష్యతే- శేషావతారత్వాద్బలభద్రస్య- యద్వా శ్రుణోతిహి
నస్తీతిశౌరిః సర్పరాజః శేషఇతియావత్- యద్వాశౌరిః విష్ణుః -
యథోక్తంచతుశ్చత్వాం- శింశుమారాత్మనావిష్ణుస్సప్తలోకాన
ధిష్ఠితాన్-ధత్తే శేషతయాలోకాన్ భూరాదీనూర్ధ్వాతస్థితానితి।
శేషపక్షేవిశేషఏవవిష్ణుః - రక్షణేవిష్ణోరేవాధికారాత్ కథమపిక
థంచిత్ సహస్రేణశిరసాం- హరః అంతకాలే ప్రపంచంహరతీతి
హరఃసంక్షుద్య సంమ్యక్క్షుద్రీకృత్వాఏనం చతుర్దశభువనాత్మ
కతయావస్థితం పాదరజఃకణం- భజతి సేవతే ॥ ఉపవహతీత్య
ర్థః - భసితోద్ధూళనవిధింభసితేనయదుద్ధూళనం దేహాలేపన
మంగరాగకరణం తస్యవిధిరనుష్ఠానంతథోక్తం ॥ అత్రేత్థంపద
యోజనా ॥ హేభగవతి విరించిః తవచరణ పంకేరుహాభవం తనీ
యాంసంపాంసుం సంచిన్వన్ లోకాన్ అవికలంవిరచయతి॥ హే
భగవతిశౌరిః ఏనంశిరసాంసహస్రేణకథమపివహతి ॥ హే భగవ
తిహరః ఏనంసంక్షుద్యభసితోద్ధూళనవిధింభజతి. అయంభావః-

బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరాణాం పంచవిధయస్సృష్టిస్థితిలయకర్తృ
త్వం భగవత్యాః పాదాబ్జరేణుమహిమాయత్తమితి ॥... ... ౨॥

మూ॥ అవిద్యానామంతస్తిమిరమిహిరద్వీపనగరీ
జడానాం చైతన్యస్తబకమకరందస్రుతిఝరీ ।
దరిద్రాణాం చింతామణిగుణనికా జన్మజలధౌ
నిమగ్నానాం దంష్ట్రా మురరిపువరాహస్య భవతి ॥ ౩ ॥

అ ॥ తమేవ పాంసుం ప్రస్తౌతి ॥ వ్యా ॥ అవిద్యానామితి ॥ ఏష పాంసుః అవిద్యానాం అవిద్యావిష్టచిత్తానాం అజ్ఞానినామిత్యర్థః- నత్వవిద్యమానవిద్యానాం అవిద్యాయా భావరూపత్వాత్ అకారాదిత్వాదప్రత్యయః-యద్వా అవిద్యావంతః అవిద్యా ఇతి ॥ యద్వా అవిద్యావిశిష్టచిత్తా అభ్యుపచారేణ అవిద్యా ఇతి ॥ తేషాం అంతస్తిమిరమిహిరద్వీపనగరీ అంతస్తిమిరమంతస్స్థితాజ్ఞానం అజ్ఞానస్య తిమిరత్వారోపణం ఆవరణకత్వసామ్యాత్ యథా బాహ్యపదార్థానావృణోతి తమః తథాంతరపదార్థమాత్మానం ఆవృణోత్యవిద్యా తస్య తిమిరస్య మిహిరద్వీపనగరీ మిహిరస్య సూర్యస్య ద్వీపః సముద్రమధ్యోదయప్రదేశః - తస్య నగరీ వాసగృహమితి యావత్ ॥-జడానాం మందానాం దుర్మేధసాం చైతన్యస్తబకమకరందస్రుతిఝరీ చేతనైవ చైతన్యం- స్వార్థే ష్యఞ్ చేతనా నామ అగతానాగత పదార్థ ప్రబోధకారిణీ చిత్తవిస్తారగుణా ప్రకాశనశక్తిః - తదేవ స్తబకః - కల్పవృక్ష గుచ్ఛః తస్య మకరందః పుష్పరసః తస్య స్రుతిస్స్రవణం నిష్యందః తస్య ఝరీ ప్రవాహః - దరిద్రాణాం దీనానాం చింతామణిగుణనికా చింతామణేః రత్నవిశేషస్య గుణనికా గుణనా నామ మేళనం స్తబకా ఇతి యావత్ ॥ జన్మజలధౌ జన్మైవ సంసారః స ఏవ జలధిః సముద్రః- సంసారే సముద్రత్వారోపణం అపారత్వసామ్యాత్ ॥ తత్ర నిమగ్నానాం సతాం

తన్య, జ్ఞనరాహిత్యేన మగ్నానాం దంష్ట్రా - స్పష్టంమురరిపువరా
హస్య మురోనామదైత్యః తస్యారిపుః విష్ణుః అయం మురరిపుశబ్దః
విశేషణవాచిత్వేపివిశేష్యంవిష్ణుమేవకథయతి॥ శబ్దస్వాభావ్యాత్॥
యథాత్రపంకజాదివత్ ప్రభక్తిసంకోచః- ద్రవ్యవాచకత్వాదస్యేతిత
స్య వరాహః - అవతారవిశేషః తస్య తథోక్తస్య భవతివర్తతే -
అత్రేత్థం పదయోజనా ॥ హేభగవతిభవత్యాదాబ్జరేణుఃఅవిద్యా
నాంఅంతస్తిమిరమిహిరద్వీపనగరీ - జడానాం చైతన్యస్తబకమక
రందస్రుతిఝరీదరిద్రాణాంచింతామణిగుణనికా- జన్మజలధౌనిమ
గ్నానాంమురరిపువరాహస్యదంష్ట్రాభవతి ॥ అత్రపరిణామాలం
కారః- ఆరోప్యమాణస్యారోపవిషయాత్మతయావస్థితేః॥ తథాచ
సూత్రం ॥ ఆరోప్యమాణస్య ప్రకృతోపయోగిత్వేపరిణామఇతి ॥
అస్యార్థః ॥ ఆరోప్యమాణస్య ప్రకృతోపయోగిత్వం ఆరోపవిష
యాత్మతయా స్థితినిబంధనమేవేతి ఫలాభిప్రాయేణోక్తమితి ॥ య
ద్వాఉల్లేఖాలంకారః ॥ నగర్యాదిరూపేణ పాంసో రుల్లేఖనాత్ ॥
రూపకంవాభవతు ॥ ప్రకృతోపయోగోవివక్షితఇతి ॥... ... ౩

మూ॥ త్వదన్యః పాణిభ్యా మభయ వరదో దైవతగణ
స్త్వమేకా నైవాసిప్రకటితవరాభీత్యభినయా।
భయాత్త్రాతుం దాతుంఫలమపిచవాంఛాసమధి
కంశరణ్యేలోకానాంతవహిచరణావేవనిపుణౌ॥౪॥

వ్యా॥ త్వదన్యఇతి ॥ త్వదన్యఃత్వత్ భవత్యాస్సకాశాత్ అన్యః-
ఇతరః పాణిభ్యాం హస్తాభ్యాం - అభయవరదః - అభయంభయ
రాహిత్యం- భయాత్త్రాణమితియావత్॥ వర ఇష్టోర్థః ॥ తౌదదా
తీత్యభయవరదః ఏకేనహస్తేన అభయదః-అన్యేనవరదఇత్యర్థః-
దైవతగణః - దేవ ఏవ దైవతం ॥ వినయాదిత్వాత్ - స్వార్థే
అణ్ప్రత్యయః - యథా చేతనైవ చైతన్యమితి - తేషాంగణః ఇం

్రాదయః- ఆదిత్యాదయశ్చ గణదేవతాః- త్వం భవతి- ఏకా- ముఖ్యా-
ఏకసంఖ్యాయుక్తా నైవాసి న భవస్యేవ ప్రకటితవరాభీత్యభినయా॥
ప్రకటితః ప్రకాశితః హస్తాభ్యామితి శేషః వరః ఇష్టార్థః- అభీతి
రభయం- భయాత్త్రాణం - తయోరభినయః- అభివ్యంజనం- యయా
స్యాస్సా తథోక్తా - హస్తాభ్యామభయవరదానం సర్వదైవతసా
ధారణమితి సర్వేషామసాధారణమభయవరాదనమాహ॥ భయా
త్త్రాతుం దాతుం ఫలమపిచ వాంఛాసమధికం వాంఛాయాః కామ
నాయాః సమ్యగధికం - కామితార్థాదధికమిత్యర్థః॥ శరణ్యే
శరణార్హే అర్హార్థే యత్ప్రత్యయః - లోకానాం చతుర్ద
శ భువనానాం తవ భవత్యాః - హిశబ్ద ఇత్యర్థేపి సూచ్యతే॥ చర
ణౌ పాదౌ ఏవకారః అవధారణే నిపుణౌ సమర్థౌ - అత్రేత్థం పద
యోజనా॥ హే భగవతి లోకానాం శరణ్యే త్వదన్యః దైవతగణః
పాణిభ్యామభయవరదః ఏకా త్వమేవ పాణిభ్యాం ప్రకటితవరాభీ
త్యభినయా నైవాసి హి॥ ఇతి సంచింత్య తవ చరణావేవ భయాత్త్రా
తుం వాంఛాసమధికం ఫలమపి దాతుం నిపుణౌ॥ అయంభావః హస్తాభ్యా
మభయవరదానం సర్వసాధారణమితి కృత్వా త్వచ్చరణావేవ తా
దృశాభయవరదానే స్వయమేవ వ్యాపృతౌ - అతస్తవ నకర్తవ్యం,
హస్తాభ్యామభయవరప్రదానం ప్రయోజనాభావాత్ - సర్వసా
ధారణప్రసంగాత్ - లోకైకశరణ్యత్వ వ్యాఘాతశ్చేత్యుభయ దోష
ఇతి॥ అత్ర వ్యతిరేకాలంకారస్స్పష్టః॥ కావ్యలింగాలంకారోపి॥ త
యోరంగాంగిభావేన సంకరః ... ... ౪॥

మూ॥ హరిస్త్వామారాధ్య ప్రణతజనసౌభాగ్యజననీం
పురానారీభూత్వా పురరిపుమపి క్షోభమనయత్।
స్మరోపి త్వాం నత్వా రత[illegible]హ్యేన వపుషా
మునీనామప్యంతః ప్రభవతి హి మోహాయ మహతాం॥ ౫॥

త్వా ॥ హరిరితి ॥ హరిర్విష్ణుః - త్వాం భగవతీం చక్రరూపిణీం వి
ద్యారూపిణీం చ ఆరాధ్య ప్రణిపత్య స్తుత్వా జపిత్వా చ అత ఏవ త్రిపురసుం
దరీ ప్రస్తారభేదేన ఏకస్య ప్రస్తారస్య ఋషిర్విష్ణుః - ఋషిర్నా
మ దేవతామంత్రో యేన దృష్టః స ఋషిరిత్యత ఏవాహుర్దర్శనాదృషి
రితి ఇయం పంచదశాక్షరీవిద్యా ఋగ్వేదే ఆమ్నాతా ॥ చత్వార
ఈం బిభ్రతి తుమయంత ఇత్యాదౌ - న చాత్ర ఈంకారత్రయం హృ
ల్లేఖాత్రయస్య శ్రుతత్వాదితి వాచ్యం । షోడశకలాత్మకస్య శ్రీబీజ
స్య గురుసంప్రదాయవశాత్ విజ్ఞేయస్య స్థితత్వాత్ - చతుర్ణా
మీంకారాణాం స్థితిర్మూలవిద్యాయా వేదస్థితత్వం సిద్ధం॥ అత్ర కేచి
త్కులసమయాచారానభిజ్ఞాః చత్వార ఈం బిభ్రతి తుమయంత ఇ
త్యాది శ్రుతిచోదితాః చత్వార ఈంకారాః ఈకారేణ సార్ధం
హృల్లేఖాత్రయమిత్యాహుః ॥ తన్న॥ ఈంకారస్య ఈకారతోఽత్రై
రయుక్తత్వాత్ ॥ మూలవిద్యాయాః షోడశవర్ణాత్మకత్వాత్-
షోడశవర్ణాత్మకత్వం షోడశనిత్యాప్రకృతిభూతత్వాత్ మూల
విద్యాయాః ఏతచ్చ చతుష్షష్ట్యాతంత్రైరితి శివశ్శక్తిః కామ ఇతి చ శ్లో
కద్వయవ్యాఖ్యానావసరే నిపుణతరముపపాదయిష్యామః- కించా
స్యమంత్రస్య వేదమూలత్వం సంజ్ఞానానువాకేన ఇయం వావ సరఘే
త్యనువాకేన చ ప్రతిపాద్యత ఇతి వక్ష్యతే॥ ప్రకృతమనుసరామః॥ ప్ర
ణతజనసౌభాగ్యజననీం ప్రకర్షేణ నతాః ప్రణతాః కాయికవాచిక
మానసికనమస్కారవంతః జనాః భక్తలోకాః తేషాం సౌభాగ్య జ
ననీం సవిత్రీం త్వాం నారీభూత్వా పురరిపుం త్రిపురాంతకం అపి క్షో
భ్యాదితేంద్రియత్వం సంభావయామి ॥ క్షోభం మనోవికారం అన
యత్ నయతి స్మ గతి బుద్ధ్యాదినా ద్వికర్మకత్వం స్మరోఽపి మ
న్మథోఽపి అపిశబ్దః పూర్వోక్తమర్థం సముచ్చినోతి ॥ యథావి
ష్ణుః భవస్మంత్రస్య ఋషిః ఏవం స్మరోఽపి త్వాం భగవతీం నత్వా శరణ

ముపగచ్ఛన్త్రీపద్మాసనపద్మాగర్భార్చిత్రితృణాన్యాలవిద్యాంసద్యాగతాజ్ఞానస్వ
త్ప్రీతాకానవన్మనౌందర్యాకరతాతమనలేహ్యానరలేః స్వసత్వాన్తి
నయనాభ్యాం లేహ్యానలేహనాన్మనరతనయున్మైతిన్య స్యానిత్యథా॥
యద్వారతినాశాన.అతి సుందరీనయన లేహ్యానిత్యతి సౌందర్యం
కామదేహవ్యద్యాతే। మునీనాంజితేంద్రియాణాం అపిశబ్దస్సంభా
వనాయాం అంతఃఅంతరంగాచిత్తవృత్త్యాప్రభవతి॥ సమర్థా హి
ప్రసిద్ధా మోహాయశబ్దాదివిషయాణాంభోత్పాదనాయ। మహతాం
మహాత్మనాం అత్రేత్థం పదయోజనా॥ హేభగవతి - ప్రణతజన
సౌభాగ్యజననీంత్వాం హరిరారాధ్యపురానారీభూత్వా పురరిపు
మపి క్షోభమనయత్॥ స్మరోపిత్వాంనత్వారతి నయనలేహ్యానవ
పుషామహతాంమునీనామపిఅంత మోహాయప్రభవతిహి॥ పురా
కిల - నారాయణఃస్త్రీరూపధారికవకస్యామనంప్రలోభ్యావధీత్॥
తాదృశంస్త్రీరూపంశంభునాప్రార్థితస్సతద్దర్శయిత్వాతంవ్యా
మోహయామాసేత్యాది కథానుసంధేయా॥ మన్మథోపిసకలముని
మనస్సంక్షోభంకుర్వాణఃప్రవర్తతే॥ ఏతచ్చకామేశ్వరతంత్రే
చతుశ్శత్యాంనిరూపితం॥ త్వామేవసంపూరాధ్యాత్వావిద్యాంత్రైలో
క్యమోహినీం।త్రైలోక్యం మోహయామాససకాముదింభగవాన్హ
రిః॥ కామదేవోపిదేవేశీందేవీంత్రిపురసుందరీం-సమారాధ్యాభవ
ల్లోకసర్వసౌభాగ్య సుందరఃఇతి - అతస్త్వయాత్రరతిరూపలకంముని
స్వాంక్షోభకరణంభవతితద్దేవీప్రసాదలభ్యామితివత్తం కొవెరయామా
రంభః॥ ౫॥ ... ...

మూ॥ధనుఃపౌష్పంమౌర్వీమధుకరమయీపంచవిశిఖావ
సంతస్సామంతోమలయమరుదాయోధనరథః। త
థాప్యేకస్సర్వం హిమగిరిసుతేకామపి కృపామ
పాంగాత్తేలబ్ధ్వాజగదిదమనంగోవిజయతే॥ ౬॥

అ॥ ధూర్తస్యేతిత్యాగేనస్త్రీకృష్ణో కేభగవత్ప్రసాదాద్వాంఛితం వక్ష్య
తస్యప్రాగల్భ్యముక్తం।తథాహి అనంగ విద్యాయాఃసమస్తప్రస్తావ
స్యబుద్ధిత్వాత్తదాత్తం।ప్రాగల్భ్యమాహ॥ఛా॥ ధనురితి ॥ అత్ర
కామ్యయతేశ్చ దోరధ్యాహారః॥ ఉభయోరధ్యాహారస్సకల కవిస
మయసిద్ధః - రఘువంశే - వాగర్థావివసంపృక్తావిత్యత్ర యోసంపృ
క్తౌతావందఇతితథా॥ యేనామకేచిదిహనఃప్రథయంత్యవజ్ఞామి
త్యాదాయత్ప్రద్యతే- తంప్రత్యేషయత్న ఇతి॥ ధనురాయోధన
సాధనందాపఃపౌష్పం- పుష్పమయంపుష్పాణామతిమృదుత్వేనస్వ
ర్గాసహత్వాత్ నమనాకర్షణాదిచాపకార్యానర్హత్వమితి తాత్ప
ర్యం॥ మౌర్వీశింజినీమధుకరమయీ- మధుకరైఃప్రచురఘటితరపం
క్తిత్వ్యనిర్మితేత్యర్థః॥ పరస్పరాసంబంధానాంశింజనీత్వం
నఘటతఇతితాత్పర్యం॥ పంచపంచసంఖ్యావిశిఖాఃబాణాః పం
చానాంవిక్షేపణేతూష్ణీంభావ ఎవశరణమితితాత్పర్యం॥ పంచవి
శిఖాఇత్యనేనలబ్ధవిశిఖానాంప్రసూనాత్మత్వప్రసిద్ధేః - విశిఖకార్య
కారిత్వాభావ ఇతితాత్పర్యం॥ వసంతఃఋతువిశేషః సామంతః
సచివః తస్యకాలాత్మకత్వాత్సాచివ్యంఘటతఇతితాత్పర్యం॥ మల
యమరుత్ దక్షిణానిలఃఆయోధనరథఃఆయో ధనస్యయుద్ధస్యరథః
స్యన్దనం-అదృశ్యపిమలయమరుతఃనసార్వత్రికత్వం సార్వత్రికత్వేపి
సర్వదాసత్వాభావసర్వదాసద్భావేపినీరూపత్వాద్రథకార్యకారిత్వ
మితితాత్పర్యం॥ తథాపియుక్తప్రకారేణసాధనసిద్ధేపిఏకఃఅసహా
యతోరఃసన్ సర్వం సకలప్రపంచంహిమగిరిసుతేహిమప్రధానోగిరిః
హిమగిరిః శాకపార్థివత్వాత్సాధుః॥ తస్యసుతాపంచనాతస్యా
స్సంబుద్ధిః - కాం అనిర్వాచ్యాంఅపిశబ్దస్సంభావనాయాంకృపాం
అనుకంపాంఅపాంగాత్ కటాక్షాంశాత్ తేతవలబ్ధ్వాప్రాప్యజగ
త్ జంగమాత్మకంలోకంస్థావరాత్మకస్యాప్యపసక్తేఃఇదంపరిదృశ్య

మాజరంఅనంగః అంగరహితః అత్రపాదకస్య దౌర్బల్యాత్ ... తం । కామాస్త్రాదీనాం దేవతా వాదీనాం చ సుధాసేవ్యత్వసంభావ్య తే పాదాధారాణ్యత్వకథనం ఇదమపి అసంభావితా ॥ తత్త్రితయానాం దౌర్బల్యాత్ వయస్కేనమధుహ సాధనం సంభావనస్మిరీకుల న ... సనాదయః అసంభావ్యా ఇతి తాత్పర్యం - విపదాభ్యాం ఇతరాన్య త్మనేపదం- అత్రేత్థంపదయోజనా ॥ హేహిమగిరిసుతే దయాళ్వా నంగస్య ధనుః పౌష్పం మౌర్వీ మధుకరమయీ విశిఖాః పంచ సామంతో వసంతః ఆయోధనరథో మలయమరుత్ తథాపి సానంగో ఏకః త్వదపాంగాత్ కామపి కృపాం లబ్ధ్వా సర్వమిదం జగత్ విజయతే ॥ అత్రవి భావనాలంకారః । వినా ఉసాధనాభావేపి జయోత్పత్తిః - యత్ర కారణేన వినా కార్యోత్పత్తిః విభావనేతిలక్షణం ॥ ౬॥ *

మూ॥ క్వణత్కాంచీదామా కరికలభకుంభ స్తననతా
పరిక్షీణా మధ్యే పరిణతశరచ్చంద్రవదనా ధను
ర్బాణాన్పాశం సృణిమపి దధానా కరతలైః పుర
స్తాదాస్తాం నః పురమథితురాహోపురుషికా ॥ ౭॥

అ॥ సుధాసింధోర్మధ్యే ఉక్త ... యోగితయా సముచి నాం చతుర్విధైశ్వర్యాను సంధానమహిమ్నా గుణపూరే భగవత్యా యాదృశం స్ఫురతి రూపం తాదృశం ప్రస్తౌతి॥ వ్యా॥ క్వణత్కాంచీ దామేతి ॥ క్వణత్కాంచీదామా శింజన్మణి మేఖలా కరికలభకుంభ స్తననతా - కరికలభకుంభతుల్యాభ్యాం స్తనాభ్యాం ఈషన్నమ్రీభూతా మధ్యే పరిక్షీణా తను మధ్యేత్యర్థః ॥ పరిణతశరచ్చంద్రవదనా పరిణ తః పరిపూర్ణః శరత్కాలచంద్రః ఇవ వదనం యస్యాస్సా ధనురిక్షుచాపం బాణాన్ పుష్పమయాన్ పాశం దామ సృణిమంకుశం అపిశబ్దః ఉక్తసముచ్చయార్థః॥ దధానా సధరతి కరతలైః హస్తతలైః పురస్తాత్ హృదయకమల మధ్యే ... ఆస్తాం ... ఇతి శేషః-

అస్త్రాం ఉపదిశతునః అస్మాకం పురమథితుః త్రిపురాంతకస్య ఆద్యా- త్రి రా జ శ్రీ తి ఇ హా సి శ్రీపురవిజయానినుఖ్యాతిరితి ధ్యాతిమతి త్యాసమేతంకరోతి ॥ యస్మిన్ బుద్ధియామతే సబుధః పురమథి తేత్యుచ్యతే ॥ అహోపురుషికా॥ అహోశబ్దస్య ఆశ్చర్యవాచిత్వం పురుషశబ్దస్య ప్రత్యగాత్మవాచిత్వం వః అహంకారవాచ్యం చల త్యతే ప్రత్యగాత్మ వాచినః అహంశబ్దవాచ్యత్వం లక్ష్యతే॥ అహో అహంభావః - అహోపురిషికా అహంకార ఇతి యావత్ - రుద్ర స్యాహంకారరూపత్వం భగవత్యాశ్శివశక్త్యైత్యాది శ్లోకవ్యాఖ్యా నే ప్రపంచితం- ప్రపంచయిష్యతే చ అద్రేర్థం పదయోజనా ॥ క్వణ త్కాంచీదామా- కరికలభకుంభస్తననతా- మధ్యే పరిక్షీణా - పరి ణతశరచ్చంద్రవదనా ॥ ధనుర్బాణాన్ పాశం సృణిమపి కరతలై ర్దధానా - నః పురస్తాత్ - పురమథితుః । అహోపురుషికా ఆ స్తాం- అత్ర యద్వక్తవ్యం తత్తు తవాజ్ఞాచక్రమిత్యాదిశ్లోకషట్క-వ్యా ఖ్యానాం తేనిపుణతరముపపాదితం। తత్రైవ ఏవావధార్యం॥ ౭॥ *

మూ॥ సుధాసింధోర్మధ్యే సురవిటపివాటీ పరివృతే
మణిద్వీపే నీపోపవనవతి చింతామణిగృహే॥ శి
వాకారే మంచే పరమశివపర్యంకనిలయాం భ
జంతి త్వాం ధన్యాః కతిచన చిదానందలహరీం॥ ౮

వ్యా॥ సుధాసింధోరితి॥ సుధాసింధోరమృతసముద్రస్య మధ్యే సురవిటపివాటీపరివృతే సురవిటపినాం కల్పవృక్షాణాం వాటీభిః పరివృతే మణిద్వీపే మణిమయే అంతరీపే నీపోపవనవతి నీపైః కదంబైః ఉపవనవతి చింతామణిగృహే- చింతామణిరచితే మందిరే శివాకారే శివాత్మకే శక్తిరూపే త్రికోణ ఇతి యావత్ ॥ మంచే త్రికోణాయాం పరమశివపర్యంకనిలయాం పరమశివపర్యంకః తల్పః నిలయః అవస్థితి ర్యస్యాస్తాం చిదానందలహరీ చిత్ జ్ఞానం తదాకారః ఆనం

దః నిరతిశయానందస్య లహరీమిత్యేకరూపాం త్వాం కతిచన భజం
తి ధన్యాః॥ అత్రేదమనుసంధేయం-భగవత్పాదాచార్యాస్సమయమ
తపారదృశ్వానః సమయాచారప్రవణాస్సమయరూపాం స్తువంతి॥
సమయాచారో నామ - ఆంతర పూజారతిః - కులాచారో నామ
బాహ్యపూజారతిః-ఇతిరహస్యం - ఏతచ్చతదాధారేషు తేసహ
సమయదే ఇత్యాదిశ్లో॥ వ్యాఖ్యానావసరే నిపుణతరముపపాదయి
ష్యామః॥ శ్రీచక్రస్య వియచ్చక్రమితినామాంతరముక్తం - వియచ్చక్రం
తు వియత్పూజ్యత్వాత్ - వియత్పూజ్యత్వం తు ద్వివిధం - దహ
రాకాశజం బాహ్యాకాశజం చ॥ బాహ్యాకాశజం నామ - బాహ్య
కాశావకాశే పీఠాదౌ భూర్జపత్ర శుద్ధపట్ట స్వర్ణరజతాదిపట్టికాలి
ఖిత్వా సమారాధనం - ఏతదేవ కౌల పూజేత్యాహుర్వృద్ధాః॥
తదుత్తరత్ర స్ఫుట్యతే॥ దహరాకాశజం నామ హృదయాకాశావ
కాశే చక్రస్య పూజనం- ఇదమేవ సమయపూజేత్యాహుః - సమయి
నఏవ తద్వక్ష్యత్యుత్తరత్ర స్ఫుట్యతే - తత్ర నవయోనివ్యూహస్థిత శివాత్మక
యోనిచతుష్టయస్య ఉపరి ఊర్ధ్వస్థితశక్త్యాత్మక యోనిపంచకాద
ధఃప్రదేశస్య బైందవస్థానస్య నామ సుధాసింధురితి- బిందుస్థానం
సుధాసింధుః పంచయోన్యస్సురద్రుమాః॥ తత్రైవ నీపశ్రేణీ చత
ష్మద్యోమణిమంటపం॥ తత్ర చింతామణికృతం దివ్యామందిర ముత్త
మం॥ శివాత్మకే మహామంచే మహేశానోపబర్హణే॥ అతిరమ్య
తరే తత్ర కశిపుశ్చ సదాశివః॥ భృతకాశ్చ చతుష్పాదా మహేంద్రశ్చ
పతద్గ్రహః॥ తత్రాస్తే పరమేశానీ మహాత్రిపురసుందరీ॥ శివార్క
మండలం భిత్త్వా ద్రావయంతీందుమండలం। తదుద్భూతామృత
స్యందిపరమానందనందితా॥ కులయోషిత్కులం త్యక్త్వా పరం పు
రుషమేతి సా॥ ఇతి భైరవయామళే వామకేశ్వర మహాతంత్రే చ
హుగుహాష్టకవిద్యాయాం కథితం॥ దేవ్యామందిరమిత్యస్యార్థః॥

చింతామణిమందిరం ప్రవిశ్య చత్వారింశత్త్రికోణాత్మకం ॥ శ్రీచక్రముచ్య
తే ॥ అస్త్రం ॥ శివాకారేమంచ ఇతి ॥ త్రికోణాత్మకస్య శ్రీచక్ర
స్యబైందవస్థానం ప్రత్యంగత్వాద్బైందవస్య ప్రధానత్వాత్ప్రధానే
గుణత్వాంతర్భావాదంతర్భావ ఉక్త ఇతి రహస్యం । భృతకా ఇత్య
స్యార్థః - భృతకాః భృత్యాః ద్రుహిణహరిరుద్రేశ్వరాః - గతా
స్తే మంచత్వం ద్రుహిణేత్యాది శ్లోకవ్యాఖ్యానే వక్ష్యతే చ ॥ శివా
కారమంచకం భజేత్యస్యాయమర్థః - శివానామకుండలినీ శక్తిః
ఆధారమండలం ప్రాప్య తత్రమహాలస్థితం భిత్వా భిన్నం కృత్వా ద్రావయంతీ
ఆహ్లాదయంతీత్యర్థః - అరుణమండలోపరి స్థితం బ్రహ్మద్వారం
విధాయ సహస్రకమలాంతరిందుమండలం దళతి ద్రావయతి -
అత ఏవ కులయోషిత్ కుండలినీ శక్తిః కులం కులమార్గం సు
షుమ్నామార్గం త్యక్త్వా తత్రైబిందుమండలే ఆస్థాయవర్షణా
మృతప్రవృష్టవర్షణం- ద్విసప్తతిసహస్రనాడీప్రవర్షణం కృత్వే
తి శేషః ॥ సాకుండలీపునస్స్వస్థానమేత్యస్వాధిష్ఠానం ప్రాప్యస్వ
పితీతి తాత్పర్యం ॥ శివాదీనాం మంచత్వోపధాన పతద్గ్రహాది
స్థానాపన్నత్వం కామరూపత్వాద్దేవానామత్యంతాసన్నసేవార్థం
ఘటతే ॥ ఇమమేవార్థం సంక్షేపేణోక్తవాన్ సదాశివః ॥ సుధా
బ్ధౌ నందనోద్యానే రత్నమంటపమధ్యగాం ॥ బాలార్క మండలా
భాసాం చతుర్బాహుం త్రిలోచనాం ॥ పాశాంకుశ శరాంశ్చా
పం ధారయంతీం శివాం భజే ॥ ధ్యాత్వా చ హృద్గతం చక్రం ప్రతస్థుః
పరమేశ్వరీం ॥ పూర్వోక్తధ్యానయోగేన సంచింత్య జపపూజనే
ఇతి ॥ అనేన క్షణకాలం చింతామణి సుధాసింధోర్మధ్య ఇతి చ శ్లో
కద్వయమేకీకృత్య వ్యాఖ్యాతమిత్యనుసంధేయం ॥ ౮ ॥

మూ॥ మహీం మూలాధారే కమపి మణిపూరే హుత
వహం స్థితం స్వాధిష్ఠానే హృది మరుతమాకా

కమపి । మనోఽపి భ్రూమధ్యే సకలమపి భిత్వా
కులపథం సహస్రారే పద్మే సహరహసి పత్యా
విహరసి ॥ ... ... ౯ ॥

వ్యా॥ మహీమితి ॥ మహీంపృథ్వీతత్త్వం మూలాధారేగుహ్యస్థానే సర్వాధారభూతం చక్రంమూలాధారమితి ॥ తస్మిన్మూలాధారే - సర్వాధారామహీయస్మాన్మూలాధారతయాస్థితా ॥ తద్ధ్యానచేత్తు దేహస్యపాతస్స్యాదుద్గమోపి వేతి ॥ రుద్రయామలే॥ మూలాధారస్య పృథివీ తత్త్వాత్మకత్వాద్ధ్యానే దేహ మూర్ధ్వంగామో వాగచ్ఛేత్ పతేదిత్యర్థః ॥ కం ఉదకతత్త్వం - అపిశబ్దస్స్వాధిష్ఠానోక్తం । వహ్నింసముచ్చినోతి ॥ మణిపూరే మణిపూరచక్రే యత్రస్థితాభగవతీ మణిభిః ప్రదేశం పూరయతి - సదేశోమణిపూరః సమయినామాంతరపూజావసరే తృతీయకమలె నానావిధమణిగణఖచితవిభూషణార్పణం దేవ్యాః కర్తవ్యమితిరహస్యం ॥ హుతవహం అగ్నితత్త్వం స్వాధిష్ఠానే స్వాధిష్ఠాననామకచక్రేభగవత్యాః కుండలిన్యాః స్వయం అధిష్ఠాయ గ్రంథిం కృత్వా తత్స్థానం స్వాధిష్ఠానం॥ యథోక్తంయోగదీపికాయాం - రుద్రగ్రంథిరయం శక్తిస్స్వాధిష్ఠానాగ్రసీమసీతి ॥ యద్యప్యాధార చక్రస్యోపరి స్వాధిష్ఠానంవర్ణనీయం ॥ తథాపి ఆకాశాదితత్త్వోత్పత్తి క్రమమవలంబ్యవ్యుత్క్రమేణమణిపూరచక్రవర్ణనం కృతమిత్యనుసంధేయం ॥ ఏతచ్చతవాజ్ఞాచక్రమిత్యాదిశ్లోకషట్కవ్యాఖ్యానావసరే విశద్యముపపాదితం ॥ హృదయాకాశే అనాహతనామని చక్రేఅనాహతనాదస్థానత్వాత్- అనాహతనామాస్య- తత్ర ॥ మరుతంమరుత్తత్త్వం [illegible] మాకాశతత్త్వం - ఉపరిభ్రూరోర్వకణ్ఠనామోపరివిశుద్ధచక్రే [illegible] స్థానత్వాద్విశుద్ధనామాస్య ॥ మనః మనస్తత్త్వం [illegible] ॥ భ్రూమధ్యే భ్రువోరంతరా

తేఽఙ్ఞాచక్రేఽత్ర తదాజ్ఞాపదః ॥ - ఆజ్ఞాతివ్యక్తస్థానం యత్ర జా
యతే సాధకానాం భగవతీవిషయం బ్రహ్మగ్రంథిభేదనా వ్యగ్రత
యా భగవత్యా ఆజ్ఞాచక్రే క్షణమాత్రావస్థానాత్ సాధకానాం తటి
ల్లేఖాకారరూపేణావభాసనాత్ ఆజ్ఞాచక్రనామ్నా వ్యవస్థితమితి సర్వ
త్రానుషజ్యతే ఏతత్సర్వం కులపథం సుషుమ్నామార్గం భిత్త్వా
సహస్రారే పద్మే పత్యాసహామిళిత్వా రహసి ఏకాంతే పత్యా స
దాశివేనసహ విహరసి క్రీడసి ॥ అత్రేత్థం పదయోజనా ॥ హే
భగవతి మూలాధారే మహీంకం మణిపూరే హుతవహమపి స్వా
ధిష్ఠానే హృది మరుత మాకాశముపరి - మనోపి భ్రూమధ్యేఅకాశ
మవస్థితమితి విభక్తివ్యత్యయేన సర్వత్రానుషజ్యతే ॥ సకలంకులప
థంభిత్త్వా ఆజ్ఞాత్వాసహస్రారేపద్మే రహసిపత్యాసహవిహరసి॥
అత్రేదమనుసంధేయం - మూలాధార స్వాధిష్ఠానమణిపూరకానా
హత విశుద్ధా జ్ఞాత్మకానిషట్చక్రాణి॥ ఏతానిపృథివ్యగ్నిజలపవనా
కాశ మనస్తత్వాత్మకాని ॥ తానితత్వానితేషు చక్రేషు తన్మాత్ర
తయావస్థితాని॥ తన్మాత్రాస్తుగంధ రూపరసస్పర్శశబ్దాత్మికాః॥
ఆజ్ఞాచక్రస్థితేన మనస్తత్వేన ఏకాదశేంద్రియగణస్సంగృహీతః ఏ
వం షడ్వింశతితత్వాని ప్రతిపాదితాని ॥ పత్యాసహ సహస్రారే
పద్మేరహసి విహరసీత్యనేన తత్వచతుష్టయం సూచితం - తచ్చ .
మాయాశుద్ధ విద్యామహేశ్వర సదాశివాత్మకంతత్వచతుష్టయం
ఏవంమిళిత్వాపంచవింశతితత్వాని మాయాపర్యంతాని- మాయా
మాత్రత్వాత్ ॥ ప్రాకృతాని॥ మాయామహేశ్వరేణ సంయుక్తా
సతీ - తస్యజీవభావమాపాదయతి ॥ సజీవః ప్రాకృతఏవ - శుద్ధవి
ద్యాతు సదాశివేనసంయుక్తాసతీసాదాఖ్యకలేతి నా ... ఏతైఃఅ
తో భగవతీ చతుర్వింశతితత్వాన్యతిక్రాంతా ... ంచవిం
శేనసాధకాంవిహరతి షడ్వింశ ... శగీ:

తే ॥ ఏతదుక్తం భవతి । సాదాఖ్యాకలాభావనం తేన సహస్ర[illegible]
[illegible]భావయతి । తేజసస్తత్త్వాంతరత్వాత్ [illegible]
నుసంధానముఖయాత్మకం । తస్య చ చాత్మరూపత్వాత్ తత్వం శివ
శక్తిరహస్యం ॥ యత్తు శ్రుతివాక్యం - పంచవింశతత్త్వాభావతి ॥ త
త్తు సదాశివతత్వ ప్రతిపాదనపరం । న తేజసపరమితి జ్ఞేయం । న
నుకథం బైందవస్థానం శ్రీచక్రస్య మధ్యస్థితం శివచక్రాణాం చతు
ర్ణాముపరి శక్తిచక్రాణాం పంచానామధస్తాదవస్థితత్వాత్ ॥ సహ
స్రారపద్మస్య శిరస్థితత్వాత్ । సర్వేషాముపరి వర్తమానత్వాత్
తస్య బైందవస్థానత్వం నోపపద్యత ఇతి చేత్ సత్యమ్ ॥ భాగవ
తమతరహస్యం - చతుర్భిః శ్శివచక్రైశ్చ శక్తిచక్రైశ్చ పంచభిః ॥
శివశక్తిమయం జ్ఞేయం శ్రీచక్రం శివయోర్వపురిత్యాద్యాః శక్తిచక్రా
ణి త్రికోణాష్టకోణదశారద్వితయచతుర్దశకోణాత్మకాని పంచచ
క్రాణి - శివచక్రాణి తు అష్టదళషోడశదళమేఖలాత్రితయభూపుర
త్రితయాత్మకానీతి । అతశ్శక్తిచక్రాణాం బాహ్యతః శివచక్రాణి వి
వస్యశక్తిబాహ్యాణి వ్యామోగాత ॥ తాని చక్రాణి బిందుగతాపేక్షా
న్యశక్తిచక్రాంతరే స్థాపితాని ॥ అత ఏవ బిందుశ్శివచక్ర చతుష్టయా
త్మకశ్శక్తిచక్రేషు పంచసు వ్యత్యస్త వానస్సమా స్తథేతి శివశక్త్యోరై
క్యమితి కేచిత్ ॥ అస్యాం బిందుత్రికోణయోరైక్యం అష్టకోణాష్టద
ళాంబుజయోః - దశారయుగ్మ షోడశారదళాంబుజయోః చతుర్ద
శారభూపురయోరైక్యం । అనేన ప్రకారేణ శివశక్త్యోరైక్య ము
క్తం భవతి ॥ అత్ర బిందుశబ్దేన శివచక్ర చతుష్టయ ప్రతిపాదితో వ
తులాకారోఽభ్యుపేత ॥ న చతుష్కోణ మధ్యవర్తీ బిందుః - సహ
స్రకమలాంతర్గతః - ఆధారస్వాధిష్ఠానదశదళచక్రప్రకృతిభూ
తః - శివశక్తిమేళనాత్ - అష్ట[illegible]ఖ్యం - వర్ణ్యం తత్త్వం ॥
తేన సహస్రారే బిం[illegible] తస్య బిందుక[illegible]

తిత్వాత్ ॥ ఏతచ్చతురస్రాత్ప్రాకారత్రయం [illegible] అనావరణాత్ప్రా
మూలాంతర్గతవర్తిచక్రమండలమధ్యవర్తిసుధాసింధురేవ [illegible]
విహారస్థానమితి సహస్రారే పద్మసహస్రారపత్యా విహరతీ
తి ॥ సుధాసింధోర్మధ్య ఇతి శ్లోకద్వయస్య ఏక ఏవార్థ ఇతి రహ
స్యం ॥ ఇమమర్థం [illegible] రవయామ శ్చంద్రజ్ఞాన విద్యాయాం శి
వమహాపావనీ తంత్రం చ ॥ చతుర్భిశ్శివచక్రైశ్చ శక్తిచక్రైశ్చ పంచ
భిః - నవచక్రైశ్చ సంసిద్ధం శ్రీచక్రం శివయోర్వపుః ॥ త్రికోణమష్ట
కోణం చ దశకోణద్వయం తథా ॥ చతుర్దశారం చైతాని శక్తిచక్రా
ణి పంచ చ । బిందుశ్చాష్టదళం పద్మం పద్మం షోడశపత్రకం ॥ చతుర
శ్రం చత్వారి శివచక్రాణ్యనుక్రమాత్ । త్రికోణే బైందవం శ్లిష్టం
అష్టారే ష్టదళాంబుజం ॥ దశారయోః షోడశారం భూగృహం భువ
నాశ్రే । శైవానామపి శాక్తానాం చక్రాణాం చ పరస్పరం ॥ అవి
నాభావసంబంధం యో జానాతి స చక్రవిత్ ॥ త్రికోణమష్టకోణం చ
దశకోణద్వయం తథా । మనుకోణం చతుష్కోణం కోణచక్రాణి ష
ట్క్రమాత్ ॥ మూలాధారం తథా స్వాధిష్ఠానం చ మణిపూరకం ।
అనాహతం విశుద్ధాఖ్యమాజ్ఞాచక్రం విదుర్బుధాః ॥ తదాధారస్వ
మూలాని కోణచక్రాణి పార్వతి । త్రికోణరూపిణీ శక్తిర్బిందు
రూపః శివస్స్మృతః । అవినాభావసంబంధస్తస్మాద్బిందుత్రికోణయోః ॥
ఏవం శ్రీచక్రమధోముఖం చతుష్కోణం శివచక్రాత్మకం బిందురిత్య
నుసారేణ అధోముఖాని చత్వారి త్రికోణాని శివాత్మకాని వ్యక్తాని ॥
శివచక్రాణి బాహ్యాని తద్రూపేణావస్థితానీత్యేవం పరేతి ॥ ఏతద్వ్యా-
ఖ్యానుసారేణ ఊర్ధ్వముఖాని పంచ త్రికోణాని శక్త్యాత్మ
కాని - అధోముఖాని చత్వారి త్రికో[illegible]ాత్మకాని ॥ కౌలమతే
సంహారక్రమేణ లేఖనే సృ[illegible] కం ఏతత్పరం చతు
[illegible] [illegible] క్షిప్యతశ్చ సహస్రా[illegible]

శక్త్యవహారమాసాధ్య విహారస్థానాత్ సహస్రారాత్ [illegible]
భూమౌ యోగినాం అత్రైవ కించిత్కాలం స్థితం ॥ విస్తర [illegible]
తథాస్తు॥ ... ... [illegible]

మూ॥ సుధాధారాసారై శ్చరణయుగలాంత ర్విగలి
తైః ప్రపంచం సించంతీ పునరపి ర[illegible]
మహసః । అవాప్య స్వాం భూమిం భుజగనిభ
మధ్యుష్ఠ వలయం స్వమాత్మానం కృత్వా స్వపిషి
కులకుండే కుహరిణి ॥ ... ... ౧౦॥

వ్యా॥ సుధాధారాసారైరితి॥ సుధాధారాసారైః సుధాయా అమృత
స్య ధారాణామాసారైః సంపాతైః అత్రాసారశబ్ద ఏవ ధారాసం
పాతవచన ఇతి ధారాశబ్దసాహచర్యాదాసారశబ్దః సంపాతమాత్ర
ప్రతిపాదక ఇతి న పౌనరుక్త్యం॥ యద్వా సుధాయా ధారాభూతాః ఆసారాః ధా
రాసంపాతాః తైః చరణయుగలాంతర్విగలితైః చరణయుగలస్య పా
దారవిందద్వయస్య అంతర్విగలితైః మధ్యప్రదేశాత్ స్రవద్భిః ప్రపంచం
ద్విసప్తతి సహస్రసంఖ్యాక నాడీమార్గం సించంతీ సేక్త్రీ పునరపి
సేచనానంతరమపి రసామ్నాయమహసశ్చంద్రాత్ సకాశాత్ రసామ్నా
యమహశ్శబ్దో యామునేక కాలనిధా ప్రసిద్ధః రసస్య సుధాయా ఆమ్నా
యో గుణానాం ఆధిక్యమితి యావత్ తదాత్మకం మహః । కాంతి
ర్యస్య సః రసామ్నాయమహా ఇతి వ్యుత్పత్తిః అవాప్య ప్రాప్య స్వాం
స్వకీయాం భూమిం ఆధారచక్రం భుజగనిభం సర్పసదృశం అధ్యుష్ఠ
వలయం అధిష్ఠిత కుండలీనామక విశేషం స్వం నిజమాత్మానం కృ
త్వా స్వరూప మవలంబ్య ఉషిత్వా స్వపిషి నిద్రాసి కులకుండే కుహ
రిణి సుషుమ్నాగ్ర బిలే ... కులకుండం । ఆధారచక్రం మధ్యగా
మి సుషుమ్నామార్గ ముఖ్యత్ అష్టదళ॥ అతఏవ కాలాకులపూజకాః
ఆధారభేదకాః ఇతి శక్తాః శాస్త్రేషు ప్రతిపాద్యం ॥ ఏతదుక్తం తత్ర

స్వాధ్యతే ॥ కులమార్గస్య సుషుమ్నాయా మూలే యత్కుండలం కమలకంద ద్వారాంతం ఆధారకుండం తస్మిన్ కుహరిణి కమలకందమధ్యస్థితఛిద్రయుక్తఛిద్రం యస్య కుండస్య తత్తథోక్తం ॥ ఆధారకుండమధ్యస్థితసుషిరమధ్యాబిసతంతు నిభా కుండలినీ శక్తిర్వర్తత ఇతి తాత్పర్యం ॥ అత్రేత్థం పదయోజనా ॥ హే భగవతి చరణయుగళాంతర్విగళితైః సుధాధారాసారైః ప్రపంచం సించంతీ రసామ్నాయమహసః స్వకాశాత్ స్వాం భూమిం పునరవాప్య భుజగనిభమధ్యష్టవలయం స్వమాత్మానం కృత్వా కుహరిణి కులకుండే స్వపిషి - అత్రేత్థమనుసంధేయం - శిరస్స్థితచంద్రమండలం సర్వయోగశాస్త్రసిద్ధం - తత్తు సమయినాం మతే శ్రీచక్రమేవ ॥ చంద్రమండలం షోడశకళాత్మకత్వాత్ - శ్రీవిద్యాయాః ప్రతిపదాదిషోడశ దినేషు కళావృద్ధిక్షయయోర్వ్యక్త్యమానత్వాత్ చంద్రమండలమేవ తదేవ బాహ్యస్థితమపి చంద్రమండలం శ్రీచక్రమేవేతి సుభగోదయ వ్యాఖ్యానే నిదర్శితం ॥ తత్ర రహస్యం ॥ అతశ్చ శిరస్స్థిత సహస్రకమలాంతర్గత శ్రీచక్రాత్మక శశిబింబమధ్యస్థితాయా భగవత్యాశ్చరణకమలనిర్గతనవజలైః సుధామయైః సాధకస్య సకలం శరీరం సంప్లావ్య పునర్భుజగరూపేణాధారకుండం ప్రవిశ్య సుషుమ్నామవష్టభ్య భగవతీ స్వపితీతి - యథోక్తం వామకేశ్వరతంత్రే ॥ భుజంగాకారరూపేణ మూలాధారసమాశ్రితా । శక్తిః కుండలినీ నామ బిసతంతునిభా శుభా ॥ అకుభాతుణప్రభా విద్యున్నిభేత్యధః ॥ మూలకందం ఫణాగ్రేణ దష్ట్వా కమలకందవత్ । ముఖేన పుచ్ఛం సంగృహ్య బ్రహ్మరంధ్రం సమన్వితా ॥ పద్మాసనగతస్స్వస్థో గుదమాకుంచ్య సాధకః । వాయుమూర్ధ్వగతం కుర్వన్ కుంభకావిష్టమానసః ॥ వాయ్వాఘాతవశాదగ్నిః స్వాధిష్ఠానగతో జ్వలన్ । జ్వలనాఘాతపవనాఘాతైరున్నిద్రితో హి రాట్ ॥ తద్గ్రంథిం తతో భిత్త్వా

విష్ణుగ్రంథింభిత్త్వా । బ్రహ్మగ్రంథింభిత్త్వైవకేవలాసిద్ధిశా
షట్॥ సహస్రకమలేశక్తిః శివేనసహమోదతే । సాచావస్థాపరా
జ్ఞేయాసైవనిర్వృతికారణమితి ॥ శ్రుతిరపిభగవత్యాశ్చరణా
బ్జసుధాధారాసారైఃప్రపంచసేచనంప్రతిపాదయతి ॥ తథా
హి ॥ లోకస్యద్వారమర్చిమత్పవిత్రం జ్యోతిష్మద్భ్రాజమానం
మహస్వత్॥ అమృతస్య ధారాబహుధాదోహమానం చరణంనో
లోకేసుధితాందధాతు ॥ అస్యాయమర్థః ॥ లోకస్యనివాసస్థానస్యా
యుష్యస్యవాప్రాప్త్యైజీవ ॥ బ్రహ్మలోకాదిప్రాప్తిద్వారంత
త్ప్రాపకమిత్యర్థః ॥ అర్చిః మత్ అర్చిః దీప్తి మయూఖాఅస్యసంతీ
త్యర్చిమత్-అర్చిష్మదిత్యర్థః ఛాందసఃసకారలోపః మయూఖాః
రశ్మయఃపవిత్రం - స్వయమతిశుద్ధం- అన్యశుద్ధిహేతుశ్చ ॥ జ్యోతిష్మ
ద్భ్రాజమానంమహస్వత్ - దేదీప్యమానం॥అర్చిష్మత్త్వంతుతి
థ్యాదిత్యర్థః ॥ యద్వా త్రిఖండమాతృకాచక్రంసోమసూర్యాన
లాత్మకమితి వక్ష్యతే ॥ అర్చిష్మదిత్యనేన అగ్నేర్యాన్యర్చీం
షి అష్టోత్తరశతం కథ్యంతే జ్యోతిష్మదిత్యనేన సౌరాణిషట్త్రిం
శదుత్తరశతం జ్యోతీంషి నిర్దిశ్యంతే॥మహస్వదిత్యనేనభానవి
యాఃషోడశోత్తరశతంమహాంసికిరణాస్సంగృహ్యంతే॥ఏతచ్చతత్రా
షట్పంచాశదితిశ్లోకవ్యాఖ్యానావసరేనిపుణతరముపపాదయిష్యా
మః ॥ అమృతస్యధారాఃసుధాప్రవాహాన్ బహుధా బహుప్రకా
రేణద్విసప్తతిసహస్రనాడీమార్గేణ దోహమానంక్షరత్ చంద్ర
మండలసుధాగతసుధారసప్రవాహాన్స్వసిద్ధజనపవిత్రీకారక
వరాదిస్వరం ॥ తచ్చరణం చరణశబ్దేనభుజపకః - పదంఘ్రిశ్చర
ణోస్త్రియామిత్యభిధానాత్ - నః అస్మాకంసాధకానాం లోకే - ప్ర
పంచేసుధితాన్దధాతు । స్థాపితాన్కరోతు - యద్వాస్మాకం
[illegible] ॥ అస్మిన్నర్థేయుక్తమాహ

త్రాః క్వచిత్ శ్రుతిషు యాజ్యాత్వేనామ్నాతాః - మంత్రాణాం సమవేతార్థ ప్రకాశకత్వాత్ చరణాయస్యాహేత్యత్రోపహిత శబ్దస్యైవ దేవతాత్వాత్ త్వదుక్త వ్యాఖ్యానం సంగచ్ఛత ఇతి చేత్ ఉచ్యతే ॥ అత్రాహుర్భగవత్పాదాః - సిద్ధమన్నం పరిత్యజ్య భిక్షామటతి దుర్మతిరితి॥ అయమాశయః వేదస్య సకర్తృకత్వే సిద్ధే ఫలదాన సమర్థత్వేన సర్వవిద్వదభిమత వృద్ధవ్యవహారావగతశక్తికం లోకస్య ద్వారమిత్యాది విశేషవిశిష్టత్వాత్ త్వయా భగవత్యాశ్చరణమేవ చరణాయస్యాహేత్యత్ర చరణశబ్దేనాభిధీయత ఇతి ॥ ౧౦ ॥

మూ॥ చతుర్భిః శ్రీకంఠైః శివయువతిభిః పంచభిరపి
ప్రభిన్నాభిశ్శంభోర్నవభిరపి మూలప్రకృతిభిః।
చతుశ్చత్వారింశద్వసుదళ కళాశ్ర త్రివలయ
త్రిరేఖాభిస్సార్ధం తవ శరణకోణాః
పరిణతాః ॥ ... ... ౧౧ ॥

అ॥ పూర్వశ్లోకేన ఇందు మండలాత్మకం శ్రీచక్రమిత్యుక్తం ॥ తదేవ శ్రీచక్రముపదిశతి ॥

వ్యా॥ చతుర్భిరితి ॥ చతుర్భిః చతుస్సంఖ్యాసంఖ్యేయైః శ్రీకంఠైః శ్రియా అభిన్నైస్త్రిభిః శ్రీః - శ్రీః విషం కంఠే యస్యాసౌ శ్రీకంఠః - శక్త్యాదాత్మ్యత్వాత్తద్వ్యపదేశః - శ్రీకంఠైః శ్రీకంఠాత్మకైరిత్యర్థః - శివయువతిభిః శక్త్యాత్మకైః పంచభిః అపిశబ్దో భేదప్రభిన్నాభిః ప్రకర్షేణ భిన్నాభిః - ప్రకర్షస్తు శివచక్రమధ్యే బిందుస్థానస్య విద్యమానత్వాత్ - ఏతచ్చ సమయమతేన సృష్టిక్రమేణ పంచచక్రరేఖా జ్ఞేయం ॥ కౌలమతే ॥ సంహారక్రమేణ నవయోని చక్రరేఖా సాధ్యాధోముఖతయా అవస్థితి ప్రభిన్నత్వం జ్ఞేయం - తేనోభయం పృథక్పృథక్ స్థితమిత్యర్థః - శంభోరితి పంచమీ - శంభోర్భిన్నచత్వారశ్శ్రీకంఠా ఇత్యర్థం తే నవభిః నవసంఖ్యైః - అపిశబ్దో

తత్కృతాణబాహుళ్యం - సముచ్ఛినోతి - మూలప్రకృతిభిః ప్రభవం
చక్రస్యమూలకారణైః అతఏవతేషాం యోనిశబ్దవ్యవహారః నవయో
నయోనవధాత్వాత్మకాః - తథాచోక్తం కామికాయాం ॥ త్వగసృ
ఙ్మాంసమేదోస్థిధాతవశ్శక్తిమూలకాః॥ మజ్జాశుక్లప్రాణజీవధాత
వశ్శివమూలకాః॥ నవధాతురయం దేహో నవయోని సముద్భవః॥
దశమోధాతురేకైవపరాశక్తిస్తదీశ్వరీ॥ దశమో బైందవస్థానం॥
తదీశ్వరీ ॥ తస్య దేహస్యేత్యర్థః । ఏవంపిండాండ ముత్పన్నం త
ద్వద్బ్రహ్మాండముద్భవా ॥ పంచభూతాని శాక్తానిమాయాదీని శి
వస్యతు ॥ మాయాచశుద్ధవిద్యా చ మహేశ్వర సదాశివౌ ॥ పంచ
వింశతితత్త్వానితత్త్రైవాంతర్భవంతి తే॥ ఏకాదశేంద్రియాణిశబ్దా
దితన్మాత్రాః తద్భేదైన పరామృశ్యంతే॥ శివశక్త్యాత్మకం సిద్ధి జగ
దేతచ్చరాచరం ॥ చరం పిండాండమచరం బ్రహ్మాండమిత్యర్థః
కేచిత్తు ఏకపంచాశత్తత్త్వాన్యాహుః ॥ తథాహి ॥ పంచభూతా
నితన్మాత్రపంచకంచేంద్రియాణిచ ॥ జ్ఞానేంద్రియాణిపంచైవ త
థాకర్మేంద్రియాణిచ ॥ త్వగాదిధాతవస్సప్తపంచప్రాణాదివా
యవః - మనశ్చాహంకృతి ఖ్యాతి గుణాః ప్రకృతిపూరుషౌ ॥ రా
గోవిద్యాకళాశ్చైవనియతిఃకాలఏవచ ॥ మాయాచశుద్ధవిద్యాచమ
హేశ్వరసదాశివౌ ॥ శక్తిశ్చశివతత్త్వంచతత్త్వానిక్రమశోవిదురితి ॥
ఏకవింశతితత్త్వాని వాయవ్యసంహితాది శైవపురాణేషు ప్రతిపా
దితాని ॥ అస్యార్థః ॥ పంచభూతానిపృథివ్యప్తేజో వాయ్వాకా
శాత్మకానికార్యకారణరూపేణావస్థితాని ॥ గంధాదితన్మాత్రపం
చకం ॥ పృథివ్యాదీనాంకారణభూతం ॥ జ్ఞానేంద్రియాణిశ్రోత్ర
త్వక్చక్షుర్జిహ్వాఘ్రాణాత్మకాని - కర్మేంద్రియాణి వాక్పాణి
పాదపాయూపస్థాత్మకాని - ధాతవః త్వగసృఙ్మాంసమేదోస్థిమ
జ్జాశుక్లాత్మకాని ॥ వాయవః ప్రాణాపానవ్యానోదానసమానాః।

మనః మన ఆత్మికా శక్తిః అహంకృతిః అహంకార జనికా శక్తిః కా
లస్సంహారికా శక్తిః - మాయా ఐంద్రజాలికజ్ఞానం - శుద్ధవిద్యా సా
త్త్వికజ్ఞానం ॥ మహేశ్వరః - రజోగుణావిష్టస్సృష్టికర్తా - సదాశి
వః ॥ సృష్టిస్థితికర్తా - శక్తిర్మాహేశ్వరసదాశివయోః - రచ
నాసృజనశక్తిః - తథా రాత్ కాలాత్మికా సంహారశక్తిశ్చ - శివ
తత్త్వం శుద్ధబుద్ధస్వరూపం - ఏతేషు తత్త్వేషు కతిచన తత్త్వాని క
తిచిదంతర్భవంతి । త్వగాదిసప్తధాతవః భూతేష్వంతర్భవంతి॥
ప్రాణాదివాయవః వాయావంతర్భవంతి - అతో భూతేష్వేవ తే
షామంతర్భావః అహంకారస్య మనస్యంతర్భావః విద్యాతేర్విద్యా
యామంతర్భావః - గుణానాం ప్రకృతావంతర్భావః॥ ప్రకృతేస్తు
శక్తావంతర్భావః - పురుషస్తు మహేశ్వరేంతర్భావః॥ కలాయాః
శుద్ధవిద్యాయామంతర్భావః నియతేస్తు శక్తావేవ - కాలస్య మహే
శ్వరే సదాశివే చ - శక్తేస్తు శుద్ధవిద్యాయాం - శివతత్త్వస్య సదా
శివతత్త్వే అంతర్భావ ఇతి తత్త్వాని పంచవింశతిరేవ - పంచభూతాని
తన్మాత్రపంచకం చ పంచజ్ఞానేంద్రియాణి పంచకర్మేంద్రియాణి
మనస్తత్త్వం మాయా శుద్ధవిద్యా మహేశ్వర సదాశివాత్మకాని చ
త్వారి ॥ ఏతాని పంచవింశతి తత్త్వాని సర్వసమ్మతాని ॥ శ్రుత్యను గృ
హీతత్వాత్ - పంచవింశక ఆత్మా భవతీతి శ్రుతిః - ఏతచ్చ షట్త్రిగ్ం
శత్తత్త్వానీతి తత్త్వవికల్పః - శ్రుత్యనుసారేణ పంచవిగ్ంశతితత్త్వప
రత్వమనుసంధేయం ॥ అతశ్చ సర్వతత్త్వాతీతం శివశక్తిసంపుటం త
స్మాదేవ జగదుత్పత్తిః - తదుక్తం సుభగోదయే - పరాపి శక్తిరహి
తః శక్తః కర్తుం న కించన॥ శక్తస్స్యాత్పరమేశాని శక్త్యా యుక్తో భవే
ద్యది ॥ అత్ర బహువక్తవ్యమస్తి - తత్తు సుభగోదయవ్యాఖ్యానావస
రే నిపుణతరముపపాదితమస్మాభిరితి ॥ అలమతివిస్తరేణ ప్రకృ
మనుసరామః - శివశ్శక్త్యా యుక్తః ఏతత్సాంఖ్యాకాదనుదశకశ

శ్ర త్రివలయత్రిరేఖాభిః - వసుశబ్దేన - తేనవసుశబ్దేనాష్టసంఖ్యా లక్ష్యతే । వసుదళం అష్టదళం - కళాశ్రం కళాః షోడశ తేన కళాశబ్దాత్ షోడశసంఖ్యా లక్ష్యతే ॥ అశ్రశబ్దేన దళం లక్ష్యతే ॥ అశ్రం కోణం షోడశదళమిత్యర్థః - త్రివలయం త్రయాణాం వలయానాం సమాహారస్త్రివలయం త్రిమేఖలమిత్యర్థః ॥ త్రిరేఖాః ప్రాకారవలయరేఖాః భూపురత్రయమిత్యర్థః ॥ ఏతద్భూపురత్రయం చ వర్తి - చతుర్ద్వారయుక్తం తదుక్తం । బిందుత్రికోణ వసుకోణ దశారయుగ్మ మన్వశ్ర నాగదళసంయుత షోడశారం । వృత్తత్రయం చ ధరణీసదనత్రయం చ శ్రీచక్రమేతదుదితం పరదేవతాయాః ఇతి ॥ శ్రుతిరపి॥ సతద్వ్యష్టాంగమం తాం సర్గం సంహార్యం నగరమితి వస్యార్థః ॥ సతద్వాః చతుర్ద్వారమిత్యర్థః - భాంతసోపానణాలోపః అష్టాంగమం అష్టాభిః ప్రాకారవలయైః త్రిభిరగమం దుర్గమం తాని అమూని భూతాని భగవతీతత్ర నగరం పురం శ్రీచక్రాత్మకం సంహార్యం సంహారకమిత్యర్థః - పృథివ్యాదిమహేశ్వరాంతాని తత్త్వాని తత్ర త్రివలయం తత ఇతి తాత్పర్యం ॥ కేచిదేవం వ్యాచక్షతే । సర్గం సంహార్యం సంహారక్రమేణ లేఖనీయమితి తన్న - కారణతవ - సంహారక్రమేణ శ్రీచక్రస్య లేఖనీయత్వాదితి ॥ ప్రకృతమనుసరామః ॥ తాభిస్సార్ధం సహితవ చత్వారింశత్కోణాః శరణం గృహం బైందవం మందిరం చ కోణాశ్చేతి ద్వంద్వసమాసః తతః కోణాశ్చతుశ్చత్వారింశదిత్యర్థః ॥ వసుబిందుత్రికోణత్వాదిక్రమేణ త్రికోణబిందుభ్యాం యోగే షట్చత్వారింశత్కోణాః - బిందుపరిత్యాగే పంచచత్వారింశత్కోణా ఇతి చేత్సత్యం ప్రస్తారవశాత్ త్రికోణస్యాధస్థితం కోణద్వయం అష్టకోణాంతర్గతం - తతశ్చ కోణాని త్రిచత్వారింశదేవేతి - శరణేన సార్ధం కోణా ఇతి త్వం ద్వసమాసాంగత్వా వ్యాఖ్యానం - యద్వాత్ర చతుశ్చత్వారింశత్కో-

ణ్యాపి పాఠాంతరం - తత్ర స్పష్టమేవార్థః ॥ పరిణతాః పరిణా
మం ప్రాప్తాః - అయమర్థః - త్రికోణాష్టకోణదశకోణద్వయచతు
ర్దశకోణాని శక్తిచక్రాణి - అష్టదళ షోడశదళ మేఖలా త్రితయ
భూపురత్రయాత్మకాని చత్వారి త్రికోణేనవసుదళం- వసుకోణేనషో
డశదళం - మన్వశ్రేణ మేఖలాత్రితయం - భూగృహం భువనాశ్రేణ
అంతర్యోజితం - పరిణతా ఇత్యుచ్యతే ॥ ఏతచ్చ పూర్వమేవ ప్రతిపా
దితం - అత్రేదం పదయోజనా ॥ హే భగవతి చతుర్భిః శ్రీకంఠైః
శంభోస్సకాశాత్ ప్రభిన్నాభిః పంచభిః శివయువతిభిః నవభిరపి
మూలప్రకృతిభిః భవశరణకోణైః వసుదళ కలాశ్రత్రివలయత్రిరేఖా
భిస్సార్ధం పరిణతాస్సంతః చతుశ్చత్వారింశదితి - అత్రేదమను
సంధేయం - అత్ర చక్రే అష్టావింశతిమర్మస్థానాని- సంధయస్తు చతు
ర్వింశతిః- వసుమర్మాణో చతుర్వింశతిరేవ - కథమష్టావింశతిః- ద్వి
రేఖాసంగమ స్థానం సంధిరిత్యభిధీయతే ॥ త్రిరేఖాసంగమస్థానం
మర్మ మర్మవిదో విదురితి ॥ ఉచ్యతే అష్టదళ షోడశాశ్ర మేఖ
లా త్రయ భూపుర త్రయాణాం శివ చక్రాణాం త్రి రేఖా
సంగమస్థానత్వాభావేపి మర్మసంజ్ఞా ॥ యథోక్తం చంద్ర
జ్ఞానవిద్యాయాం ॥ మన్వశ్రే ద్విదశారాష్టకోణే వృత్తచతుష్టయం ॥
అష్టావింశతిమర్మాణి చతుర్వింశతి సంధయ ఇతి ॥ అస్యార్థః -
చతుర్దశకోణదశకోణద్వయ అష్టకోణేషు త్రిరేఖాసంగమస్థాన గణ
నాయాం చతుర్వింశతిమర్మస్థానాని- వృత్తచతుష్టయేన శివచక్రా
త్మకేన సార్ధం అష్టావింశతిరితి- ఏతత్సర్వం చక్రలేఖనస్వరూపాప
రిజ్ఞానే జ్ఞాతుం దుశ్శకమితి చక్రలేఖన ప్రకారో నిరూప్యతే ॥ స చ
ప్రకారస్సృష్టిక్రమేణ సంహారక్రమేణ చేతి ॥ సంహారక్రమేణ లేఖనం
కౌలమార్గ ఏవ - తథాపి సమయానాం పరిజ్ఞానార్థం స ప్రకారో ని
రూప్యతే - సంహార క్రమేణ తావత్ బిందోః వృత్తమాలిఖ్య వృత్తమ

ధ్యసత రేఖాలిఖిత్వా పశ్చిమరేఖాప్రాంతాభ్యాం త్రికోణముత్పా
ద్యస్వాపేక్షయా షష్ఠ్యా రేఖయా యోజయేత్ ॥ ఏవం ప్రాగ్రేఖా
ప్రాంతాభ్యాం త్రికోణముత్పాద్యస్వాపేక్షయా సప్తమ్యా యోజ
యేత్ ॥ పశ్చిమద్వితీయరేఖాప్రాంతాభ్యాం త్రికోణముత్పాద్య
స్వాపేక్షయా అష్టమ్యా యోజయేత్ ॥ తతః ప్రాక్పశ్చిమ రేఖా
ప్రాంతాభ్యాం షట్కోణమాలిఖేత్ ॥ తతః షట్కోణమధ్యస్థితప్రా
గ్రేఖాత్రితయే పశ్చిమరేఖాప్రాంతాభ్యాం త్రికోణముత్పాద్య
స్వాపేక్షయా పంచమ్యా యోజయేత్ ॥ ఏవం ప్రాగ్రేఖాప్రాంతా
భ్యాం త్రికోణముత్పాద్యస్వాపేక్షయా చతుర్థ్యా యోజయేత్ ॥
మధ్యస్థితప్రాగ్రేఖాప్రాంతాభ్యాం త్రికోణముత్పాద్య స్వాపేక్ష
యా తృతీయయా రేఖయా యోజయేత్ ॥ ఏవం చతుర్వింశతిమర్మాణి ॥
చతుర్వింశతిసంధయః - నవయోనిచక్రమేతత్కోణమంతరమాస్యం -
సృష్టిక్రమస్తు సమయమార్గానుసారేణ నిరూప్యతే ॥ అధస్త్రికోణమాలి
ఖ్యామధ్యేబిందుంవినిక్షిప్య బిందోరుపరి త్రికోణం లిఖిత్వా త్రికో
ణాంతరం ప్రాగగ్రం విలిఖ్య ప్రథమత్రికోణాగ్రే త్రికోణాం
తరం పశ్చిమాభిముఖం విలిఖేత్ ॥ ఏవమష్టకోణచక్రము
త్పన్నం - ఏతస్మాద్దశారముత్పాదయేత్ ॥
తద్యథా ॥ అష్టకోణప్రాక్పశ్చిమరేఖాప్రాంతాభ్యాం షట్కోణము
త్పాద్యవిదిగ్గతమర్మస్థానేభ్యః చతుర్భ్యః చతురస్రకోణానుత్పా
ద్యఅష్టకోణగతయోరుపరిదక్షిణోత్తరాయతరేఖాశీర్షాగ్న
కోణత్రికోణాభ్యాం యోజయేత్ ॥ ఏవం పశ్చిమతో యోజయేత్ ॥ దశా
రం భవతి ॥ ఏతస్మాద్దశారాత్ పునర్దశారాంతరముత్త్రిత్వాతి
త్పాదయేత్ ॥ ఏతస్మాద్దశారాచ్చతుర్దశారముత్పాదయే
త్ ॥ తద్యథా ॥ ప్రథమదశారస్య పశ్చిమరేఖాప్రాంతాభ్యాం
షట్కోణముత్పాదయేత్ ॥ షట్కోణగత మర్మస్థానేభ్యశ్చతు

[illegible] త్రికోణ [illegible] [illegible]
[illegible] ద్వార [illegible] త్రికోణ [illegible]
[illegible] ఎతంత్రయం [illegible] [illegible] సంధి
[illegible] చతుర్వింశతి [illegible] ॥ ఎతత్సమయమత రహస్యం ॥ అస్మిన్ [illegible]
త్రికోణమూర్ధ్వముఖం లేఖనీయం ॥ కౌలచక్రే త్రికోణమధ్యగతో
బిందుః సమయచక్రేచ [illegible] మధ్యగతో బిందుః కౌలచక్రే త్రికోణ
సంఖ్యా నాస్తి ॥ నవత్రికోణాత్మకత్వాత్ నవానాం త్రికోణానాం
[illegible] నవానాం సంధయ ఏవాత్ర ద్యంత ఇతి మహద్రహస్యం ॥ ఉభ
యచక్రసాధారణం ॥ అత ఊర్ధ్వం అష్టదళపద్మం - తతః షోడశ
దళపద్మం ॥ తతో మేఖలాత్రితయం తతశ్చతుర్ద్వార సంయుతం
భూపురత్రితయమితి శ్రీచక్రోద్ధారో విజ్ఞాతవ్యః - అత్ర మేరుప్రస్తా
ర కైలాసప్రస్తార భూప్రస్తారాః త్రయస్సంభవంతి ॥ మేరుప్రస్తా
రో నామ - నిత్యాషోడశికా తాదాత్మ్యం కైలాసప్రస్తారో నామ మా
తృకా తాదాత్మ్యం । భూప్రస్తారో నామ వశిన్యాది తాదాత్మ్యం ॥ ఎ
తత్సర్వం చతుశ్శత్యాం తంత్రే రిత్యాది శ్లోక వ్యాఖ్యానావసరే నిరూప
తరముపపాదయిష్యామః ॥ అత్ర రుద్రయామళే శివ శివా ఉక్తిః - పృశ్ని
[illegible] మునయస్సర్వే చక్రం సమాశ్రితాః । శైవమానాశ్చ [illegible]
[illegible] దేవగంధర్వ పూజితాం ॥ అగ్నీషోమాత్మకం చక్రమగ్నీషోమ
మయం జగత్ ॥ అగ్న్యావంతర్బహిర్భాను రగ్నీషోమమయం స్మృ
తం ॥ త్రిఖండం [illegible] చక్రం సోమసూర్యానలాత్మకం । త్రికో
ణం [illegible] [illegible] అష్టకోణం చ మిశ్రకం ॥ చతుర్దశారం [illegible]
[illegible] చతురశ్రం చ భానుమత్ ॥ ఎతత్ [illegible] దాదింద్రాద్యాసు [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] సమ్యద్ధారో [illegible] త్రిపురా చక్రే [illegible]
[illegible] చక్రస్య సోమసూర్యానలాత్మకం ॥ [illegible]
[illegible] చక్రం తత్రైవా [illegible] ఇతి ॥ [illegible]

ప్రసిద్ధశాస్త్రకా ॥ త్రైస్తురియ్యాం, అశాకోపనిషదు॥ ఇత్యాదిశ్రుతిభు
వానిక క్షేమ వ్యాఖ్యాయమిథు నభాత్మవృత్తి కైవల్యం తం - అనేకక్షాత్రి
నికన్నాయాఅమభాకాధాగక, వ్యాప్రసిద్ధాని కానికరనికల్ - భాగ్య
క కోటిభిరితాంగ్యరప్యత పస్వేత్ర్యాఖ్య భవతిస్వాం తాయా దశవరు
మేవప్రతిపాదయతి ॥ ఓమ మిథునం సృష్ట్వా నరుగా కేవల సుఖక్రమ్యో
క్షేత్రానమ్ ॥ ఇదూనాం కింఛిపనానిష భిమ - అస్యార్థః ॥ సృష్టి
యోనామిమునయోః పరస్పరంసంగిరం తే॥ ఇమాం చక్రవిద్యాయాం కిల
తే కాభువనానిష క్షేమ॥ అనగత్యేము ॥ చక్రవిద్యామూ పాత్రైర్థ
భువనాన్యవతిష్ఠంతి ఇతి యాము ఇత్యర్థః - యద్వా గౌరి
చక్రవిద్యాంభువనాభువ హాత్మకా యాసిద క్షేమసుఖం స్పృష్టాయా
నాస్పృష్టాయాం వితకేచెేసుకు। ఇంద్రశ్చవిశ్వేదేవాః అస్యా
క్యసాగ్యార్థః - చక్రవిద్యామూ పాత్రైర్ వ్యన అసతి ఇతి శేషః - యు
ష్టంచన స్తన్యంచ ప్రజాంచ ఆదిత్యైరి బ్రహ్మనాసిత ధాతు॥ అర్థః -
యుష్ణమగ్నిషోమాత్మకం నః అస్మాకం తన్వం సూం శరీరాధారం తే
త్విమితి యాపతే - ప్రజాం సంతానం చ కారాల్ సర్వాః సంపదః॥ అ
దిత్యైర్మరుద్గణైః బ్రహ్మచక్రవిద్యోపాసనా ప్రపరి మైత్వర్యం
ఇంద్రశ్చక్రవిద్యామస్మాకం ఉక్తిశ్చ సిద్ధ ధాతు - సంపాదితి కాక -
ప్రాప్త కాలైలోట్॥ అదితేః గిరం బ్రహ్మగణో మరుద్భిః అస్మాకం భూ
స్వాః తాతనూనాం । మంత్రద్వయస్యార్థః - తనూనాం పుత్రపౌ
త్రకళత్రాదీనామవితా రక్షకః భూల్ అభవదిత్యర్థః - ఇంద్రఏవా
స్మాకం యోగక్షేమసంపాదకః ఇత్యర్థః - అష్టవస్త్రవష్టమష్ట - పృత్నా
యుశ్చక్రవిద్యాంప్రయుపంతి ॥ ఆపాదాదామస్తకం ప్లవనే అమృత,
నిత్యం దానినంతరు ॥ ప్రకాశేనాప్లవనమం - ద్వాస ప్రతిసహస్రవా
పేమాగే మూలసినపంకురు - ఆండభవజనానాపు, - అంత్రిక్షం
బాండం బ్రహ్మాండంచద్వి ప్రత్యయం తస్థభవ - పి. డాండమూ

కాస్మదిత్యుక్తప్రకారేణ చరణారుణకాన్త్యైవ భవతి తేష్వప్రాల్ల
హి॥ భవత్యాదయయోశ్చ దేహేత్యర్థః ॥ అజఅవగత్య ॥ ముహూర్తా
మవగత్య ॥ అనుగృహ్య తేత్యర్థః ॥ అజగతావితి భాషాయాం కారలోప
శ్ఛాందసః - సుఖాదీందుః క్షణినిధనాం - అస్యార్థః - సుఖము త్తినత
యాతీతిసుఖాదీందుః సుఖసంపాదకః ఇందుశ్చంద్రః శైందవస్థానగతః
క్షణనిధనాం శైందవస్థానమేవ నితరాం ధనం యస్యాస్తాం సుఖా
దీం సుఖప్రథమానంసుఖాత్మికాం దుఃఖస్యనిధనంనాశం యస్యేతిదుః
ఖనిధనాం అవిజ్ఞాతదుఃఖగంధామిత్యర్థః ॥ యద్వా సుఖాదీం
శోభనేనఖేన ఇంద్రియేణమనసా అదీం ఆద్యాంమహావిద్యామిత్య
ర్థః - సుఖానాంచక్షురాదీనాంఅగోచరామితి - ప్రతిమయంచస్వ
స్వాంపురంస్వాంభగవతీంపురంపురశబ్దోరేఫాంతః ప్రతిముంచ
స్వ అధితిష్ఠ - మరీచయోస్వాయంభువాః అర్థః - స్వయం భగవ
త్యాస్సకాశాద్భవా ఉత్పన్నాః మరీచరోమమయూఖాః సర్వాణి భు
వనాని వ్యాప్యవర్తంత ఇతి వాక్యశేషః - సూర్యచంద్రాగ్నీనాంప్ర
కాశకత్వంస్వాయంభువమరీచిప్రకాశాదేవేతి- ఉత్తరత్రవక్ష్యతే॥
తేశరీరాణ్యకల్పయన్ - అర్థః - రోమమయూఖాః - షష్ట్యుత్త
రత్రిశతసంఖ్యాకాః శరీరాణికాలాత్మకాని షష్ట్యుత్తర త్రిశతసం
ఖ్యాకానిదినాని - తాన్యేవ సంవత్సరః - సంవత్సరోవై ప్రజాప
తిరితిశ్రుతేః - తేతే దేహంకల్పయంతితేమరీచయః తేభగవత్యాః దే
హంకల్పయంతి తే మా మాశ్రయంతి- దేహాశ్రయేన దేహావయవశ్చరణ
ముచ్యతే॥ భవచ్చరణోత్పన్నా ఇత్యర్థః॥ మాచతేఖ్యాస్మితిమాతా
తేతవఖ్యాతిఖ్యాతిః జ్ఞానంమాచతేర్ల వస్తాత్రన్నజహాతు- భవద్విషయ
జ్ఞానంఅస్మాకంసదాసిద్ధ్యత్విత్యర్థః॥ ఇతఃపరంపృశ్నయుక్చక్ర వి
ద్యాముపాస్తేత్సరమాణాః పరస్పరంసంగిరంతే॥ ఉత్తిష్ఠత మాస్వ
ప్త॥ అగ్నిమిచ్ఛధ్వంభారతాః - రాజ్ఞస్సోమస్యతృప్తాసః - సూర్యే

ణ్ణసమజోషసః - బుధామయమథాః - హిధారతాః ధ్యాయంత్యో
తిగూహాయాం చక్రవిద్యాయాం రతాః చక్రవిద్యోపాసకా ఇత్యు
క్తం ॥ యద్వా ధారత్యాసరస్వత్యా ఇమే ధారతాః శ్రీవిద్యాయా ఉ
పాసకాః సామాన్యవిశేషప్రత్యయస్య శేషవాచిత్వాత్ భారతా
ఇతి॥ తత్త్వతత ఉపాసనోపక్రమం కురుత మాస్వత్త అప్రమత్తాశ్చ
త అగ్నిమిద్భుథ్వం స్వాధిష్ఠానగతాగ్నిం ప్రజ్వాలయత - రాజ్ఞశ్చంద్ర
స్యోతమయా సహితస్సామః - చంద్రమండలాంతర్గతత్రైంతస్థా
నగతత్వాత్ దేవ్యాశ్చంద్రస్య సోమశబ్దవాచ్యత్వసిద్ధిః - తస్యచంద్ర
స్యానిత్యం త్రైః తృప్తాసః - సూర్యా సయుజా అనాహతవిశుద్ధ
చక్రయోర్మధ్యస్థేన అగ్నిచంద్రయోః మధ్యవర్తినేత్యర్థః -
యద్వా సూర్యేణ సయుజా రాజ్ఞాతృప్తాస ఇత్యన్వయః - కీదృశాః
ఉషసః క్లృప్తమాయా మయ స్లైశాః - యద్వా ఉషసః ఉషఃకాలే
ధ్యానరతాః తస్మిన్కాలే భగవతీసన్నిధిధ్యానస్యాదిర్విహితత్వాత్ -
ఇతఃపరం పూజా సామగ్రీముపదిశంతి ॥ పృశ్నయః - యువాను
వాసాః - యువాదృఢాంగః - స్వష్టస్రక్ సువాసాః శుక్ల వస్త్రైః
ఇదం శుభ్రాభరణమాల్యాదీనాముపలక్షణం - ఏవంవిధస్సన్ పూజ
యేదితి శేషః - శ్రీచక్రస్య స్వరూపం బోధయన్నాహుః - అష్టాచక్రా న
వద్వారా అష్టకోణదశకోణ ద్వితీయచతుర్దశకోణ అష్టపత్ర షో
డశపత్ర త్రివలయ త్రిరేఖాత్మకాః అష్టచక్రాణి యస్యాస్సా ॥ అ
ష్టాచక్రా అతఏవ నవద్వారా నవకాని ద్వారాణి త్రికోణాత్మకా
నియస్యాస్సా ॥ నవద్వారా - దేవానాంపూరయోధ్యా - దేవా
నామింద్రాదీనాంపూజ్యత్వేన సంబంధినీ పూః శ్రీవిద్యానగరం -
యద్వా దీవ్యంత ఇతి దేవాః - పంచవింశతితత్వాని - తేషాంపూర
ధిష్ఠానం - యద్వా - సూర్యచంద్రాగ్నీనాం పూః సోమసూర్యాన
లాత్మకత్వాత్ శ్రీచక్రస్యాస్య గత్రిఖసవ ప్తిరూపత్వాత్ పూరిత్యే

కవచనసిద్ధిరిత్యర్థః । అయోధ్యా అసాధ్యా మందభాగ్యానామి
తి శేషః ॥ శ్రు ॥ తస్యాగ్ం హిరణ్మయః కోశః । స్వర్గో లోకో
జ్యోతిషావృతః ॥ అర్థః - తస్యాం పురి శ్రీ చక్రమధ్యే హిరణ్మ
యః కోశః సహస్రకమలకోశ ఇత్యర్థః - బైందవ స్థానే సహస్రక
మలకోశస్య విద్యమానత్వాత్ తస్య కోశస్య జ్యోతిషా స్వర్గో లో
కో ఆవృతః జ్యోతిర్లోకః స్వర్గలోక ఇత్యర్థః - అథపృశ్నయశ్చ
శ్రీ విద్యోపాసనాయాః ఫలమాహుః ॥ శ్రు ॥ యో వై తాం బ్రహ్మ
ణో వేద । అమృతేనావృతాం పురీం । తస్మై బ్రహ్మ చ బ్రహ్మా చ ।
ఆయుః కీర్తిం ప్రజాం దదుః । అయమర్థః - బ్రహ్మణః బ్రహ్మ
స్వరూపాయాః భగవత్యాః తాం పూర్వోక్తాం అమృతేనావృతాం
చంద్రమండలగళత్పీయూషధారావృతాం పురీం శ్రీచక్రరూపాం
త్రిపురాయాః పురం యో వేద జ్ఞానపూర్వకమర్చనం కరోతి తస్మై
విదుషే అర్చకాయ బ్రహ్మ బ్రహ్మస్వరూపా భగవతీ బ్రహ్మా చ బ్ర
హ్మస్వరూపో భగవాన్ చకారద్వయం ఉభయోస్సమ్మేళనం సము
చ్చినోతి ॥ ఏతయోరేవ బైందవస్థానే సహస్రారే సుధాసింధోః
మధ్యే మణిద్వీపే చింతామణిగృహే నివాసాత్ ॥ ఏతావుభౌ ఆ
యుర్జీవితం - కీర్తిం యశః ప్రజాం సంతానం దదుః - దద్యా
తామిత్యర్థః - వ్యత్యయో బహుళమితి వచనవ్యత్యయః - శివశ
క్త్యోః తత్రైవ నివాసమాహుః- విభ్రాజమానాం హరిణీం
యశసా సంపరీవృతాం । పురగ్ం హిరణ్మయీం బ్రహ్మా వివేశాపరా
జితా - ఋచామయమర్థః- విభ్రాజమానాం అనంతకోటిసంఖ్యా
రత్నైరితి శేషః ప్రకాశమానాం హరిణీం హరిణవర్ణాం హరిణ్యావర్ణా
హరిణీమితి శ్రుతేః- యశసా కీర్త్యా సమ్యక్పరివృతాం సర్వ
లోకే కీర్తిమంతః తే సర్వే భగవతీప్రసాదసమాసాదితకీర్తిమ
త ఇత్యర్థః - తాం బైందవీం పురం చింతామణిగృహం బ్రహ

సదాశివః ॥ బ్రహ్మశివో మే అస్తు సదాశివోమితి శ్రుతేః ॥ శ్రుతింగ
బ్రహ్మశబ్దః- బ్రహ్మసదాశివయోరేక ఏవార్థః॥ విశతి - అపరా
జితాం సాదాఖ్యాంచంద్రకళాంవిశతి ॥ వాక్యద్వయేనతయోః
ప్రవేశోభిదప్రతిపాదనం వైంధవ చింతామణిగృహే॥ సదాశివస్య
ర్వదాసన్నిహితః - అపరాజితాకుండలినీశక్తిః షట్చక్రాణిభిత్వా
ధారాదౌ ధారాయా ప్రవిశ్య సమమథ్యాం జ్ఞాపయితుం శివశక్త్యాత్మ
స్మిన్ చక్రే అవస్థితి ప్రకారమాహుః - పరాజ్ఞైత్యజ్ఞామయీ- పరా
జ్ఞైత్యనాశకీత్యర్థః - పరాజ్ అధో ముఖీ - చక్ర రూపిణీ - శివశ
క్త్యైమక్యశక్తిః అజ్ఞా అయోజ్ఞామయీజ్ఞానిరహితా నాశర
హితా - నిత్యాదుఃఖరహితా - ఆనంద మయీత్యర్థః - ఏవివక్ష
తే యద్వాజ్ఞామయీజ్ఞాధరామిః - తేనథా తాసత్యంతే- తేన
తన్మయీవ సహసహేత్యజ్ఞామయీ - మనస్తత్వాది మయీ శివ
చక్రాత్మకచతుర్గ్రన్థాత్మకమితియావత్॥ శివయోనీనాం బైంద
స్థానాదధః అవాఙ్ముఖతయా వస్థానత్ ॥ అనాశకీ నాశరహితా
శక్తిచక్రాత్మకపంచయోన్యాత్మకః - పరాఙ్ అధోముఖీఏతి శక్తి
యోనీనామపిశివయోన్యాపేక్షయా అవాఙ్ముఖత్వాత్ -ఏవం శివయో
నిశక్తియోన్యోః పరస్పరమవాఙ్ముఖత్వం చక్రలక్షణక్రమాదవగ
మ్యతే ॥ విదుషఃఫలమాహ ॥ ఇహచాముత్ర చాస్వతి విద్యాన్ దే
వాసురానుభయాన్ - దీవ్యంతీతి దేవాః - ఏకాదశేంద్రియాణి ॥
అసురాః - అసవః ప్రాణాప్రాణాది పంచ వాయవః తాన్
రాంతిఆదధతి ఇతి పంచతన్మాత్రా మహాదాదయఉచ్యంతే - ఉభ
యాన్ ఉభయత్ర దేవాసురేషు అన్వితాన్ మాయాశుద్ధవిద్యా మ
హేశ్వరసదాశివశివాన్ విద్యాన్ పంచవింశతితత్త్వజాతం విదిత్వా
శివశక్తిసంపుటాత్మకం పంచవింశతితత్త్వవిలక్షణం షట్త్రింశత్తత్త్వం
యస్తు వేత్తి స విద్యాన్ [illegible]

ష్టిః సాలోక్యసామీప్య సాయుజ్యాత్మతయా పంచవిధయా ముక్త్యా అన్వితయుజ్యతే ॥ సార్ష్ట్యాది స్వరూపం తత్ప్రపంచశ్చపురస్తాత్ప్రపంచ్యతే ॥ అథ దేవాసురజ్ఞానోపాయమాహుః - యత్కుమారీ మంత్రయతే యద్యోషిద్యత్పతివ్రతా - అరిష్టం యత్కించక్రియతే-అగ్నిస్తదనువేధతీతి ॥ అయమర్థః కుండలినీశక్తిరవస్థాత్రయంవిద్యతే- యత్తస్మిన్ చక్రేకుమారీకుమారావస్థామాపన్నాప్రథమంసుప్తోత్థితా ॥ మంత్రయతేమంత్రస్వరంకరోతి॥ కుండలిన్యాస్సర్పాత్మకత్వాత్ ॥ సర్పోహిసుప్తోత్థానేమంత్రస్వరంకకరోతి - తద్వదిత్యర్థః- యద్యోషిత్ యస్మిన్ చక్రేకులయోషిత్ విష్ణుగ్రంధిపర్యంతంగత్వారాతీతి శేషః-కులయోషిత్ కులంత్యక్త్వారాతివిష్ణోఃప్రబోధనమితి - సనత్కుమార వచనాత్ ॥ యత్ యస్మిన్ చక్రేపతివ్రతాపత్యాసదాశివేనసార్ధంసహస్రకమలేవిహారమాణాఅరిష్టంఅశుభాభావంరిష్టంక్షేమేశుభాశుభావిత్యభిధానాత్ తదన్యదరిష్టంశుభం అమృతాస్వాదమిత్యర్థః- యత్కించక్రియతేతత్ స్వాధిష్ఠానగతోగ్నిః అనువేధతి - సహాయంకరోతి - అతశ్చఅభ్యాసవశాత్ వాయునాగ్నిం ప్రజ్వాల్యఅగ్నిశిఖానువిద్ధవిలీన చంద్రమండలగళత్పీయూషధారానుభవే పంచవింశతి తత్త్వాతీతపరమేశ్వరీంజ్ఞాతుం సుశక్యమిత్యుపదేశః- చక్రవిద్యోపాసనాఆశ్రమిణాంజ్ఞానినామజ్ఞానినాంచ వర్ణినాంచ ఫలదాయకమిత్యభిసంధాయాహుః - అశ్రుతాస్సశ్రుతాసశ్చయజ్వానోయేప్యయజ్వనః -స్వర్యంతోనాపేక్షంతే . అయమర్థః - అశ్రుతాసః అపక్వాః అక్షపితాంతఃకరణ కల్మషా ఇత్యర్థః - శ్రుతాసశ్చ పక్వాశ్చ అస్గాపి రసూనిత్య సుగాగమః క్షపితాంతఃకరణకల్మషాః ఇత్యర్థః - యజ్వానః యజనశీలాః త్రైవర్ణికాః ఆశ్రమిణశ్చ అయజ్వనః యాగరహితాః శూద్రాదయః । తస్మాచ్చక్రోపా

క్షైనసంక్లృప్తత్వఇతిశ్రుతేః ॥ త్రైవర్ణికైక నియతాధికారః యజ్ఞా
దిరగ్నిష్టోమాదిః- పరా- చక్రవిద్యోపాసనా శూద్రాణామపిఅధి
కారచోదనాత్ నిషాదస్థపతివత్ వైదికకర్మణ్యధికారసిద్ధిరితి నకా
చిత్ క్షతిః - యతః - ఇణ్ గతౌ - చక్రవిద్యామనుగచ్ఛంతః స్వః
స్వర్గం నాపేక్షంతే ॥ చక్రవిద్యోపాసనావ్యతిరేకేణ దేవతాంత
రోపాసనాయామనిష్టసూచకః - ఇంద్రమగ్నించయేవిదుః సికతా
ఇవసంయంతి- రశ్మిభిస్సముదీరితాః ॥ అస్మాల్లోకాదముష్మాచ్చ-
అయమర్థః - అసురాసురముఖ్యవందిత చరణారవిందాయాఃసర్వ
భూతాంతర్యామిన్యాః జగదుత్పత్తి స్థితిలయ హేతోశ్చక్ర విద్యా
యాఅన్యత్వేన ఇంద్రమగ్నించకారాద్యమాదిలోకపాలాన్ పృథి
వ్యాదిసదాశివాంతతత్త్వానిచ ఉపాస్యత్వేనయేవిదుః - తేసికతా
ఇవ వాలుకకణాఇవ సంయంతి ॥ పరస్పరం విరళాః భ్రష్టా భవే
యురిత్యర్థః ॥ కించరశ్మిభిర్యనుపాస్తై రుత్తరత్రఖండే - అపేత
వీతేత్యాదౌ ప్రతిపాదితైః సముదీరితాః - సంయతాభవేయురిత్య
ర్థః - కించ అస్మాల్లోకాత్ అముష్మాల్లోకాత్ భ్రష్టా భవేయురి
తిశేషః - అతఏవశ్రుత్యంతరం ॥ అంధంతమఃప్రవిశంతయేవిద్యా
ముపాసతే - అయమర్థః - అవిద్యాంవిద్యావిరుద్ధాం జ్ఞానమా
ర్గవిరుద్ధాంఇంద్రాదిసేవాంస్వచ్ఛందముపాసతేశ్యేవమధ్యారో
పితసేవాంచయేకుర్వతేతేఅవిద్వాంసః - అంధంతమఃప్రవిశంతి-
అంధతామిస్రంప్రవిశంతీత్యర్థః- చకారఃప్రకరణసమాప్తిద్యోత
కః - ఋషిభిరదాత్ పృశ్నిభిః- పృశ్నినామభిఃఋషిభిః ఏతత్సర్వ
మదాత్ ॥ ఆదాయీకర్మణిలుఙ్ ॥ ఛాందసః - కర్మణి ప్రత్య
యలోపః - కర్తరిప్రత్యయ వ్యత్యయశ్చ ॥ ఋషిభిఃపృశ్నిభిరేవ
ముక్తమిత్యర్థః ॥ యద్వాపృశ్నిభిః ఋషిభిః సహితఋషిసంఘాః
ఏవమదాత్ వాచవితిశేషః ఉక్తవానిత్యర్థః ॥ ౧౧ ॥

శ్లో॥ త్వదీయం సౌందర్యం తుహినగిరికన్యే తులయి
తుం కవీంద్రాః కల్పంతే కథమపి విరించిప్రభృత
యః । యదాలోకౌత్సుక్యా దమరలలనా
యాంతి మనసా తపోభిర్దుష్ప్రాపామపి గిరి
శసాయుజ్య పదవీం ॥ ౧౨ ॥

వ్యా॥ త్వదీయమితి ॥ త్వదీయం తవసంబంధి త్వద్దేహగత
మిత్యర్థః - సౌందర్యం లావణ్యం తుహినగిరికన్యే తుహినప్రధా
నోగిరిహిమాద్రిః తస్యకన్యాపుత్రీ తస్యాస్సంబుద్ధిః - తులయితుం
తులయా సమీకర్తుం కవీంద్రాః విద్వచ్ఛ్రేష్ఠాః కల్పంతే శక్నువంతి కథమ
పి కథంచిదపి న కల్పంత ఇత్యర్థః ॥ విరించిప్రభృతయః విరించిర్బ్ర
హ్మ ప్రభృతిర్యేషాం తే హరీంద్రాదయః - యద్యస్మాత్ కారణా
త్ ఆలోకౌత్సుక్యాత్ ఆలోక్య భవత్సౌందర్యాలోకేయదౌత్సు
క్యం తస్మాత్ ల్యబ్లోపే పంచమీ - ఔత్సుక్యమవలంబ్య యద్వా ని
మిత్తం పంచమీ - అమరలలనాః దేవయోషితః యాంతి ప్రాప్ను
వంతి - మనసా అంతః కరణేన తపోభిః కృచ్ఛ్రచాంద్రాయణాది
భిః దుష్ప్రాపాం ప్రాప్తుమశక్యాం అపి విరోధే గిరిశసాయుజ్య పద
వీం - అత్రేత్థం పదయోజనా ॥ హే తుహినగిరి కన్యే త్వ దీయ్యాం
సౌందర్యం తులయితుం విరించిప్రభృతయః కవీంద్రాః కథమపి కల్పం
తే యద్యస్మాత్కారణాత్ అమరలలనాః ఆలోకౌత్సుక్యాత్ త
పోభిః దుష్ప్రాపామపి గిరిశసాయుజ్య పదవీం మనసా యాంతి ॥ అ
యమర్థః - వాణీపతి వాచస్పతి ప్రభృతీనామపి త్వత్సౌందర్య సదృ
శాంతరం పరికల్ప్య వర్ణయితుమశక్యం త్వత్సదృశం సుందరవ
స్త్వంతరాభావాత్ పూర్వశ్లోకే తిలోత్తమాదీనామప్సరసాం త్వత్సౌం
దర్యలేశేనతులాయామపి తత్సౌందర్యప్రవేశో నాస్తి ఏవా హా స్తః - య
త్ర స్వత్సౌందర్యదర్శనేచ్ఛయా ప్రాప్యమానాః ప్రయాసాం

తరదురధిగమత్వాత్సౌందర్యస్యసునిసదాశివైకగమ్యేదుర్లభసదా
శివసాయుజ్యమనోరథావగంత త్వయ్యేవాప్సరాస్సౌంద
ర్యాణగుప్తాన్యేతిధ్వానః - అత్రానన్వయాలంకారో దృశ్యతే-
లోకవక్యాపితుల్యవస్తునస్సద్భావాత్సర్వస్య స్వయమేవ తుల్యమితి
ప్రతీతేః॥ ౧౨॥

మూ॥ నరంవర్షీయాంసంనయనవిరసం నర్మసుజ
డం తవాపాంగాలోకేపతితమనుధావంతి శత
శః। గళద్వేణీబంధాఃకుచకలశవిస్రస్తసిచయా
హఠాత్త్రుట్యత్కాంచ్యోవిగళితదుకూలాయు
వతయః॥ ౧౩॥

వ్యా॥ నరమితి॥ నరంమనుష్యమాత్రం వర్షీయాంసం అతివృద్ధంనయనవిరసంనయనాభ్యాం విసంకాచకామిలాపటలాది నేత్రదోషయుక్తం నర్మసుజడం - నర్మసురతికేళానుజడం అతిమూఢంతవభవత్యాః - అపాంగాలోకేకటాక్షవీక్షణే పతితంకటాక్షైకగోచరమిత్యర్థః॥ అనుధావంతి - శతశఃశతసంఖ్యాకాః శతశబ్దఃసంఖ్యాతీతోపలక్షకః భూభువస్స్వర్లోకస్థితా స్సర్వా ఇత్యర్థః॥ గళద్వేణీబంధాఃగళంతోవేణీబంధాయాసాంతాః కుచకలశవిస్రస్తసిచయా-కుచకలశాభ్యాంవిస్రస్తాఃశిథిలాఃసిచయాఃచేలాంచలాయాసాంతాః- హఠాత్త్రుట్యత్కాంచ్యఃహఠాత్ శీఘ్రంత్రుట్యంత్యఃగళంత్యఃకాంచ్యోరశనాకలాపాయాసాంతాః విగళితదుకూలాఃస్రస్తనీవీబంధాయువతయస్తరుణ్యః అనుధావంతి అనుగచ్ఛంతి అత్రేత్థంపదయోజనా॥ హేభగవతి - నరంవర్షీయాంసంనయనవిరసంనర్మసుజడంతవాపాంగాలోకేపతితంశతశఃయువతయఃగళద్వేణీబంధాః కుచకలశవిస్రస్తసిచయా హఠాత్త్రుట్యత్కాంచ్యఃవిగళితదుకూలాస్తాదృశం నరంమదనమితి మత్వైవ

షః - అనుధావంతి - ఏతాదృశాః మాదనప్రయోగాః ముఖంబిందుం కృత్వేత్యాది శ్లోకవ్యాఖ్యానావసరే నిపుణతరముపపాదయిష్యామః॥ ౧౩॥

మూ॥ క్షితౌ షట్పంచాశద్ద్విసమధిక పంచాశదుదకే
హుతాశే ద్వాషష్టిశ్చతురధిక పంచాశదనిలే।
దివి ద్విష్షట్త్రింశన్మనసిచ చతుష్షష్టిరితి యే మ
యూఖాస్తేషామప్యుపరి తవపాదాంబుజ
యుగమ్ ॥ ౧౪॥

వ్యా॥ క్షితౌ పృథివీతత్త్వయుక్తే మూలాధారే షట్పంచాశత్ షట్పంచాశత్సంఖ్యాకాః ద్విసమధికపంచాశత్ ద్వాభ్యాం సమధిక పంచాశదుదకే ఉదకతత్త్వయుక్తే మణిపూరస్థానే హుతాశే వహ్నితత్త్వయుక్తే స్వాధిష్ఠానచక్రే ద్వాషష్టిః - ద్వౌచషష్టిశ్చ ద్వాషష్టిః విభాషా చత్వారింశత్ప్రభృతౌ సర్వేషామితి సూత్రేణ ద్విశబ్దాధికారస్య అకారః - చతురధికపంచాశత్ చతుస్సంఖ్యయా అధికా పంచాశత్ - అనిలే వాయుతత్త్వయుక్తే అనాహతచక్రే దివి ఆకాశతత్త్వయుక్తే విశుద్ధచక్రే ద్విషట్త్రింశత్ ॥ ద్విరావృత్తషట్త్రింశత్సంఖ్యాకాః ద్విసప్తతిసంఖ్యాకా ఇత్యర్థః ॥ మనసి మనస్తత్త్వయుక్తే ఆజ్ఞాచక్రే చతుష్షష్టిః ఇతి ఏవం ప్రకారేణ యే ప్రసిద్ధాః శాస్త్రేష్వాగమేమస్వసంవేద్యత్వే నయోనినాం ప్రసిద్ధాః సంతి ॥ తేషాం మయూఖానామప్యుపరి సహస్రదళమధ్యవర్తి చంద్రబింబాత్మకే బైందవాపరనామకే సుధాసింధౌ తవ భవత్యాః పాదాంబుజయుగం వర్తతే విద్యతే ఏవం సమయసంప్రదాయ ఇతి శేషః - అత్రేత్థం పదయోజనా ॥ హే భగవతి మయూఖాః క్షితౌ షట్పంచాశత్ - ఉదకే ద్విసమధికపంచాశత్ ॥ హుతాశే ద్వాషష్టిః - అనిలే చతురధికపంచాశత్ ॥ దివి ద్విషష్టిః - మనసి చతుష్షష్టిరితి యే తేషాముపరి తవ పా

పాంబుజయుగం వర్తత ఇతి శేషః- అత్రషట్పంచాశదిత్యాదిసం
ఖ్యాశబ్దానాంసంఖ్యేయపరత్వాత్. సంఖ్యేయానాం మయూఖా
నాంబహుత్వేపిఏకవచనాంతత్వమేవ॥యథావింశత్యాద్యాస్సదైక
సంఖ్యాసంఖ్యేయసంఖ్యయోః- సంఖ్యాత్వేద్విబహుత్వేస్యుర్నతు
సంఖ్యేయసంఖ్యయోరితి నియమాత్ సంఖ్యేయానాం మయూఖా
నాంనియమాత్ప్రసక్తైర్బహువచనత్వంసిద్ధం - అత్రేదంతత్త్వం - ష
ట్పంచాశదిత్యాదిసంఖ్యానాంసంఖ్యేయవిశేషత్వేనశుక్లాది గుణ
తౌల్యంయథాహపదమంజరీకారః - వింశత్యాదయోన శుక్లాదివ
గుణాస్సమానధర్మిణో భవితుమర్హంతి వింశత్యాదయోపి తా
వత్పృథక్త్వయోనిమద్రవ్యేమనవర్తంతిఇతివ్యాజస్య వృత్తయశ్శు
క్లాదయస్తుప్రత్యేకపర్యవసాయినఇతి- అత్రేదంమంతవ్యం - సం
ఖ్యేయపరాణాం సంఖ్యాశబ్దానాంబహువచనే షట్పంచాశతో
మయూఖాఇతిప్రాప్తాస్తు త్రింశదుత్తరశతోత్తరత్రిసహస్ర సం
ఖ్యాకాభవేయుః-అతోనసినస్తిశబ్దసిద్ధిరితినియమఫలమితి - అత్రే
దమనుసంధేయం- ఆధారస్వాధిష్ఠానమణిపూరానాహతవిశుద్ధా
జ్ఞాచక్రాత్మకం శ్రీచక్రం సోమసూర్యానలాత్మకం ఖండత్రయా
త్మకం మూలాధారస్వాధిష్ఠానచక్రద్వయమేకంఖండం - మణిపూ
రానాహతచక్రద్వయమేకంఖండం- విశుద్ధాజ్ఞాన చక్రద్వయమే
కంఖండం- ప్రథమఖండోపరిఅగ్నిస్థానం- తదేవరుద్రగ్రంథిరిత్యు
చ్యతే॥ ద్వితీయఖండోపరిసూర్యస్థానంతదేవవిష్ణుగ్రంథిరిత్యుచ్య
తే- తృతీయఖండోపరిచంద్రస్థానంతదేవబ్రహ్మగ్రంథిరిత్యుచ్య
తే - సోమసూర్యాగ్న్యాత్మకత్వమవరోహక్రమేణావగంతవ్యం॥
తత్రప్రథమఖండో పరిస్థితోవహ్నిః స్వజ్వాలాదిభిః ప్రథమఖండ
మావృణోతి॥ ద్వితీయఖండోపరిస్థితసూర్యస్స్వకీయైఃకిరణైః ద్వితీ
యఖండమావృణోతి॥ తృతీయఖండోపరిస్థితశ్చంద్రః స్వకీయైః

త్పత్త్యర్థం జనానాం వృణోతి॥ ఆధారచక్రే మహీతత్త్వాత్మకే వహ్నేః షట్పంచాశజ్జ్వాలాః మణిపూరకే ఉదకతత్త్వాత్మకే ద్విపంచాశజ్జ్వాలాః ఏవమష్టోత్తరశతం వహ్నిజ్వాలాః సూర్యస్య అగ్నితత్త్వాత్మకే స్వాధిష్ఠానే ద్వాషష్టిః కిరణాః అనిలతత్త్వాత్మకే అనాహతచక్రే చతుః పంచాశత్కిరణాః సూర్యకిరణానాం మణిపూరకం విహాయ స్వాధిష్ఠానప్రవేశః - సూర్యాగ్న్యోరైకత్వాత్ - సూర్యాంతర్భావాదగ్నేశ్చ - స్వాధిష్ఠాన మణిపూరయోస్తు సూర్యాగ్నిస్థానయోః మధ్యే అగ్నిస్థానే సూర్యప్రవేశః - సూర్యస్థానే అగ్నిప్రవేశః . జగద్దహనాగ్నినామకసంవర్తమేఘాత్మకసూర్యకిరణజనిత వర్షోత్పత్త్యర్థం - ఏతత్తు - తటిత్వంతం శక్త్యేత్యాదిశ్లోకవ్యాఖ్యానావసరే నిపుణతర ముపపాదయిష్యామః- ఏవం సూర్యస్య షోడశోత్తరశతంకిరణాభవంతి ॥ చంద్రస్య కలాః వియత్తత్త్వాత్మకే విశుద్ధిచక్రే ద్వాసప్తతిః - మనస్తత్త్వాత్మకే ఆజ్ఞాచక్రే చతుష్షష్టిః ఏవం చంద్రస్య షట్త్రింశదుత్తరశతంకలాభవంతి ॥ యథోక్తం భైరవయామళే॥ భైరవాష్టకప్రస్తారే। అష్టోత్తరశతం వహ్నేః షోడశోత్తరకం రవేః - షట్త్రింశదుత్తరశతం చంద్రస్యకువినిర్ణయ ఇతి ॥ ఏవం సోమసూర్యానలాః పిండాండబ్రహ్మాండే ఆవృత్త్యవర్తంతే పిండాండబ్రహ్మాండయోరైక్యాత్ - పిండాండావృత్తిరేవ బ్రహ్మాండవృత్తిరితిరహస్యం ॥ ఏవం పిండాండమావృత్యవర్తతే సహస్రకమలం తచ్చ జ్యోత్స్నామయోలోకః - తత్రత్యచంద్రమా నిత్యకళః - ఏతచ్చ తవాజ్ఞాచక్రస్థమిత్యాది శ్లోకవ్యాఖ్యానావసరే నిపుణతరముపపాదయిష్యామః ॥ ఆజ్ఞాచక్రోపరిస్థితశ్చంద్ర ఇతి యదుక్తం తత్తు చంద్రకళావస్థానమాత్రం నతు చంద్రస్యస్థానమితి॥ యదుక్తం సుభగోదయే షోడశకళానాం షోడశస్వాత్మకత్వం తు॥ తాసాం ప్రతిపదాదిశుక్లపక్షపక్షతిథి

ఖ్యాత్మకతయా వృద్ధిక్షయసద్భావాత్ చంద్రస్యాపి సప్తదశకళాంగ
తస్యాప్యవృద్ధిక్షయాభావత ఇతి చేన్న । తత్ర చంద్రమసః వృద్ధిక్షయౌ న
భవత ఏవ ॥ కింతు షోడశ నిత్యాత్మకాః ప్రతిపదాది పౌర్ణమా
స్యంత తిథిప్రవర్తకాః - తత్రైవ అమావాస్యాప్రభృతి కృష్ణప్రతిప
దంత తిథిప్రవర్తకాః - స్వాత్మతిరోధానాతిరోధానాభ్యామితి॥
మంత్రవిద్రహస్యం ॥ ఇదమత్రానుసంధేయం ॥ శ్రీవిద్యాయాః చం
ద్రకళావిద్యాపరనామధేయాయాః పంచదశతిథిరూపత్వాత్ - షష్ట్యు
త్తరత్రిశతమయూఖాదివసాత్మకాః తేన సంవత్సరో లక్ష్యతే ॥ తస్య
కాలశక్త్యాత్మకస్య సంవత్సరస్య ప్రజాపతిరూపత్వాత్ ప్రజాప
తేర్జగత్కర్తృత్వాత్ - మరీచీనాం జగదుత్పత్తిస్థితిలయకర్తృ
త్వం తే చ మరీచయః అస్మిన్ బ్రహ్మాండే పిండాండే చ షష్ట్యుత్తర
త్రిశతిసంఖ్యాకాః ఏవం అనంతకోటి బ్రహ్మాండేషు పిండాండేషు
చ ఏవమేవ ప్రతిబ్రహ్మాండం ప్రతిపిండాండం షష్ట్యుత్తరత్రిశతసంఖ్యా
కా మయూఖాః అతశ్చానంతమయూఖాః తే చ మయూఖాః సూర్య
చంద్రాగ్నిసంపృక్తాః భగవతీపాదారవిందజన్మానః తాంస్తాన్
లోకాన్ ప్రకాశయంతి - అయం చ లోకస్య ద్వారమర్చిమత్పవిత్ర
మితి శ్రుత్యా ఏతేషాం మయూఖానాం భగవతీపాదారవింద సంభ
వత్త్వః - మరీచయస్స్వాయంభువ ఇతి శ్రుత్యా తేషాం మరీచీనాం సృ
ష్టిస్థితిలయకర్తృత్వముక్తం ॥ ఏతదుక్తం భవతి ॥ సూర్యచంద్రాగ్న
యః భగవతీపాదారవిందోద్భూతానంత కోటికిరణమధ్యే కతిప
యాన్ కిరణానాహృత్య భగవతీప్రసాదసమాసాదితజగత్ప్రకాశన
త్వసామర్థ్యాత్ జగంతి ప్రకాశయంతి ॥ అతశ్చ సకలలోకాతిక్రాం
తం చంద్రకళాచక్రం బైందవస్థానమితి ॥ తత్రత్యతన్మానంచర
ణాంబుజం అనేకకోటిబ్రహ్మాండపిండాండావచ్ఛిన్నమయూఖానా
ముపర్యేవ వర్తమానత్వాత్ । తేషాముపరితన పాదాంబుజంచ

తంత్రశ్రుతిసిద్ధాంతానుసారతో నత్యారోపస్తుతిరిత్యభ్యుపగంతవ్యం॥ యదుక్తం భైరవయామలే ॥ చంద్రజ్ఞానవిద్యాయాం - గౌరీం ప్రతి మహేశ్వరవచనం ॥ సాధుసాధు మహాభాగే పృష్టం త్రైలోక్యసుందరి। సుష్ఠుగుహ్యతమం జ్ఞానం నకుత్రాపి ప్రకాశితం ॥ కలావిద్యాపరాశక్తిః శ్రీచక్రాకారరూపిణీ। తన్మధ్యే బైందవస్థానం తత్రాస్తే పరమేశ్వరీ ॥ సదాశివేనసంపృక్తా సర్వతత్వాతిగా సతీ । చక్రం త్రిపురసుందర్యా బ్రహ్మాండాకారమీశ్వరి ॥ పంచభూతాత్మకం చైవతన్మాత్రాత్మకమేవచ । ఇంద్రియాత్మకమేవంచ మనస్తత్వాత్మకం తథా ॥ మాయాదితత్వరూపం చ మాయాతీతం చ బైందవం। బైందవే జగదుత్పత్తిస్థితిసంహారకారిణీ॥ సదాశివేనసంపృక్తా తత్వాతీతా మహేశ్వరీ। జ్యోతీరూపాపరాకారా యస్యాదేహా ద్భవాశ్శివే ॥ కిరణాశ్చసహస్రంచ ద్విసహస్రంచ లక్షకం॥ కోటిరర్బుదమేతేషాం పరాసంఖ్యానవిద్యతే। తామేవానుప్రవిశ్యైవభాతిలోకం చరాచరం ॥ యస్యాదేవ్యామహాకాంతిభాసా సర్వం విభాసతే। తద్భాసారహితంకించిన్నచయత్ర ప్రకాశతే ॥ తస్యాశ్చశివశక్తేశ్చ చిద్రూపాయాశ్చితిం వినా। ఆద్యమా వత్యతేనూనం జగదేతచ్చరాచరం॥ తేషామనంతకోటీనాంమయూఖానాం మహేశ్వరి। మధ్యేషష్ట్యుత్తరం తేషు త్రిశతంకిరణాశ్శివే। బ్రహ్మాండం వ్యశ్నువానాస్తే సోమసూర్యానలాత్మనా ॥ అగ్నేరష్టోత్తరశతం షోడశోత్తరకం రవేః । షట్త్రింశదుత్తరశతం చంద్రస్యకిరణాశ్శివే॥ బ్రహ్మాండం భాసయంతస్తే పిండాండమపి శాంకరి ॥ దివాసూర్యస్తథారాత్రౌ సోమోవహ్నిశ్చసంధ్యయోః । ప్రకాశయంతః కాలాంస్తేతస్మాత్ కాలాత్మకాస్త్రయః ॥ షష్ట్యుత్తరంచ త్రిశతందినాన్యేవ మహాయవః । హాయనాత్మా మహాదేవః ప్రజాపతిరితి శ్రుతిః ॥ ప్రజాపతిర్భాస్కరకాలాన్మరీచిప్రముఖాన్మునీన్ । సృజంత్యేతే లోకపాలాంస్తే

సర్వలోకరక్షకా॥ సంహారకృద్రూపాయత్తః ఉత్పత్తి స్థాపకసంహా
రా। తస్మాత్సూక్ష్మసంలగ్నా సృష్టిస్థితిలయమేవచ॥ నియుక్తాః కేశా
శాస్త్రాజ్ఞయా తేనం ప్రవర్తంతఇతి॥ తామేతాను ప్రవిశ్యేత్యాదినా॥
తమేవభావంతమనుభావాతిసప్తాంతస్య భాసానవర్ణాయితం పఠాతిత్రిణ
త్యర్థోఽనూదితః॥ అత్రబహువక్తవ్యమస్తి॥ తదుత్తరత్రసవ్యాఖ్యే
గూపయిష్యామః॥ ౧౪॥

మూ॥ శరజ్జ్యోత్స్నాశుద్ధాం శశియుత జటా జూట
మకుటాం వరత్రాసత్రాణ స్ఫటికఘుటికాపుస్త
కకరాం। సకృన్నత్వా నత్వా కథమివ సతాం స
న్నిదధతే మధుక్షీరద్రాక్షామధురిమధురీణాః ఫ
ణితయః॥ ౧౫॥

అ॥ సారస్వతప్రయోగమాహ॥ వ్యా॥ శరజ్జ్యోత్స్నేతి॥ శరజ్జ్యోత్స్నాశుద్ధాం శరది శరత్కాలే జ్యోత్స్నా చంద్రికా తద్వచ్ఛుద్ధాం అతిశుభ్రాం శశియుతజటాజూటమకుటాం శశియుతో చంద్రయుతః జటాజూటో మకుటో యస్యాస్తాం చంద్రకలావతంసామిత్యర్థః॥ వరత్రాసత్రాణస్ఫటికఘుటికాపుస్తకకరాం వరః ఇష్టదానముద్రా త్రాసత్రాణం అభయదాన ముద్రా స్ఫటికఘుటికా పానపాత్రం - స్ఫటికాక్షమాలేతి కేచిత్॥ తత్పక్షే స్ఫటికఘుటికేతి పాఠః - పుస్తకం విద్యాముద్రా పుస్తకం వా। ఏతైర్యుక్తకరాం శాకపార్థివత్వాదుత్తరపదలోపః। నతు స్ఫటికఘుటికాని పుస్తకాని కరేయస్యాం సా ఇతిసప్తమీబహువ్రీహిః - ప్రహరణాదిభ్య ఏవ సప్తమ్యాస్సదితిఅస్య ప్రహరణాదిభ్య ఏవేతి నియతత్వాత్ సకృత్ ఏకవారం నత్వాఽనిషేధార్థః - త్వాం త్వామిత్యర్థః॥ నత్వా నమస్కారం కృత్వా కథంకథంచిత్ ఇవేతి వాక్యాలంకారే సతాం కవీశ్వరాణాం సన్నిదధతే సన్నిధానం ప్రాప్నువంతి॥ మధుక్షీరద్రాక్షామధురి

మధురిమాధురీణా మధుః క్షౌద్రం క్షీరం పయః ద్రాక్షా మృద్వీకా
ఏతేషాం మధురిమా మాధుర్యం తత్ర ధురీణాః ధురంధరాః ఇతి ధురీ
ణాః అగ్రగణ్యాః తద్వన్మధురా ఇత్యర్థః ॥ ఫణితయః వాగ్వ్యక్తయః
అత్రోక్తం పదయోజనా॥ హే భగవతి - శరజ్జ్యోత్స్నాశుద్ధాం శశి
యువతి జటాజూటమకుటాం వరత్రాసత్రాణ స్ఫటికఘుటికా పుస్తకక
రాం ॥ త్వా సకృన్నత్వా సతాం మధుక్షీర ద్రాక్షామధురిమ ధురీ
ణాః ఫణితయః కథమివ సన్నిదధతే ॥ అయమర్థః - అత్ర వ్యతిరేక
ముఖేన సకృన్నమస్కారో పి కవిత్వబీజభూత సంస్కారోత్పాదకః-
తదభావే ప్రకారాంతరేణ యేన కేనాపి తద్బీజోత్పత్తిర్నాస్తీతి సూ
చితం॥ ౧౫॥

మూ॥ కవీంద్రాణాం చేతఃకమలవనబాలాతప రుచిం
భజంతే యే సంతః కతిచిదరుణామేవ భవతీమ్। వి
రించిప్రేయస్యాస్తరుణతరశృంగారలహరీ గ
భీరాభిర్వాగ్భిర్విదధతి సతాం రంజనమమీ॥ ౧౬॥

వ్యా॥ కవీంద్రాణామితి॥ కవీంద్రాణాం కవీశ్వరాణాం చేతః కమల
వన బాలాతపరుచిం చేతాంస్యేవ కమలాని పద్మాని తేషాం వనం షండం త
స్య బాలాతపరుచిః ప్రభా అరుణా కాంతిః తాం భజంతే సేవంతే యే సం
తః సత్పురుషాః కతిచిద్విరళాః అరుణామేవ అరుణాఖ్యాం అరుణవ
ర్ణాం చ భవతీం విరించిప్రేయస్యాః విరించిః బ్రహ్మా తస్య ప్రేయస్యాః
ప్రియాయాః సరస్వత్యాః తరుణతర శృంగారలహరీగభీరాభిః తరుణ
తరః అతియువా నేయ ద్వా తరుణతరశ్చాసౌ శృంగారశ్చ తస్య లహరీభిః
ఉద్రిక్త ప్రవాహాః యద్వా శబ్దేన చంద్రోదయాద్యుద్దీపనశక్త్యైక స్వరూప్య
తే ॥ లహరీయుక్త గభీరాభిః అతి గంభీరాభిరిత్యర్థః ॥ వాగ్భిర్వా
గ్విలాసైః విదధతి కుర్వంతి॥ సతాం సభాసదాం రంజనం హృదయా
నురంజనం అమీ సంతః పరాభ్యస్యంతే । అత్రోక్తం పదయోజనా॥ హే

భగవతీం కవీంద్రాణాం చేతః కమలవనబాలాతపరుచిం అరుణాఖ్యాం యే సత్
పురుషాః కతిచిత్ యే సంతః భజంతే తే అమీ సంతః విరించి ప్రేయస్యాస్త
రుణతరశృంగారలహరీ గభీరాభిః వాగ్భిః సతాం రంజనం విదధతి ।
అయమర్థః । యే సాధకాః భగవతీమరుణాం ధ్యాయంతః ప్రబంధాన్
కుర్వన్తి సరస్వత్యాః తరుణతరశృంగారరస ప్రధానైర్వాగ్వి
లాసైః సభారంజనం కుర్వంతి । భగవత్యా మాతృకాత్మకత్వాత్
సరస్వతీరూపత్వేనైవ సారస్వతప్రదత్వం । అరుణ వర్ణధ్యాన మహి
మ్నా శృంగారరసప్రాధాన్యేన వాగ్విలాసప్రవృత్తిరితి । యదుక్తం
వామకేశ్వరతంత్రే - అరుణాఖ్యాం భగవతీ మరుణాభాం విచింత
యేత్ ॥ పాశాంకుశధరాం దేవీం ధనుర్బాణధరాం శివాం ॥ వర
దాభయహస్తాం చ పుస్తకాక్షస్రగన్వితాం । అష్టబాహుం త్రినయ
నాం ఖేలంతీమమృతాంబుధౌ ॥ సాధకో త్యేవ శృంగార రసాస్వా
దనలంపటః । సభాసదస్తథా సర్వాన్ సాధకేంద్రస్సభాస్థలే ఇతి ॥
అత్ర పరంపరిత రూపకమలంకారః బాలాతపరుచిత్వారోపణపరస్య
చేతసి కమలత్వారోపణస్య చ నిమిత్తత్వాత్ రూపకహేతురూపకం ప
రంపరితమిత్యలంకారాత్ ॥   ౧౬ ॥

మూ॥ సవిత్రీభిర్వాచాం శశిమణిశిలాభంగరుచిభిర్వ

శిన్యాద్యాభిస్త్వాం సహ జనని సంచింతయతి యః ।

స కర్తా కావ్యానాం భవతి మహతాం భంగిరుచి

భిర్వచోభిర్వాగ్దేవీ వదనకమలామోదమ

ధురైః ॥   ౧౭॥

వ్యా॥ సవిత్రీభిరితి ॥ సవిత్రీభిః జనయిత్రీభిః వాచాం గిరాం శశిమ
ణిశిలాభంగరుచిభిః - చంద్రకాంతమణిశకలతుల్యకాంతిభిః - దళిత
చంద్రకాంతమణీనామతిధావళ్యం లోకసిద్ధం ॥ వశిన్యాద్యాభిః వ
శినీప్రముఖాభిః తద్గుణసంవిజ్ఞానో బహువ్రీహిః - వశిన్యాద్యాభిః

శాంతాశ్చ క్రమేణాష్టౌ వశిన్యాద్యా దేవ్యో వాగ్దేవ్యో ద్వాదశ గంధాకర్షి
ణ్యాదయష్షోడశ ప్రభృతి వశిన్యాద్యాః। అత ఏకస్యా ఏవ శక్తేర్భేదా వశి
న్యాద్యా ఇత్యర్థః ॥ వశిన్యష్టకం - వశినీ కామేశ్వరీ మోదినీ॥ విమ
లా॥ అరుణా॥ జయినీ॥ సర్వేశ్వరీ॥ కౌళినీ॥ కౌళినీతి చ ప్రాకాః॥ ఏతా
భిస్త్వాం భగవతీం సహ సాకం జనని హే మాతః సంచింతయతి యః స సా
ధకః కావ్యానాం ప్రబంధానాం కర్తా భవతి ॥ సమర్థః ప్రభవతి॥
మహతాం మహాత్మనాం కాళిదాస ప్రభృతీనాం భంగిరుచిభిః భంగి
నాం శ్లేషాణాం రుచిభిః స్వాదుభిః వచోభిః వాగ్విలాసైః వాగ్దేవీవ
దనకమలామోదమధురైః। వాగ్దేవ్యాః భారత్యాః వదనకమలే య
ఆమోదః పరిమళః తేన మధురైః అన్యక్త్రైః పుంభావమాపన్నాయా
భారత్యా వాగ్విలాసా ఇమే ఇత్యేవం భ్రమజనకైరిత్యర్థః ॥ అత్రే
త్థం పదయోజనా॥ హే జనని వాచాం సవిత్రీభిః శశిమణి శిలాభంగిరు
చిభిః వశిన్యాద్యాభిస్సహ త్వాం యః సంచింతయతి స మహతాం
భంగిరుచిభిః వాగ్దేవీవదనకమలామోదమధురైః వచోభిః కావ్యా
నాం కర్తా భవతి। అత్రేదమనుసంధేయం ॥ వశిన్యాద్యాభిస్త్వా మి
త్యత్ర త్వామిత్యనేన భగవత్యాస్స్వరూపముక్తం॥ భగవత్యాస్స్వరూ
పంతు పంచాశద్వర్ణాత్మకమాతృకైవ - ఏతత్తు శివశ్శక్తిః కామఇ
త్యాది శ్లోకవ్యాఖ్యానావసరే ప్రపంచయిష్యతే ॥ సేయం పంచాశ
ద్వర్ణాత్మికా మాతృకా॥ అష్టవర్గాత్మికా భవతి॥ తే చాష్టవర్గాః
అకచటతపయశాదయః - అకారాదయష్షోడశస్వరాః - ప్రథమవ
ర్గః - కాదయః పంచ ద్వితీయః - చాదయః పంచ తృతీయః - టాద
యః పంచ చతుర్థః॥ తాదయః పంచ పంచమః ॥ పాదయః పంచ
షష్ఠః॥ యాదయశ్చత్వారస్సప్తమః ॥ శాదయః పంచ అష్టమః - ఏవం
అష్టవర్గాత్మికా భగవతీ మాతృకా త్రిపురసుందరీ - అకచట తపయ
శవర్గాణాం యథాక్రమం వశిన్యాదిశక్తిభిర్యోజితా॥ బిందుత్రికోణా

త్రికభువనచక్రతత్త్వత్రయం - వసుకోణదశారాంతర్గతయా చతురశ్రాకోణాత్మకేషు అష్టసు చక్రేషు యోజితా ధ్యాతా సతీ కామ్యకర్మాణి వ్యసనాదీనాం వశిన్యాదిశక్తివశాత్ మధ్యస్థితబిందుస్థానాం సంగ్రహణం ॥ గంధాకర్షిణ్యాదియోగినీ చతుష్టయ సంగ్రహణం కృతమిత్యుక్తం । షోడశాక్షరమిత్యుక్తం ॥ యోగినీద్వాదశకముక్తం ॥ తత్ర విద్యాయోగినీ ॥ రేచికాయోగినీ ॥ మోచికాయోగినీ ॥ అమృతాయోగినీ ॥ దీపికాయోగినీ ॥ జ్ఞానయోగినీ ॥ ఆప్యాయనీయోగినీ ॥ వ్యాపినీయోగినీ ॥ మేధాయోగినీ ॥ వ్యోమరూపాయోగినీ ॥ సిద్ధిరూపాయోగినీ ॥ లక్ష్మీయోగినీ ॥ ఏవం ద్వాదశయోగినీ భిన్నార్ణం వశిన్యష్టకం మిళిత్వా వింశతికళా భవంతి ॥ తా వింశంతి కళాః శుద్ధస్ఫటికసంకాశా దశారయుగ్మకోణేషు సంచింతనీయా ॥ ఉక్తఫలదాః - అయం చ భూప్రస్తారభేదః భూప్రస్తారశ్చతుష్షష్ట్యా తంత్రైరిత్యాదిశ్లోకవ్యాఖ్యానావసరే నిరూపణతరం నిగూహ్యతే ॥ గంధాకర్షిణీ ॥ రసాకర్షిణీ ॥ రూపాకర్షిణీ ॥ స్పర్శాకర్షిణీ చ ॥ చతుర్ద్వారేషు యోజితా ధ్యాతాశ్చ ఉక్తఫలదాః । తథా చ శ్రుతిః ॥ గంధద్వారాం దురాధర్షాం నిత్యపుష్టాం కరీషిణీం ॥ ఈశ్వరీగ్ం సర్వభూతానాం తామిహోపహ్వయే శ్రియం ॥ అస్యా అర్థః - గంధద్వారాం గంధరసరూపస్పర్శాః గంధశబ్దేన సంగృహీతాః ॥ తేన గంధాకర్షిణ్యాదయ అత్ర దేవతాః సంగృహీతా భవంతి ॥ గంధాకర్షిణీ ॥ రసాకర్షిణీ ॥ రూపాకర్షిణీ ॥ స్పర్శాకర్షిణీ చేతి తాభిర్యుక్తాని చతుర్ద్వారాణి యస్యాం సా గంధద్వారా ॥ తాం గంధద్వారాం దురాధర్షాం దుష్ప్రధర్షాం మంద భాగ్యానామితి శేషః । నిత్యపుష్టాం నిత్యానంద స్వరూపిణీం కరీషిణీం గంధాద్యాకర్షిణీమిత్యర్థః ॥ యద్వా కరీషైః గంధైః ఈషణీం పరిపూర్ణాం సర్వభూతానాం ఈశ్వరీం తాం ఇహాత్ర చక్రే ఉపహ్వయే శ్రియం శ్రీవిద్యాం

గంధస్యాకాయుతిగంధాకర్షిణీ ఆతువరత్వంవాశక్త్వస్తకం యోగిని
ర్వ్యాదశకం.సంగృహీతం॥ తథాచశంభువాక్యం ॥ మాతృకాం న
శసియుక్తాంయోగినీభిస్సమన్వితాం। గంధాద్యాకర్షిణీ యుక్తాం
సంక్షేత్రత్రిపురాంబికామితి ॥ అత్రేదమనుసంధేయం ॥ పంచాశద
యుక్తిశక్తయఃపంచాశద్వర్ణాత్మికా- ఇత్యుక్తం - తత్రషోడశశక్తి
స్స్వరాత్మికా - స్వరాష్షోడశఅకారాదయః తేషాంస్వరూపం సత
కుర్మహార సంహితాయాంపంచ శత్యాముక్తం॥ అత్రసంక్షేపే
ణకథ్యతే।అకారాత్మికాశక్తిరష్టభుజా-పాశాంకుశవరాభయపుస్త
కాక్షమాలాకమండలు వ్యాఖ్యాముద్రా కరాఢ్యాఏవం కళారాత్మి
కాశ్శక్తయః షుభ్రవర్ణాః - ఇయాంస్తు విశేషః అకారాత్మికా
యాఃశక్తేర్మండలంఅశీతిలక్షయోజనాయతం। ఆకారస్యతద్విగు
ణం- ఇకారస్యనవతిలక్షయోజనాయితం - ఈకారస్యతద్విగుణం-
ఉకారస్యకోటియోజన పరిమితప్రమాణం మండలం - ఊకారస్య
తద్విగుణం ॥ ఋకారస్యపంచాశలక్షయోజనపరిమితంమండలం -
తద్విగుణంౠకారస్య ఌకారస్యాప్యేవం - ఏవం ఎకారస్య సా
ర్ధకోటిపరిమాణంమండలం - ఏకారఓకారఔకారాణాంసమ
మేవ ఎకారేణ- బిందువిసర్గయోస్తు। అకారద్విగుణంమండలం-
వ్యంజనశక్తీనాంఅకారమండలార్ధంమండలం - తాశ్శక్తయః
పాశాంకుశాక్షమాలాకమండలుధరాః - అంతస్థాస్తుపాశాంకుశా
భయవరకరాః ఊష్మాణస్తుపాశాంకుశాక్షమాలావరకరాః-శకా
రక్షకారౌ పాశాంకుశశైత్యవశరాసనపుష్పబాణయుక్తకరా-ఏతాశ్శ
క్తయఃసిందూరవర్ణాః-కేచిత్తు॥ స్వరాత్మికాశ్శక్తయస్స్ఫటికాభాః
కాదయోమావసానావిద్రుమాభాఃఇతికేచన। యాదయోనవపీత
వర్ణాఃక్షకారఅరుణవర్ణాఇతి. అపరేతు - అకారాదయోధూ
మ్రవర్ణాః కకారాదయః తాంకాఃసింధూరవర్ణాః - థాదిఫాం

శాగాకవర్ణాః - శాదిలాంతాః అరుణవర్ణాః వాది సాంతాః
కనకవర్ణాః హా క్షౌ శటదాభా - శకారస్థులకారఏవాంతరభూతః
తఇతిపదంతి ॥ ఇదమేవాస్మన్మతం భగవత్పాదాచార్యాణామపి - స
మ్మతం॥ ఏతత్సర్వం సుభగోదయ వ్యాఖ్యానావసరే చంద్రకళా
యాం సమ్యక్నిరూపితమస్మాభిః ॥ ౧౭॥

మూ॥ తనుచ్ఛాయాభిస్తే తరుణతరణిశ్రీసరణిభి ర్దివం స
ర్వాముర్వీమరుణిమనిమగ్నాం స్మరతి యః ॥ భ
వంత్యస్య త్రస్యద్వనహరిణశాలీననయనాః సహోర్వ
శ్యా వశ్యాః కతి కతి న గీర్వాణగణికాః ॥ ౧౮ ॥

వ్యా॥ తనుచ్ఛాయాభిరితి॥ తనో దేహస్య ఛాయాభిః కాంతిభిః
తే భగవత్యాః తరుణతరణిశ్రీసరణిభిః - తరుణతరణి బాలసూ
ర్యః తస్య శ్రీః శోభా తస్యాః సరణిః మార్గః సా భాగ్యమితియా
వత్ ॥ యాసాం తాః - దివమాకాశం సర్వాముర్వీం కృత్స్నాం భూ
మిం కోదః ప్రదేశమిత్యర్థః ॥ అరుణిమని ఆరుణ్యే నిమగ్నాం అన్త
ర్మగ్నామితియావత్ ॥ యద్వా అరుణిమనిమగ్నాం దివమాకాశం స
ర్వాముర్వీం సీతరాం మగ్నాం ఉభయోః కర్మ సంభినా॥ యావత్కాలం
నిమగ్నాం ... చింతయతి ॥ తస్య సర్వవశ్యం యా
స్త్రైలోక్యవశీకరణమితి । అనేన అరుణిమనిమగ్నత్వేన యావత్కాలం
లక్ష్యతే॥ యః సాధకః స్మరతి ధ్యాయతీత్యర్థః ॥ స్మరతియః సాధ
కః భవతి అస్య సాధకస్య త్రస్యద్వనహరిణశాలీననయనాః త్రస్యంతో
వనహరిణాః వనశబ్దః స్వచ్ఛందచారిత్వలక్షణయా అత్ర త్రాసం లక్షయ
తి ॥ తేషామివ శాలీనే ధృష్టతారహితే ఇతియావత్ నయనే యా
సాం తాః తథోక్తాస్సహసాకం ॥ ఊర్వశీనామ దేవగణికా తయా
వశ్యావశంగతాః - కతికతి అభితః దేవ్యరు - గీర్వాణగణికాః
దేవతాంగనాః - అత్రేత్థం పదయోజనా ॥ హే భగవతి ...

ణిశ్రీసరణిభిః తనుచ్ఛాయాభిః సర్వాం దివముర్వీంచ అరుణిమని మ
గ్నాం యః స్మరతి, అస్య త్రస్యద్వనహరిణశాలీననయనాః గీర్వాణగ
ణికాః ఊర్వశ్యా సహ కతి కతి న వశ్యా భవంతి - సర్వా అప్సరసో వ
శ్యా భవంతీత్యర్థః॥ ౧౮॥

మూ॥ ముఖంబిందుంకృత్వా కుచయుగ మధస్తస్య
త దధో హరార్ధం ధ్యాయేద్యో హర మహిషి
తే మన్మథకళాం ॥ స సద్యస్సంక్షోభం నయతి
వనితా ఇత్యతిలఘు త్రిలోకీమప్యాశుభ్రమ యతి
రవీందు స్తనయుగామ్॥ ౧౯॥

వ్యా॥ ముఖమితి ॥ ముఖం వక్త్రం బిందుం బిందురూపం కృత్వా బిందుస్థానే ముఖం ధ్యాత్వేత్యర్థః- కుచయుగం స్తనయుగం అధః అధస్తాత్ - తస్య ముఖస్య తదధః తస్య కుచయుగస్య అధః ప్రదేశే హరార్ధం హరస్య అర్ధః శక్తిః త్రికోణం యోనిరితి యావత్ ॥ ధ్యాయేత్ చింతయేత్॥ యః సాధకః తత్రైవ ధ్యాయేత్ హే హరమహిషి తే భవత్యాః మన్మథకళాం కామరాజబీజం స సాధకః సద్యః తదానీమేవ సంక్షోభం సర్వజగత్సంక్షోభం నయతి ప్రాపయతి ॥ వనితా ఇతి శబ్దః - క్రియావిశేషద్యోతకః - అతిలఘు అతితుచ్ఛం త్రిలోకీమపి త్రిభువనమపి ఆశు శీఘ్రం భ్రమయతి - రవీందుస్తనయుగాం రవీందూ సూర్యచంద్రౌ తావేవ స్తనౌ తయోః యుగం యుగ్మం యస్యాస్సా॥ అత్రేత్థం పదయోజనా ॥ హే హర మహిషి ముఖం బిందుం కృత్వా తస్యాధః కుచయుగం కృత్వా తదధః హరార్ధం కృత్వా తత్ర తే మన్మథకళాం ధ్యాయేత్ ॥ స సాధకేంద్రః - సద్య ఏవ వనితా స్సంక్షోభం నయతీతి యత్ ॥ తత్ అతిలఘు ॥ కింతు రవీందు స్తనయుగాం త్రిలోకీమపి ఆశు భ్రమయతి ॥ తత్ర త్రిలోక్యా రవీందుస్తనయుగత్వవిశేషణేన స్త్రీత్వారోపణం । అయం మోహన ప్రయోగోపనిషత్స్వ

త ప్రయోక్తృస్త్ర్యభిలాషవిషయత్వం - అత్రభేదమనుసంధేయం ॥ సాధ
కః త్రికోణేబిందుస్థానే సాధ్యాయాః తత్కాంతాయాః వక్త్రం ధ్యాత్వా
తదధస్తాత్ తస్యాఃకుచయుగం ధ్యాత్వా తత్కుచద్వయస్యాధస్తా
త్ తస్యాయోనింవిచింత్య తత్రికుచమధ్యయోః ముద్రభాగానాం
గేషు మారబీజంసంచింత్య తత్కాంతాయాః అస్మిన్ స్త్రీసాన్నిధ్యం
సంపాదయేత్ ॥ యదుక్తం చతుశ్శత్యాం ॥ బిందుం సంకల్ప్య వ
క్త్రంతు తదధస్తాత్కుచద్వయం ॥ తదధశ్చ హరార్ధం చ చింత
యేత్తదధోముఖం। తత్రికోణం సౌభాగ్యగుణాం చింతయేది
హ ॥ తతస్తేనైవరూపేణ నిజరూపంవిచింతయేదితి ॥ ఏవం మాదన
ప్రయోగా అనేకాః సనత్కుమారసంహితాయాం సప్తశత్యాం ము
క్తాః॥ అత్రకతిచన నిరూప్యంతే॥ బిందౌ తద్వక్త్రమారోప్య తదధో
బాహుయుగ్మకం ॥ తదధః కుచయుగ్మం తు తదధో యోనిమేవ చ ॥
ఏతేషు పంచస్థానేషు పంచబాణాన్ విచింతయేత్ ॥ పంచబాణబీ
జాని। ముఖేబాహుయుగ్మే - కుచమధ్యే యోనిమధ్యే యథాక్రమం
ద్రాంద్రీంక్లీంబ్లూంసః ఇతి చింతయేదిత్యర్థః ॥ అయం ప్రయోగః
కామరాజప్రయోగసమః ఏవ త్రికోణద్వంద్వస్థానేఽధోవక్త్రం వి
చింతయేత్॥ బిందోరుపరిభాగేతు వక్త్రంసంచింత్యసాధకః॥ తదు
పర్యేవ వక్షోజద్వితయంసంస్మరేద్బుధః ॥ తదుపర్యేవయోనిం చక్ర
మశోభితవేశ్వకీం। శ్రీవిద్యాంకామరాజం చ స్వస్వస్థానేషు విన్యాస
యేత్ ॥ అయంప్రయోగః ముఖంబిందుం కృత్వేతిప్రయోగాదపి శీ
ఘ్రకరః అత్రాపి పంచబాణప్రయోగః పూర్వవత్ ॥ ఏవమేతాదృశ
మాదనప్రయోగాః సనత్కుమారసంహితాయాం అవగంతవ్యాః
గ్రంథవిస్తరభయాన్నోక్తాః॥ ౧౯

మూ ॥ కిరంతీమంగేభ్యః కిరణనికురుంబామృతరసం
హృది త్వామాధత్తే హిమకరశిలామూర్తిమివ

యః । స సర్పాణాం దర్పం శమయతి శకుంతా
ధిప ఇవ జ్వరప్లుష్టాన్ దృష్ట్యా సుఖయతి సుధాధా
రసిరయా॥ ౨౦॥

వ్యా॥ కిరంతీమితి॥ కిరంతీం వర్షంతీం అంగేభ్యః కిరణనికురుం బామృతరసం కిరణానాం మరీచీనాం నికురుంబస్సమూహః తస్మా దుత్పన్నామృతరసం తం హృది త్వాం భావయతి అత్ర తైస్తైరతీతి యావత్॥ హిమకరశిలామూర్తిం హిమకరశిలాయాః చంద్రకాంతమణేః మూర్తిం ప్రతిమాం చంద్రకాంతమణి నిర్మిత దేహమివ యః సాధ కః స సాధకః సర్పాణాం దర్పం శమయతి । శకుంతానాం పక్షి ణాం అధిపో గరుత్మానివేతి - సంభావనాయాం గరుత్మదాకారా కారితత్వమాత్రం భవతి ॥ అపి తు తత్కార్యకారిత్వం సంభావితమితి గరుత్మత్ప్రభావాత్ పత్యర్థో గరుత్మానివేత్యర్థః ॥ జ్వరప్లుష్టాన్ జ్వరేణ ప్లుష్టాన్ సంతప్తాన్ దృష్ట్యా వీక్షణేన అత్ర దృష్టిప్రయోగః కథితః సుఖయతి సుఖినః కరోతి తత్కరోతీతి ణిచి ప్రాతిపదికస్యేతి- వతుపో లోపః ఏవం సుఖయతీతి రూపం సిద్ధం - సుధాధారసిరయా సుధాయాః ఆధారభూతా సిరా అమృతస్యందనాడ్యా ద్వాసు ధాధారాస్త్రి నాడ్యస్తాసాం మధ్యే - స్త్రియాః ఖంవ ద్భాషితపుంస్కాత్ ... సుధాధారా చాసౌ సిరా చ తయా సుధావాహిన్యా నాడ్యా| సుధాసంగాత్ తాసిరా అత్రేక్ష్యత ఇతి ॥ హే గౌరి యస్సాధకః అంగేభ్యః కి రణనికురుంబామృతరసం కిరంతీం హిమకరశిలామూర్తిమివ హృది త్వా మాధత్తే సః శకుంతాధిప ఇవ సర్పాణాం దర్పం శమయతి । సుధా ధారసిరయా దృష్ట్యా జ్వరప్లుష్టాన్ సుఖయతి । అనేన శ్లోకేన గా రుడప్రయోగః ఉక్తః - తన్మంత్రం వేతుశ్చైత్యం ॥ ఏతస్య ధ్యాన యోగేన జాయతే గరుడోపమః - దృష్ట్యైకక్షణతో లోకం వ్య

ష్ట్వా గరుడం కురుతే వశం॥ దృష్ట్వా సంక్షోభయే న్నారీం దృష్ట్వా ద్రావ
యతే విషం॥ దృష్ట్వా జ్వరాన్ తథా తాపాన్ దృష్ట్వా నాశయతే క్షణాత్॥
చంద్రకాంత శిలామూర్తిం చింతయిత్వా వినాశయేత్ - తాపజ్వ
రాన శేషాంశ్చ శీఘ్రం తార్క్ష్య ఇవాపరః॥ గరుడధ్యానయోగేన
స్మరణాన్నాశయే ద్విషమితి॥ అతశ్చ ప్రాసంగికమన్వయం యథా శ
కుంతాధిపః సర్పాణాం దర్పం శమయతి ఏవం సాధకేంద్రః జ్వ
రిష్టాన్ సుఖయతీతి విరిసర్పాన్ సాధకేంద్రో జ్వరం శ్లిష్టాన్
సర్పాణాం దర్పమపి శకుంతాధిప ఇవేత్యర్థ ఇతి వసు సంధ్యాం॥   ౨౦॥

మూ॥ తటిల్లేఖాతన్వీం తపనశశివైశ్వానరమయీం
నిషణ్ణాం షణ్ణామప్యుపరి కమలానాం తవ క
లామ్। మహాపద్మాటవ్యాం మృదితమలమాయే
న మనసా మహాంతః పశ్యంతో దధతి పరమాహ్లా
దలహరీమ్॥   ౨౧॥

వ్యా॥ తటిల్లేఖేతి॥ తటిల్లేఖా విద్యుల్లతా తద్వత్తన్వీం సూక్ష్మాం
సూక్ష్మా - జ్యోతిర్మయీం॥ తపనశ్చ - శశీ చ వైశ్వానరశ్చ -
త్రయప్రధానత్వం ఆజ్ఞాచక్రే తత్సమాప్తిదర్శనాత్ ఏతత్త్రయాణాం
చక్రనిరూపణావసరే పూర్వమేవ ప్రపంచితం॥ తపనశశివైశ్వాన
రమయీం సూర్యచంద్రాగ్నిరూపిణీం ఏతత్త్రితయాత్మక వైశ్వాన
రరూపసర్వజ్ఞరూపితాం॥ నిషణ్ణాం ఆసీనాం షణ్ణాం షట్సంఖ్యా
కానాం అపి సముచ్చయే గ్రంథిత్రయం సముచ్చినోతి॥ గ్రంథిత్రయ
స్యాపి ఉపరి కమలానాం పద్మానాం షట్చక్రాణాం ఆధార స్వాధి
ష్ఠాన మణిపూరకానాహత విశుద్ధాజ్ఞాత్మికానాం కమల స్వరూపం
పూర్వమేవోక్తం॥ తవ భగవత్యాః కళాం సాదాఖ్యాం బైందవీం క
ళాం మహాపద్మాటవ్యాం మహాంతి బహూని పద్మాని పద్మకళా

ని సహస్రసంఖ్యాకాని తాన్యేవాటవీ తస్యాం సహస్రదళకమల క
ర్ణికాయామిత్యర్థః ॥ యద్వా మహాపద్మం సహస్రదళకమలం తదే
వ అటవీ - తస్యాం మృదితమలమాయేన మృదితాః క్షపితాః మలాః
కామాదయః మాయా అవిద్యాస్మితాహంకారాదయః యస్య తత్ -
తేన మనసా అంతఃకరణేన మహాంతః యోగీశ్వరాః పశ్యంతః తస్యా సా
ద్యకళాసుధాధారానిష్యందమనుభవంతః దధతి । పరమానందం నిరతిశ
యానందః సుఖవిశేషః తస్య లహరీం ఉద్రిక్తమానందం సాదాఖ్య క
లామృతానుభవజనితం సర్వదా సంపాదయంతీత్యర్థః ॥ అత్రేత్థం
పదయోజనా ॥ హే భగవతి తటిల్లేఖా తన్వీం తపనశశివైశ్వానరమ
యీం నిషణ్ణాం షణ్ణాం కమలానామప్యుపరి ॥ మహాపద్మాట
వ్యాం నిషణ్ణాం తవ కళాం మృదిత మలమాయేన మనసా పశ్యం
తో మహాంతః పరమాహ్లాదలహరీం దధతి ॥ ౨౧ ॥

మూ॥ భవాని త్వం దాసే మయి వితర దృష్టిం సకరుణా
మితి స్తోతుం వాంఛన్ కథయతి భవాని త్వమితి యః ।
తదైవ త్వం తస్మై దిశసి నిజసాయుజ్య పదవీం
ముకుందబ్రహ్మేంద్రస్ఫుటమకుటనీరాజితపదామ్ ॥ ౨౨ ॥

అ ॥ భవానీతి ॥ హే భవాని భవస్య పత్ని భవాని త్వం భవతి
దాసే మయి దాసభూతే కింకరే మయి వితర దేహి దృష్టిం కటాక్షం
సకరుణాం కరుణాయుక్తాం ఇత్యేవం ప్రకారేణ స్తోతుం స్తోత్రం క
ర్తుం వాంఛన్ కథయతి ॥ వ్యా ॥ భవాని త్వమితి । భవాని త్వం
దాసే మయి వితర దృష్టిం సకరుణామితి వాక్యప్రతీకం భవాని త్వ
మిత్యేవం యః సాధకః తదైవ భవాని త్వమితి వాక్యైకదేశోచ్చారణ
సమయ ఏవ త్వం భవతి తస్మై వాక్యైకదేశోచ్చారకాయ దిశసి దదా
సి నిజసాయుజ్య పదవీం నిజస్య ఆత్మనః సాయుజ్యపదవీం కీదృ
శీం ముకుందబ్రహ్మేంద్రస్ఫుటమకుటనీరాజితపదాం ముకుం

తే విష్ణుః బ్రహ్మా ద్రుహిణః ఇంద్రశ్చ ఆఖండలః తేషాం స్ఫుటం యథా భవతి తథా ॥ మకుటైః నీరాజితే నీరాజన విధిక్రియాంచితే పదే పాదాంబుజే యస్యాస్తాం ॥ అత్రేత్థం పదయోజనా॥ భవాని త్వం దాసే మయి దృష్టిం సకరుణాం వితరేతి స్తోతుం వాంఛన్ భవాని త్వమితి యః కథయతి తస్మై తదైవ త్వం ముకుంద బ్రహ్మేంద్ర స్ఫుట మకుటనీరాజితపదాం నిజసాయుజ్యపదవీం దిశసి ॥ అయమర్థః ॥ భవానిత్వం దాసేమయీత్యాది వాక్యపఠితే భవానిత్వమితి పదద్వయే భవానీతి పదస్య లోడుత్తమపురుషైకవచనాంతమవగమ్యతే త్వా మానాధికరణ్యే సత్వంపదస్యాన్వయే మహావాక్యప్రయోగోఽనేన సాధకేన ప్రయుక్తమితిమత్వా మహావాక్యఫలం తాదాత్మ్యం దిశసి॥ జపహోమాద్యుపాసనాది విధిభ్యః తాదాత్మ్యోపాసనాయాస్స ద్యః ఫలదాయిత్వం - అనిచ్ఛయాపి సంస్పృష్టో దహత్యేవ హి పావక ఇతి॥ న్యాయేన అజ్ఞానతో యా ప్రయుక్తమపి మహావాక్యం ఫలదాయకమితి నాప్యవిమృశ్యకారిత్వం దేవ్యా ఇతి రహస్యం ॥ ౨౨ ॥

మూ॥ త్వయాహృత్వావామంవపురపరితృప్తేన మన
సాశరీరార్ధంశంభోరపరమపిశంకేహృతమ
భూత్॥ యదేతత్త్వద్రూపం సకల మరుణాభం
త్రినయనం కుచాభ్యామానమ్రం కుటిలశశి
చూడాలమకుటం ॥ ౨౩॥

వ్యా॥ త్వయేతి ॥ త్వయా భవత్యా హృత్వా అపహృత్య వామం వామార్ధం వపుః శరీరం అపరితృప్తేన అసంతుష్టేన మనసా అంతరంగేన శరీరార్ధం శంభోః పరమపి దక్షిణమపి శంకే మన్యే హృతం స్వీకృతమభూత్ ॥ యద్యస్మాదేతత్ హృదయకమలాంతః ప్ర[illegible] త్వద్రూపం తవ శరీరం సకలం కృత్స్నం వామ దక్షిణ భాగద్వ[illegible] త్రికం [illegible] అరుణస్య ప్రాతః కాలసూర్య స్యాభేవా

ఛాయస్యతత్ యద్వా అరుణవర్ణా ఆభా ప్రభా యస్యాస్తత్ ॥ అరు
ణాభం ॥ త్రినయనం నయనత్రయయుక్తం కుచాభ్యాం ఆనమ్రం
స్తనాభ్యామీషన్నమ్రం కుటిలశశిచూడాలమకుటం కుటిలశశీ వ
క్రశ్చంద్రకళయా చూడాలం చూడావంతం మకుటం యస్యాస్తత్ అ
త్రైతత్పదయోజనా ॥ హే భగవతి శంభోర్వామం వపురర్ధం
త్వయాహృత్వా అపరితృప్తేనమనసా అపరమపి శరీరార్ధం హృత
మభూదితి శంకే యత్ ఏతత్ త్వద్రూపం సకలమరుణాభం త్రినయ
నం కుచాభ్యాం ఆనమ్రం కుటిలశశిచూడాలమకుటం ॥ అయమర్థః
భగవత్యాః శంభోః ఏకస్మిన్ దేహే అపహృతే అపరార్ధస్యాపహార
ఉత్ప్రేక్ష్యతే ॥ యద్వా ఉత్తరకాలసిద్ధాంత ప్రతిపాదకోయం
శ్లోకః- ఉత్తరకాలసిద్ధాంతే శక్తితత్వాదన్యత్ శివతత్వం నాస్తి అత
శ్శివతత్వం శక్తితత్వాంతర్భూతమితి తదేవోపాస్యమితి ప్రస్తుత
మిచ్ఛామనస్త్వం వ్యోమత్వమితి శ్లోకవ్యాఖ్యానావసరే నిరూపణతాము
పపాదయిష్యామః ॥ ౨౩॥

మూ॥ జగత్సూతే ధాతా హరిరవతి రుద్రః క్షపయతే
తిరస్కుర్వన్నేతత్స్వమపి వపురీశస్తిరయతి। స
దాపూర్వస్సర్వం తదిదమనుగృహ్ణాతి చ శివ స్త
వాజ్ఞామాలంబ్య క్షణ చలితయోర్భ్రూలతిక
యోః॥ ౨౪॥

వ్యా॥ జగదితి॥ జగత్ స్థావరజంగమాత్మకం జగత్ - సూతే సృ
జతి॥ ధాతా స్రష్టా॥ హరిః విష్ణుః అవతి - రక్షతి॥ రుద్రః క్షపయతే
సంహరతి॥ ధాతృహరిరుద్రాః సృష్టిస్థితిలయాధికారిణః తిరస్కుర్వ
న్నుపసంహరన్ ఏతత్ ధాతృహరిరుద్రాత్మకం త్రితయం స్వమపి స్వ
కీయ్యమపివపుః దేహం ఈశ్వరః మహేశ్వరతత్వం తిర[illegible] అంత
ర్హితం కరోతి ॥ ఈశ్వరః ధాతృహరిరుద్రాన్ [illegible] పృస్వ

యమపి సదాశివతత్త్వే అంతర్భూత ఇత్యర్థః ॥ అనేన బ్రహ్మాండప్రళయ ఉక్తః - తదనంతరం బ్రహ్మాండాత్పిండోత్పత్తిః ప్రతిపత్త్యా సదాశివస్య జాయతే ॥ తదాహ - సదా పూర్వ ఇతి సదాశబ్దః పూర్వః యస్య శివ శబ్దస్య స సదా పూర్వః శివ శబ్దః తేన సదా శివ శబ్దేన వాచ్య వాచకయోరభేదోపచారాత్ సదాశివరూప తత్త్వముపచర్యతే ॥ సర్వం తదిదం పూర్వోక్తం ధాతృహరిరుద్రేశానాత్మకం తత్త్వచతుష్టయమనుగృహ్ణాతి ॥ చకారశ్శంకాభేదే ॥ శివస్సదాశివః కథమనుగృహ్ణాతీత్యాశంకాయామాహ ॥ తవాజ్ఞామాలంబ్యేతి ॥ తవ భవత్యాః క్షణ చలితయోః భ్రూలతికయోః భ్రూచలనేన విజ్ఞేయామాజ్ఞామాలంబ్యేత్యర్థః ॥ భవద్భ్రూవిక్షేపమాత్రేణ ధాతృహరిరుద్రేశానాత్మకం తత్త్వచతుష్టయముత్పన్నం ॥ భ్రూకుటిలీకరణమాత్రేణ తద్వినష్టమితి అనేకకోటి బ్రహ్మాండానాముత్పాదనే సంహారణే చ త్వద్భ్రూవిక్షేపమాత్రరూపా శక్తిః సాచివ్యం సదాశివస్య కరోతీతి తాత్పర్యం ॥ అత్రేత్థం పదయోజనా ॥ హే భగవతి ధాతా జగత్సూతే - హరిర్జగదవతి ॥ రుద్రః జగత్క్షపయతే ॥ ఈశ ఏతత్తిరస్కుర్వన్ స్వమపి వపుస్తిరయతి ॥ సదాపూర్వః శివః తదిదం తవ క్షణచలితయోః భ్రూలతికయోః ఆజ్ఞాముపలంబ్య అనుగృహ్ణాతి ॥ ౨౪ ॥

మూ॥ త్రయాణాం దేవానాం త్రిగుణజనితానాం తవ
శివే భవేత్పూజా పూజా తవ చరణయోర్యా విర
చితా । తథా హి త్వత్పాదోద్వహనమణిపీఠస్య
నికటే స్థితా హ్యేతే శశ్వన్ముకుళితకరోత్తంస
మకుటాః ॥ ౨౫ ॥

వ్యా॥ త్రయాణామితి ॥ త్రయాణాం దేవానాం ధాతృహరిరుద్రాణామిత్యర్థః ॥ త్రిగుణజనితానాం సత్త్వరజస్తమః ప్రధా

వానాం తవభవత్యాః హేశివే శివమహిషిభవేత్ భవత్యేవ॥ ప్రా ప్తకాలేలిఙ్ । పూజాసపర్యాసైవ పూజా ద్యుపాసనానాస్యేతి ద్వితీయపూజాశబ్దస్యార్థః ॥ తవచరణయోః యాపూజా విరచితానిర్మితా యుక్తంచైతదిత్యాహ ॥ తథాహీత్యాదినా ॥ తథాహియుక్తమేతత్ ॥ త్వత్పాదోద్వహనమణిపీఠస్య తవపాదయోః ఉద్వహనార్థంయన్మణిపీఠంపరికల్పితంతస్యనికటేఉపరిసింహాసనసమీపే స్థితాః వర్తంతేస్మ ॥ హియస్మాత్ - ఏతేధాతృహరిరుద్రాః అధికారపురుషాః శశ్వదనవరతంముకుళిత కరోత్తంసమకుటాః ముకుళితాః కృతాంజలయః కరాఏవ ఉత్తంసాఃతద్యుక్తామకుటాఏషాంతే- అత్రేత్థంపదయోజనా - హేశివే - త్రిగుణజనితానాం త్రయాణామపి దేవానాం తవ చరణయోః యాపూజావిరచితాభవేత్ సైవపూజా తథాహి త్వత్పాదో ద్వహన మణి పీఠస్య నికటేహి యస్మాత్కారణాత్ ముకుళితకరోత్తంసమకుటాః శశ్వదేతేస్థితాః-అయంభావః భగవత్యాః పాదపీఠసేవాపూజామాత్రేణ త్రయాణాం బ్రహ్మాదీనాం పూజా ఫలంలభ్యతే ॥ అపితు భగవత్యాః ప్రసాదవశాదేవేతి ॥ ౨౫ ॥

మూ॥ విరించిః పంచత్వం వ్రజతిహరిరాప్నోతి విర
తింవినాశంకీనాశో భజతిధనదోయాతి నిధనం ।
వితంద్రీమాహేంద్రీ వితతిరపి సమ్మీలితదృశా
మహాసంహారేస్మి న్విహరతిసతిత్వత్పతిరసౌ॥౨౬॥

వ్యా॥ విరించిరితి॥ విరించి బ్రహ్మా పంచత్వం పంచభూతానాంవ్యష్టిరూపతాం మరణమితియావత్॥ వ్రజతియాతి ॥ హరిర్విష్ణుః ఆప్నోతి ప్రాప్నోతి విరతిం ఉపరతిం మరణమితి యావత్-వినాశంమృతిం కీనాశోయమః భజతి ॥ ధనదః కుబేరః నిధనంమరణంయాతి ॥ ప్రాప్నోతి ॥ వితంద్రీ-విగతాతంద్రా ప్రమీలనం యా

స్యాస్సా ॥ ఉన్నిద్రేత్యర్థః ॥ మాహేంద్రీమహేంద్రస్యేయంమా
హేంద్రీ చతుర్దశేంద్రాణాం వితతిః సంఘోపి సమ్మీలతి ॥ స
మ్యఙ్మీలితాదృశా దృష్టిర్యస్యాస్సా మహంతాదపి టాబిష్యత ఇతి
టాప్ మహాసంహారే కల్పాంతే అస్మిన్విహరతి ॥ నిత్యం ఖలత
యావతలే ॥ హే సతి త్వత్పతిః సదాశివః పాగః అసౌ సహస్ర
దళకమలేపరిదృశ్యమానః - అత్రేత్థం పదయోజనా॥ విరించిః పం
చత్వంవ్రజతి ॥ హరిః విరతింప్రాప్నోతి ॥ కీనాశః వినాశంభజతిధ
నదః నిధనంయాతి మాహేంద్రీవితతిరపిసమ్మీలితదృశా వితంద్రీఅ
స్మిన్ మహాసంహారే సతి అసౌ త్వత్పతిః హరిః విహరతి ॥ అయం
భావః సర్వేషామధికార పురుషాణాంచ సంహారే బ్రహ్మాండ
భంగ సమయే తవ పత్యుర్వ్యవహరణం తత్ తవ పాతివ్రత్య
స్యాయత్తమితి ॥ ౨౬ ॥

మూ॥ జపోజల్పశ్శిల్పంసకలమపిముద్రావిరచనాగతిః
ప్రాదక్షిణ్యక్రమణ మశనాద్యాహుతివిధిః ।
ప్రణామస్సంవేశః సుఖమఖిలమాత్మార్పణదృ
శాసపర్యాపర్యాయస్తవభవతుయన్మేవిలసితం॥ ౨౭॥

వ్యా ॥ జపోజల్పఇతి ॥ జపఃమంత్రజపః-ఉపాంశుశ్చేతిత్రివి
తఇత్యాదిభిశ్శోభితః సజల్పః యాదృచ్ఛికసల్లాపః ॥ శిల్పంహస్త
విన్యాసాదిక్రియాసిచ యః సకలమపి సర్వాంచ ముద్రా విరచనా
ముద్రాణాంసంక్షోభద్రావణాకర్షణవశ్యోన్మాదమహాంకుశఖేచరీ
బీజయోనిత్రిఖండాత్మకానాం విరచనాకరణంగతిఃయాదృచ్ఛికగ
మనంప్రాదక్షిణ్యక్రమణం ॥ ప్రదక్షిణక్రియా-అశనాదియుతిరూం
చిత్రపదార్థ చర్వణం ఆహుతివిధిః - ఆహుతీనాం దేవతోద్దేశేన
హవిర్ద్రవ్యక్షేపణాత్మనాం విధిఃకరణం॥ప్రణామఃనమస్కారః
సంవేశః యాదృచ్ఛికదండవల్లుంఠనం ॥ సుఖంశబ్దస్పర్శ రూపే

రసగంధాదికం ॥ సుఖకరం వస్తు ॥ అఖిలం సమస్తం జల్పశ్శిల్పవ్యతి
రేకేణ అంగభంగన యనోన్మీలన నిమీలనాదికం ఆత్మార్పణ దృశా
ఆత్మార్పణబుద్ధ్యా సపర్యాపర్యాయః సపర్యా పూజా తస్యాః పర్యా
యః-రూపాంతరం సపర్యైశ్వర్యవిశేషః॥ తవ తే భవతు భూయాత్॥ య
త్ప్రసిద్ధం మే మమ విలసితం విలాసః-అత్రేత్థం పదయోజనా॥ హే భగ
వతి - ఆత్మార్పణదృశా జల్పః జపః కలమపి శిల్పం ముద్రావిరచనా-
గతిః ప్రాదక్షిణ్యక్రమణం - అశనాది ఆహుతివిధిః - సంవేశః ప్ర
ణామః - అఖిలం సుఖం మే యద్విలసితం చ తవ సపర్యాపర్యాయః
భవతు ॥ అయమర్థః - జల్పాదీనాం జపాదిరూపతా - యద
హంకల్పితా ఏవం నయనోన్మీలితనిమేషాస్త్వేషాం గభంగజృంభాదీ
నాం యథాహం సపర్యాపర్యాయతా ఊహ్యా శబ్దాదేః సుఖకరి
స్య వస్తునః షోడశోపచారవ్యతిరేకేణ ఆత్మార్పణబుద్ధ్యా త్యాగ ఏవ సప
ర్యాపర్యాయః - నతు స్వీకృతానాం - యద్వా శబ్దాదీనాం యాదృ
చ్ఛికసంభవేన సుఖప్రాదుర్భావే తత్సుఖం తచ్చైవం న భవతి॥ కింతు
సదాశివాయైవార్పణం సపర్యాపర్యాయః - అత్రేద మనుసంధే
యం ॥ సమయినాం మతే సమయస్య సాదాఖ్యతత్త్వస్య సపర్యా సహ
స్రదళకమల ఏవ ॥ నతు బాహ్యే పీఠాదౌ . యే యే సమయినో యో
గీశ్వరా జీవన్ముక్తాః సంసారయాత్రామనువర్తమానాః సాదాఖ్య
తత్త్వమను చింతయంతః ఆత్మైక ప్రవణా వర్తంతే తేషాం జపో
జల్పశ్శిల్ప మిత్యాదినా సపర్యా ప్రకారో నిరూపితః ॥ యతః స
మయినో యోగీశ్వరాః విజనే గుహాంతరే వా బద్ధపద్మాసనాః - నిగృ
హీతేంద్రియాః - సాదాఖ్యతత్త్వజ్ఞానైకనిష్ఠా వర్తంతే - తేషాం వత్స్య
మాణ చతుర్విధవశ్యైకైక్యానుసంధానమేవ భగవత్యాః సపర్యేత్యర్థా
దుక్తం భవతి॥ అతశ్చ పత్యుద్వయే పి బాహ్యపూజాయాం తత్క్రియా
కలాపే చ తత్సంపాదనాయాం చ క్లేశో నాస్తీతి సమయినామితరహ

స్యం ॥ యస్తు చంద్రజ్ఞానవిద్యాయాముక్తం ॥ సూర్యమండలమ
ధ్యస్థాం దేవీం త్రిపురసుందరీం ॥ పాశాంకుశధనుర్బాణాన్ ధార
యంతీం ప్రపూజయేదితి ॥ బాహ్యపూజాప్రకారకథనం సమయైక
దేశిమతం ॥ ఏతదుత్తరత్రప్రసంగ్యతే ॥ ... ౨౫॥

మూ ॥ సుధామప్యాస్వాద్య ప్రతిభయజరామృత్యు
హరిణీం విపద్యంతే విశ్వే విధిశతమఖాద్యా దివి
షదః । కరాళం యత్క్ష్వేళం కబళితవతః కాల
కలనా న శంభోస్తన్మూలం తవ జనని తాటంక
మహిమా ॥ ౨౬ ॥

వ్యా ॥ సుధామప్యాస్వాద్యేతి ॥ విరించిః పంచత్వమితి శ్లోకే
న యదుక్తం తదేవ సోపస్కరమాహ ॥ సుధాం అమృతం అపిః విరో
ధే॥ ఆస్వాద్య పీత్వా ప్రతిభయజరామృత్యుహరిణీం ప్రతిభయే భయం
కరే-జరామృత్యూ జరామరణే తయోః హరతీతి హరిణీ మృత్యుహారిణీ
తాం విపద్యంతే మ్రియంతే విశ్వే అఖిలాః విధిశతమఖాద్యాః విధి
బ్రహ్మ శతమఖో దేవేంద్రః తౌ ఆద్యౌ ప్రభృతిభూతౌ యేషాం తే- ది
విషదః సురాః కరాళం అత్యుగ్రం క్ష్వేళం విషం కాలకూటం కబళిత
వతః భక్షితవతః కాలకలనా కాలేన అవసానకాలేన కలనా అవచ్ఛే
దః మరణమితి యావత్ ॥ న శంభోస్తన్మూలం తస్య కాలకలనాభా
వస్య కారణం తవ భవత్యాః జనని హే మాతః తాటంక మహిమా తా
టంకస్య కర్ణాభరణస్య సామర్థ్యం ॥ అత్రేత్థం పదయోజనా ॥
హే జనని విశ్వే విధిశతమఖాద్యా దివిషదః ప్రతిభయజరామృత్యుహ
రిణీం సుధాం ఆస్వాద్యాపి విపద్యంతే కరాళం క్ష్వేళం కబళితవతః శం
భోః కాలకలనా నాస్తీతి యత్ తన్మూలం తవ తాటంకమహిమా- అయం
భావః - విధివత్ శంభోరపి విపత్తిస్స్యాత్- తాటంకచ్యుతిః తర్హి
స్యాత్ । తాటంకబాధకత్వం కాలస్య నాస్తి కాలోత్పత్తిస్థితిలయా

నాంతాటంకైకనియతత్వాదితి దేవ్యాః పాతివ్రత్యమహిమా సర్వాతి
శయ ఇతి॥ ... ... ౨౮॥

మూ॥ కిరీటం వైరించం పరిహర పురః కైటభభిదః క
ఠోరే కోటీరే స్ఖలసి జహి జంభారిమకుటం। ప్ర
ణమ్రేష్వేతేషు ప్రసభముపయాతస్య భవనం భ
వస్యాభ్యుత్థానే తవ పరిజనోక్తిర్విజయతే॥ ౨౯॥

వ్యా॥ కిరీటం వైరించమితి॥ కిరీటం మకుటం వైరించం విరించి
సంబంధి పరిహర దూరమేవకురు॥ పురః అగ్రభాగే కైటభభిదః కై
టభాసురం భినత్తీతి కైటభభిత్ - తస్య విష్ణోః కఠోరే కోటీరే మకు
టాంచలే స్ఖలసి - అత్ర కాకుః - జహి త్యజ జంభారిమకుటం జంభా
రేరింద్రస్య మకుటం కిరీటం ప్రణమ్రేషు ప్రకర్షేణ దండవన్నతే
ము ఏతేషు విరించికైటభజిజ్జంభారిషు ప్రసభం అతిశీఘ్రం ససంభ్రమ
మిత్యర్థః॥ ఉపయాతస్య సమాగతస్య భవనం మందిరం భవస్య పర
మేశ్వరస్య అభ్యుత్థానే అభిముఖం ఉత్థితౌ తవ పరిజనోక్తిః సేవకా
నాం వచనం విజయతే సర్వోత్కర్షేణ వర్తతే॥ అత్రేత్థం పదయో
జనా॥ హే భగవతి పురః వైరించం కిరీటం పరిహర కైటభభిదః కఠో
రే కోటీరే స్ఖలసి జంభారిమకుటం జహి - ఇత్యేవం రూపా ఏతేషు
ప్రణమ్రేషు సత్సు భవనముపయాతస్య భవస్య ప్రసభం తవాభ్యుత్థా
నే పరిజనోక్తిర్విజయతే - అత్రోదాత్తాలంకారః - సమృద్ధిమద్వ
స్తువర్ణనముదాత్తమితి లక్షణాత్॥ ... ౨౯॥

మూ॥ స్వదేహోద్భూతాభిర్ఘృణిభిరణిమాద్యాభి
రభితః నిషేవే నిత్యే త్వామహమితి సదా భావయ
తి యః। కిమాశ్చర్యం తస్య త్రినయనసమృద్ధిం తృణ
యతః మహాసంవర్తాగ్నిర్విరచయతి నీరా
జనవిధిం॥ ... ... ౩౦॥

వ్యా ॥ స్వదేహోద్భూతాభిరితి ॥ స్వస్యాః దేహః స్వదేహః తస్మాదుద్భూతాభిః అత్ర దేహశబ్దో దేహావయవశ్చరణం లక్షయతి ॥ ఘృణిభిర్మయూఖైః మరీచిసాందగణోద్భవత్వముక్తం ప్రాక్ అణిమాద్యాభిః అణిమా గరిమేత్యాద్యష్టసిద్ధిభిః - అభితః ఆవరణత్వేనావస్థితాభిః యుక్తామితి శేషః ॥ నిషేవ్యే సంసేవితే నిత్యే అక్షయగుణసహితే త్వాం ఏతాదృశీం అహమితి అహంభావనయా సదా సర్వదా అంతర్భావయతి ॥ ధ్యానం కరోతి ॥ యః సాధకః కిమాశ్చర్యం నాస్త్యాశ్చర్యం తస్య సాధకస్య త్రిణయనసమృద్ధిం త్రీణినయనాః మార్గాః ప్రాపకాః సూర్యచంద్రాగ్నిరూపాః యస్య దర్శనానామితి ॥ స త్రిణయనః - యద్వా ఇడాపింగళాసుషుమ్నామార్గాః త్రయః తద్దర్శనే ఉపాయా ఇతి త్రిణయనః సదాశివః - యద్వా త్రినయనాని చక్షూంషి యస్య సః త్రిణయనః రుద్రః త్ర్యక్షత్వాభావః - తస్య సమృద్ధిం ఐశ్వర్యం త్రిణయతః తృణీకుర్వతః మహాసంవర్తాగ్నిః ప్రళయకాలాగ్నిః విరచయతి కరోతి ॥ నీరాజనవిధిం నీరాజనానుష్ఠానం తస్య నీరాజనక్రియాయామనుష్ఠితం ప్రకరోతీత్యర్థః అత్రేత్థం పదయోజనా ॥ హే నిత్యే స్వదేహోద్భూతాభిః ఘృణిభిః అణిమాద్యాభిః అభితో నిషేవితాభిః పరివృతాం త్వాం నిషేవ్యే ఏతాదృశీం త్వాం యః సాధకః అహమితి సదా భావయతి ॥ త్రినయనసమృద్ధిం తృణయతః తస్య మహాసంవర్తాగ్నిః నీరాజనవిధిం విరచయతీత్యతః కిమాశ్చర్యం ॥ అయంభావః - అహమితి భావనయా తాదాత్మ్యసిద్ధా భగవత్యాస్తస్మిన్నీరాజనం దిగ్గాశ్చైవ కరోతిభవతీతి ॥ ౩౦ ॥

మూ ॥ చతుష్షష్ట్యా తంత్రైస్సకలమతిసంధాయ భువ
నం స్థితస్తత్తత్సిద్ధిప్రసవపరతంత్రైః పశుపతిః ।
పునస్త్వన్నిర్బంధాదఖిలపురుషార్థైకఘట
నాస్వతంత్రం తే తంత్రం క్షితితలమవాతీతరదిదం ॥ ౩౧ ॥

వ్యా॥ చతుష్షష్ట్యాతంత్రైరితి ॥ చతుష్షష్ట్యాచతుష్షష్టిసంఖ్యాకైః మహామాయాశంబరాదిభిః తంత్రైస్సిద్ధాంతైః అత్రచతుష్షష్టి శబ్దస్యసంఖ్యేయపరత్వాదేకవచనాంతత్వంసకలం సమస్తం - అతిసంధాయఅపవాహ్యవంచయిత్వాభువన ప్రపంచంస్థితః నివృత్తవ్యాపారఃతత్తత్సిద్ధిప్రసవపరతంత్రైః తాశ్చతాశ్చసిద్ధయః తత్తత్సిద్ధయః చతుష్షష్టితంత్రేషుఏకస్మిన్ ఏకస్మిన్ తంత్రేప్రయోజనభూతాః ఏకైకసిద్ధయఇత్యర్థః॥ తాసాంప్రసవఉత్పత్తిః - తత్రపరతంత్రైః యద్వాతేషాంతేషాంసిద్ధయః తత్తత్సిద్ధయః - యేషాం సాధకానాంస్వాభిమతాస్సిద్ధయః - తత్తత్సిద్ధయః - తాసాంప్రసవపరతంత్రైఃఉత్పాదనైకనియతైః పశుపతిః పశూనాంప్రాణినాంపతిః పశ్యంతీతిపశవః- యద్వాఇంద్రియాణ్యేవపశ్యంతీతివ్యుత్పత్త్యాపశవఃతాన్ పశూన్ పాతీతిరక్షతీతిపశుపతిః - జీవః శివఏవజీవఇతి పశుపతిః శివః·పునఃభూయఃత్వన్నిర్బంధాత్ త్వయానిర్బంధస్తస్మాత్॥ చతుష్షష్టితంత్రప్రతిపాదితసర్వసిద్ధాంతరూపసకలపురుషార్థ సాధనహేతుభూతతంత్రాంతరోపదేశస్వీకారవ్యగ్రయా దేవ్యాభగవత్యాకృతో నిర్బంధఇతియావత్ ॥ యద్వాత్వదితిభిన్నపదం పంచమ్యంతం - అఖిలపురుషార్థైకఘటనాస్వతంత్రం అఖిలానాం పురుషార్థానాంముఖ్యత్వేనఘటనాయాంస్వతంత్రంస్వయమేవ ప్రధానంతేభవత్యాః తంత్రంక్షితితలంభూతలం అవాతీతరత్॥ తారయతేః తౄప్లవనతరణయోరితి ధాతోశ్చజిరూపంగత్యర్థత్వాత్ గతిబుద్ధ్యాదిసూత్రేణద్వికర్మకత్వంఇదం వక్ష్యమాణం - అత్రేత్థంపదయోజనా ॥ హేభగవతిపశుపతిస్సకలంభువనం తత్తత్సిద్ధిప్రసవపరతంత్రైశ్చతుష్షష్ట్యాతంత్రైరతిసంధాయస్థితం|పునస్త్వన్నిర్బంధాదఖిలపురుషార్థైకఘటనాస్వతంత్రంతేతంత్రమిదం క్షితితలమవాతీతరత్ - చతుష్షష్టితంత్రాణి - చతుశ్శత్యాం॥చతు

ష్షష్టిశ్చతంత్రాణి మాతృకా సుమన్తూనిచ ॥ మహామాయాశం
బరంచ యోగినీజాలశంబరం । తత్వశంబరకంచైవ భైరవాష్టకమేవ
చ ॥ బహురూపాష్టకంచైవ యామళాష్టకమేవచ । చంద్రజ్ఞానం
మాలినీచ మహాసమ్మోహనంతథా ॥ వామజుష్టం మహాదేవం వాతు
లంవాతులోత్తరం ॥ హృద్భేదతంత్రభేదంచ గుహ్యతంత్రంచకా
మికం । కళాపాదం కళాసారం తథాన్యత్కుబ్జికామతం ॥ తంత్రో
త్తరంచవీణాఖ్యం త్రోతలం త్రోతలోత్తరం । పంచామృతం రూ
పభేదం భూతోడ్డామరమేవచ ॥ కులసారం కులోడ్డీశం కులచూడామ
ణిస్తథా । సర్వజ్ఞానోత్తరంచైవ మహాకాళీమతంతథా ॥ అరుణే
శం మోదినీశం వికుంఠేశ్వరమేవచ । పూర్వపశ్చిమదక్షంచోత్తరం
చనిరుత్తరం ॥ విమలం విమలోత్థంచ దేవీమతమథాపరం ॥ ఇత్యేవం
చతుష్షష్టితంత్రాణి పార్వతీంప్రతికథితాని ॥ ఏతానితంత్రాణిజగ
తామతిసంధానకారణాని । వినాశహేతుభూతాని ॥ వైదిక
మార్గదూరవర్తిత్వాత్ - అనఏవా భగవత్పాదైః చతుష్షష్ట్యా
తంత్రైస్సకలమతిసంధాయ భువనమితిపద్యే - సకలవిద్యాలోక
ప్రతారకాణిమాని చతుష్షష్టితంత్రాణిపరిగణితాని ॥ మహామాయాశం
బరతంత్రే మాయాప్రపంచ నిర్మాణఫలం ॥ మాయాప్రపంచని
ర్మాణంనామ సర్పవిషాంచట్టుగాదీనాం అన్యథాపదార్థగ్రహ
ణకరణం ॥ యథాఘటస్య పటాకారేణ ప్రతిభానం యోగినీజాలశం
బరం మాయాప్రధానతంత్రం శంబరమిత్యుచ్యతే ॥ తత్రతత్రయోగిని
నాం జాలదర్శనం తచ్చశ్మశానాది కుమార్గేణసాధ్యతే ॥ తత్వ
శంబరకం ॥ తత్వానాంపృథివ్యాదీనాంశంబరం మహేంద్రజాలవి
ద్యా ॥ మహేంద్రజాలవిద్యాయాం పృథివీతత్వే ఉదకతత్వాదీని
ఉదకతత్వేపృథివ్యాదీనితత్వాని ॥ ఏవమన్యోన్య ప్రతిభాసతే - భైర
వాష్టకంనామ - సిద్ధభైరవవటుకభైరవకంకాళభైరవ కాలభైర

కాలాగ్నిభైరవ యోగినీభైరవమహాభైరవశక్తిభైరవప్రధానా
న్యష్టతంత్రాణి॥అష్టసిద్ధ్యాద్యైహికఫలసాధనాన్యపికాపాలికమత
త్వాద్వైదిక మార్గదూరాణి ॥ బహురూపాష్టకం శక్తేస్సము
ద్భూతాని - రూపాణి - బ్రాహ్మీ మాహేశ్వరీ కౌమారీ వైష్ణవీ
వారాహీ మాహేంద్రీ చాముండా శివదూతీ చేత్యష్టౌరూపాణి ఏ
తాన్యవలంబ్యప్రవృత్తానితంత్రాణిఅష్టౌతేషాంగణఃఅష్టకం ఏతద
పివేదమార్గదూరత్వాత్ హేయం ॥ అత్రశ్రీవిద్యాయాః ప్రసం
గః - బహురూపాష్టకప్రస్తావేప్రసక్తానుప్రసక్త్యాపరిగతఇతినకశ్చి
ద్దోషః - యామలాష్టకం- యామలానామపిసిద్ధాంతాంచాతత్ప్రతి
పాదకానితంత్రాణ్యష్టౌ॥ తేషాంగణః - యామలాష్టకంతదపివైదిక
దూరం - యద్యపిచతుష్షష్టితంత్రాణాంయామలత్వంలోకవ్యవహా
రసిద్ధంతత్తుఅవైదికత్వసామ్యాదుపచారాదితిధ్యేయం॥చంద్రజ్ఞా
నంచంద్రజ్ఞానవిద్యాయాంషోడశనిత్యాప్రతిపాదనం॥ నిత్యాప్రతి
పాదకత్వేపికాపాలికమతాంతఃపాతిత్వాద్ధేయమేవ - నోపాదే
యం - చంద్రజ్ఞానవిద్యాచతుష్షష్టితంత్రాతీతా మాలినీవిద్యాసము
ద్రయానోపాయహేతుఃసాపివైదికమార్గదూరవర్తినీ॥మహాసం
మోహనం జాగ్రతామపి నిద్రాహేతుః సాపిబాలజిహ్వాఛేదనా
దికమార్గేణసాధ్యేతినిషిద్ధా ॥ వామజుష్టవామదేవతంత్రేవా
మాచారప్రవర్తక ఇతి హేయం - వాతులంవాతులోత్తరం - కా
మికంచతంత్రత్రయం - వర్ణనాదిప్రతిష్ఠాంతవిధిప్రతిపాదకం॥త
స్మింత తత ద్వర్ణనాది ప్రతిష్ఠాంతావిధయః - ఏకదేశప్రతి
పాదితాః - సచైకదేశోవైదికమార్గఏవ - అవశిష్టస్త్వవైదికః -
హృద్భేదతంత్రంకాపాలికమేవ - యద్యపిహృద్భేద తంత్రేషట్క
మలభేదనసహస్రారప్రవేశంప్రతిపాదితం ॥ తథాపిత
స్మింస్తంత్రేవామాచారప్రవృత్తఇతికాపాలికమతతంత్రం- తంత్ర

భేదగుహ్యతంత్రయోః ప్రకాశేనరహస్యేనచ- పరకృత తంత్రా
ణాం భేదభిత్తిద్విద్యానుష్ఠానేబహుహింసాప్రసక్తేః తత్తంత్రద్వ
యంవైదికమార్గదూరం ॥ కలావాదం కలానాం చంద్రకలా
నాంవాదః ప్రతిపాదనంయస్మిన్ తంత్రే తత్ కలావాదం- వాత్స్యా
యనాదికం- యద్యపికామపురుషార్థోత్పత్తి కలాగ్రహణమోహన
కలాస్థానగ్రహణచంద్రకలాశోషణాదీనాంకామపురుషార్థేఅ
నుపయోగాత్ పరదారగమనాదినిషిద్ధాచారోపదేశాచ్చ ఏకదేశ
నిషిద్ధం యద్యపినిషిద్ధాంశఃకాపాలికతంత్రంనభవతి తథాపితత్ర
ప్రవర్తమానఃపురుషోఅవశ్యంకాపాలికాచారోభవతీతికాపాలి
కత్వేనగణనాత్తంత్రస్య కలాసారం వర్ణోత్కర్షవర్ణావధిక్యాగ్రప్ర
వర్తకంతత్కలాసారం- వామాచారప్రధానం- కుండికామతం
ఘుటికాసిద్ధిహేతుః సోపివామాచారప్రధానఏవ - మతోత్తరమ
తేరససిద్ధిః- వీణాఖ్యేపివీణానామయోగినీసాసిద్ధ్యతీతివీణాఖ్యంసా
పిదాసంభోగయక్షిణీతికేచిదాహుః - త్రోడలే ఘుటికాంజనపా
దుకాసిద్ధిః పానపాత్రం త్రోడలోత్తరే చతుష్షష్టిసహస్రసంఖ్యా
కయక్షిణీనాందర్శనం- పంచామృతం పంచానాం పృథివ్యాదీ
నాం పిండాండేయత్రామరణాభావః ప్రతిపాదితః తత్పంచామృతం
తంత్రంతదపి కాపాలికమేవ- రూపభేదాదితంత్రపంచకం మరణ
హేతురితి అవైదికం - సర్వజ్ఞానాదితంత్రపంచకం కాపాలికసి
ద్ధాంతైకదేశదిగంబరమతమితి- దూరత ఏవ హేయం- పూర్వాది
దేవీమతపర్యంతం దిగంబరైకదేశక్షపణకమతమితి తత్తోపి దూర
తఏవహేయం- ఏవం చతుష్షష్టితంత్రాణి- పరిజ్ఞాతౄణామపివం
చకాని ॥ ఐహికసిద్ధిమాత్రపరత్వాత్- వైదికమార్గపరిజ్ఞాతా
రోపిఐహికఫలాపేక్షయా తత్రకథంచనప్రవృత్తాః- ప్రతారితా ఏవ
ఇతిరహస్యం- ననుప్రతిపన్నస్యవ్యాఖ్యాయాదోష ఇష్టాంతస్యథగతశ్చ

గవతః పరమేశ్వరస్య పశుపతేః శాంకరత్వాత్ విప్రలంభకత్వం కథమితి చేత్ నైవం - పరమేశ్వరే పరమకారుణికే విప్రలిప్సాద్యాశయదోషాః అత్రైవ సంత్యేవ- కింతు పరమేశ్వరః పశుపతిః బ్రహ్మక్షత్రవైశ్యశూద్రజాతీయాన్ మూర్ధాభిషిక్తాద్యనులోమప్రతిలోమజాతీయాన ధికృత్య తంత్రాణి నిర్మితవాన్ తత్ర త్రైవర్ణికానాం చంద్రకళా విద్యాదిషు వైదికమార్గేణ తంత్రేషు అధికారః- శూద్రాదీనాం సంకీర్ణానాం చ చతుష్షష్టితంత్రేష్వధికారః - ఏవమధికారభేదమజానానాః అమీమాంసకాః వ్యాముహ్యంతి- తేషామేవాశయదోషః న పశుపతేః పరమేశ్వరస్యేత్యధ్యేయం- చంద్రకళావిద్యాష్టకం - శ్రీవిద్యాప్రతిపాదకం - చంద్రకళా జ్యోత్స్నావతీ కళానిధిః - కులార్ణవం- కులేశ్వరీ భువనేశ్వరీ బార్హస్పత్యం దుర్వాసమతం చేతి ॥ అస్మింస్తంత్రాష్టకే శూద్రాదీనామధికారోఽస్తి ॥ తత్ర బ్రాహ్మణాదీనధికృత్య సవ్యమార్గేణ ప్రాదక్షిణ్యేన సర్వోఽప్యనుష్ఠానకలాపః ప్రతిపాదితః- శూద్రాదీనధికృత్య అపసవ్యమార్గేణ వామాచారో నిరూపితః - వేదమార్గదూరత్వాద్ధేయః- శుభాగమతంత్రపంచకే వైదికమార్గేణైవ అనుష్ఠానకలాపో నిరూపితః అయం శుభాగమతంత్రే నిరూపితో మార్గః - వసిష్ఠసనకసనందనసనత్కుమారశుకైః పంచభిర్మునిభిః ప్రదర్శితః- అయమేవ సమయాచార ఇతి వ్యవహ్రియతే ॥ తత్రైవాస్మాభిరపి శుభాగమాదిమతపంచకానుసారేణ సమయమతమవలంబ్య భగవత్పాదమతమనుసృత్యైవ ఏతద్గ్రంథస్య టీకా రచితా ॥ చంద్రకళావిద్యాష్టకం తు కులసమయానుసారిత్వేన మిశ్రకమిత్యుచ్యతే విద్వద్భిః చతుష్షష్టి తంత్రాణి తు కౌలమార్గ ఏవ- మిశ్రకం కౌళమార్గం చ పరిత్యాజ్యం హి శాంకరీతి- ఈశ్వరవచనాత్ః మిశ్రకమతం కౌలమార్గం చ పరిత్యాజ్యం॥ కౌలైర్మార్గ్యతే ॥ అవలంబ్యత ఇతి ॥ కౌళమార్గః కౌళమతం క

మతాదేశఘుష్ కౌలమతంమిశ్రమతంచ శ్వాస్యజ్యాషివవిద్యాః ఖ అతశ్శు భాగమాదిపంచతంత్రాణ్యేవ వైదికాదరణీయాని ॥ కేవలసమ యమార్గప్రదర్శనపరత్వాత్ ॥ సమయమార్గస్వరూపంతు తవా ధారే మూలేసహసమయయేత్యాదిశ్లోకవ్యాఖ్యానావసరే నిపుణతర ముపపాదయిష్యామః ॥ అత్ర శుభాగమపంచకంనామ - షోడశ నిత్యానాంప్రతిపాదనం ॥ మూలవిద్యాయామంతర్భావమంగీకృ త్య చక్రవిద్యాయామంగత్వేనైవ తదంతర్భావః కథితః - అతఏవచ తుష్షష్టివిద్యాంతర్భూతాయాంచంద్రవిద్యాయాంషోడశనిత్యాః ప్రతిపాదితా ఇతి తత్ప్రతిపాదకంతంత్రంకౌలమార్గః - అయంతు సమయమార్గః ఇతి భేదః - అత్రేదమనుసంధేయం ॥ శుభాగమపం చకంనామ ॥ వాసిష్ఠసంహితా ॥ సనకసంహితా ॥ సనందనసం హి తా ॥ సనత్కుమారసంహితా ॥ శుకసంహితా ఇతి శుభాగమపం చకం - తత్ర వసిష్ఠసంహితాయాం దేవీంప్రతి ఈశ్వరవచనం ॥ వసి ష్ఠేన శక్తిర్బోధితా యథా - శృణు దేవి ప్రవక్ష్యామి నిత్యాషోడశి కార్ణవం ॥ నకస్యచిన్మయాఖ్యాతం సర్వతంత్రేషు గోపితం ॥ తత్రా దౌ ప్రథమానిత్యా మహాత్రిపురసుందరీ - తతః కామేశ్వరీ నిత్యా ని త్యా చ భగమాలినీ ॥ నిత్యక్లిన్నా తథా చైవ భేరుండా వహ్నివాసినీ ॥ మహావిద్యేశ్వరీ దూతీ త్వరితా కులసుందరీ ॥ నిత్యా నీలపతాకా చ వి జయా సర్వమంగళా ॥ జ్వాలామాలినికా చిత్రా ఏతా నిత్యాస్తు షోడ శ ॥ ప్రతిపత్ప్రముఖా దేవాః పౌర్ణమాస్యంతమర్చయేత్ ॥ రాకా దిప్రత్యాహస్యేవ దర్శాంతం దేవివిగ్రహం ॥ ఏతచ్చ షోడశ నిత్యానాం షోడశతిథ్యాత్మకత్వం ఉత్తరశ్లోకే నిరూప్య తే ॥ ఇదానీం షోడశనిత్యానాం శ్రీచక్రే అంగత్వేనాంతర్భావో నిరూప్యతే - షోడశనిత్యా అష్టపత్రాత్మకతయా అష్టదళపద్మే అష్టౌ పత్రేషు స్థితాః - యథా త్రికోణే అష్టకోణచక్రే ప్రాగాదికోణమార

త్యేకస్మిన్ కోణే ద్వికం ద్వికమంతర్భూతం ॥ ఏవమష్టద్వికానామ
ష్టకోణేష్వంతర్భూతాని ఏతా ఏవ నిత్యా షోడశస్వరాత్మకతయా
షోడశదళపద్మస్థితాః ద్వాదశాంతర్భూతాః తాసాం మధ్యే ప్రథ
మం నిత్యాద్వయం త్రికోణబిందురూపేణ స్థితం - అవశిష్టాస్తు చతు
ర్దశనిత్యా మన్వశ్రేంతర్భూతాః - మేఖలాత్రయ భూపురత్రయ
బైందవత్రికోణయోరంతర్భూతే ఏవం నిత్యానాం చక్రే అంతర్భావః
ఇమమేవాంతర్భావం మేరుప్రస్తారమాహుః - అత ఏవ చంద్రక
ళావిద్యాయాః అంగత్వం నిత్యానాం సిద్ధం - సనందనసంహితాయాం
ఋషిప్రతిసనందనవచనం। ఏతాస్తు షోడశనిత్యాః చంద్రకళా
యాః చక్రవిద్యాయా అంగభూతాః ఏతాశ్చ షోడశ నిత్యాః స్వరాత్మి
కాః పంచదశాక్షరమంత్రగత ఏకారాదిభూత కకార విసర్గాత్మక
సకారాభ్యాం సంగృహీతాః జీవకళారూపాః బైందవస్థానస్థాః ఏ
తాస్తత్రైవాంతర్భూతాః ॥ కాదయో మావసానాః పాశాంకుశ
బీజయుక్తాస్సంతః అష్టారే దశకోణద్వయే అంతర్భూతాః - శిష్టా
స్తు యకారాదయో వర్ణాః మన్వశ్రే ద్విరావృత్యా చతుర్దశకోణేషు
చతుర్దశాంతర్భూతాః శిష్టవర్ణచతుష్టయం శివచక్రచతుష్టయేం
తర్భూతం ॥ ఇమమేవ కైలాసప్రస్తారమాహుః ॥ ఏవం నిత్యానాం
చక్రవిద్యాయా అంగత్వం ప్రతిపాదితం ॥ సనత్కుమారసంహితా
యామపి చక్రవిద్యాయాం షోడశనిత్యానాం అంగత్వం ప్రతిపాది
తం ॥ యథా సనత్కుమారవచనం॥ శ్రీచక్రస్యాంగభూతాః నిత్యా
వశిన్యాద్యాభిః ద్వికం ద్వికం మేళయిత్వా బైందవం త్రికోణం విహా
య అష్టకోణేష్వంతర్భావ్యాః - మధ్యా త్రిపురసుందరీ ॥ అంతర్భా
వ్యా ॥ అష్టవర్గాస్తు అష్టవశిన్యాదయః షోడశనిత్యాః ద్వాదశయో
గిన్యః చతస్రః ప్రాగం ధాకర్షిణ్యాదయః ఏవం చతుశ్చత్వారింశత్ అ
త్రైవ కాంశక్తిం విహాయ త్రయశ్చత్వారింశత్కోణేషు త్రయశ్చత్వా

రింశద్దేవతాభిః తద్భక్త్యాః ఏకాం త్రిపురసుందరీం త్రైంవస్థానాదశ
స్థాలీగంధాకర్షిణ్యాదయస్తుచతుర్వ్యారేషు - ఇతినిత్యానామం
గత్వం ప్రతిపాదితం ॥ ఇమమేవర్థం ప్రస్తాగమాహుః॥ అష్టానాం
వశిన్యాదీనాం ద్వాదశయోగినీనాం గంధాకర్షిణ్యాది నామధేయా
నసవిత్రిభిర్వ్యాబా మిత్యాదిశ్లోకవ్యాఖ్యానావసరే కథితాని॥ ౩౧॥

మూ॥ శివశ్శక్తిః కామః క్షితిరథరవిశ్శీతకిరణః స్మరో
హంసశ్శక్రస్తదనుచపరామారహరయః । అ
మీహృల్లేఖాభిస్తిసృభిరవసానేషుఘటితా భజం
తేవర్ణాస్తేతవజననినామావయవతాం॥ ౩౨॥

అ॥ అథఅఖిలపురుషార్థైకఘటనాస్వతంత్రం భవతంత్రం తి
తలమహాతిశయవిత్యుక్తం పూర్వోక్తం తదేవమంత్రం ప్రస్తౌతి॥ వ్యా॥
శివశ్శక్తిః కామ ఇతి॥ శివః కకారః శక్తిః ఏకారః కామః ఈకారః
క్షితిః లకారః అథశబ్దః అవసానవాచకః రవిః హకారః శీతకిరణః
సకారః స్మరః కకారః హంసః హకారః శక్రః లకారః తదను చేత్య
వసానం ద్యోతయతి॥ పరా సకారః మారః కకారః హరిః లకారః అమీ
ద్వాదశవర్ణాః హృల్లేఖాభిః హ్రీంకారైః తిసృభిః త్రిత్వసంఖ్యాభిః అవసా
నేషు విరామస్థానేషు చతుర్వర్గపంచకత్రయాగ్రాముపరిఘటితాః॥
యోజితాః భజంతే ప్రాప్నువంతి వర్ణాః తే పూర్వోక్తాః కకారాద
యః తవ భగవత్యాః జనని హే మాతః నామావయవతాం నామ్నః త్రిపుర
సుందరీమంత్రస్య అవయవతాం ప్రాగుక్త్యం - అత్రేత్థం పదయోజ
నా॥ జనని శివః శక్తిః కామః క్షితిః అథ రవిః శీతకిరణః స్మరః హంసః శ
క్రః తదను చ పరామారహరయః ఇత్యేతే వర్ణాః తిసృభిః హృల్లేఖాభిః
అవసానేషు ఘటితాః తే వర్ణాః తవ నామావయవతాం భజంతే - అ
త్రేదమనుసంధేయం॥ శివశ్శక్తిః కామః క్షితిః ఇతి వర్ణచతుష్టయం -
గ్నేయఖండం॥ రవిః శీతకిరణః స్మరః హంసః శక్ర ఇతి వర్ణపంచ

కంసారఖండం ఉభయోః ఖండయోర్మధ్యే రుద్రగ్రంథిస్థానీయం
హ్రల్లేఖాబీజం పరాహారహరయ ఇతివర్ణత్రయేణసౌమ్యంఖండం
నిరూపితం ॥ సౌమ్యసౌరఖండయోర్మధ్యే విష్ణుగ్రంథిస్థానీయంభు
వనేశ్వరీబీజంతురీయ్యామేకాక్షరంచంద్రకలాఖండంసౌమ్యచంద్ర
కళ ఖండయోర్మధ్యే బ్రహ్మగ్రంథిస్థానీయం॥ హ్రల్లేఖాబీజం॥ చం
ద్రకళాఖండంతుగురూపదేశవశాదవగంతవ్యమితి నప్రకాశితం॥ అ
తఏవత్రిఖండోమాతృకామంత్రస్సోమసూర్యానిలాత్మక ఇతి అవరో
హక్రమేణేతి శేషః - సోమసూర్యానలాత్మక ఇత్యేతావన్మాత్రేవక్త
వ్యేత్రిఖండ ఇత్యుక్తిః జ్ఞానశక్తీచ్ఛాశక్తిక్రియాశక్త్యాత్మకం ఖండత్ర
యం- జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్త్యవస్థాత్రయాత్మకంవిశ్వతైజసప్రాజ్ఞ
త్రితయాత్మకం । తమోరజస్సత్వ గుణాత్మకం ఇత్యేవం పరంప
రా - ఏవచ్చ పురస్తాత్ప్రపంచయిష్యామః॥ అత్రశివశ్శక్తిరిత్యాదిశ
బ్దాః క్వచిల్లక్షితలక్షణయా కకారాదివర్ణపరాః - తథాహి॥ త్రిపుర
సుందరీమంత్రస్య షోడశవర్ణాః - తేచషోడశవర్ణాః షోడశనిత్యా
త్మతయాస్థితాః అత్రషోడశ్యాః కళాయాః నిత్యత్వ వ్యపదేశశ్చం
ద్రకళారూపసామ్యాత్ ॥ సాచపరా - కళాచిదేకరసా॥ తస్యా
యాః కళాయాశ్ఛాయా విశుద్ధిచక్రే షోడశారే కళాత్మ తయా భ్రా
మ్యంతీతి రహస్యం - సాప్రధానంప్రకృతిశ్చ అస్యా అంగభూతాః పం
చదశనిత్యా ఇతి పూర్వశ్లోకే ప్రతిపాదితం ॥ యద్యపి కకారాదయ
ఉచ్చార్యమాణాః సంప్రదాయతో జ్ఞాతవ్యాః- ఏకో వర్ణః షోడ
శకళాత్మకః ప్రధానభూత ఇతి యద్యపి షోడశకళా గురుముఖా
దేవావగంతవ్యా॥ తథాపి తస్యాం ప్రతిపాదనే వ్యాఖ్యానం సా
పేక్ష్యమేవ- అతోఽనుపాదేయం స్యాత్॥ ఇతి హకారాని రూప్యతే ॥
నచ - సచ్ఛిష్యాయైవోపదేష్టవ్యా గురుభక్తాయ సాకలేతి శిష్యా
ణామేవోపదేష్టవ్యా నాన్యేషామితి వాచ్యం ॥ మోహ మదీయం

గ్రంథం దృష్ట్వా తాం కళాం జానంతి తేషు చ్ఛిష్యాః ఏవేత్యస్మాకమను
గ్రహః ॥ నను పాదవందన పాదోప సంగ్రహణ హస్తమస్తక సం
యోగాదేవం గకలా పస్య శిష్యత్వాపాదకస్యాభావే కథం తేషు శిష్య
త్వమితి చేత్ ॥ సత్యం అస్మదీయ గ్రంథం దృష్ట్వా యేషాం షోడశ్యాః
కళాయాః స్వరూపం గుప్తంతే ముఖాదేవ జానంతి తాం శిష్యత్వం మా
స్తు ॥ యేతు నజానంతి గురుముఖాదపి తేషా ముపదేశేన సంభావ్యత
ఏవ - తదానీం గుర్వైకపటితం త్రైస్మిక మంత్రే కిం నామ స్యాకం గురవ
ఇతి జిజ్ఞాసాయాం ఉపాయమన్వాయాం తేషాం జిజ్ఞాసూనాం వ్రతి
దూనానాం పరిజ్ఞప్యమానానాం చ వయమేవ గురవ ఇతి తేషామనుగ్ర
హః కృతోస్మాభిః - షోడశీకళా నామ తిథ్యా నిత్యా ఈకారాదిబిందుగ
తో మంత్రః - ఏతస్యైవ విద్యా నామ శ్రీవిద్యేతి ॥ శ్రీవిద్యాత్మికా వి
విద్యా శ్రీవిద్యేతి రహస్యం ॥ ఏవం షోడశనిత్యానాం ప్రకృతిభూతాః
కకారాదయః - తాశ్చ షోడశనిత్యాః శుక్లప్రతిపదాదయః పౌర్ణ
మాస్యంత తిథయః కృష్ణపక్షప్రతిపదాదయః అమావాస్యంత
తిథిరూపాశ్చ తా ఏవ చంద్రకళా ఇత్యభిధానాచ్చంద్రకళా ఏవ ప్రతిపదా
దితిథయ ఇతి సుప్రసిద్ధం ॥ యథోక్తం జ్యోతిశ్శాస్త్రే ప్రతిపన్నామవి
జ్ఞేయా చంద్రస్య ప్రథమా కళా ॥ ద్వితీయా ద్వితీయా స్యాః పక్ష
యోశ్శుక్లకృష్ణయోరితి ॥ అథవా చంద్రస్య షోడశ్యాః కళా
యాః ప్రతిపదితి నామధేయం ॥ సైవ కళా సూర్యమండలాన్నిస్సృత్య కృ
ష్ణపక్షేషు సూర్యమండలమేవ ప్రవిష్టా ఏవం శుక్లపక్షేషు సూర్యమం
డలాన్నిర్గతా చంద్రమండలం ప్రవిష్టా కళా ద్వితీయా తిథిరితి ఏవం
సర్వత్రోహనీయం ॥ అతశ్చ పంచదశకళాన్వవధానం సూర్యచం
ద్రయోర్వ్యష్టిర్యత్ర తత్ర సా పౌర్ణమాసీ ॥ పంచదశ్యాం కళా
యాం సూర్యచంద్రయో రత్యంతసంయోగః - సా మావాస్యేతి జ్ఞే
యం ॥ అతః కాలమతే చంద్రకళాత్మకానాం షోడశానాం నిత్యా

నాం ప్రతిపద్దివసం ఏకస్యా ఏవానుష్ఠానం సమయిమతేన సర్వాసాం
షోడశ్యాః కళాయాస్తు పంచదశస్వపి తిథిష్వనుష్ఠానం సిద్ధం ॥ పం
చదశానాం నిత్యానాం ప్రతిపద్దినం వానుష్ఠానం - సర్వాసాం తత్రై
కాంతర్భావాత్ ॥ అయం చ సంప్రదాయక్రమః ॥ సమ్యగుక్తోపి దు
ర్విజ్ఞేయప్రమేయజాత ఇతి విస్పష్టార్థం పునరుచ్యతే ॥ ప్రతిపది త్రి
పురసుందరీకళా ధ్యేయా ॥ ద్వితీయాయాం కామేశ్వరీకళా తృతీయా
యాం భగమాలినీకళా ॥ చతుర్థ్యాం నిత్యక్లిన్నా కళా ॥ పంచ
మ్యాం భేరుండాఖ్యాకళా ॥ షష్ఠ్యాం వహ్నివాసినీకళా ॥ సప్తమ్యాం
విజ్యేశ్వరీకళా ॥ అష్టమ్యాం రౌద్రీకళా ॥ నవమ్యాం త్వరితాకళా ॥
దశమ్యాం కులసుందరీకళా ॥ ఏకాదశ్యాం నీలపతాకాఖ్యాకళా ॥
ద్వాదశ్యాం విజయాఖ్యాకళా ॥ త్రయోదశ్యాం సర్వమంగళా
ఖ్యాకళా ॥ చతుర్దశ్యాం జ్వాలాఖ్యాకళా ॥ పంచదశ్యాం మాలి
న్యాఖ్యాకళా ॥ సర్వాసు తిథిషు చిద్రూపాఖ్యా కళా షోడశీ ఉపా
స్యా ॥ ప్రతిపదియా త్రిపురసుందరీ కథితా సా చిద్రూపాఖ్యా న భవ
తి । చిద్రూపాత్మికాయాః మూలవిద్యాయాః భిన్నత్వేనానుష్ఠా
నాత్ మంత్రభేదశ్చ స మంత్రః ప్రతిపద్యేవానుష్ఠేయో న ద్వితీయా
యామితి త్రిపురసుందరీ నిత్యాయాస్తు నామసామ్యమిత్యేవావగంత
వ్యం ॥ ఏతాసాం షోడశనిత్యానాం చంద్రకళాత్మికానాం విశుద్ధిచ
క్రం షోడశార స్థానం । తత్ర ప్రాగాదిక్రమేణ షోడశనిత్యాః తత్త
ద్దళేషు ప్రవర్తంతే ॥ తదధస్థిత ద్వాదశారే సంవిత్కమలే ద్వాదశ
సూర్యమండలాని ప్రాదక్షిణ్యేన పరివర్తంతే ॥ తేషాం ద్వాదశా
నాం సూర్యాణాం ద్వాదశమాసేషు అధికారః ఏతచ్చ సనత్కుమార
సంహితాయాం శ్లోకైః సప్తశత్యా నిరూపితం ॥ సంక్షేపేణోచ్య
తే ॥ సూర్యచంద్రమసోర్దేవయానపితృయాణాత్మకేన ఇడాపింగ
లామార్గేణ అహోరాత్రయోస్సంచరణం ॥ చంద్రస్తు వామనా

డీనాడీమార్గేణసంచరతి ఇడ్వస ప్రతిసహస్రనాడీమార్గేణ అమృతేన సిం
చతి॥ సూర్యస్తుదక్షిణనాడీమార్గేణసంచరన్ [illegible] ప్రావృతేభి
దూను పాహారతి ॥ యదాచంద్రసూర్యయోరనుభయోరాధారచ
క్రే సమావేశః తదాఅమావాస్యాతిథిరుత్పద్యతే॥ కృష్ణపక్షతిథయ
స్తత ఉత్పద్యంతే॥ అతఏవకుండలినీశక్తిరాధారకుండే సూర్యకిర
ణ సంపర్కాద్విలీనచంద్రమండలమధ్యగతాప్యమృతేన పరిపూరి
తాస్వపితి॥ స్వాపావస్థైవ కృష్ణపక్షతిథ్య ఇత్యుచ్యతే॥ యోగీయదా
సమాహితచిత్తశ్చంద్రం చంద్రస్థానే సూర్యం సూర్యస్థానే వాయు
నానిరోద్ధుంతుమతే॥ తదాచంద్రసూర్యయోః [illegible] ॥ అమృతేనచన
తిదాహాదయోరితరేతర [illegible] వాయునాప్రేరితస్వాధిష్ఠాన ప
ద్మనాభస్థభూతలమృతకుండలినీ [illegible] సుప్తోత్థి
తాసతిసహపథవర్త్మనా [illegible] గ్రంథిత్రయం భిత్త్వా సహ
స్రదళకమలమధ్యస్థితం చంద్రమండలం [illegible] ॥ తస్మాచ్ఛక్తిర్యా
వధారాఆజ్ఞాచక్రగతచంద్రమండలం [illegible] ॥ తస్మాదధి
తాభిరమృతధారాభిః [illegible] ఆజ్ఞాచ
క్రోపరిస్థితస్య చంద్రమండలస్య [illegible]
ధస్థితపశుద్ధిచక్రమాత్రేణ [illegible] సహస్రకమలం [illegible]
తచంద్రమండలం [illegible]
పాఅత్రైవగీయ్యల॥ [illegible]
లినీప్రబోధః కర్తుం శక్యతే యోగీశ్వరాణాం తు [illegible]
హస్యం॥ సవా కృష్ణపక్షతిథయః [illegible] సర్వాః
కృష్ణపక్షతిథయస్తు అమావాస్యాంతభవంతి ॥ ఏకైవామావా
స్యాకృష్ణపక్షఇతిగేయ్యతే॥ అతఏవఆధారకుండగతాముసంస్వాధి
ష్ఠానంతు సూర్యకిరణసంపర్కాత్ మిశ్రలోకః మణిపూరస్తు అగ్ని
స్థానవత్త్వేపితత్రస్థితఎ సూర్యకిరణప్రతిబింబాత్ శైవలోకః ఎ

పం[illegible] హతచక్రపర్యంతం జ్యోతిస్తమోమిశ్రలోకః విశుద్ధిచక్రం
[illegible] చోలోకః ఆజ్ఞాచక్రంతు చంద్రస్థానత్వాత్సుధాలోకః- అన
యోలోకయోస్తు సూర్య[illegible]సంపర్కాత్ జ్యోత్స్నానాస్తి ॥ స
హస్రదళకమలం తు జ్యోత్స్నామయ ఏవ లోకః- తత్రస్థితచంద్రో ని
త్య[illegible]యుక్తః చంద్రోపి బిందుశ్రీచక్రం కళాసాదాఖ్యా అతశ్చ త్రికో
[illegible] అష్టకోణం స్వాధిష్ఠానం దశారం మణిపూరం ద్వితీయ
దశారం మనాహతం - [illegible] విశుద్ధిచక్రం శివచక్రచతుష్ట
యం ఆజ్ఞా[illegible] సహస్రకమలమితి సిద్ధం॥
ఆజ్ఞాచక్ర[illegible]యాః ప్రతిఫల
నం ॥ [illegible] కళామి
త్యు[illegible] ॥ పంచాశత్ ప్రభేదభిన్నాః యథా - షోడశేం
దోః కళాభానో [illegible] పంచాశత్[illegible]
[illegible]రూపిణీతి [illegible] పంచ
[illegible] యథా[illegible]కారేణ అంతిమో
[illegible] ప్రత్యాహార[illegible]నాం [illegible]నాం గ్రాహ
కః - అయమేవ [illegible] పూర్వేణ వర్ణేనాకకారేణ ప్ర
త్యాహృతః - పంచాశద్వర్ణగ్రాహకః ॥ నను అస్యైవ ప్ర
త్యాహార [illegible] పంచాశద్వర్ణాత్మకమా
తృకాగ్రహణే - కిమర్థం [illegible]కారయోః ప్రత్యాహారగ్రహ
ప్రయాసః ఉచ్యతే । [illegible] కళాశబ్దవాచ్యత్వ
మవగంతవ్యం - వ్యంజనానాం స్వరాక్రాంతత్వాత్ కలానాం
స్వరాణాం ప్రధానత్వమితి గుణప్రధానభావప్రదర్శనార్థం
ప్రత్యాహారద్వయాశ్రయణం కృతం- సనకాదిభిరితి జ్ఞేయం- చత్వా
రోను స్వారాః బిందులక్షకాః తేన బిందునా తదుపరిప్రతీయమానో
నాదస్సంగృహీతః ॥ ఏవం నాదబిందుకళాత్మకం శ్రీచక్రం త్రిఖండం

మిళితం సాదాఖ్యాకలా శ్రీవిద్యాపరపర్యాయా నాదబిందుక
లాత్మికా - ఏతాః షోడశనిత్యాస్వంతర్భూతాః ॥ తథాహి - షోడశ
స్వరాః కాదయః తాంతాః షోడశ థాదయః - సాంతాశ్చ షోడశ
త్రికం షోడశనిత్యాస్వంతర్భూతం ॥ హకారళకారాదికం - బైందవా
కాశేషరసం - శకారః అంతస్థాన్యస్య తిర్భూతః [illegible] ప్రత్య
హారాణాం పునర్గృహీతాః - ఈకారస్తు కకారాదికారం సముదా
యరూపత్వాత్ - కకారాదయః తాంతాః షోడశనిత్యాస్వంతర్భూ
తాః - స్వరసహితాః - [illegible] ప్రత్యేకం [illegible] అత
యా తిథయః ॥ [illegible] సర్వమాహ్యకారస్సంగృహీతా భ
వంతి ॥ [illegible]
[illegible]
[illegible]
తాన్యం ॥ అతిస్మిన్ షోడశనిత్యానాం [illegible] స్వంషో
డశ [illegible] పంచదశాక్షరాణాం
సూర్యచంద్రాగ్న్యాత్మకత్వం సూర్యం [illegible] ఖండత్వ
మిత్యాదికం [illegible] యథా
హ్రీంకారం [illegible] శ్రీబీజం [illegible]
దుగ్ధాపేతా [illegible] గృహీతాకలా
త్మికా [illegible] యథా
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible]
మావసానాః [illegible]
తాః [illegible] పంచమాః [illegible] తాః
[illegible] అంతర్భూతాః [illegible] అనుస్వారవిసర్గ
[illegible] ఇత్యక్తమ [illegible] గ్యం । సుభగోద

టాయాః ప్రభాపటలం షోడశకేవ స్ఫురతి. ఏవం పరమిత్యేవా
నుసంధేయం ॥ అయమర్థః - శివః శక్తిః కామః క్షితిరితి శివశబ్దేన
శివతత్త్వాత్మికా దర్శాఖ్యా కలా త్రిపురసుందరీనామధేయా కథ్యతే ॥
తయా తత్ప్రతికృతిభూతః కకారో లక్ష్యతే ॥ ఏవం శక్తిశబ్దేన శక్తి
తత్త్వాత్మికాయా దృష్టాకళాతయా ఏకారో లక్ష్యతే॥ కామ ఇత్యనేన
కామదేవతాయాః కళాయాః ఈకారో లక్ష్యతే ॥ క్షితిరిత్యనేన ల
కారః క్షితితత్త్వమితి లక్ష్మీతత్త్వమితి చ శాస్త్రాంతరప్రసిద్ధ్యా లకా
రో లక్ష్యతే॥ రవిరిత్యనేన సూర్యఖండాత్మతయా హకారో లక్ష్యతే॥
శీతకిరణః చంద్రః సకారః సకారశ్చంద్రబీజమితి శాస్త్రాంతరప్రసి
ద్ధ్యా శీతకిరణశబ్దేన సకారో లక్ష్యతే - స్మరశబ్దేన కామరాజప్రతి
కృతభూతః కకారో లక్ష్యతే॥ హంసః సూర్యః హకారాదివదిత్యు
క్తం - ప్రాక్ - శక్రః ఇంద్రః లకార ఇంద్రబీజమితి శాస్త్రాంతరప్ర
సిద్ధేః శక్రశబ్దేన లకారో లక్ష్యతే ॥ పరా చంద్రకళేతి చంద్రబీజం స
కారో లక్ష్యతే ॥ మారః కామరాజబీజమితి తత్ప్రతికృతిభూతః కకా
రో లక్ష్యతే ॥ హరిరింద్రః లకారో లక్ష్యతే ॥ ఏవం మంత్రగత వ
ర్ణానాం కకారాదీనాం శివాదిపదాని లక్షకాని క్వచిల్లక్షితలక్ష
కానీతి ధ్యేయం ॥ ఏవం పంచదశ నిత్యానాం సముదాయాత్మకస్య
మంత్రస్య పంచదశ తిథిష్వనుష్ఠానం ప్రహీణం॥ పృథఙ్నిత్యానుష్ఠా
నం తు ప్రతిదినం పృథగ్జ్ఞేయతం॥ ఏతద్వ్యాపిరహస్యం ॥ గురుముఖా
దవగంతవ్యమపి శిష్యానుజిఘృక్షయా కథితం ॥ అతశ్చ ఇమమేవా
ర్థం శ్రుతిరప్యాహ॥ దశాదర్శాః షోడశ్యాం తాశ్చ కలాః పంచద
శైవ తిథ్య ఇతి॥ అత్ర బహువక్తవ్యం॥ తచ్చ శ్రుతివ్యాఖ్యానావసరే నిరూ
పయిష్యామః॥ తథా చ తైత్తిరీయశాఖాయాం కాఠకే శ్రూయతే ॥
ఇయం వావ సరఘా తస్యై సుమా శే ॥ తత్ర షోడశదివసాత్మకకలా పరి
జ్ఞానే ఫలం ప్రతిపాదితం జ్ఞానమాత్ర ఫలప్రతిపాదకత్వాత్ । అవా

రభ్యాధీతమశ్వమేధకాండానంతరం - సంజ్ఞానం విజ్ఞానమితితిథి
ప్రతిపాదకవాక్యానాంప్రకరణభేదఏవతస్యానువాకస్య బ్రాహ్మ
ణం- ఇయంవావసరఘేతి॥ ఏవముభయమంత్రం బ్రాహ్మణాత్మకం అ
నారభ్యాధీత జ్ఞానైకఫలంవాక్యజాతం। ఇయంవావసరఘాఅస్యా
అక్షరి - ఇయంచంద్రకళాసాదాఖ్యాసరఘాసరఘావన్మధుస్యం
దినీ అమృతస్యందినీతి శ్రీచక్రాత్మకచంద్రస్యసరఘేతి నిరూపణం॥
తస్యాఅగ్నిరేవ సారఘంమధు ॥ తస్యాఃసరఘాయాః అగ్నిరేవ అ
గ్నిస్థానమేవబైందవత్రికోణం - సారఘంసరఘోద్భూతంమధు॥
తస్యైవసుధాసింధురూపత్వాత్ సారఘస్యమధునః ఉపచయాప
చయప్రకారమాహ॥ ఏతాఃపూర్వపక్షాపరపక్షయోఃరాత్రయః
సంజ్ఞానువాకేకథితాః ॥ పూర్వపక్షాపరపక్షయోః శుక్లకృష్ణప
క్షయోఃరాత్రయః తామధుకృతఃతాః రాత్రయః మధుకుర్వంతీతి
మధుకృతఃరాత్రిష్వేవమధునస్సంగ్రహఇతిలోకప్రసిద్ధిఃరాత్రావేవ
చంద్రకళారూపాయాఃశ్రీవిద్యాయాఃఅనుష్ఠానంనచదివసఇత్యుప
దేశఃపూర్వపక్షరాత్రయః-దర్శాదిపౌర్ణమాస్యంతా నిరూపి
తాః - కృష్ణపక్షరాత్రినామధేయానితు ॥ సుతాసున్వతీప్రసూతా
సూయమానాభిషూయమానాప్రీతిఃప్రపాసంపానం తృప్తిస్తర్ప
యంతీకాంతా కామ్యాకామజాతా ఆయుష్మతీకామదుఘాః - ఏ
తాఃకృష్ణపక్షరాత్రయః - ఏతాసాంకృష్ణపక్షరాత్రీణాం ఆధార
చక్రఏవఅమావస్యాత్మకతయావస్థానాత్సమయినాంతత్రవ్యవహా
రాభావాత్ శుక్లపక్షరాత్రిష్వేవచంద్రకళాసంచారాత్ తత్రై
వకుండలినీప్రబోధాత్- స్వరూపమాత్రోద్దేశఏవకృతః - శుక్ల
పక్షరాత్రీణామేవకలాత్వంతత్స్వరూపంపూర్వమేవనిరూపితం॥
అతఏవకుండలినీప్రబోధో రాత్రావేవ నదివాసే - దివసానాంమధు
నోమృతస్యాపాపకత్వాదిత్యాహ ॥ యాన్యహానితే మధువృషాః

మధువర్షణంతీతి మధువృషాః అతఏవ దివా యోగినః కుండలినీం సభో
ధయంతీతి శుక్లకృష్ణపక్షయోర్దివసానాం నామాని నోక్తాని అప్ర
స్తుతత్వాత్ ॥ తథా వేదఫలశ్రవణాదుద్దేశమాత్రేణకథ్యతే శుక్ల
పక్షదివసనామాని॥ సంజ్ఞానం విజ్ఞానం ప్రజ్ఞానం జానత్ అభిజా
నత్॥ సంకల్పమానం ప్రకల్పమానం ఉపకల్పమానం ఉపక్లృప్తం
క్లృప్తం॥ శ్రేయోవసీయః ఆయత్ సంభూతం భూతం ఇతి శుక్లపక్ష
నామాని ॥ కృష్ణపక్షదివసనామానితు - ప్రస్తుతం విష్టుతం సంస్తు
తం కల్యాణం విశ్వరూపం శుక్రం అమృతం తేజస్వి తేజస్సమిద్ధం-
అరుణం భానుమత్ మరీచిమత్ అభితపత్ తపస్వత్ ॥ ఏతేషా
ముభయేషాం శుక్లపక్ష కృష్ణపక్షాహోరాత్రాణాం నామ
ధేయాని యో వేద తస్య ఫలమాహ ॥ స యో హ వా ఏతా మధుకృత
శ్చ మధువృషాంశ్చ వేద కువన్త్యస్యైతా అగ్నౌ మధునాస్యేష్టా
పూర్తం ధయంతి, సయః ఏతాం ధూకృతో రాత్రీః మధువృషాన్ దివ
సాన్ పూర్వోక్తాన్ వేద అసౌ వేత్తుః ఏతాః అగ్నౌ దత్తా నేమ
ధుసురాసి గుంతన్వంతి॥ అస్యేష్టాపూర్తం వాంఛితార్థం పూ
రణం సధ కుంతి సరక్తౌ కుర్వంతి। స్వర్గే కేసిష్టమాహ। అథ యో న వే
ద- నహాస్యైతా అగ్నౌ న సుకుర్వంతి తస్యేష్టాపూర్తం కుర్వంతి-
తి- వ్యాఖ్యాతప్రాయమేతత్ ॥ అయమర్థః ॥ చంద్రకళా విద్యా
న ప్రోచ్యమానా మాతృకానాం ప్రయోగైక్యం మంత్రచక్రయోరై
క్యం చక్రస్య శ్రీ యోరైక్యం తత్ప్రతిపాదక శివయోరైక్యమితి సమ
యమతతత్త్వ ॥ ఏతస్మిన్ పక్షే శుక్లపక్ష కృష్ణపక్షసంబంధి-దివసరాత్రి
నామకళాసు యుజ్యతే॥ దశ పంచదశ తిథి పంచదశ మాత్రాస్తు కళాస్త్వేవ
కళాసు చ॥ చతుర్వింశత్యనుసంధానం వాచ ॥ అమావాస్యాయాం
కృష్ణపక్షరాత్రౌ - అమావాస్యాపర ఇత్యుక్తం ప్రాగేవ ॥ అతశ్చ అ
మావాస్యాయామపి శుక్లపక్ష దివసే పర్వణి అనుష్ఠానమితి జ్ఞేయం॥

ఏవం పఠతి శైవవృత్త్యా అమావాస్యాయాముపాసనానిషేధః॥ నను
సవర్ణస్మిన్ కృష్ణపక్షే॥ అతశ్చ సర్వాసు రాత్రిష్వమావాస్యావ్యతిరి
క్తాసూపాసనా నసర్వేషు దివసేషు గురూంశ్చ [illegible] జయంగే హ
స్యం। ఇత్యుత్తరం ॥ యోహవాహ హోరాత్రాణాం నామధేయాని
వేద-నాహోరాత్రేష్వార్తిమార్ఛతి॥ సంజ్ఞానం సంజ్ఞానం దర్శా [illegible]
ష్టేతి ఏతావ[illegible]కౌ పూర్వపక్షస్యాహోరాత్రాణాం నామధే
యాని॥ ప్రస్తుతం విస్తృతం సుతా సుప్తైర్యైతావసువా [illegible] పర
పక్షస్యాహోరాత్రాణాం నామధేయాని - నాహోరాత్రేష్వా
ర్తిమార్ఛతి ॥ సంజ్ఞానం విజ్ఞానం దర్శాద్దృష్టేతి య ఏవం వేద
తి వాక్యజాతం పూర్వమేవ వ్యాఖ్యాతం ॥ ఇతి పర వక్ష్యమాణము
హూర్తా [illegible] మాసఘటికాదీనాం కాలానాం నామధేయ జాతం
తత్త్రైవాంతర్యాగమితి [illegible] వ్యాఖ్యాతేనైవ వ్యాఖ్యాతమిత్యేను సం
ధేయం॥ అస్మిన్ సజ్ఞానువాకే ఇయం [illegible] వ్యా
ఖ్యాతా వేదితవ్యాః॥ యత్తు పాశ్చాత్య ప్రకారేణ. ప్రజాపతిర్దే
వాన సృజతేత్యనువాకే యది [illegible] దేవా ఇత్యాం
తేన తిథ్యాత్మకత్వం-సవిసుప్రతిపాదితం తత్తు [illegible] త్మికా
యాః చంద్రవిద్యాయాః శ్రీవిద్యాపర నామధేయాయాః పంచదశ
తిథ్యాత్మకాయాః ప్రతిపాదనమాత్ర [illegible] వితునా [illegible]
ఘటి ప్రతిపాదయితుం [illegible] త్యాత్ప్రతి [illegible] ఏవ ఏవ [illegible]
[illegible] ప్రకటీకృతం ॥ అస్మిన్ [illegible] ధకలా పానం
తద్వాక్యం జనకో వై దేవః అహోరాత్రైస్సమ జగామేతి అ
స్యార్థం- జనక ఉత్పాదకః । శ్రీవిద్యాయాః ఋషిర్వై దేవః విదే
హ ఏవ వై దేవః మన్మథః అహోరాత్రైః అహోరాత్రాత్మకైః
పంచదశాక్షరీమంత్రైవర్ణైః దశ [illegible] ఏక [illegible]
సమాజగామ ॥ తం మంత్రం ఆహృత్య [illegible] స్తుత్వా [illegible]

అహారతినసఖుమిత్యుచ్యతే అతఏవ 'అదుఃఖోపనిషది - శృత్యోక్తఋ
ఋత్వాత్ దేహాః నబుబుత్వాః లక్ష్యాః వృత్రః హై జేహాః మన్మథః అ
చేతనాయాశ్చ చేతనః - అసంగత్వాదేవ చేతోరహితః చేతనశ్చ స
ర్వాంతర్యామిత్వాత్ - సతం మణిమవిందత్॥ సోఽనంగః తం ప్రసి
ద్ధం మణిం విద్యాత్మకం రత్నం అవిందత్ లబ్ధవాన్ అపశ్యత్ - అసా
వనంగః అధ్యాపశ్యాదితి ॥ అథో మణి మవిందదితి వాక్య శేష
బలాత్ శేషోఽత్ర లభ్యత ఇత్యర్థః॥ అతఏవ పరిచితరూపత్వాయాః వి
ద్యాయాః త్రిపురసుందర్యాః మన్మథఋషిరభూత్ - సోఽనంగుళి
రావయత్॥ సమన్మథః అనంగః అనంగత్వాదేవానంగళిః అవయ
త్ అసేవ్యత్ ॥ సేవానంతరం కృత్యమాహ॥ సోగ్రీవః ప్రత్యముంచ
త్ ॥ సః మన్మథ అసంగత్వాదేవాగ్రీవః విజ్ఞానసంపాదనఫలం ప్ర
త్యామోచనమకరోత్॥ ధృతవానిత్యర్థః ॥ విద్యారత్నేన మణిత్వా
రోపణస్యఫలంథాఽపి మేవనభవతీత్యాహ॥ సోఽజిహ్వాఽసశ్చత॥ అ
జిహ్వః జిహ్వారహితః అసశ్చత అభవత్. స్వాదితవానిత్యర్థః॥ ఏత
దుక్తం భవతి। అనంగః పూర్వం విద్యాత్మకం పంచాశద్వర్ణాత్మ
కం షోడశనిత్యాత్మకం నానా వేదేషు నానా స్మృతిషు నానా పురా
ణేషు నానావిధాగమేషు విప్రకీర్ణం దృష్టవాన్ తదనంతరం విప్రకీ
ర్ణమిమం మంత్రం దృష్ట్వా సేవనం కృతవాన్ పంచాశద్వర్ణాన్
త్రిధా విభజ్య ఖండత్రయం కృత్వా త్రిపురసుందర్యాః షోడశనిత్యా
స్వాత్మకత్వాత్ ప్రతిపదాదితిథయుక్త షోడశతంత్రాంతర్భాగస్య పంచ
దశవర్ణాత్మకం త్రిఖండం కృత్వా తత్ర సోమ సూర్యానలాత్మ
కతయా బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరాత్మకతయా పంచదశ కళానామం
తర్భూతం సక్తిత్యాధువనేశ్వరీప్రభృతీనాం యోగినీ విద్యానాం నవా
నాం త్రికస్య త్రికస్య ఏకైక హ్రీంకారేణాంతర్భావ్య నవభూతా
త్మకం సర్వమంత్రాత్మకం సర్వతత్త్వాత్మకం సర్వావస్థాత్మకం స

వర్ణాత్మకం సర్వశబ్దాత్మకం సకలశక్త్యాత్మకం [illegible]కం త్రిఖండం త్రిగుణాత్మకం సాదాఖ్యాపరపర్యాయం షడ్వింశ[illegible] సంపుటాత్మకం నిశ్చిత్య వర్ణపంచదశకేన మూలవిద్యామాస్యాత్ తదనంతరం సూత్రితం మంత్రరాజం గ్రీవాయాం ధృతవాన్ ॥ చిరకాలం ధ్యానయోగేన పూజితవాన్ ॥ తదనంతరం చంద్రకలా వృతస్వాదం కృతవానితి మన్మథఋషిస్తస్య మంత్రస్యార్థః ॥ నైరృత్యషిందిదిశ్యానగరం ప్రవిశేత్ ॥ ఏ౦ ఋషిం మన్మథం పదిశ్యానగరం శ్రీచక్రాత్మకం న ప్రవిశేత్ ॥ ఋషిజ్ఞానపూర్వం శ్రీచక్రాత్మకం నగరం పూజయేత్ ॥ బాహ్యపూజాం న కుర్యాదితి భేదః ॥ బాహ్యపూజాయామేవ ఋషిచ్ఛందః ప్రభృతిజ్ఞానపూర్వకత్వం - అంతరపూజాయాం తదాత్మ్యానుసంధానాత్మికాయా ఋష్యాదిజ్ఞానం నాస్త్యేవ ॥ ఉపయోగస్తు దూరత ఏవ అతో వస్తుసిద్ధః - ఋష్యాదిపర్యాపసనముఖేన శ్రీచక్రస్య బాహ్యపూజనం త్రైవర్ణికైరనేకత్ర కర్తవ్యమితి నిశ్చీయతే ॥ తదుక్తం సనత్కుమారసంహితాయాం - బాహ్యపూజారతా - వ్యాకృతా - వ్యాబాహ్యజాతిభిః సాక్షాత్ఫలదానస్యాణామైహికార్థైకసాధనాత్ । బాహ్యపూజారతాః కౌలాః క్షపణాశ్చ కాపాలికాః దిగంబరాశ్చేతిహాసా వామకాస్తంత్రవాదినః - అంతరారాధనపరా వైదికా బ్రహ్మవాదినః - జీవన్ముక్తాశ్చరంత్యేతే త్రిషు లోకేషు సర్వదేతి । కౌలాః ఆధారచక్రపూజారతాః క్షపణకాః యోషిద్యోని త్రికోణపూజారతాః - కాపాలికాః దిగంబరాశ్చోభయత్ర నిరతాః - ఇతిహాసా భైరవయామల ప్రామాణ్యవాదినః - వామకాస్తంత్రవాదిన ఇత్యేకే వదంతి ॥ వామకేశ్వరతంత్ర ప్రామాణ్యవాదినః కేవల చక్రపూజకాః తే పంచబాహ్యా ఇత్యన్వయః - అంతరపూజారతాః బ్రహ్మవాదినః శుభాగమతత్త్వ వేదినః శుభాగమపంచకపూర్వమేవోక్తం ॥ అంతరపూజా ప్రకా

రః పూర్వప్లోక్తః - పునస్తద్వ్యత్యేవ॥ యద్విప్రవిశేత్ అసం శయోసంశయో క్ష్యావై దాః ప్రమాణమితివత్ ప్రవిశేదేవేత్యర్థః మిథావతి త్వాప్రవిశేత్॥ మిధారహస్యేఏకాం తేచరిత్వా అవగత్య వ రగతి భక్తః మాః - పవిశేత్॥ అతఃపూజాం కుర్యాదిత్యర్థః॥ యిద్వా మిథామిథునీభూతౌ శివాడుభయోర్మైళనవ ఏగత్య ప్రవిశేత్॥ అస్మిందర్థేతేఽపూర్వ వ్యాఖ్యా నేపితా దాత్మ్యానుసంధానే సహ యో ద నక్తవ్యం॥ ఏకాంగ ఏవవిద్యాఫలతిత్యుపదేశః॥ తత్ర థమి ... పృష్ఠా తేనదృఢయతి॥ తత్స భవస్యవ్రతం - సంభ వా ... జాతత్వాత్ తస్యవ్రతంమాహాత్మ్యంసహాయాం తి ... ఏకాంతత్వేనైవ హస్య స్త్రీపురుషసంయోజ న ... ఉపదిష్టమం త్రానుష్ఠానసిద్ధి తానాంత శ్రైవత ... యంపిస్యేతితాత్పర్యం॥ ద్వితీయవ్యాఖ్యానేమ స్త్ర ... మిథునమ ... తస్మిన్ మిథునే ప్రవిశతిఏవంశివశక్తిసంపుటమ వగ ... సాధకేన ప్రవేష్టవ్యమితి తుతేరర్థః॥ అతశ్చపుత్రోనిబిబు ... దేహ ఇతి చ శ్రుతిస్వ తస్యవై దేహయోరుభయోరేకప్ర త్య ... త్వాత్ సయథా హోత్యాదివాక్యకదంబకం ప్రతిపదాది తిథిరూపచంద్రకళాత్మికాయాః శ్రీవిద్యాయాః ప్రతిపాదనద్వా రాత ... త్పాదజన్యం మాహాత్మ్యం నాన్యథేత్యేవం పరమితి సర్వమనవద్యం॥ ౩౨॥

మూ॥ స్మరంయోనింలక్ష్మీంత్రితయమిదమాదౌతవ
మనోర్నిధాయైకే నిత్యేనిరవధిమహాభోగరసి
కాః । భజంతిత్వాంచింతామణిగుణనిబద్ధాక్ష
వలయాః శివాగ్నౌజుహ్వంతస్సురభి ఘృతధా
రాహుతిశతైః॥ ౩౩॥

వ్యా॥ స్మరయోనింలక్ష్మీమితి॥ స్మరంకామరాజం॥ యోనిం

భువనేశ్వరీం లక్ష్మీం శ్రీం బీజం - ఇదం త్రితయం అదౌ తవ వనోః మం
త్రస్య నిధాయ నియోజ్య ఏకైకరశాః సమయినః తే అస్మత్ రహి
తే నిరవధిమహాభోగరసికాః అపరిచ్ఛిన్ననిత్యానుభవరసజ్ఞాః వశ
మయోగీశ్వరా ఇతి యావత్ భజంతి సేవంతే భవతీం సహస్రదళ
కమలాదపరోక్ష్యహృత్తరామలె సంస్థాప్య తాంచ్గ్నిధాం చింతామణి
గుణనిబద్ధాక్షవలయాం చింతామణీనాం గుణాః అత్ర మేరవ సమూ
హ ఇతి యావత్ ॥ తేన నిబద్ధో రచితః అక్షవలయః అక్షమాలా యేషాం
తే యద్వా చింతామణయ ఏవ గుణనిబద్ధాక్షాః సూత్ర రచితాక్షాః
పద్మబీజాని తేషాం వలయః మాలికా ఏషాం తే తథోక్తాః శివాగ్నౌ శి
వాశక్తిస్త్రికోణమితి యావత్ ॥ తత్ర సంస్కృతో ... శివ ... త్రి
కోణ బైందవస్థానే స్వాధిష్ఠానాగ్నిం సంయుజ్య తత్ర ...
శాంకుశాభ్యాం సంనిరుద్ధభువనేశ్వర్యా అవకుర్య అగ్ని ...
మాదిషోడశసంస్కారాయత్ ... తేనైవాగ్నిరితి ...
యద్యపి బైందవస్థానం చతుష్కోణం - ...
యాయాః సంపత్తరామలె త్రికోణ ...
దవస్థానస్థాం కామేశ్వరీం ... రక్షణం కార్యం ...
తరహస్యమిత్యాచార్యాణామాశయః తేజుహ్వంతి సంతర్పయంతి
సురభిఘృతధారాహుతిశతైః సు ...
జ్యం తస్య ధారాభిః ఆహుతయః ... తాసాం ...
హస్రైః - అత్రేత్థం పదయోజనా ॥ ... ఆదౌ
రం యోనిం లక్ష్మీం ఇదం త్రితయం ... నిధాయ ... మహాభోగ ... కాః
ఏకే చింతామణిగుణనిబద్ధాక్షవలయాః శివాగ్నౌ ...
ధారాహుతిశతైః జుహ్వంతః భజంతి అత్రేదం ...
త్రస్య ప్రరక్షరణం నాస్తి ॥ జపో నాస్తి ॥ బాహ్య ...
పూజాపి ధయోనవసంత్యేవ . హృత్కమల ఏవ కుర్వంతి యావదను

ష్టేతుం - ఏతద్భుజపోజల్పమిత్యాదిశ్లోక వ్యాఖ్యానావసరే కించి దుక్తం ॥ అవశిష్టంసర్వం తవాజ్ఞాచక్రస్థమిత్యాది శ్లోకషట్క వ్యాఖ్యానావసరేనిపుణతరముపపాదయిష్యామః॥ ౩౩॥ తవాజ్ఞా చక్రస్థమిత్యాదిశ్లోకషట్కేన సామయికంమతంనిరూపయిష్యన్ స ప్రభేదంకౌలమతంతదుపయోగితయానిరూపయతి॥ కౌలమతంద్వి విధం॥పూర్వకౌలముత్తరకౌలంచేతి ॥ ఏతద్వితయం క్రమేణ శ్లోక ద్వితయేనాహ॥ ౩౩ ॥

మూ ॥ శరీరంత్వం శంభోశ్శశిమిహిరవక్షోరుహయుగం
తవాత్మానంమన్యే భగవతినవాత్మానమనఘం॥
అతశ్శేషశ్శేషీత్యయముభయసాధారణతయా
స్థితస్సంబంధో వాం సమరసపరానందపరయోః॥ ౩౪॥

వ్యా ॥ శరీరంత్వంశంభోరితి ॥ శరీరంత్వం దేహంత్వంభవసి మహాభైరవస్య శంభోరానందభైరవస్యశశిమిహిరవక్షోరుహయుగంశశీచంద్రః మిహిరస్సూర్యః - తావేవవక్షోరుహౌకుచౌతయోర్యుగంయుగ్మంయస్యతత్ ॥ తవభవత్యాఃఆత్మానం మన్యేజానామి॥ భగవతిభగఃఅస్యాస్తీతిభగవతీ తస్యాస్సంబుద్ధిః ఉత్పత్తించవినాశంచ భూతానామాగతింగతిం - వేత్తి విద్యామవిద్యాంచసవాచ్యోభగవానితిస్మరణాత్॥ ఉత్పత్త్యాదివేదనం భగః తద్వతీతిభగవతీ- యద్వా ... నవయోన్యాత్మకత్వాత్ నవయోనిమతీభగవతీ ప్రాశస్త్యేతుమప్ నవయోనిభిః ప్రశస్తేత్యర్థః ॥ నవాత్మానం ఆనందభైరవస్య నవవ్యూహాత్మకత్వాదానందభైరవస్యనవవ్యూహాత్మకముపరిష్టాద్వక్ష్యతే ॥ అనఘంనిర్దోషంఅతఃఅస్మాద్ధేతోఃయతఃకారణాత్పరానందపరయోఃఐక్యం తస్మాదిత్యర్థః॥ శేషఃగుణభూతః అప్రధానం శేషీప్రధానం ఇత్యయం ఏవంప్రకారః - ఉభయసాధారణతయా ఉభయోర్భైరవీ

భైరవయోః సాధారణతయా సాధారణ్యాత్ స్థితః అవస్థితః సంబం
ధః శేషశేషిభావరూపః తాం యువయోః సమరసపరానందపర
యోః సమరసే సామరస్యయుక్తే పరానందః ఆనందభైరవః ఆనం
దభైరవీ రూపా చిచ్ఛక్తిః కళా సమరసే చ తే పరానందపరే చ త
యోః| అత్రేత్థం పదయోజనా ॥ హే భగవతి శంభోః త్వం శశిమిహి
రవక్షోరుహయుగం శరీరం భవసీతి శేషః - ఆనందభైరవస్య కాల
వ్యూహాంతఃపాతిత్వాత్ సూర్యచంద్రయోః తత్ వక్షోరుహయుగ
త్వారోపణం యుక్తం ॥ యద్వాయమన్వయః - హే భగవతి శశిమి
హిరవక్షోరుహయుగం శరీరం శంభోః త్వమివ - సూర్యచంద్రాస్త
నౌ దేవ్యాః తావేవ నయనే స్మృతే ॥ ఉభౌ తాటంకయుగళమిత్యే
షా వైదికీ శ్రుతిః - ఇత్యనేన భగవత్యాః శంభుం ప్రతి శేషత్వముక్తం॥
హే భగవతి తవాత్మానమనఘం నవాత్మానం మన్యే అతః శేషః శేషి
త్యయం సంబంధః సమరసపరానందపరయోః వాం ఉభయోః సాధా
రణతయా స్థితః - అత్రేయమనుసంధేయం ॥ మహాభైరవస్య నవాత్మ
కతా సంజ్ఞానం నవవ్యూహాత్మకత్వాత్ ॥ నవవ్యూహాస్తు ॥ కాల
వ్యూహః కులవ్యూహో నామవ్యూహస్తథైవ చ । జ్ఞానవ్యూహస్త
థా చిత్తవ్యూహస్స్యాత్తదనంతరం॥ నాదవ్యూహస్తథా బిందు
వ్యూహస్స్యాత్తదనంతరం । కళావ్యూహస్తథా జీవవ్యూహ
స్స్యాదితి తే నవ ॥ అస్యార్థః కాలవ్యూహో నామ - నిమేషాదిక
ల్పాంతావచ్ఛిన్నకాలసముదాయః కాలవ్యూహః - సూర్యచంద్ర
యోరపి కాలావచ్ఛేదకతయా కాలవ్యూహాంతర్భావ ఉక్తః ॥
కులవ్యూహో నామ కులాదిరూపవ్యూహః - నామవ్యూహో నా
మ సంజ్ఞాస్కంధః । జ్ఞానవ్యూహో నామ - విజ్ఞానస్కంధః - స
చ ద్వివిధః సభాగవిభాగభేదాత్ ॥ సభాగో వికల్పః - విభాగో నిర్వి
కల్పః - చిత్తవ్యూహో నామ - అహంకారపంచకస్కంధః - అ

హంకారపంచకరనామ - అహంకారచిత్తబుద్ధిమనోన్మనాంసి ॥
నాదపంచకే [illegible] - రాగేచ్ఛాకృతిప్రయత్నస్పంధః - అశ్రీ
నమాతృకాయాః పరాపశ్యంతీ మధ్యమావైఖరీతి చత్వారి రూపా
ణి ॥ పరానామసాంతరవ్యాహారూపా ॥ అంతరే అంతః
కరణేవ్యాహారావితకేణసహితం రూపం యస్యాస్సా ॥ సాంత
రోహారూపా- యుక్తావస్థాయామేవజ్ఞాతవ్యా త్యభిసంధిభిః - యథో
క్తంనామకళావిద్యాయాం యాసాంతరూపహరూపా పరమం
మహేశీపరానామ - పశ్యంతీనామ ఏషైవ స్పష్టోచ్యతే ॥ యథో
క్తంతత్రైవ-స్పష్టాపశ్యంత్యాఖ్యాత్రిమాతృకాసాచ చక్రతాంయా
తా - త్రిమాతృకాత్రిఖండయుక్తామాతృకా ॥ పంచ దశాక్షరీ
తి దాత్మికా ॥ సాచచక్రతాంచక్రత్వంయాతా । త్రిఖండాత్మకచ
క్రైక్యం త్రిఖండాత్మకమాతృకాయా ఇతిరహస్యం ॥ ఏతచ్చపూ
ర్వ్వంబహుధాప్రపంచితం ॥ స్పష్టాయుక్తావస్థాయాం సూక్ష్మత
యాప్రతీతేస్సంధిః . మధ్యమానామ పరా పశ్యంత్యోః ఉభా
సుభ్యావస్థాత్మికా - సాద్వివిధా ॥ వామాదివ్యష్టిరూపా చేతి ॥
వామాదిసమష్టిరూపా సూక్ష్మాత్మికవ్యష్టిరూపా స్థూలవామాదయశ్శక్త
యః - వామాజ్యేష్ఠారౌద్రీ అంబికాఏతాశ్చతస్రః శక్తయః శ్రీ
చక్రాంతర్గతాధోముఖీచతుర్కోణాత్మకాః - ఇచ్ఛాజ్ఞానక్రియా
నిత్యాపరా చేతి ॥ పంచశక్తయః - శ్రీచక్రాంతర్గతోర్ధ్వముఖ
శక్తియోన్యాత్మకాః ఏతాభిః శక్తిభిః సమష్ట్యాత్మకాభిః భగవ
త్యావమాత్రత్వ ఉచ్యతే । యథోక్తంతత్రైవ । ఏకాపరాతదన్యా
వా మాదివ్యష్టిరూపాస్పష్టాప్యత్ర ॥ తేనవామాత్మసాంతా జాతా
సామధ్యమాభిధానాభ్యాం ద్వివిధాహిమధ్యమా ॥ సామాత్మా
స్థూలాకృతిస్థిరాసూక్ష్మా ॥ నవనాదమయీసూక్ష్మాలానవవర్గాత్మా
సంఘాతలివ్యాఖ్యా ॥ ఆద్యాక్షరేణ మన్యాశాఖ్యం త్వన్యదోర్ద్య

తస్మాత్తో హేతోః - నైవేయం నహి భేదస్తాదాత్మ్యం - హేతు
హేతుమదభీష్టం - అస్యార్థః ॥ పరాపరేతి ॥ సత్త్వరజస్తమోగుణ
గుణసామ్యరూపా పరా తదన్యా పశ్యంతీ అవ్యక్తరగుణ వైషమ్యగుణరూపే
పేత్యర్థః ॥ మధ్యమా వామాదివ్యష్టిరూపా - స్థూలాత్మికా ॥ వా
మాదయశ్శక్తయో బైందవస్థానస్య ఊర్ధ్వ యత్రిసంపుటత్వేనావ
స్థితాః అతఏవ ఏతాః వ్యూహశబ్దవాచ్యాస్సత్యః నవాత్మశబ్దేనవ్య
వహ్రియంతే ॥ సమష్టిరూపాస్తు పరాయా మంత
భూతాః తేన కారణేన మాతృకానవాత్మజాతాస్సామ
ధ్యమాభిధానాభ్యాం ద్వివిధాహి । యస్మాత్ సామధ్యమా సూక్ష్మ
స్థూలాకృతిస్తేన ద్వైవిధ్యం ॥ సూక్ష్మస్వరూపమాహ ॥ స్థిరేతి
స్థైర్యావస్థాయాం యుక్తావత వాదమయీతి ॥ నవనాదాః అక
చటతపయశక్షాః - ఏతే పరస్పరం భిన్నజాతీయాః - స్వాగితగః కవ
ర్గః చవర్గః టవర్గః తవర్గః పవర్గః యవర్గః శవర్గః క్షవర్గా
ణాం పరస్పరం భిన్నత్వేన ప్రతీయమానత్వాత్ తత్ప్రమాణ
మాహ - భూతలిపిద్వ్యక్త్యేతి - ప్రథమ్యా జ్ఞాయామిథ్యారూపాయా
లిపేరాఖ్యాపరస్వ - దర్పణప్రతిబింబస్యముఖజ్ఞాపకత్వమివనవిరు
ధ్యతే - అన్యకారణమస్త్వితి ఆద్యాసూక్ష్మరూపా మధ్యమా కా
రణం - స్థూలరూపాయాః మధ్యమాయాః నవవర్గాత్మి కా
యాః అనయోః కార్యకారణయోః యతస్తతో హేతోః నైవేయం
సూక్ష్మైవేయం స్థూలా అతస్థూలసూక్ష్మయోరైక్యమిత్యభేదవి
మర్శేదశాయామపి నకోపి హేతుర్నైతి తాత్పర్యేణోక్తం ॥ య
తస్తతో హేతుః రీత్యాతత్ నేవప్రతిపాదయతి ॥ నహి భేద ఇతి ॥ హేతు హే
తుమదితి ॥ హేతు హేతుమత్తాదాత్మ్యాన భీష్టమిత్యన్వయః - సర్వత్ర
తాదాత్మ్యం హేతుహేతుమద్వ్యతిరేకేణ నాస్తీత్యర్థః ॥ అత
శ్చమధ్యమాత్మికాయాః చిద్భక్తైనవాత్మతా సిద్ధా ॥ రాగభాభక్ష

త్రయాణాం కారణత్వేనాగమేషు ప్రసిద్ధాః మాయా శుద్ధవిద్యా
మహేశ్వర సదాశివాః రాగాదీనాం తత్త్వభూతాః సంగృహీతాః॥
తైః పరాపశ్యంతీమధ్యమా వైఖర్యః అధిష్ఠానభూతాస్సంగృహీతా
ఇత్యేవ గంతవ్యం ॥ బిందువ్యూహో నామ ॥ షట్చక్ర సంఘః -
కళావ్యూహో నామ - పంచాశద్వర్ణాత్మికాః కళాః తేషాం వ్యూ
హః - జీవవ్యూహో నామ - భోక్తృసంబంధః - ఏవం నవానాం
వ్యూహానాం భోక్తృభోగ్య భోగరూపేణ త్రైవిధ్యం ॥ అత్ర వ్యూ
హస్య భోక్తృత్వేన భోగ్యతాదాత్మ్యేన త్రైవైక్యం - ఏవం భో
గవ్యూహస్యాపి వ్యూహత్వం॥ అయమాశయః - ఆత్మవ్యూహస్య భో
క్తృత్వం జ్ఞానవ్యూహస్య భోగత్వం ॥ కాలవ్యూహాదీనాం భోగ్య
త్వమేవేత్యాచార్యాణాం త్రైవిధ్యమభిప్రేతమితి ॥ సదాసర్వే
షాం వ్యూహానాం జీవవ్యూహస్య సర్వత్రాన్వయాదైక్యం॥ కులవ్యూహ
స్యాపి చ్ఛేదకత్వాదైక్యం ॥ కులనామవ్యూహయోః నిరూపత్వా
దైక్యం - జ్ఞానవ్యూహస్య బిందువ్యూహేన తాదాత్మ్యైక్యం నాద
కళయోరైక్యాన్నవవ్యూహాత్మకత్వం పరమేశ్వరస్య సిద్ధమేవ ॥ అ
తో నవవిధైక్యం భైరవీభైరవయోః జ్ఞాతవ్యమితి కౌలమత రహ
స్యం॥ అత ఏవ కౌలాః పరమేశ్వరం నవాత్మేతి వ్యపహరంతి ॥ య
దాహుః-కౌలాః నవవ్యూహాత్మకో దేవః పరానందపరాత్మకః - న
వాత్మా భైరవో దేవో భుక్తిముక్తిప్రదాయకః । పరానందపరాశ
క్తిః చిద్రూపానందభైరవీ ॥ తయోర్యదా సామరస్యం జగదుత్ప
న్నతే తదేతి । దిఙ్మాత్రముక్తం॥ అవశిష్టం తవాధారే మూలఇత్యా
దౌనిరూప్యతే॥ అయం భావః । ఆనందభైరవభైరవ్యోః పరానం
దపరాసంజ్ఞయోస్తాదాత్మ్యసిద్ధేన తాత్కాలద్వయో స్వభావా॥
అతశ్చైవశేషః 'నాశికః యదా సృష్టిస్థితిలయేషు ఆనంద భై
రవస్య పరా సంజ్ఞికస్య పరచిత్స్వరూపాయాశ్చ ఘనాత్ భైర

స్యాః ప్రయత్న ఉత్పద్యతే ॥ తదా భైరవీ ప్రాధాన్యాత్ ప్రధా
నప్రకృతి శబ్దవాచ్యా మహాభైరవీతి॥ తస్యాః ప్రధానత్వం శేషి
త్వం ఆనందభైరవస్య అత్ర ప్రధానత్వం గుణభావః ॥ శేషత్వం
యదా సర్వోపసంహారే ప్రకృతేః తన్మాత్రతా అవస్థితా భైరవస్య శే
షిత్వం భైరవశ్శేషత్వమితి॥ ... ... ౩౪॥

మూ॥ మనస్త్వం వ్యోమత్వం మరుదసి మరుత్సారథిరసి
త్వమాపస్త్వం భూమిస్త్వయి పరిణతాయాం న
హి పరమ్। త్వమేవ స్వాత్మానం పరిణమయితుం
విశ్వవపుషా చిదానందాకారం శివయువతి భా
వేన బిభృషే॥ ... ... ౩౫॥

వ్యా॥ మనస్త్వం వ్యోమత్వమితి॥ మనో మనస్తత్త్వం ఆజ్ఞాచక్రస్థి
తం వ్యోమ ఆకాశతత్త్వం విశుద్ధచక్రాంతస్థితం । త్వమేవ మరుత్
వాయుతత్త్వం అనాహతనామకం సంవిచ్చక్రం అసి త్వమిత్యర్థః అప్య
యం మరుత్సారథిః వాయుసఖః అగ్నితత్త్వం స్వాధిష్ఠానగతమసీతి
పూర్వవదన్వయం త్వం - ఆపః అప్తత్త్వం మణిపూరాంతరగతం త్వం
భూమిః భూమితత్త్వం మూలాధారాంతర్గతం ఏవరూపేణ త్వ
యి పరిణతాయాం పరిణతిం తాదాత్మ్యం గతాయాం నహి పరం ఇ
తః పరం న కించిదస్తీత్యర్థః ॥ త్వమేవ స్వాత్మానం స్వస్వరూపం
పరిణమయితుం పరిణామవంతం కర్తుం విశ్వవపుషా ప్రపంచ రూ
పేణ చిదానందాకారం చిచ్ఛక్తేః ఆనందభైరవస్య చ ఆకారం శివ
యువతి భావేన శివయువతిః ఆకార పత్నీ యువతి శబ్దస్య సర్వో
త్కర్షార్థతో రిత్యేక ఇతి జీవ తస్యాస్సంబుద్ధిః భావేన చిత్తేన బిభృ
షే- యద్వా చిదానందాకారం చ బ్రహ్మస్వరూపం శివతత్త్వం శి
వయువతి భావేన శివస్య యువతి జాయా తస్యాః భావః ॥ అత్రోక్తం
పదయోజనా ॥ హే భగవతి మనస్త్వం వ్యోమత్వం మరుదసి మరు

త్సారథిరసి త్వమాపస్త్వం భూమిస్త్వయి పరిణతాయాం నహి పరం॥
త్వమేవ స్వాత్మానం విశ్వవపుషా పరిణమయితుం శివయువతిభావేన చి
దానందాకారం బిభృషే॥ అయమర్థః ॥ మనస్త్వమిత్యాది భూ
మిరిత్యంతేన పంచభూతాత్మకః కార్యరూపః పరిణామప్రకా
ర ఉక్తః - త్వయి పరిణతాయామిత్యనేన నిర్వికారాత్మకః కారణ
రూపేణావస్థితివిశేషః ప్రకృత్యాః పరిణామ ఇత్యుక్తః - నహి పరమి
త్యనేన పరిణామిన్యాః పరిణామో నాస్తి ॥ అనవస్థాపత్తేరితి హిశ
బ్దార్థః ॥ తథోక్తం చతుశ్శత్యాం॥ శృణు దేవి మహాజ్ఞానం సర్వ
జ్ఞానోత్తమం ప్రియే। యేన విజ్ఞానమాత్రేణ భవాబ్ధౌ న నిమజ్జతి॥ త్రి
పురా పరమా శక్తిరాద్యా జాతా మహేశ్వరీ ॥ స్థూలసూక్ష్మవిభా
గేన త్రైలోక్యోత్పత్తిమాతృకా ॥ కబలీకృతనిశ్శేష తత్త్వగ్రామస్వ
రూపిణీ ॥ యస్యాం పరిణతాయాం తు న కించిత్పరమిష్యతే॥ అయ
మర్థః కబలీకృతః ఆత్మన్యారోపితః కారణాత్మతయావస్థితః య
థా మృది ఘటః ఇవ నిశ్శేషం యథా భవతి తథా తత్త్వానాం పంచతత్త్వా
నాం గ్రామః సమూహః కబలీకృతః నిశ్శేషతత్త్వగ్రామస్సైవ స్వ
రూపం యస్యాస్సా ॥ కార్యాణి కారణేఉపసంహృత్య స్వయం కా
రణాత్మనా అవస్థితేత్యర్థః ॥ సత్కార్యవాదినాం మతే కారణే కా
ర్యస్యాపి శక్తిరూపేణ విద్యమానత్వాత్ ఇత్యేతదుక్తం భవతి - ఉ
త్తరకౌలమతే ప్రధానమేవ జగత్కర్తృ అస్య ప్రధానత్వాదితి శేష
భావో నాస్తి శివస్యాభావాత్ ॥ తస్య పరిణతిః పంచతత్త్వాత్మికా
మనస్తత్త్వ రూపేణ ప్రధానాత్మికా శక్తిః పరిణతా అతః మనః
ప్రభృతీనాం శక్తిపరిణామః తత్త్వానాం స్వరూపేణ పరిణామః - ఏ
వం ప్రపంచం కార్యరూపం స్వస్యామారోప్య కారణరూపేణావస్థి
తా ॥ సా చాధారకుండలినీత్యభిధీయతే । ఇతః పరం యద్వక్తవ్య
మస్తి తదపి తవాధారే మూలమిత్యాది వ్యాఖ్యానావసరే సంభృతతర

ముపపాదయిష్యామః ॥ ... ... ౩౫॥

శ్లో॥ తవాజ్ఞాచక్రస్థంతపనశశికోటిద్యుతిధరంపరం
శంభుంవందే పరిమిళితపార్శ్వంపరచితా।య
మారాధ్యన్ భక్త్యారవిశశిశుచీనామవిషయే ని
రాలోకేలోకేనివసతిహిభాలోకభువనే॥ ౩౬॥

వ్యా॥ తవాజ్ఞాచక్రస్థమితి॥ తవత్వదీయె ఆజ్ఞాచక్రస్థం ఆజ్ఞాచక్రేస్థితంతపన శశికోటిద్యుతిధరం తపనస్సూర్యః శశీచంద్రః తయోః కోటయః అగణితకోటిసంఖ్యాకాస్సూర్యచంద్రా ఇత్యర్థః॥ తస్యాః ద్యుతిం ధరతీతి ధరః తంపరశంభుమితి పరసంజ్ఞాశంభోః పరిమిళితపార్శ్వం పరిమిళితౌ పార్శ్వౌ దక్షిణోత్తరౌ యస్యతం. పరాకారాచిత్ పరచిత్ పరశబ్దశ్చిత్సంజ్ఞాయాం ప్రసిద్ధః పరచిత్సంవళితంపరశివం ఆరాధ్యన్ ప్రసాధయన్ భక్త్యా భజనప్రీత్యా రవిశశిశుచీనాంసూర్యచంద్రాగ్నీనాం అవిషయే అగోచరె అత ఎవ నిరాలోకే ఆలోకరహితే ఆలోకే విజనే ఏకాంతే నివసతిత్వత్సాయుజ్యం ప్రాప్స్యతి శేషః - హి ప్రసిద్ధౌ॥ భాలోకభువనేజ్యోత్స్నామయేలోకే సహస్రారే కమలె॥ అత్రేత్థంపదయోజనా॥ హే భగవతి తవాజ్ఞాచక్రస్థంతపనశశికోటిద్యుతిధరంపరంశంభుంపరచితాపరిమిళితపార్శ్వంవందే యం భక్త్యా ఆరాధ్యన్ రవిశశిశుచీనామవిషయెనీరాలోకేభాలోకభువనేనివసతిహి॥ అత్రేదమనుసంధేయం - తవాజ్ఞాక్రస్థమితి- తవశబ్దేనసాధకస్యభ్రూమధ్యాంతర్గతం శివచక్రచతుష్టయంకథ్యతే॥ నతుద్విదళంపద్మం॥ తవేతిపదాన్వయాదితి ఏవముత్తరత్రాపిఊహ్యం॥ అత్రస్వాధిష్ఠానాగ్రేసూర్యమండలం ఆజ్ఞాచక్రాగ్రేచంద్రమండలమితి పూర్వమేవప్రతిపాదితం॥ అతశ్చసూర్య చంద్రాగ్నీనాంకిరణాః మయూఖాః షష్ట్యుత్తర త్రిశతసంఖ్యాకాఆధారచక్రప్రభృతిఆజ్ఞాచక్రపర్యంతమేవచరంతి॥ ఏ

తతశ్చప్రాపణమేవ సమ్యక్త్వేన నిరూపితం ॥ ఆజ్ఞాచక్రస్థిత చంద్రాదన్య
ఏవ సహస్రకమలస్థితచంద్రః శ్రీచక్రాత్మకో నిత్యకళాత్మ్యాదిపూర్వోపా
వసమ్యక్త్వేన రూపితం॥ ... ... ౩౬॥

మూ॥ విశుద్ధౌ తే శుద్ధస్ఫటికవిశదం వ్యోమజనకం శివం
సేవే దేవీమపి శివ సమానవ్యవసితాం॥ యయోః
కాంత్యా యాంత్యాః శశికిరణ సారూప్య సర
ణే విధూతాంతర్ధ్వాంతా విలసతి చకోరీవ
జగత్॥ ... ... ౩౭॥

వ్యా॥ విశుద్ధావితి॥ విశుద్ధచక్రే తే భగవత్యాః శుద్ధస్ఫటికవిశదం శాణాదిరహితస్ఫటికమివ నిర్మలం వ్యోమజనకం వ్యోమ్నః ఆకాశతత్వస్యజనకం ఉత్పాదకం - తస్మాద్వా ఏతస్మాదాత్మన ఆకాశస్సంభూత ఇత్యాది శ్రుతేః ఆజ్ఞాచక్రే ఆత్మతత్వం నిరూపితం తస్మాదాత్మతత్వాదాకాశ తత్వోత్పత్తిరిత్యర్థః ॥ అత్రాత్మశబ్దో మనః పర్యాయవాచకః శివం శివతత్వం సేవే ఉపాస్యే ॥ దేవీం భగవతీం అపిశబ్దస్సముచ్చయే శివసమానవ్యవసితాం శివేన సమానం వ్యవసితం వ్యవసాయః ప్రయత్నః యస్యాస్తాం స్వయమపి శివశబ్దవాచ్యేత్యర్థః ॥ యయోరేతయోః కాంత్యాః ప్రభాయాః యాంత్యాః ప్రసరంత్యాః శశికిరణసారూప్యసరణేః చంద్రకిరణసారూప్యసరణేర్మార్గస్యాస్సకాశాత్ విధూతాంతర్ధ్వాంతా విధూతం అంతర్ధ్వాంతమజ్ఞానం యస్యాస్సా విలసతి ॥ ప్రకాశతే చకోరీ వ చకోర స్త్రీవ జగతీ త్రిలోకీ అత్రేత్థం పదయోజనా॥ హేభగవతి తే విశుద్ధౌ శుద్ధస్ఫటికవిశదవ్యోమజనకం శివం శివసమానవ్యవసితాం దేవీమపి సేవే యయోః యాంత్యాః శశికిరణసారూప్యసరణేః కాంత్యాస్సకాశాత్ జగతీ విధూతాంతర్ధ్వాంతా చకోరీవ విలసతి॥ అయమర్థః- యథా జ్యోత్స్నామృతపానేన చకోరీ సంతుష్టాంతరంగా ఏవం శివయో

జ్యోత్స్నాసదృశప్రభయా విధూతాంతర్ధ్వాంతం తాపత్రయతప్తానాం సలిలవత్ శాంతికరం కస్యాపి నిర్ధౌతా చంద్రికలా ఇతి ఇద మనుసంధేయం - విశుద్ధిచక్రపూజాయాం సూర్యచంద్రనిరోధాత్ షోడశారగతశ్రీ త్రిపుర సుందరీప్రభృతీనాం షోడశకళానాం జ్యోత్స్నాశ్రావణాత్ తచ్చక్రస్థితయోశ్శివయో గేకప్రభయా జ్యోత్స్నాకార్యమితి॥ ౩౭॥

మూ॥ సమున్మీలత్సంవిత్కమలమకరందైకరసికం భజేహంసద్వంద్వంకిమపిమహతాం మానసచరమ్। యదాలాపాదష్టాదశగుణితవిద్యాపరిణతిర్యదాదత్తేదోషాద్గుణమఖిలమద్భ్యః పయ ఇవ॥ ... ... ౩౮॥

వ్యా॥ సమున్మీలదితి। సమున్మీలత్సంవిత్కమలమకరందైకరసికం సమున్మీలత్ వికసత్ సంవిత్ జ్ఞానం తదేవకమలం త తమకరందః పుష్పరసః సచాసావేకశ్చ ఏకశబ్దః పూర్వనిపాతః ॥ విశేషణం విశేష్యేణబహుళమితిపరిత త్వాత్ - ఏకశ్చాసౌరసిక శ్చేత్యేక రసికః- మకరందైకరసిక ఇతిపశ్చాత్సమాసః॥ తథోక్త పరమహంసస్వరూపయోః శివయోహంసత్వారోపణం సంవిత్కమలె కమలత్వారోపణనిమిత్తం అతస్సంవిదః కమలత్వేసిద్ధేఏకదేశనిరూపకేన మకరందేనరస్యమానప్రాణోసఆరోప్యతే ॥ మకరందైకశబ్దస్య తృతీయాసమాసః ॥ భజేసేవే॥ హంసద్వంద్వంకిమపి అనివాచ్యం- ఇదంతయా నిర్దేష్టుమశక్యం - షట్త్రింశత్తత్త్వంశివశక్తిసంపుటితం మహతాంయోగీశ్వరాణాంమానసచరం అత్రమానసశబ్దేనమనసిమానససర స్త్వమారోప్యతే॥ మానససరసిహంసానాం నిత్యావాసాత్ ॥ యదాలాపాత్ యస్యహంసద్వంద్వస్య ఆలాపాత్ అష్టాదశగుణితవిద్యాపరిణతిః ॥ అష్టాదశవిద్యాఆలాపరూపేణ పరిణతా ఇత్యర్థః॥ యత్ హంసద్వంద్వం ఆదత్తేగృహ్ణాతి - దోషా

త్ ల్యబ్లోపే పంచమీ॥ దోషమపముచ్య గుణం గుణశబ్దో షాభావస్యా
ప్యుపలక్షకః గుణవద్దోషాభావస్యాపి గ్రాహ్యత్వాత్ అఖిల సమస్తం
అద్భ్యః పయ ఇవ ఉదకేభ్యః దుగ్ధమివ - అత్రేత్థం పదయోజనా॥ హే
భగవతి సమున్మీలత్సంవిత్కమలమకరందైకరసికం మహతాం మా
నసచరం కిమపి హంసద్వంద్వం భజే యస్య ఆలాపాత్ అష్టాదశగుణిత
విద్యాపరిణతిః యద్దోషాత్ అఖిలం గుణం అద్భ్యః పయ ఇవ ఆదత్తే॥
అత్రేదమనుసంధేయం॥ సంవిత్కమల మనాహత చక్రనామక మి
తి పూర్వమేవోక్తం। ఉపాసకాః పరమహంసమిథునం సంవిత్కమలే ఉ
పాసంత ఇతి సమయైక దేశిమతం॥ అతఏవ మహతాం మానసచరమి
త్యుక్తం - భగవత్పాదమతం తు శిఖిజ్వాలారూపః పరమేశ్వరః శి
ఖిన్యాస్వశక్త్యా సంవలితః అనాహతచక్రే దీపాంకురవత్ ప్రతిభా
తీతి॥ యథోక్తం భగవత్పాదైః సుభగోదయవ్యాఖ్యానే - శిఖిజ్వా
లారూపస్సమయ ఇహాస్తే వాత్రసమయాంతయోస్సంభేదో మేదిశతు
హృదయాబ్జే జ్ఞానిలయ ఇతి - ఏతదేవాస్మాకమప్యభిమతం॥ ౩౮॥

మూ॥ తవస్వాధిష్ఠానే హుతవహమధిష్ఠాయ నిరతం త
మీడే సంవర్తం జనని మహతీం తాం చ సమయాం।
యదాలోకే లోకాన్ దహతి మహసి క్రోధకలి
తే దయార్ద్రా యా దృష్టిః శిశిరముపచారం ర
చయతి॥ ... ... ౩౯॥

వ్యా॥ తవస్వాధిష్ఠాన ఇతి॥ తవ భవత్యాః స్వాధిష్ఠానే స్వాధిష్ఠా
నచక్రే హుతవహం. అగ్నితత్వం అధిష్ఠాయ ఆశ్రిత్య నిరతం అనవరతం
తం ప్రసిద్ధం ఈడే స్తువే సంవర్తం సంవర్తనామకమగ్నిం జనని హే
మాతః మహతీం మహద్భూతవాచ్యాం॥ తాం సంవర్తాగ్నిరూపాం
మహాసంవర్తాగ్నిరూపామిత్యర్థః॥ సమయాం యదాలోకే దర్శ
నే లోకాన్ భూరాదీన్ మహసి దహతి సతి క్రోధకలితే దయా

ద్రాక్కృపావిష్టాయాదృష్టిః - ఆలోకః శిశిరం శీతలం ఉపచారం రచయతి ॥ అత్రేత్థంపదయోజనా ॥ హేజనని తవస్వాధిష్ఠానే హుతవహంసంవర్తమధిష్ఠాయనిరతం ఈడే సమయాం తాం మహతీం చ ఈడే మహసి క్రోధకలితే యదాలోకే లోకాన్ దహతి సదయా దయార్ద్రా దృష్టిః శిశిరముపచారం రచయతి సా త్వదీయా దృష్టిరితి శేషః॥ అత్రేదమనుసంధేయం॥ స్వాధిష్ఠానమగ్నితత్త్వోత్పత్తిస్థానం తత్రోత్పన్నమగ్నిం సంవర్తాగ్నితయా ఆరోప్య తత్రైవ మహాసంవర్తాగ్నిజ్వాలాం శక్తిరూపత్వేన ఆరోప్య తత్రస్థితా శక్తిస్సంభావ్యా - తతస్తయోరాలోకేన జగంతి దగ్ధాని తాని ఘనైః ప్రసన్నాయా భగవత్యా ఏవ కృపారసపరిపూరితా దృష్టిర్మణిపూరచక్రే ప్రతిపాదిత శిశిరోపచారం రచయతీతి స్తుతిమాత్రం నవ స్తుత ఇతి॥ ... ... ౩౯॥

మూ॥ తటిత్వంతం శక్త్యా తిమిరపరిపంథి స్ఫురణయా
స్ఫురన్నానారత్నాభరణపరిణద్ధేంద్రధనుషం॥
తవ శ్యామం మేఘం కమపి మణిపూరైకశరణం ని
షేవే వర్షంతం హరమిహిరతప్తం త్రిభువనం॥ ౪౦॥

వ్యా॥ తటిత్వంతం శక్త్యేతి ॥ తటిత్వంతం తటిత్ సౌదామినీ అస్యాస్తీతి తటిత్వాన్ తం శక్త్యా తటిద్రూపయా తిమిరపరిపంథిస్ఫురణయా తిమిరస్య మణిపూరగతస్య మణిపూరే చ కిం తామిస్ర లోక ఇతి ప్రాగుక్తేః॥ తస్య పరిపంథి విరోధి స్ఫురణం యస్యాస్సా। అనేన స్థిరసౌదామినీత్వం భగవత్యాస్సూచితం ఇదమపి ప్రావృషేణ్యసూచకం ॥ విశేషణం - స్ఫురన్నానారత్నాభరణపరిణద్ధేంద్రధనుషం స్ఫురంతి చ తాని రత్నాని నానావిధాని తైర్నిర్మితాని ఆభరణాని భూషణాని తైః పరిణద్ధం నిర్మితం - మేఘస్య ప్రావృషేణ్యత్వసూచకం విశేషణం స్ఫురంతి చ తాని నానావిధాని తైర్నిర్మితాన్యాభర

నానారత్నపరిణద్ధ మిలితం ఇంద్రధనుర్యస్య తం తాదృశః శ్యామా
తిష్ఠన్ నానావిధరత్నకాంతిసంవలితా స్థిరసౌదామినీ ఇంద్రచాప
ధారిణీ వినయతి ప్రాదుర్భావ్యత్వే నాత్యంతరకం - యథోక్తం సి
ద్ధఘుటికాయాం మణిపూరైకవసతిః ప్రావృషేణ్యస్సదాశివః। అం
బుదాత్మతయా భాతి స్థిరసౌదామినీ శివేతి ॥ తవ భవత్యాః శ్యామం
మేఘాత్మతయా ఏస్థితం పశుపతిం కమపి ఇయత్తయా నిర్దేష్టుమశ
క్యం మణిపూరైకశరణం మణిపూరమేవ ఏకం శరణం గృహం యస్య
తం మణిశబ్దేన మణిధనురుచ్యతే ॥ మణిధనుస్స్వరూపత్వాత్ భగ
వత్యాః తయా పూర్యతే శరణం మణిపూరం ఇతి రహస్యం ॥ నిషేవే స
రాం సేవే - వర్షంతం సించంతం హరమిహిరతప్తం హరఏవమి
హిరస్సూర్యః మహేశస్య ఏతాం అగ్నిరితియావత్ ॥ తేన తప్తం దగ్ధం త్రిభు
వనం ॥ అత్రేత్థం పదయోజనా ॥ హే భగవతి తవ మణిపూరైక శర
ణం తిమిరపరిపంథిస్ఫురణయా శక్త్యా తటిత్వంతం స్ఫురన్నానారత్నా
భరణపరిణద్ధేంద్రధనుషం శ్యామం హరమిహిరతప్త త్రిభువనం వర్ష
న్తం కమపి మేఘం నిషేవే । అత్రేదమనుసంధేయం - మణిపూర
స్థానే జలతత్త్వముత్పన్నమితి ప్రాక్ ప్రతిపాదితం. తత్ప్రకారః
సూర్యాత్మకేన మహేశేన అగ్నిసంభిన్న మేఘత్వమాపన్న జలరూపేణేతి మ
ణిపూరస్య ఆధారస్వాధిష్ఠానయోర్మధ్యే వేశః। అనాహతోపరి
స్థితసూర్యాత్మకేనాగ్నిః స్వాధిష్ఠానాగ్నినా సమ్మిలితాస్సంతో మణిపూ
రం ప్రవిశ్య జలత్వేన రూపమాపన్నాః తేన జలేన స్వాధిష్ఠానాగ్ని
నా దగ్ధం జగత్ ప్లావయతీత్యాగమరహస్యం ॥ అత్ర స్ఫురన్నానార
త్నాభరణపరిణద్ధం దధనుషమిత్యనేన మార్గ్యం రహితం ధనురిత్యా
హుః. అగమవిదః తచ్చ ధనుశ్చాప ఇయతే - అయిణోపసివది ॥ త
దింద్రధనురిత్యుచ్యతే. అధరేవదేషు దక్షతే - ఏతదేవ శక్తయోర్వా
గ్నౌస్ప్రత్యక్షస్య ఏతద్రుద్రస్య ధనురితి ॥ అథ కాలరుద్రస్య మేఘాత్మక

స్వధమసత్యం జ్యోత్స్నామావాస్యా రహితమితి ॥ అనయోస్సర్వత్రోప
చానిసుభగోదయ వ్యాఖ్యానే వ్యాఖ్యాతాని ॥ ఏతత్సర్వం అరు
ణోపనిషది - యోపాం పుష్పమిత్యనువాకే యోపామిత్యారభ్య
ఇమేవై లోకా అప్సు ప్రతిష్ఠితాః ॥ ఇత్యంతేనోదకాచ్చంద్రోత్ప
త్తిస్సూర్యోత్పత్తిరగ్న్యుత్పత్తిశ్చ దివసానాం చంద్రకళాత్మకానాంతి
దంశానాం నక్షత్రాణాం చోత్పత్తిః ప్రతిపాదితా - తదనంత
రం సమ్యక్త్వేన ఋగప్యుక్తా ॥ తదేషాభ్యనూక్తా అపాగ్ం రసముద
యగ్ంసన్ - సూర్యే శుక్రగ్ం సమాభృతం - అపాగ్ం రసస్య యోగ
సః తం వో గృహ్ణామ్యుత్తమమితి - ఋచామయమర్థః - అపాం ర
సం చంద్రో యముదయగ్ంసన్ యోగీశ్వరాః ప్రాపున్నిత్య
ర్థః ॥ సూర్యే సూర్యమండలే శుక్రం అమృతం సమాభృతం సమ్యక్ స
మంతాత్పూరితం - చంద్రమండలగళత్పీయూష ధారాభిరేవ
సూర్యస్య నిర్వాహ ఉక్త ఇత్యర్థః ॥ అపాం రూపస్య పుష్ప రూప
స్య చంద్రమసః యోరసః బైందవస్థానస్థితనిత్యకళాయాం చంద్ర
త్వాత్మకం రసః తం వః యుష్మభ్యః సకాశాత్ - ఉదకానాం ప్రస్తుత
త్వాత్ ఇత్యుదకానామభిముఖ్యాం మణిపూరే ఉదక ముత్పన్న
మితితా అపః స్వాధిష్ఠానాగ్నే రుద్భావకాః ఆజ్ఞాచక్రస్థితచంద్ర
స్యోత్పాదకాః ఆజ్ఞాచక్రస్థితనిత్యకళాయాః చంద్రత్వాదితి - అ
నాహతస్థిత సూర్యస్యాప్యుత్పాదకాః అత ఉక్తం తం వో గృహ్ణా
మ్యుత్తమమితి ॥ తం ఉత్తమం చాంద్రం సహస్రకమలస్థితం వః సకా
శాత్ జానామీత్యర్థః ॥ అత్రైవానువాకే - యోప్సు నావం ప్ర
తిష్ఠితాం వేద - ప్రత్యేవ తిష్ఠతీతి శ్రుతిః ॥ అప్సు ఉదకతత్త్వాత్మికే మణి
పూరే ప్రతిష్ఠితాం నావం శ్రీచక్రాత్మికాం తథాచతుశ్శత్యాంతరం । సు
త్రాణాం పృథివీం ద్యామనేహసం - సుశర్మాణమదితిం సుప్ర
ణీతం - దైవీం నావం స్వరిత్రామనాగసమస్రవంతీ మారుహేమాస్వ

స్తమే ॥ షూంఞ్ అభిషవే॥ అస్యాబహులో యమర్థః ॥ సునోతీ
తిసుత్రామా - అగ్నిరగ్నితత్వంస్వాధిష్ఠానగతమిత్యర్థః ॥ పృ
థివీంచమూలాధారస్థితాం వ్యోమగగనంవిశుద్ధిస్థితాంఅనేహసంశా
లంమనస్తత్వంఆజ్ఞాచక్రస్థితంసుశర్మాణంవాయుతత్వం అదితిం
అదిత్యాత్మకంజలతత్వంసుప్రణీతంసుమార్గేణమోక్షప్రణీతం ప్ర
కర్షేణ నయంతీందైవీందేవ్యా ఇమాందైవీరూపాంశ్రీచక్రవిద్యా
మిత్యర్థః - నావంనౌకాంసంసారసాగర తరణోపాయ భూ
తాంస్వరిత్రాంద్యఢాంఅరిత్రాణిలాంగ్లాని యస్యాస్సాదువక్ర
మరాజ ఘూపవనైరచలామితి యావత్ ॥ అనాగసం అస్రవంతీం
స్వయంద్ఘఢాంఆరుహేమ తత్ప్రాపనేనాభవామః - తదేవనిరతా
స్తదుపాసనపరాః స్యామేత్యర్థః ॥ స్వస్తయె మోక్షాయనిత్యా
నిరతిశయసుఖావాప్తయఇతిఅవశిష్టంశ్రుతిజాతంసుభగోదయవ్యా
ఖ్యానావసరేసమ్యఙ్నిరూపితమస్మాభిః॥ ... ౪౦॥

మూ॥ తవాధారేమూలేసహసమయయాలాస్యపర
యానవాత్మానంమన్యేనవరసమహాతాండవన
టమ్। ఉభాభ్యామేతాభ్యాముదయవిధి ముద్దిశ్య
దయయాసనాథాభ్యాం జజ్ఞేజనక జననీమజ్జగ
దిదమ్॥ ... ...౪౧॥

వ్యా॥ తవాధారేమూలఇతి॥ తవభవత్యాఃఆధారేమూలేమూలా
ధారచక్రఇత్యర్థః ॥ సహసాకంసమయయా సమయాసంజ్ఞ
యాలాస్యపరయాలాస్యేనృత్యేపరంతాత్పర్యం - యస్యాస్తయా
స్త్రీకర్తృకంనృత్యంలాస్యమిత్యుచ్యతే॥ నవాత్మానంఆనందభైర
వంమన్యేజానామి ॥ నవరసమహాతాండవనటంనవభిః శృంగా
రాదిభిఃరసైఃమహాంతం అద్భుతంతంతాండవనటంతాండవంపుం
కర్తృకంనృత్యంతాండవమిత్యుచ్యతే ॥. తత్రనట. అభినేతారం

ఉభాభ్యామేతాభ్యామానందభైరవమహాభైరవీభ్యాం జగతః ఉదయవిధిం ఉత్పత్తిముద్దిశ్య కుతఇత్యాహ ॥ దయయేతి॥ దగ్ధలోకస్యపునరుత్పాదననిమిత్తం దయయా సనాథాభ్యాం మిశ్రితాభ్యాం జజ్ఞే ఉత్పన్నా - జనకజననీమత్ మాతాపితృవత్ జగత్ ప్రపంచః ఇదం పూర్వోక్తం లాస్యనాట్యసంవిధానప్రతిపాదనాత్ ॥ ప్రకృతిపురుషయోః దర్శనే జగదుత్పత్తిః లాస్యనృత్తావసాన మేవ జగత్సంహృతిరితి కౌలసిద్ధాంతః - అత్రేత్థం పదయోజనా ॥ హే భగవతి తవ మూలే ఆధారే లాస్యపరయా సమయయా సహ నవరసమహాతాండవనటం నవాత్మానం మన్యే ఉదయవిధిముద్దిశ్య ఏతాభ్యా ముభాభ్యాం దయయా సనాథాభ్యామిదం జగత్ జనకజననీమత్ జజ్ఞే ॥ అయంభావః ॥ ఆధారస్వాధిష్ఠానయోః తామిస్రలోకత్వాత్ ॥ తత్రకౌలానామధికారాత్ సమయినామారాధనాభావేపిస్వానుతానుసారేణ సహస్రకమలే నిషిక్తైః భగవతీ ఆధారస్వాధిష్ఠానయోస్సేవ్యేతి మహాభైరవీసమయాపదేశేనోచ్యతఇతి - అత్రేదమనుసంధేయం - ఆధారచక్రం త్రికోణం - ఆధారే బిందుస్థి ప్రతీతిచ తావత్ప్రసిద్ధం - అతః కౌలమతే త్రికోణమేవ బిందుస్థానం అతఏవ బిందుస్వతంత్రారాధ్యాః అతఏవ కౌలాః త్రికోణే బిందుం సంచింత్యసమర్చయంతి - తత్త్రికోణం ద్వివిధం - శ్రీచక్రాంతర్గత నవయోనిమధ్యవర్తినీ ॥ యోనిః సుభగాయాః తరుణ్యాః ప్రత్యక్షయోనిశ్చ శ్రీచక్రయోనిస్థితనవయోనిమధ్యగతయోనిం పూజకాః పత్రహోమ ప్రవీణాదౌ లిఖితాం పూర్వకౌలాః పూజయంతి॥ తరుణ్యాః ప్రత్యక్షయోనిం ఉత్తరకౌలాః పూజయంతి - ఉభయం యోనిత్వ యబాహ్యమేవనాంతరం అతస్తేషామాధార చక్రమేవపూజ్యం ॥ తత్రస్థితా కుండలినీశక్తిః కౌలినీత్యుచ్యతే - నైవోపాస్యా త్రికోణపూజకానామితిరహస్యం ॥ ఏషాకుండలినీశక్తిః బిందురూపిణీని

త్రధానైవ సంపూజ్యా । తస్యాః సదానిద్రాణస్వభావత్వాత్ సా
పూజాకాలే ప్రకుండలినీ ప్రబోధోదయాభావాత్ తత్పూజనమేవ ము
క్తిః- కౌలానామత ఏవ తు నముక్తాః కౌలా ఇతి వ్యవహారః- తస్మాత్
కౌలానాం త్రికోణే ఆనందభైరవీమహాభైరవౌ సంపూజ్యౌ సాధకా
నాం తాభ్యాం తాదాత్మ్యానుసంధానం - అత ఏవ కౌలాః బిందుపూ
జావసరే భైరవాకారం దిగంబరత్వమాశ్రిత్య సమర్చయంతి - స్త్రీ
పురుషాస్తు తనురాగాం సమధుమత్స్యాదిద్రవ్యైః సమారాధనం
వామాచారేప్యక్తా ప్రత్యక్షత్రికోణే బిందుస్థానం మన్మథచక్రం సం
పూజయంతి ॥ అధోముఖం త్రికోణమధోముఖమేవ చక్రం పూజ
యంతి ॥ దిగంబరక్షపణకాదయస్తు స్త్రియా ముత్తానాం కృత్వా త
ద్వరం త్రికోణం పూజయంతీతి రహస్యం । తత్ వైదికమార్గదూర
త్వాత్ స్మర్తవ్యమపి న భవతి ॥ తథాపి దిఙ్మాత్రం నిషిద్ధత్వేన సమ
యమతజ్ఞానోపయోగితయోక్తమిత్యలం విస్తరేణ ॥ అథ సమయిమతం
నిరూప్యతే ॥ త్రికోణాదిషట్చక్రం ఆధారాదిషట్చక్రాత్మనా పరిణమతీతి
ప్రాగేవ ప్రతిపాదితం ॥ తత్ర శ్రీచక్రే త్రికోణం బైందవస్థానమితి తావ
త్ప్రసిద్ధం తత్ర త్రికోణాంతరే యోఽష్టకోణః సర్వస్మాదేవ బిందుస్థానం
భవతి ॥ తచ్చ చతుష్కోణమేవ తత్తు సహస్రకమలాంతర్గతం
చంద్రమండలమితి పూర్వమేవ బహుధా ప్రపంచితం ॥ అతశ్చతు
ష్కోణమధ్యం బైందవస్థానం సుధాసింధుః - స చేతి బహుధా ప్ర
పంచితం పూర్వమేవ - ఏతచ్చతుష్కోణమధ్యం బిందుస్థానమితి
బాహ్యపూజాపరత్వే త్రికోణపూజా చ దూరత ఏవ నిరస్తేతి ధ్యేయం ॥
అత ఏవ సమయినాం సహస్రకమలే సమయాయాః సమయస్య చ శం
భోః పూజా సమయోర్నామ శంభునా సామ్యం ॥ పంచవిధం యాతీతి
సమయా - సమయస్య శంభోరపి పంచవిధసామ్యం దేవ్యాస్సహ
యాతీతి అతశ్చ తయోః సమప్రాధాన్యేనైవ సామ్యం విశేషేణ - పం

షధాసామ్యంతు - అధిష్ఠానసామ్యం - అవస్థానసామ్యం-అ
నుష్ఠానసామ్యం - రూపసామ్యం - నామసామ్యంచేతి పంచవిధం
సమయయోః ప్రధానయోరేవ శివయోర్యథా ॥ తవాధార
ఇత్యధిష్ఠానసామ్యముక్తం ॥ ఉభయోరాధారచక్రస్యాధిష్ఠాన
రూపత్వాత్ - అనుష్ఠానసామ్యత్వంజనకజననీమజ్జగదిద మిత్యనే
నప్రతిపాదితం ॥ ఉత్పాదనక్రియాయాః ఉభయోఃపిత్రోః క్రియ
మాణత్వాత్ - అవస్థాసామ్యం లాస్యతాండవశబ్దాభ్యాంప్రతిపా
దితం ॥ లాస్యతాండవయోర్నృత్యరూపత్వైకత్వముక్తంప్రాక్॥
రూపసామ్యంతుఆరుణ్యంఉభయోస్తంత్రాంతరసిద్ధం ॥ జపాకు
సుమసంకాశౌమదఘూర్ణితలోచనౌ॥ జగతఃపితరౌవందేభైరవీభై
రవాత్మకావితి ॥ యద్వానవాత్మానమితిరూపసామ్యంనామసా
మ్యంచప్రతిపాదితమితిధ్యేయం ॥ ఏవమేవఇతరత్రశ్లోకపంచకే
ప్యూహ్యం ॥ యథా తటిత్వంతమిత్యాదౌతటిత్వాన్ తటిద్వతీతి
నామరూపసామ్యం - యద్యపిస్థిరసౌదామినీరూపాయాః స్తటి
ద్రూపత్వం నాస్తి తథాపిసౌదామిన్యాఃస్థిరత్వమేవసర్వదా తటి
ద్వ్యక్తమితి తటిత్వతీత్యుక్తేరనుసంధేయం - మణిపూరస్థాన
మధిష్ఠానమితిమణిపూరైకశరణమిత్యనేన అధిష్ఠానసామ్య ము
క్తం ॥ స్ఫురన్నానారత్నాభరణపరిణద్ధేందుధనుషమిత్యనేనవర్షం
తమిత్యనేనచప్రావృషేణ్యావస్థాసామ్యంప్రతిపాదితం - తవస్వా
ధిష్ఠానఇత్యాదిశ్లోకేస్వాధిష్ఠానఇత్యనేనఅధిష్ఠానసామ్యంమహా
తీమిత్యనేనమహాసంవర్తాత్మకరూపనామసామ్యే ప్రతిపాదితే
స్వాధిష్ఠానగతాగ్నిసంశ్రయణమవస్థాసామ్యం ॥ లోకాన్దహ
తీతి అనుష్ఠానసామ్యం ॥ నామసామ్యంప్రతిపాదితం ॥ అనాహ
తచక్రేఅనాహతంఅధిష్ఠానమితి అధిష్ఠానసామ్యముక్తం॥హంసభు
కలకణికారూపతయారూపసామ్యం నామసామ్యం ॥ సేవాతటిప

తత్త్వైక్యాదవస్థాసామ్యం ॥ వాయుతత్త్వోత్పాదకత్వమనుష్ఠాన
సామ్యమితి రహస్యం ॥ విశుద్ధచక్రంఅధిష్ఠానమితిఅధిష్ఠానసా
మ్యం- శుద్ధస్ఫటికవిశదమిత్యనేనరూపసామ్యం ॥ వ్యోమజనక
మిత్యనేనఅనుష్ఠానసామ్యం ॥ శివం సేవేత్యనేననామసామ్యం॥
శశికిరణసారూప్యసరణేరిత్యనేనఅవస్థాసామ్యమితి- తవాజ్ఞా
చక్రస్థమిత్యనేనఅధిష్ఠానసామ్యముక్తం॥ తపనశశికోటిద్యుతిధర
మిత్యనేనరూపసామ్యముక్తం॥పరశంభుమిత్యనేననామసామ్యము
క్తం ॥ యమారాధ్యన్భక్త్యేత్యనేనఅవస్థాసామ్యముక్తం॥ముక్తి
ప్రదత్వమనుష్ఠానసామ్యమితి- సామ్యపంచకంవిజ్ఞేయం॥ ఏతదతి
రహస్యం॥ శిష్యానుజిఘృక్షయా ప్రకాశితం ॥ అత స్సమయినో
నామసమయపూజకాః తేషాంషట్చక్ర పూజాసునియతాఆసక్తిః ॥
సహస్రకమలఏవపూజా ॥ సహస్రకమలపూజానామసహస్రకమల
స్థైందవస్థానత్వేనతన్మధ్యగతచంద్రమండలం చతురశ్రాత్మనాత
న్మధ్యబిందుంపంచవింశతితత్త్వాతీతంషడ్వింశాత్మకశివశక్తిమేకనరూ
పసాదాఖ్యాత్మనాఅనుసంధానం॥అతఏవసమయమతేబాహ్యారాధ
నందూషితఏవసరస్తం॥ షోడశోపచారాంగకలాపశ్చతతోఽపిదూర
త్వఏవతథాహి॥ ఆధారాదిషట్చక్రాణాంత్రికోణాది షట్చక్రత్వేన
తాదాత్మ్యం-బిన్దుస్థానస్యచతురశ్రసహస్రకమలత్వేనతాదాత్మ్యం
బిందుశివయోస్తాదాత్మ్యం॥ ఏవం దేవీశివయోస్తాదాత్మ్యమితితా
దాత్మ్యత్రయం-చక్రమంత్రయోరైక్యంపూర్వమేవోక్తమితి-తేన
చతుర్విధైక్యంసమయినాంసమారాధనమితిమహద్రహస్యం॥అత్రకిం
చిదుచ్యతే॥ సమయినాం చతుర్విధైక్యానుసంధానమేవ భగవ
త్యాఃసమారాధనమిత్యేతత్సర్వంసంమతం ॥ కేచిత్తుషోఢా ఐక్య
మాహుః - యథానాదబిందుకళాతీతంభాగవతంతత్త్వమితిభక్తా
గమరహస్యం - నాదఃపరాపశ్యంతీమధ్యమావైఖరీ రూపేణచ

తుర్విధః - ఇతి ప్రాగేవోక్తం ॥ పరా త్రికోణాత్మికా ॥ పశ్యంతీ అ
ష్టకోణచక్రరూపిణీ ॥ మధ్యమా దశారరూపిణీ ॥ వైఖరీ చతుర్దశా
రరూపిణీ ॥ శివచక్రాణామత్రైవాంతర్భావః ప్రతిపాదిత ఇతి చ
తురశ్రాత్మకం శ్రీచక్రం నాదశబ్దవాచ్యం బిందుర్నామ షట్చక
సంఘః - మూలాధారస్వాధిష్ఠానమణిపూరానాహతవిశుద్ధాజ్ఞా
త్మకాని బిందుశబ్దవాచ్యాని ॥ పూర్వమేవోక్తాని ॥ కలాః పంచాశ
త్ షష్ట్యుత్తరత్రిశతసంఖ్యాకా వా ॥ ఏవం నాదబిందుకలాతీతా భగవ
తీతి సహస్రకమలబింద్వతీతం బైందవస్థానాత్మకం సుధాసింధ్వపర
పర్యాయం - సరఘాశబ్దవాచ్యం ॥ నాదాతీతత్వం తు త్రిపురసుంద
ర్యాదిశబ్దాభిధేయం దర్శాదృష్ట్యా దర్శితేత్యాద్యపరపర్యాయః ఎ
ఈలహ్రీమిత్యాదిమంత్రవర్ణనామకపంచాశద్వర్ణాత్మకషష్ట్యుత్తర
త్రిశతసంఖ్యాపరిగణితమహాకాలాత్మకపంచదశకలాతీత సాదా
ఖ్యా శ్రీవిద్యాపరపర్యాయా చిత్కలాశబ్దవాచ్యా బ్రహ్మవిద్యాపర
పర్యాయా సా భగవతీతి నాదబిందుకలాతీతం భగవత్తత్త్వమితి
తత్త్వవిద్రహస్యం ॥ అత్ర నాదబిందుకలానాం పరస్పరైక్యానుసం
ధానం షోఢా భవతీతి షోఢైక్యమాహుః - ఏవం భగవతీం తత్త్వ
త్రైక్యానుసంధానేన పూజయేత్యాసంభావ్య పాదాఖ్యాయాం పరీక్షో
భవతి ॥ తదనంతరం షడ్విధైక్యానుసంధాన మహిమ్నా గురుక
టాక్షసంజాతమహాదేవప్రసాదమహిమ్నా చ భగవతీఝుడితి మూలా
ధారస్వాధిష్ఠానాత్మకచక్రద్వయం భిత్త్వా మణిపూరే ప్రత్యక్షం ప్ర
తిభాతీతి మహోపదేశప్రకారః - పూర్వం మధ్యాసనశాయాం గుర్వై
కపరతంత్రః మహావిద్యాం గురుముఖాదేవ స్వీకృత్య ఛందఋషి
దేవతాపూర్వకం మూలమంత్రస్య తు కరాజపం గురూపదిష్టమార్గే
ణ కుర్వన్ - ఆశ్వయుజ శుద్ధపక్షే మహానవమీ శబ్దాభి[illegible]
మార్గశీర్షసమయే గురోః పాదోపసంగ్రహణం కుర్వన్[illegible] హి

ష్ఠాతదానీం[illegible] స్తవ స్తకౌ సంయోగ[illegible]
వత్పుర[illegible] పరిశిష్టధర్మానుసంధానాత్ [illegible]
త్ [illegible]దేవర్షిః సాదాఖ్యాయాః ప్రకాశరూపాయాః [illegible]
[illegible]స్యం ॥ ఏవ మహాదేవ్యా తే భగవతీ మణిపూరే ప్రత్యక్షా
భవతి ॥ సా సమారాధ్యా ॥ అర్ఘ్యపాద్యాది భూషణప్రతిపా
దనపర్యంతపూజాకలాపం మణిపూరే నివర్త్య అనాహతే మంది
రం భగవతీం నీత్వా ధూపాదినైవేద్యాన్తప్రతిష్ఠాపనాంతం కర్మ క
లాపం తత్రైవ సమాప్య విశుద్ధౌ భగవతీం సింహాసనాసీనాం సభాభిః
సల్లాపాన్ సంభావయమానాం శుద్ధస్ఫటికసదృశైర్గన్ధాదిభిః పూజయేత్ ॥
శుద్ధస్ఫటికమణిరూపా నవరత్నాదయః కింతు తదీయషోడశ దళగ
తషోడశచంద్రకళా ఇతి రహస్యం ॥ ఏవం సంపూజ్య ఆజ్ఞాచక్రం నీత్వా
దేవీం కామేశ్వరీం నీరాజనవిధిభిరనేకైస్సంప్రీణయేత్ ॥ అత ఏవో
క్తం - కణ్ఠాలతం సస్తుతా మదీయ్యాయాం - ఆజ్ఞాత్మకద్విదళప
ద్మగతేత దానీం విద్యున్నిభైర పిశిప్రయతో తటటాభే - గండస్థల
ప్రతిఫలత్తరదీపజాలకర్ణావతంసకలికేకమలాయతాక్షీ ఇతి ॥ ఏవ
మాజ్ఞాచక్రే నీరాజనవిధిం కృత్వా సంప్రీణయేత్ ॥ తదనంతరం ఝడితి
విద్యుల్లతేవ సహస్రకమలమనుప్రవిష్టా సుధాబ్ధౌ పంచకల్పతరు
చ్ఛాయాయాం మణిద్వీపే సరఘామధ్యే సదాశివేన సార్ధం విహారమా
చావర్తతే ॥ తదా విరసటరిశం ప్రసాద్య సమీపే మందిరే స్వయం
నివసేత్ ॥ యావద్భగవతీ వినిర్గతా పునర్మూలాధారకుండం ప్ర
విశతి - తావత్పర్యంతం స్థాతవ్యమితి సమయమతరత్యం - రహస్యం ॥
అత్ర శంకరభగవత్పాదానాం చతుర్విధార్థవ్యాఖ్యాన సంధానానంత
రం మణిపూరే ప్రత్యక్షాయాః భగవత్యాస్స్వరూపం సంక్షేపతో[illegible]
మేత్యాదిశ్లోకవ్యాఖ్యానే ప్రతిపాదితం ॥ చతుర్భుజా ధనుర్బాణ
పాశాంకుశహస్తయుక్తా తన్మతానుసారిణామపి లక్ష్మైవ ప్రతి

ధాతక్రీగతతిధావనాభావాత్ ॥ అస్మాకంతుసర్వ్వాశ్రాణ్యా [illegible]
నానంతరరమూతాధారద్విక్కంఫిత్యాపుణీపూర్వే[ప్రసవ్యా] [illegible]
తశభుజాధనుర్బాణపాశాంకుశవరదాభయపుస్తకాక్షమాలాని
హస్తా- మన్మశైకదేశినాపాశాంకుశపుండ్రేక్షుచాపపుష్పబాణ
జపమాలాభయవరదకరా । కరద్వితయస్థాపితవీణా ఉభయమస్మా
కంసంమతమేవ ॥ తదుక్తంసుభగోదయేకణావతంసస్మితా-ముది
తాస్యాయాంచ-భవానిశ్రీహస్తైర్వహసిఫణిపాశ స్సృణిమథోధనుః
పౌండ్రంపౌష్పంశరమపిజపస్రక్శుకవరౌ ॥అథద్వాభ్యాంముద్రాంఅభ
యవరదానైకరసికాంక్వణద్వీణాం ద్వాభ్యామురసిచకరాభ్యాంత
బిభృషే ॥ సమయినాంప్రత్యక్షంపరిదృశ్యమానాస్తైభగవతీ సమ
యినాంసహస్రకమలపర్యంతంఅంతరపూజాకర్తవ్యా - సహస్ర
కమలేతుతిరస్కరిణీ ప్రసాదపర్యంతంవర్ణనమేవసమారాధనం॥
యదుక్తంసుభగోదయే ॥ సూర్యమండలమధ్యస్థాందేవీం త్రిపుర
సుందరీం ॥ పాశాంకుశధనుర్బాణహస్తాంధ్యాయేత్సాధక ఇ
త్యాదినాతదుత్తరత్రనిరూప్యతే॥ఏవంసహస్రకమలే సమారాధితా
నిష్కామనయాముక్తింధదాతి॥ఏవంద్విదళకమలే సమారాధితా
భగవతీఐహికానిసర్వాణిదదాతి॥యథావశిన్యాదియుక్తాధ్యాతా
సారస్వతందదాతి - యాత్వనదృశాధ్యాతావశీకరణం దదాతి॥
ముఖంబిందుంకృత్వేత్యాదినాధ్యాతాతాదృశఫలందదాతి- హృ
దయకమలఏవహోమాదికంతర్పణాదికంకార్యం- ఐహికఫలసాధ
నమితి స్మరంయోనింలక్ష్మీమిత్యాదిశ్లోకవ్యాఖ్యానావసరేనిపుణతరముప
పాదితం॥అతస్సమయినాంఐహికాముష్మికఫలసాధనోపాయఅంత
రపూజైవసమయమతతత్వం ॥ తదుక్తంసుభగోదయే॥సూర్యమం
డలమధ్యస్థాందేవీంత్రిపురసుందరీం - పాశాంకుశధను బాణధ
ధరాంధ్యాయేత్సాధకఇతి - తథాశ్రాత్రేతాళికాదాసత్యలోకాఘా

చింతయన్త్యరుణమండలమధ్యవర్తిని రూపం తవాంబ నవయావకపంకరమ్యం - తేషాంతవైవ కుసుమాయుధబాణభిన్నవక్షస్థలా మృగదృశో వశగా భవంతీతి॥ అత్రసమయినాం బాహ్యపూజానిషేధాత్॥ సూర్యమండలాంతర్గతత్వేన పూజనం నిషిద్ధమిత్యాహుః - తన్న - పిండాండస్థితబ్రహ్మాండస్థసూర్యయోరైక్యాత్ - సూర్యస్య చంద్రకళామృతనిష్యందవశాదుజ్జీవనాత్ - యతః - అపాంగరసముదయగ్సర్గ ఇతి శ్రుత్యా ప్రతిపాదితమితి ప్రాక్ప్రతిపాదితం - అతః చంద్రకళావిద్యాయాః సూర్యకలాసంస్పర్శాత్ సంపర్కాత్ తేజస్తిరోధానం స్యాదితి కేచన - సంగిరంతే తదప్యపాస్తం॥ వేదితవ్యం - అతఏవ పిండాండబ్రహ్మాండయోరైక్యాత్ - చంద్రమండలాన్తర్గతత్వేన చంద్రకళావిద్యాయాః పూజనం యుజ్యతే॥ యత్తు పూర్వోక్తం చంద్రబింబగతత్వేన దేవ్యాః పూజననిషేధవచనం తత్తు అంతరచంద్రస్య ఆజ్ఞాచక్రోపరిస్థితస్య సహస్రకమలాంతర్గత చంద్రకళామృతనిష్యందైరుజ్జీవనమితి తత్ర తస్యాః పూజానిబంధో నాస్తీతి అతఏవ పిండాండబ్రహ్మాండయోరైక్యాత్॥ బ్రహ్మాండస్థితచంద్రమండలపూజానిబంధో నాస్తీత్యేవం మతం॥ అత్ర భగవత్పాదైః ఆధారకమలాదిక్రమం విహాయ ఆజ్ఞాచక్రాదిక్రమేణ అవరోహణపూజాప్రకారః కథితః అయమాశయః - ఆత్మన ఆకాశస్సంభూతః - ఆకాశాద్వాయుః - వాయోరగ్నిః అగ్నేరాపః అద్భ్యః పృథివీతి శ్రౌతక్రమమవలంబ్యావరోహక్రమ ఉక్తః - అతఏవ స్వాధిష్ఠానానంతరభావినః మణిపూరస్య తదధః ప్రదేశే నిరూపణం యుజ్యతే - ఆధారస్వాధిష్ఠానానంతరం మణిపూరకావస్థానం సర్వయోగశాస్త్రప్రసిద్ధం తదపి సంవర్తాగ్నిదగ్ధస్య జగతః పునరుజ్జీవనానంతరముత్పత్తిం వక్తుమిత్యవగంతవ్యం॥ ఏతత్పృథక్ సంహితాయాం - శుభదే విప్రవత్స్యారభ్య నవశ్లోకైః

శ్రీచక్రస్య షట్చక్రాణి ప్రస్తుత్య ఇదానీం ప్రవక్ష్యామీత్యారభ్య సార్ధ వింశతిశ్లోకైః సప్రపంచం ప్రతిపాదితం - తత్రైవావధార్యం॥ ఊర్ధ్వమూలమధశ్శాఖం వృక్షం యో వేద సంప్రతీతి శ్రుతేః - దేహరూపవృక్షస్య శిర ఏవ మూలం కరచరణాద్యవయవాశ్శాఖాః అతశ్చ షట్కమలానాం కదళీకుసుమోపమానానాం అధోముఖానాం వామవరోహక్రమేణ కమలాన్యాక్రాన్తీతి తత్రపూజా సుకరేతి తదానుగుణ్యేన భగవత్పాదైరుక్తమితి ధ్యేయం- తదాత్మధ్యానవ్యతిరేకేణ పూజాయా అసంభవాత్- సంభవే వా శ్రీచక్రగత త్రికోణాదిషట్చక్రాణాం అధోముఖత్వాభావాత్ మూలాధారస్థితామేవ దేవీం ప్రసుప్తాం బోధయేదితి తత్రైవ ప్రబోధనియమాత్ - మూలాధారాది క్రమేణైవ పూజా సమయినాం కౌళాదీనాం చ కార్యేతి పరమగురుముఖాదేవ అవగతం రహస్యం - వామకేశ్వరతంత్రే - ఆత్మపూజాయాం విశేష ఉక్తః - పాశాంకుశౌ తదీయౌ హి రాగద్వేషాత్మకౌ స్మృతౌ- శబ్దస్పర్శాదయో బాణా మనస్తస్యాభవద్ధనుః- కరణేంద్రియచక్రస్థాం దేవీం సంవిత్స్వరూపిణీం ॥ విశ్వాహంకారపుష్పేణ పూజయేత్సర్వసిద్ధిభాగితి॥ ఇయముపాసనావిధిరాదరణీయా॥ ఏవం సమయమతం సమ్యక్ప్రపంచ్య సమయాయాః భగవత్యాః కిరీటప్రభృతి పాదాంతం ప్రత్యంగం వర్ణయతి॥ ... ౪౧ ॥

మూ॥ గతైర్మాణిక్యత్వం గగనమణిభిస్సాంద్రఘటి
తం కిరీటం తే హైమం హిమగిరిసుతే కీర్తయతి యః।
స నీడేయచ్ఛాయాచ్ఛురణశబళం చంద్రశకలం ధ
నుశ్శౌనాసీరం కిమితి న నిబధ్నాతి ధిషణాం॥౪౨॥

వ్యా॥ గతైర్మాణిక్యత్వమితి॥ గతైః ప్రాప్తైః మాణిక్యత్వం నవవిధరత్నభావం గగనమణిభిః ద్వాదశాదిత్యైః తేషాం అత్యంత సన్నికృష్టసనాథ్యం- భూషణమణిత్వం యుజ్యతే॥ సాంద్రఘటి

తం సాంద్రం నీరంధ్రం యథా భవతి తథా ॥ ఘటితంఖచితం కిరీటం ముకుటం హైమం హేమ్నో వికారః హిమగిరిసుతే హే పార్వతి కీర్తయతి యః సకవీంద్రః నీడేయచ్ఛాయాచ్ఛురణశబళం నీడం గోళం తత్రఖచితాని నీడేయాని అనేకరత్నజాతాని తేషాంచ్ఛాయాచ్ఛురణేన వ్యాపనేన శబళం శబళవర్ణం చంద్రశకలం చంద్రఖండం ధనుః కోదండం శౌనాసీరం శునాసీరః ఇంద్రః తస్య సంబంధి- శౌనాసీరం- కిమితి న నిబధ్నాతి ధిషణాం- బుద్ధిం - అత్రేత్థం పదయోజనా॥ హే హిమగిరే మాణిక్యత్వం గత్వైః గగనమణిభిః సాంద్ర ఘటితం హైమం తే కిరీటం యః కీర్తయతి సనీడేయచ్ఛాయాచ్ఛురణశబళం చంద్రశకలం శౌనాసీరం ధనురితి - ధిషణాం కిం న నిబధ్నాతి- అయంభావః- కిరీటవర్ణనాం కర్తుముద్యుంజానాః కవీంద్రాః తత్రస్థితాం చంద్రరేఖాం నానారత్నమణికాంతిచ్ఛురితాం దృష్ట్వా ఇంద్ర చాపత్వేన కథం నాశంకంతే అవశ్యం తేషాం తచ్ఛంకా జాయత ఎవేతి అత్ర ఉత్ప్రేక్షాలంకారః చంద్రశకలస్య ఇంద్రచాపత్వేనోత్ప్రేక్షణాత్- యద్వా అపహ్నవాలంకారః ఇదం చంద్రశకలం న భవతి- అపిత్వింద్రచాప ఇత్యపహ్నవస్య ప్రతిభానాత్ యద్వా సందేహాలంకారః అయమింద్రచాపః ఉత చంద్రశకలమితి సంశయాత్-యద్వా అతిశయోక్త్యలంకారః ఇందుశకలస్య ఇంద్రచాపత్వేన అధ్యవసానాత్ ఎవం చతుర్ణామలంకారాణాం మధ్యే ఏకస్య ప్రాధాన్యే ఇతరస్యాప్రాధాన్యమితి వినిగమక ప్రమాణాభావాత్ సందేహస్సంకరః॥ ४२

మూ॥ ధునోతు ధ్వాంతం నస్తులితదళితేందీవరవనం ఘనస్నిగ్ధశ్లక్ష్ణం చికురనికురంబం తవ శివే । యదీయం సౌరభ్యం సహజముపలబ్ధుం సుమనసో వసంత్యస్మిన్మన్యే వలమథనవాటీవిటపినామ్॥ ४३॥

వ్యా ॥ ధునోతుధ్వాంతంనఇతి ॥ ధునోతుఅవసాదయతుధ్వాంతంఅంతస్తిమిరంనఃఅస్మాకంతులితదళితేందీవరవనంతులితంసదృశీకృతందళితంభిన్నంవికసితమిత్యర్థః - ఇందీవరాణాం నీలోత్పలానాంవనంయస్యతత్ ॥ ఘనస్నిగ్ధశ్లక్ష్ణంఘనంసాంద్రం స్నిగ్ధంస్నేహయుక్తమివస్థితంశ్లక్ష్ణంమృదులమేషాం విశేషణానాంసమాసః- చికురనికురంబంచికురాణాంకేశానాంనికురంబస్సమూహః కేశపాశసమూహోధమ్మిల్లఇత్యర్థః ॥ తవశివేభగవతియదీయం యస్యధమ్మిల్లస్యసంబంధిసౌరభ్యం పరిమళంసహజంస్వభావసిద్ధం ఉపలబ్ధుంతద్వ్యాప్తుంసుమనసఃపుష్పాణివసంతిఆసతే - అస్మిన్ధమ్మిల్లేమన్యేధ్రువం- వలమథనవాటీవిటపినాం వలమథనఃఇంద్రఃతస్యవాటీవుద్యానంతస్యాః విటపినఃకల్పవృక్షాః తేషాం - అత్రేత్థంపదయోజనా ॥ హేశివేతులితదళితేందీవరవనంఘనస్నిగ్ధశ్లక్ష్ణంతవచికురనికురంబంనః అస్మాకంధ్వాంతంధునోతు ॥ యదీయంసహజంసౌరభ్యం ఉపలబ్ధుంఅస్మిన్బలమథనవాటీవిటపినాం సుమనసఃవసంతీతిమన్యేఅత్ర ఉత్ప్రేక్షాలంకారః కేశపాశవాసనార్థమేవధృతానాంకల్పవృక్షకుసుమానాంఅన్యథాత్వేనోత్ప్రేక్షణాత్ తల్లక్షణంసంభావనమథోత్ప్రేక్షాప్రకృతస్యపరేణ్యదితి ॥ తులితదళితేందీవరవనమిత్యత్ర ఉపమాలంకారః॥ అనయోస్సంసృష్టిః తిలతండులవత్ సంసృష్టిః॥ ४३॥

మూ॥ తనోతుక్షేమంనస్తవవదనసౌందర్యలహరీప
రీవాహస్స్రోతస్సరణిరివసీమంతసరణిః। వ
హంతీసిందూరంప్రబలకబరీభారతిమిరద్విషాం
బృందైర్బందీకృతమివనవీనార్కకిరణం॥४४॥

వ్యా॥ తనోతుక్షేమంనఇతి ॥ తనోతువిస్తారయతు దిశత్విత్యర్థః ॥ క్షేమంయోగక్షేమాత్మకంశుభంనః అస్మాకం తవతే వద

వసౌందర్యలహరీ పరీవాహస్రోతస్సరణిరివ - ఇదమేకం పదం- త
తేనసమానిత్యసమాసే విభక్తిలోపః పూర్వపదప్రకృతి స్వరత్వం
చేతివక్తవ్యా దేవీవదనసౌందర్యస్య సుందరభావస్యలహరీతత్పరః
తస్యాపరీవాహః ప్రవాహః ఉపసర్గస్య ఘఞమనుష్యేబహుళమితి
పరిశబ్దాధికారస్య దీర్ఘః - తతః స్రోతస్సరణిరివస్రోతసః ప్ర
వాహస్యసరణిరివ మార్గ ఇవస్థితా సీమంతసరణిః సీమంతోధమ్మి
ల్లమధ్యప్రదేశేసరణిః పద్ధతిః సరణ్యాకారాకారితా రేఖావహం
తీధారయంతీసింధూరంసింధూరపరాగంప్రబలకబరీభారతిమిరద్వి
షాంప్రబలాః కేశపాశాత్మనా సిద్ధజన్మతయాప్రాబల్యం - తేచ
తేకబరీభారా ఏవకేశపాశనిచయా ఏవతిమిరాణితాన్యేవద్విషః శ
త్రవః తేషాంబృందైః సమూహైః - బందీకృతమివ నవీనార్కకి
రణంబందీగృహావరుద్ధమివఇవసంభావనాయాం కవిప్రౌఢోక్తిరివశ
బ్దస్యసంభావనైవార్థః ॥ అన్యత్తపాదృశ్యమితివివేకః - నవీ
నార్కకిరణం నవీనః ప్రాతఃకాలీనః అర్కః సూర్యః తస్యకిరణం॥ అ
త్రైతత్పదయోజనా ॥ హే భగవతి తవ వదన సౌందర్యలహరీ
పరీవాహస్రోతస్సరణిరివస్థితా తవ సీమంతసరణిః ప్రబలకబరీభారతి
మిరద్విషాంబృందైర్బందీకృతనవీనార్కకిరణమివ సిందూరంవహం
తీనః అస్మాకం క్షేమం తనోతు ॥ అత్రోత్ప్రేక్షాలంకారః సీమంత
సరణేస్స్రోతస్సరణిత్వోత్ప్రేక్షణాత్ ఉత్తరార్ధే వ్యుత్ప్రేక్షా
లంకారః సింధూరస్యసూర్యకిరణాత్మనా సంభావనాత్ కబరీభా
రస్యతిమిరత్వారోపణాత్ రూపకాలంకారోవర్ణితే - ఏవమన
యోరంగాంగిభావేనసంకరః సంభావనాం ప్రతిరూపకస్య నిమి
త్తత్వాత్ - నీరక్షీరన్యాయేనసంకరః ॥ ... ౪౪॥

మూ॥ అరాలైః స్వాభావ్యాదలికలభసశ్రీభిరలకైః
పరీతం తే వక్త్రం పరిహసతి పంకేరుహరుచిం।

దరస్మేరే యస్మిన్ దశనరుచికింజల్కరుచిరే సు

గంధౌ మాద్యంతి స్మరమథనచక్షుర్మధులిహః॥ ౪౫॥

అరాళైస్స్వాభావ్యాదితి॥ అరాళైః కుటిలైః స్వాభావ్యాత్ స్వభావతః అళికలభసశ్రీభిః అళికలభానాం బాలభృంగాణాం సశ్రీభిః సమానాభైః సమాసాంతవిధేరనిత్యత్వాత్ కప్రత్యయాభావః॥ అలకైః చూర్ణకుంతలైః పరీతం పరిత ఇతం పరీతం వ్యాప్తం - తే తవ వక్త్రం పరిహసతి ॥ ఉపహసతి ॥ తత్తుల్యం న భవతీత్యర్థః ॥ పంకేరుహరుచిం పంకేరుహస్య కమలస్య రుచిం శోభాం దరస్మేరే దర ఈషత్ స్మేరో వికాసః యస్యాస్తస్మిన్ యద్వా స్మేరః స్మితం తస్మిన్ వక్త్రే దశనరుచికింజల్కరుచిరే దశనానాం దంతానాం రుచయ ఏవ కింజల్కాః కేసరాః తైః రుచిరే సుగంధౌ సుగంధయుక్తే మాద్యంతి నందంతి - స్మరమథనచక్షుర్మధులిహః స్మరస్య మన్మథస్య మథనః తస్య ఈశ్వరస్య చక్షూంష్యేవ మధులిహః భ్రమరాః జితమన్మథస్యాపి వదనసౌందర్యం మదహేతురితి కిము వక్తవ్యం త్వద్వదనసౌందర్యస్వరూపమితి భావః ॥ అత్రేత్థం పదయోజనా ॥ హే భగవతి స్వాభావ్యాదరాళైః అళికలభసశ్రీభిః అలకైః పరీతం తే వక్త్రం పంకేరుహరుచిం పరిహసతి ॥ దరస్మేరే దశనరుచికింజల్కరుచిరే సుగంధౌ యస్మిన్ స్మరమథనచక్షుర్మధులిహః మాద్యంతి - అత్రోత్ప్రేక్షాలంకారః పంకేరుహరుచిం పరిహసతీత్యనేన వక్త్రస్య కమలసాదృశ్యప్రతీతేః అళికలభసశ్రీభిరిత్యత్రోపమాలంకారః అనయోరంగాంగిభావేన సంకరః - దశనరుచికింజల్కరుచిర ఇత్యత్ర రూపకాలంకారః - దశనరుచీనాం కింజల్కత్వేనారోపణాత్॥ స్మరమథనచక్షుర్మధులిహ ఇత్యత్ర రూపకాలంకారః - చక్షుషాం మధులిట్త్వేనారోపణాత్ ॥ అనయోరంగాంగిభావేన సంకరః - సంకరద్వయస్య సంసృష్టిః॥ ... ... ౪౫॥

మూ॥ లలాటంలావణ్యద్యుతివిమలమాభాతి తవయ
ద్ద్వితీయంతన్మన్యేమకుటఘటితంచంద్రశకలం॥
విపర్యాసన్యాసాదుభయమపిసంభూయచమిథః
స్సుధాలేపస్యూతిఃపరిణమతిరాకాహిమకరః॥౪౬॥

వ్యా॥లలాటమితి॥ లలాటంనిటిలంలావణ్యద్యుతివిమలం . లావణ్యంతారతమ్యమేవసౌందర్యమేవద్యుతిర్జ్యోత్స్నాతయావిమలం స్నిగ్ధంఆభాతి ఆసమంతాద్భాతి ॥ తవయత్ తత్ ద్వితీయంమన్యే శంకే । మకుటఘటితంకిరీటకలితంచంద్రశకలంచంద్రార్ధఖండం విపర్యాసన్యాసాత్॥ లలాటంఅవాఙ్ముఖంవర్తతే ॥ చంద్రశకలం లలాటస్యోపరి ఊర్ధ్వశృంగం వర్తతే - ఉభయోర్విపర్యాసన్యాసః సమ్యక్శృంగచతుష్టయసమ్మేళనంతస్మాత్ ఉభయమపి లలాటంచంద్రశకలంసంభూయమిళిత్వా చకారోత్రవా చమిథః అన్యోన్యంసుధాలేపస్యూతిఃసుధాయాఃఅమృతస్యలేపః విలేపనంతస్యస్యూతిః సేవనంయస్యసః- అమృతరస సాంద్రఇత్యర్థః - పరిణమతితాద్రూప్యంభజతి ॥ తదాకారాకారితఇత్యర్థః - రాకాహిమకరః రాకాయాంపూర్ణిమాయాం హిమకరశ్చంద్రః - అత్రేత్థంపదయోజనా ॥ హేభగవతిసవయత్ లలాటం లావణ్యమతివిమలంఆభాతితత్ మకుటఘటితంద్వితీయ్యంచంద్రశకలంమన్యేయద్యస్మాత్కారణాత్ ఉభయమపివిపర్యాసన్యాసాత్ - మిథఃసంభూయచసుధాలేపస్యూతిః రాకాహిమకరఃపరిణమతి ॥ పూర్ణిమాయాంసంపూర్ణతాచంచంద్రస్యకథం భవానీకిరీటే అర్ధదేహావిష్టతయా చంద్రః పరిదృశ్యత ఇతి పూర్ణిమాచంద్రంనిమిత్తీకృత్యలలాట ముత్ప్రేక్షితే ॥ అత్రఉత్ప్రేక్షాలంకారః లలాటార్ధచంద్రత్వోత్ప్రేక్షణాత్ యద్వా అతిశయోక్తిరలంకారః - రాకాహిమకరస్య లలాట ఘటిత చం

ద్రరేఖాద్వితియ్యనిమాణాసంబంధేపిసంబంధః థవాత్ ॥ అత్ర
కవికల్పితవస్తుసౌందర్యయోరభేదాధ్యవసాయఃఉత్ప్రేక్షాతిశయో
క్త్యోరంగాంగీభావేనసంకరః - అధ్యవసాయస్యపరప్రాధాన్యే
ముత్ప్రేక్షా ॥ అధ్యవసితప్రాధాన్యత్వేఅతిశయోక్తిః - సూత్ర
ద్వయస్యాయమర్థః - అధ్యవసాయవిషయభూతే- అధ్యవసా
నక్రియారూపస్యవ్యాపారస్యప్రాధాన్యంయత్ర తత్రోత్ప్రేక్షా॥
యదాఅధ్యవసానేపివిషయభూతేఅధ్యవసాయస్యైవప్రాధాన్యం
ప్రతీయతే। తదాతిశయోక్తిరుత్థానం - అధ్యవసాయోనామని
శ్చయజ్ఞానంకవిప్రౌఢోక్తిసిద్ధంనవాస్తవం - ఉత్ప్రేక్షాయాస్తు
అధ్యవసానప్రాధాన్యద్యోతకా॥ మన్యేశంకేధ్రువంనూనంప్రా
యఇత్యేవమాదిభిః ఉత్ప్రేక్షావ్యజ్యతేశబ్దైరివశబ్దోపి తాదృశ
ఇతి ॥ ఉత్ప్రేక్షావ్యంజకేష్వేతేషుశబ్దేషుకేచనస్వరూపోత్ప్రే
క్షాద్యోతకాః -కేచనహేతూత్ప్రేక్షాద్యోతకాః ॥ కేచనఫలో
త్ప్రేక్షాద్యోతకాః - హేతూత్ప్రేక్షాయాంహేతురేవ - సఫ
లోత్ప్రేక్షాయాంఫలద్యోతకః - అతఏవస్వరూపోత్ప్రేక్షాయాం
ఇవాద్యభావేహేతుఫలయోరసంభవాత్ - అతిశయోక్త్యుత్ప్రే
క్షయోర్భేదాభావాత్తేనోత్ప్రేక్షాఅతిశయోక్త్యంతర్భూతేతి ది
జ్మాత్రముక్తం॥ ... ... ౪౮॥

మూ॥ భ్రువౌభుగ్నేకించిద్భువన భయభంగవ్యసనిని
త్వదీయేనేత్రాభ్యాంమధుకరరుచిభ్యాం ధృ
తగుణం । ధనుర్మన్యేసవ్యేతరకరగృహీతం
రతిపతేఃప్రకోష్ఠేముష్టౌచస్థగయతినిగూఢాం
తరముమే॥ ... ... ౪౯॥

వ్యా ॥ భ్రువౌభుగ్నఇతి ॥ భ్రువౌభ్రూవల్లీ భుగ్నే అవాక్ర్పంగత
యావలయితేకించిత్ అనత్యంతంభువనభయభంగవ్యసనిని॥ భు

జనానాం జగతాం నయస్య ఉపద్రవస్యాభాగేనాశకరణే వ్యసనమ
స్యాస్తీతి భువనభయ భంగవ్యసనినీ తస్యాస్సంబుద్ధిః త్వదీయాభ్యాం భవ
త్సంబంధిని నేత్రాభ్యాం అక్షిభ్యాం మధుకరరుచిభ్యాం మధుకరా
ణాం భ్రమరాణామివ రుచిః శోభాయయోస్తాభ్యాం మధుకరా
కారాకారితాభ్యామిత్యర్థః స్మృతగుణాధ్యాత్మసంపాదితః గుణః
జ్యాయస్యతత్ ధనుః శ్చాపం మన్మథస్య కేన సవ్యేతరకరగృహీతః సవ్యాద
క్షిణః తదితరో వామః తేన గృహీతః సవ్యేతర శబ్దః ఏకస్మిన్నేవ హస్తేన
సర్వదా ధృతం న తు ద్వాభ్యాం ప్రయోగార్థమితి సూచ్యతే ॥ రతిపతే
మన్మథస్య ప్రకోష్ఠే ముష్టిబద్ధముష్టౌ అంగుళిగ్రంథౌ ముష్టిశబ్దః
అనుశాసనవశాత్ స్త్రీలింగోపి ప్రయోగబాహుళ్యాత్ - పుల్లిం
గః గండూషశబ్దవత్ ॥ గండూషశబ్దః పుంసి భూయసా ప్రయుక్తః-
అనుశాసనంతు - ఉపసంపరిఘాతి ముష్టిస్సేతి- నైషధప్రయోగః
అరత్నిస్తు నిష్కనిష్ఠేన ముష్టినేతి నామలింగానుశాసనేచ ॥ స్థగ
యతి ఆచ్ఛాదనం కురుతే ఇతి - స్థగ ఆచ్ఛాదనే ఇతి ధాతుః - నిగూఢాం
తరం నిగూఢే అంతరే మధ్యే యస్యాస్సా తథోక్తా ఉమే హే పార్వతి-
అత్రేత్థం పదయోజనా॥ భువనభయభంగవ్యసనిని హే ఉమే త్వదీయే
కించిద్భుగ్నే భ్రువౌ మధుకరరుచిభ్యాం నేత్రాభ్యాం ధృతగుణం రతిప
తేః సవ్యేతరకరగృహీతం ప్రకోష్ఠే ముష్టౌ చ స్థగయతి సతి నిగూఢాం
తరం ధనుర్మన్యే- అత్ర భ్రూచాపౌ ధనురితి రూపకం భ్రువోర్ధనూరూ
పేణ నిరూపణాత్ అతఏవ ద్వివచనైకవచనయోస్సామానాధిక
రణ్యం భ్రూచాపౌ ధనురిత్యయం భావః - విశేషణం చతుర్విధం వ్యావర్త
కవిశేషణం ఉపరంజకవిశేషణం ఉపలక్షణవిశేషణం ఉపాదా
నవిశేషణమితి ॥ తత్ర వ్యావర్తకవిశేషణం - నీలోత్పలమిత్యా
దిత్ర నైల్యస్య శ్వేతవ్యావర్తకత్వాత్ ఉపరంజకవిశేషణం-ద్వి
విధం- ఉపరంజనస్య ఆరోపవిషయగోచరత్వేన ఆరోప్యమాణగో

చరత్వేనతత్రఆరోప గోచరత్వంముఖచంద్రమిత్యాదితత్రచంద్ర త్వేన ముఖస్యారోపరంజనం-అతఏవలింగభేదేపి విశేషణవిశేష్య భావః - సతదుచ్చకుచౌభవన్నితిస్నైవథ॥అత్రకలశఏకఃద్వౌకుచౌ ఉభయోః విశేషవిశేష్యభావః- ఉపాదానవిశేషణమేవపరిణా మవిశేషణం - తిరస్కరిణ్యోజలదాభవంతి ॥ అత్రాప్యమా ణతిరస్కరిత్వంఆరోపవిశేషాత్మతయాస్థితః ఎతచ్చపూర్వమేవ నిరూపితం॥ ఉపలక్షణవిశేషణం- కాకవద్దేవదత్తగృహంపృథక్ స్థితిహేతు ధర్మిణ్యుపలక్షణమితి - ఉపలక్షణవిధః కాకత్వాదిత జ్జాత్యావిష్టస్యోపలక్షణత్వాత్ విశేషణతోభేదః ఉపాదానవి శేషణం - రక్తస్ఫటికమిత్॥ రక్తపద్మమాత్రోపాదానత్వాత్ ఉపల క్షణభేదనివ్యావర్తకత్వాభావాత్ నీలోత్పలాదేర్వ్యావృత్తిః - అత్రేవంతత్వం- ఉపరంజకవిశేషణస్థలెముఖచంద్రః కలశస్తనావి త్యాదిస్థలెచంద్రకలశాభ్యుపరంజకవిశేషణాన్యాశిత్యాలింగసం ఖ్యాన్యేవముఖాదికస్తనాదికంచవిశేషణం - స్తనాదినాముఖాది లింగసంఖ్యాంవాభజతే ॥ నియతలింగతయావిశేష్యనిఘ్నత్వాభా వాత్ - ఇతరేభ్యోవిశేషణేభ్యోవ్యావృత్తిఃమన్యేశబ్దప్రయోగాత్ - సంభావనోత్థానఉత్ప్రేక్షాలంకారోపి అనయోస్సంసృష్టిః॥సం సృష్టిర్నామ-అపృథక్స్థితయోరంగాంగిభావఇత్యాలంకారికరహ స్యం ॥ అతిశయోక్తిరపిపూర్వమధ్యే నాసికామధ్యయో ముక్తే ప్రకోష్ఠేస్థగి తత్వేనాధ్యవసానాత్ అత్రనాసికాయాః సవ్యే తరకరత్వేనారోపణప్రతీతేరూపకాలంకారోధ్వన్యతే॥ ౪౭॥

శ్లో॥ అహస్సూతేసవ్యంతవనయనమర్కాత్మకతయా
యాత్రియామంవామంతేసృజతిరజనీనాయకతయా।
తృతీయాతేదృష్టిర్దరదళితహేమాంబుజరుచిస్స
మాధత్తేసంధ్యాందివసనిశయోరంతరచరీం॥ ౪౮॥

వ్యా॥ అహస్సూతఇతి॥ అహః దివసం సూతే జనయతి- సవ్యం తవ నయనం నేత్రం అర్కాత్మకతయా సూర్యాత్మకతయా త్రియామాం రాత్రిం వామం సవ్యేతరం తే తవ సృజతి సూతే- రజనీనాయకతయా చంద్రాత్మకతయా తృతీయా నిటిలస్థితా తే తవ దృష్టిః దరదళిత హేమాంబుజరుచిః దరదళితమీషద్వికసితం హేమాంబుజం రక్తాంబుజం తస్యేవ రుచిర్యస్యాస్సా - సమాదత్తే- సమ్యగాదత్తే కరోతి॥ దివసనిశయోః అహో రాత్రయోః అంతరచరీం మధ్యవర్తినీం సాయం ప్రాతరాత్మకసంధ్యాకాలద్వితయాస్యాగ్నిహోత్రసాధ్యత్వాదితి భావః॥ అత్రేత్థం పదయోజనా॥ హే భగవతి తే సవ్యం నయనం అర్కాత్మతయా అహస్సూతే తే వామం నయనం రజనీనాయకతయా త్రియామాం సృజతి। తే తృతీయా దృష్టిః దరదళిత హేమాంబుజరుచిః దివసనిశయోః అంతరచరీం సంధ్యాం సమాధత్తే- అత్ర సూర్యచంద్రాగ్న్యాత్మకనయనత్రయేణ భగవత్యా అపి అవశేషకేన దివసనిశాసంధ్యాత్మక కాలత్రయోపలక్షిత పక్షమాసర్తుయుగకల్పాది కాలాత్మత్వకథనాత్ భగవత్యాః కాలావచ్ఛేద్యత్వం దూరిత ఏవాపాస్తమితి ధ్వన్యతే ఇదముత్తమం కావ్యం మధ్యమకావ్యతా పరిణతిరప్యర్కాత్మకతయా రజనీనాయకమయమితి వాచ్యమానత్వాత్ దరదళిత హేమాంబుజ రుచిరిత్యనేనాగ్నినేత్రత్వం ధ్వన్యతే- అయమనుసరణాత్మకః మధ్యమోత్తమకావ్యప్రయోజక- ధ్వన్యోస్సంసృష్టిః - సంసృజ్యమానం వ్యంగ్యద్వయం ప్రధానధ్వనీనామంగాంగిభావేన సంకీర్త్యత ఇతి దిక్॥ ౪౮॥

మూ॥ విశాలా కల్యాణీ స్ఫుటరుచిరయోధ్యా కువల
యైః కృపాధారాధారా కిమపి మధురా భోగవ
తికా। అవంతీ దృష్టిస్తే బహునగరవిస్తారవిజయా
ధ్రువం తత్తన్నామవ్యవహరణయోగ్యా విజయతే॥ ౪౯॥

వ్యా ॥ విశాలాకల్యాణీతి । విశాలా విపులా కల్యాణీ మంగళా స్ఫుటరుచిః ప్రస్ఫుటకాంతిః అయోధ్యా యోద్ధుమశక్యా కువలయైరిందీవరైః కృపాధారాధారా కృపాప్రవాహాణాం ఆధారా కిమపి మధురా అవ్యక్తమధురా భోగవతికా ఆభోగోంతః పరిణాహః దైర్ఘ్యమితి యావత్ ॥ అవంతీ రక్షికా దృష్టిః నయనం తే తవ బహునగరవిస్తారవిజయా బహూనాం నగరాణాం విస్తారేణ సామస్త్యేన విజయా స్ఫురంతీ ధ్రువం నిశ్చయః- తత్తన్నామవ్యవహరణయోగ్యా తాని తాని నామాని తత్తన్నామాని విశాలా కల్యాణీ అయోధ్యా ధారా మధురా భోగవతీ అవంతీ విజయా ఇత్యేతాని నగరనామాని తైః యద్వ్యవహరణం వ్యవహారః తత్ర యోగ్యా విజయతే- అత్రేత్థం పదయోజనా॥ హే భగవతి తే దృష్టిః విశాలా కల్యాణీ స్ఫుటరుచిః కువలయైః అయోధ్యా కృపాధారాధారా కిమపి మధురా భోగవతికా అవంతీ బహునగరవిస్తారవిజయా తత్తన్నామవ్యవహరణయోగ్యా ధ్రువం విజయతే। సర్వోత్కర్షేణ వర్తతే - అత్రేదమనుసంధేయం ॥ విశాలాప్రభృతయః విజయాంతా అష్టా నగర్యః అష్టదృష్టయశ్చ విశాలా నామ దృష్టిః - అంతర్వికాసా కల్యాణీ దృష్టిర్విస్మితా అయోధ్యా దృష్టిస్స్మేర కనీనికా ధారా దృష్టిరలసా మధురా దృష్టిర్వ్యళితా ॥ భోగవతీ దృష్టిస్స్నిగ్ధా అవంతీ దృష్టిః ముగ్ధా విజయా దృష్టిః ప్రాంతకనీనికా ॥ ఆకేకరాఖ్యా ఏతా అష్టదృష్టయః సర్వయోషిత్సమానాః భగవత్యాం తు విశేషః ఏతా దృష్టయః యథాక్రమం సంక్షోభాకర్షణ ద్రావణోన్మాదవశ్యోచ్చాటన విద్వేషణ మారణ క్రియాసు సంభిన్నాః ఏతదుక్తం భవతి- భగవతి యత్ర ప్రదేశే స్థిత్వా ఆకేకరయా విజయాఖ్యయా దృష్ట్యా శత్రుమారణమకరోత్ స దేశో విజయానగరీ ॥ ఏవం భగవతీ యత్ర ప్రదేశే స్థిత్వా అంతర్వికాసరూపయా విశాలాఖ్యయా దృష్ట్యా జనసంక్షోభమకరోత్ స దేశో విశాలానగరీ ॥ ఏవమేతన్మధ్యవర్తినీనాం షణ్ణాం

నామధేయాన్యుపాస్యాని ॥ యథోక్తం భగవత్పాదైః ప్రపంచసారే [illegible]
భగవత్యా వృష్టివిశేషాః సంక్షోభాదికర్మసాధనభూతాః అంతర్వ్య
క్తాసాదిరూపాశ్చైతే సర్వమనవద్యమితి - ఏతదేవస్పష్టీకృతం తత్త
ద్వ్యాఖ్యాతారైస్తత్ర తత్ర తత ఏవావధార్యం॥ ... ॥శ్లో

॥ కవీనాం సందర్భస్తబకమకరందైకరసికం
కటాక్షవ్యాక్షేపభ్రమరకలభౌ కర్ణయుగళం । అ
ముంచంతౌ దృష్ట్వా తవ నవరసాస్వాదతరళౌ
అసూయాసంసర్గాదళికనయనం కించిదరుణం ॥౫౦॥

వ్యా ॥ కవీనాం సందర్భ ఇతి॥ కవీనాం కవీశ్వరాణాం సందర్భస్త
బకమకరందైకరసికం సందర్భః కావ్యసందర్భః స ఏవ స్తబకః పు
ష్పగుచ్ఛం తత్ర మకరంద ఏకరసికం - ముఖ్యరసికం కావ్యామృతాను
భవైకరసికమిత్యర్థః - కటాక్షవ్యాక్షేపభ్రమరకలభౌ కటాక్షావేవ
వ్యాక్షేపౌ వ్యాక్షేపయోః సాంతౌ చ తౌ భ్రమరకలభౌ చేతి సమా
సః - భ్రమరకలభౌ ద్విరేఫడింభౌ అత్ర యద్యపి కలభశబ్దః కరిడిం
భవాచకస్తథాపి ప్రయోగప్రాచుర్యవశాద్విశేషణసామాన్యల
క్షణాకలిసలభావితి - అంగీకార్యం కర్ణయుగళం శ్రవణయోర్ద్వ
ద్వం అముంచంతౌ [illegible] స్వాదలంపటతయా అత్యజంతౌ దృష్ట్వా
తృతీయస్య నయనస్య ఊర్ధ్వం [illegible] స్తత్వాత్ - తవ నవరసాస్వాద
తరళౌ నవరసాః శృంగారాదయః నవభిస్సంయుక్తా రసా నవర
సాః శాకపార్థివాదిత్వాదుత్తరపదలోపః అన్యథా ద్విగౌరితి కృ
తే నవరసైరితి స్యాత్ నవరసానామాస్వాదే [illegible] తరళౌ లంపటౌ అ
సూయాసంసర్గాత్ అసూయా ఈర్ష్యా తత్సంసర్గాత్ సంసర్గేణ [illegible]
[illegible] అళికనయనం ఫాలనేత్రం కించిదరుణం కించిద్రక్త[illegible]
[illegible] పాదితానాం - అత్రేత్థం పదయోజనా ॥ [illegible]
[illegible]నాం సందర్భస్తబకమకరందైకరసికం [illegible] కర్ణయుగళం [illegible]

తుష్ణా(?)శ్రవణపథ భ్రమరకలభౌ నవరసాస్వాదతరలౌ అముంచంతౌ దృ
ష్ట్వా అసూయాసంసర్గాత్ అలికనయనం కించిదరుణం అయమర్థః ॥
శ్రవణ త్రయమధ్యే ద్వయోరమృతపానే సిద్ధే ఏకస్య నయనస్యాసూ
యాయుజ్యతే ॥ ఆకర్ణాంతనేత్రా భగవతీతి వస్తుధ్వనిః అత్రాతిశ
యోక్తిరలంకారః - నేత్రయోః శ్రవణగతకావ్యామృతాస్వాద
సంబంధాభావేపి - సంబంధకథనాత్ భ్రమరకలభావిత్యత్ర అప
హ్నవాలంకారః ॥ ... ... ౫౦ ॥

మూ ॥ శివే శృంగారార్ద్రా తదితరజనే కుత్సనపరా
సరోషా గంగాయాం గిరిశనయనే విస్మయవ
తీ । హరాహిభ్యో భీతా సరసిరుహసౌభాగ్య
జయిని సఖీషు స్మేరా తే మయి జనని దృష్టిస్సకరుణా । ౫౧ ॥

వ్యా ॥ శివే శృంగారార్ద్రేతి ॥ శివే సదాశివే శృంగారార్ద్రా శృం
గారేణ శృంగారరసేన ఆర్ద్రా అప్లుతా తదితరజనే తస్మాత్
శివాత్ ఇతరః జనః ప్రాకృతజనః తద్విషయే కుత్సనపరా కుత్స
నం బీభత్సరసాస్వాదజన్యోంతఃకరణముకుళీభావః కార్యకార
ణయోరభేదేన రసత్వేనోపచరితః సరోషా రౌద్రరసావిష్టా రోష
స్య స్థాయీభావస్య రసత్వోక్తిరుపచారాత్ గంగాయాం సపత్న్యామి
తి శేషః గిరిశనయనే గిరిశస్య పరమేశ్వరస్య నయనే నిటిలస్థితే విస్మ
యవతీ అద్భుతరసావిష్టా అనేన కిల మన్మథోపి భస్మీకృతః తదానీ
ం తస్య కీదృశం వైరాగ్యం ఇదానీం కీదృశోనురాగః నయన
త్రయేణ దహనాలేఖ్యదర్శనాత్ ఇతరత్రతు హయ్యనయనే కటాక్షనిరీక్ష
ణాదీనాం రసభావాదీనాం మన్మథోత్పత్తిహేతూనాం దర్శనాత్
[illegible]దృష్ట్వా అద్భుతరసావిష్టేత్యర్థః ॥ చరితేష్వితి పాఠాంత
రం [illegible] రసజయాద్ - హరాహిభ్యః హరస్య పరమేశ్వర
స్య అహిభ్యః భీతా భయానకరసావిష్టా సరసిరుహసౌభాగ్య[illegible]ర సి

రుహాణాంసౌభాగ్యంర క్తిమాతస్యాఃజయినీ ఉత్పాదకాః శోణవర్ణ
కాంతిఃరక్తవర్ణాపిధర సావిష్టేత్యర్థః॥అత్రానుభావేనసయావర
క్తిమానుభావేనవీరరసోద్భవితఃసఖీషువయస్యాసుస్మేరాతీవకరుణ
కాఅత్రాస్యనుభావేనహాస్యరసోద్భవ్యతే ॥ తేతవయుజననిహా
మాతః దృష్టిః సకరుణాకరుణారసావిష్టా - అత్రేత్థంపదయోజ
నా ॥ హేజననితేదృష్టిః శివేశృంగారా ద్రాతదితరజనేకుత్సిత
పరాసపత్న్యాం గంగాయాం సరోషారిగిశయనే విస్మయవతీ
హారాహిభ్యోభీతాసరసిరుహసౌభాగ్యజయినీ సఖీమస్మేరామ
యిసకరుణాఅత్రపరస్పవిరుద్ధానాందశానాం ఏకత్ర నయనేస
మావేశకథనాద్విరోధాలంకారః - అవస్థాభేదేనతేత్పరిహారాత్
ఆభాసత్వంతస్యలక్షణంవిరోధాభాసో విరోధ ఇతి విక్రియాజన
కా - ఏవంరసాఇత్యష్టౌ॥ రసభేదతయాగృహీతాః - శాంతస్య
నిర్వికారత్వాన్న శాంతంమేనిరేరస మితి శాంతరసస్య దశత్వా
భావాదష్టావేవరసాః ॥ ... ... ౫౧ ॥

మూ ॥ గతేకర్ణాభ్యర్ణం గరుతఇవపక్ష్మాణిదధతీ
పురాంభేత్తుశ్చిత్తప్రశమరసవిద్రావణఫలే। ఇ
మేనేత్రేగోత్రాధరపతికులోత్తంసకలికే తవా
కర్ణాకృష్టస్మరశరవిలాసంకలయతః॥ ౫౨॥

వ్యా॥ గతేకర్ణాభ్యర్ణమితి ॥ గతేప్రాప్తేకర్ణాభ్యర్ణంక
ర్ణయోస్సమీపంగరుతఇవకంకపత్రాణీవపక్ష్మాణిదధతీ-పురాంపు
రాణాంభేత్తుఃభేదకస్య త్రిపురాంతకస్యచిత్తప్రశమరసవిద్రావణ
ఫలే చిత్తేఅంతఃకరణేప్రశమనిసః శాంతరసఇత్యర్థః - తస్యవి
ద్రావణంవినాశనంశృంగారరసోత్పాదనమితియావత్ ॥ తదేవ
ఫలం [illegible] చిత్తప్రశమరసవిద్రావణ ఫలే
[illegible] ఆ[illegible] గ [illegible]

మహత్త్వాదయాంబుజె పరిదృశ్యమానె నేత్రే తేనయనే గోత్రాధర ప
తికులోత్తంసకలికె గోత్రాభూమిః ధరతీతి ధరః పచాద్యచ్-గోత్రా
యాధరో గోత్రాధరః - అన్యథా గోత్రాంధారయతీతి విగ్రహేక
ర్మణ్యణితి ప్రాప్తౌ గోత్రధరస్స్యాత్ అనేనైవాభిప్రాయేణ శత్రుధర
ఇత్యత్ర శత్రుధర ఇత్యుక్తం ॥ క్షీరస్వామినా - గోత్రాధరపతిః
హిమవాన్ తస్య కులోత్తంసకలికా శేఖరకః తస్యాస్సంబుద్ధిః - తవధ
వత్యాః ఆకర్ణాకృష్టస్మరశరవిలాసం కర్ణపర్యంతమాకృష్టయోః
మన్మథబాణయోః విలాసం సౌభాగ్యం కలయతః కురుతః కలయతే
ఇతి లట్పరస్మైపద ద్వివచనం ॥ అత్రేత్థం పదయోజనా॥ హే
గోత్రాధరపతికులోత్తంసకలికె తవ ఇమే నేత్రే కర్ణాభ్యర్ణంగతే గ
రుత ఇవ పక్ష్మాణి దధతీ పురాం భేత్తుః చిత్తప్రశమరసవిద్రావణఫలే
ఆకర్ణాకృష్టస్మరశరవిలాసం కలయతః - అయమర్థః - పంచ
బాణస్య స్త్రీ కటాక్షోపి షష్ఠో బాణః పంచబాణ ఇతి ప్రసి
ద్ధిః ప్రాచుర్యాభిప్రాయేణ కటాక్షాత్మక బాణో పంచబాణ తుల్యా
ఇత్యనేన షడ్బాణ ఇతి వ్యవహారః - అత్ర నిదర్శనాలంకారః - స్మ
రశరవిలాససదృశ విలాసకరణ ప్రతిభాసనేన ప్రతిబింబా
క్షేపాత్ ॥ ... ... ౫౨॥

మూ॥ విభక్తత్రైవర్ణ్యం వ్యతికలితలీలాంజనతయా
విభాతి త్వన్నేత్రత్రితయమిదమీశానదయితే।
పునః స్రష్టుం దేవాన్ ద్రుహిణహరిరుద్రానుపరతాన్
రజస్సత్త్వం బిభ్రత్తమ ఇతి గుణానాం త్రయమివ॥౫౩॥

వ్యా॥ విభక్తత్రైవర్ణ్యమితి ॥ విభక్తత్రైవర్ణ్యం విభక్తం పర
స్పరాసంకీర్ణం త్రైవర్ణ్యం త్రయోవర్ణాః సితాసితరక్తాః త్రైవ
ర్ణ్యమితి స్వార్థే ష్యఞ్ యస్యేతి బహువ్రీహిః [illegible]
[illegible] నయనేరక్తరేఖాస్సంతి । నయనగోళం శ్వేతం [illegible]

కనీనికాన్నీలా తథాపితృతీయనయనే కనీనికాయా నైర్మల్యాభావా
దిత్యాశయః - వ్యతికలితలీలాంజనతయా వ్యతికలితం ధృతం లీలార్థ
మంజనం యస్యతత్ తస్యభావస్తత్తా తయా తృతీయనేత్రే గోళస్యశ్వై
త్యమంగీకృత్యోక్తం ॥ విభాతి విరాజితే త్వన్నేత్రత్రితయం ఇ
దంపరిదృశ్యమానం ఈశానదయితే ఈశానస్య శంభోః దయితా తత
స్సాంబుద్ధిః పునస్స్రిష్టుం గతబ్రహ్మాండానామంతరాస్మిన్స్రి
ష్టుం దేనిమాతుం దేవాన్ క్రీడాదిదేవనధర్మయుక్తాన్ ద్రుహిణ
హరిరుద్రాన్ బ్రహ్మవిష్ణురుద్రాన్ ఉపరతాన్ ఆత్మనివిలీనాన్ ర
జః రజోగుణః సత్వం సత్వగుణః - తమః తమోగుణః ఇత్యేవం స
త్వరజస్తమస్సంజ్ఞకానాం గుణానాం త్రయం త్రితయమివ ॥ అ
త్రేత్థం పదయోజనా ॥ హే ఈశానదయితే ఇదం త్వన్నేత్రత్రిత
యం వ్యతికలితలీలాంజనతయా విభక్తత్రివర్ణ్యం ఉపరతాన్ ద్రు
హిణహరిరుద్రాన్ దేవాన్ రజస్సత్వంతమ ఇతి గుణానాం త్రయ
మివ పునస్స్రష్టుం బిభ్రత్ అత్ర సత్వగుణః శ్వేతవర్ణః - రజో
గుణః రక్తవర్ణః - తమోగుణః నీలవర్ణ ఇతి కవిప్రసిద్ధిః - తమ ఇ
వనిపాతే కాపి అభిహతే కమలినకస్మై భక్తిః - పరిగణనస్యప్రా
యికత్వాత్ - యథోక్తం వాగ్భటేన - హింసాస్తేయాన్యథా
కామం పైశున్యం పరుషానృతం । సంభిన్నాలాపం వ్యాపాద మభి
ధ్యాం దృగ్విపర్యయం - పాపం కర్మేతి దశధా కాయవాఙ్మనసై
స్త్యజేదితి - అత్రోత్ప్రేక్షాలంకారః - నయనగతస్య శ్వేతరక్తనీ
లరేఖాత్రితయస్య సత్వరజస్తమోగుణత్వేనోత్ప్రేక్షణాత్ ॥ త
త్ర భగవత్యాః నయనానాం దలద్వనకాలాదేవసృష్టిస్థితిలయా ఇతి
మహానతిశయోక్త్యాశ్వేత ఇతి అలంకారేణ వస్తుధ్వనిః - ఏతదేవ త్రై
వర్ణ్యం పునరుత్ప్రేక్షితే॥ ... ... ౪౩॥

మూ॥ పవిత్రీకర్తుంనః పశుపతిపరాధీన హృదయే
దయామిత్రైర్నేత్రైరరుణధవళశ్యామరుచిభిః।
నదశ్శోణోగంగాతపనతనయేతిధ్రువమయం
త్రయాణాంతీర్థానాముపనయసిసంభేదమన
ఘమ్॥ ... ... ౫౪॥

వ్యా॥పవిత్రీకర్తుంనఇతి॥ పవిత్రీకర్తుంఅపవిత్రాన్ పవిత్రాన్సం పద్యమానాన్ కర్తుంపవిత్రీకర్తుం - అభూత తద్భావేచ్విః।నః అస్మాన్ పశుపతిపరాధీన హృదయే హరాయత్తచిత్తేదయామిత్రైః దయార్ద్రైః నేత్రైఃనయనైఃఅరుణధవళశ్యామరుచిభిః ప్రత్యేకమితి శేషః।నదఃపుం ప్రవాహః-శోణః।హిరణ్యవాహః సతురక్తవర్ణః గంగాభాగీరథీశ్వేతవర్ణాతపనతనయా యమునాసా నీలవర్ణేతి ప్రసిద్ధిః - ఇత్యేవంధ్రువంసత్యం।అముంపరిదృశ్యమానం త్రయాణాంతీర్థానాంజలావతారాణాంసంభేదంనదీసంగమంఉపనయసిసంపాదయసి ॥ అనఘంకల్మషాపనోదనం - అత్రేత్థం పదయోజనా ॥ హేపశుపతిపరాధీనహృదయేదయామిత్రైః అరుణధవళశ్యామరుచిభిః నేత్రైః శోణనదః గంగాతపన తనయేతి త్రయాణాంతీర్థానాంఅముంఅనఘంసంభేదంనః పవిత్రీకర్తుం ఉపనయసిధ్రువంభక్తవాత్సల్యాద్దేవ్యాఇతిభావఃఅత్ర ఉత్ప్రేక్షాలంకారః - స్వభావసిద్ధస్యనయనగతరేఖాత్రితయస్యాపితాసితరక్తవర్ణాత్మకస్యగంగాయమునాశోణసంగమత్వేనోత్ప్రేక్షణాత్॥ ౫౪॥

మూ॥ నిమేషోన్మేషాభ్యాంప్రళయముదయం యాతి
జగతీతవేత్యాహుస్సంతోధరణిధరరాజన్యతన
యే। త్వదున్మేషాజ్జాతంజగదిదమశేషం ప్రళ
యతఃపరిత్రాతుంశంకేపరిహృత నిమేషాస్తవ
దృశః॥ ... ...౫౫॥

వ్యా॥ నిమేషోన్మేషాభ్యామితి॥ నిమేషోనామ- నయనస్య పక్ష్మణాం ముకుళీభావః ఉన్మేషో నయనపక్ష్మవికాసః తాభ్యాం యథాక్రమం ప్రళయం సంహారం ఉదయం ఉద్భవం యాతి ప్రాప్నోతి జగతీ తవ భవత్యాః ఇత్యేవం ఆహుః- వదంతి విబుధా ఇత్యాదినా బ్రువతే ఇత్యాదేశః స్మృతః దృష్టిసృష్టివాదినో భగవత్పాదాః శంకరాచార్యాః ధరణిధరరాజన్యతనయే ధరణిధరాణాం శైలానాం రాజన్యో హిమవాన్ తస్య తనయా పుత్రీ తస్యాస్సంబుద్ధిః హే హిమగిరిసుతే తత్తస్మాత్ కారణాత్ ఉన్మేషాత్ పక్ష్మస్పందాత్ జగత్ ఇదం పరిదృశ్యమానం అశేషం కృత్స్నం ప్రళయతః మహాసంహారాత్ పరిత్రాతుం రక్షితుం శంకే పరిహృతనిమేషాః తిరస్కృత పక్ష్మముకుళీభావాః తవ తే దృశః నయనాని। అత్రేత్థం పదయోజనా॥ హే ధరణిధర రాజన్యతనయే తవ నిమేషోన్మేషాభ్యాం జగతీ ప్రళయం ఉదయం యాతి ఇతి స్మృతః ఆహుః అతః త్వదున్మేషాజ్జాతం ఇదం అశేషం జగత్ ప్రళయతః పరిత్రాతుం తవ దృశః పరిహృతనిమేషా ఇతి శంకే ॥ అత్రోత్ప్రేక్షాలంకారః - దేవతానాం అనిమిషత్వం స్వభావసిద్ధం తచ్చ జగత్సంరక్షణార్థమితి ఫలోత్ప్రేక్షణాత్ అత్ర నిమేషోన్మేషణవశాదేవ జగదుత్పత్తిస్థితిలయా ఇతి దేవ్యామహిమా వాఙ్మనసయోరగోచర ఇతి వస్తుధ్వన్యతే ॥ అతః అలంకారేణ వస్తుధ్వనిః ॥ ... ... ౫౫॥

మూ॥ తవాపర్ణే కర్ణేజపనయనపైశున్యచకితా నిలీ
యంతే తోయే నియతమనిమేషాశ్శఫరికాః । ఇ
యం చ శ్రీర్బద్ధచ్ఛదపుటకవాటం కువలయం జహా
తి ప్రత్యూషే నిశి చ విఘటయ్య ప్రవిశతి॥ ౫౬॥

వ్యా॥ తవాపర్ణేతి॥ తవ భవత్యాః అపర్ణే పార్వతి కర్ణేజపనయనపైశున్యచకితాః కర్ణేజపౌ కర్ణసమీపంగతౌ ఇత్యర్థః॥ తే చ నయనే చ

తాభ్యాంయతఃకరిష్యమాణం పైశున్యం పిశునభావః మర్మోద్ఘాట
నంతస్మాచ్చకితాఃభీతాఃనిలీయంతే ఆకారగోపనేనస్థితాఇత్యర్థః॥
తోయే ఉదకే నియతం నిశ్చయం అనిమేషాః నిమేషరహితాః శఫరి
కాః మీనయోషితః ఇయంచపరిదృశ్యమానా నేత్రగతా శ్రీః లక్ష్మీః
బద్ధచ్ఛదపుటకవాటం బద్ధం సంఘటితం ఛదపుటావేవ కవాటం య
స్యతత్ కవాటంసంఘట్టితగృహమివవర్తత ఇత్యర్థః ॥ కువలయ
మిందీవరంజహాతిప్రత్యూషే త్యజతి ఉషఃకాలే నిశి రాత్రౌచవిఘటై
య్యప్రవిశతిసంవిశతి ॥ అత్రేత్థంపదయోజనా ॥ హే అపర్ణే త
వకర్ణేజపనయనపైశున్యచకితాః - అనిమేషాశ్శఫరికాః తోయే
నిలీయంతేనియతం కించఇయంచశ్రీః బద్ధచ్ఛదపుటకవాటం కువ
లయంప్రత్యూషేజహాతినిశిచ విఘటైయ్యప్రవిశతి - అయమర్థః॥
లోకే నేత్రసమానవస్తు శఫరికాఃఇందీవరాణీతి ఏతద్వితయ సమం
నేత్రమితిచ- ఉభయోస్సామ్యం - అత్రకవిః నేత్రసౌభాగ్యం శఫరి
కాసుఇందీవరేషుచవర్తతే తత్సౌభాగ్యమాహాత్మ్యం కామో నే
త్రద్వయంతత్రపైశున్యంకరోతీతి తమర్థమవలంబ్యోత్ప్రేక్షతే॥
అత్రపూర్వార్థే ఉత్ప్రేక్షాలంకారః ॥ శఫరికానాంజలాధిగత
స్వభావసిద్ధవిలీనత్వేనోత్ప్రేక్షణాత్ ॥ ద్వితీయార్ధే అతిశయో
క్తిః - నేత్రలక్ష్మ్యాశ్శ నేత్రత్వంవిహాయ రాత్రౌ ఇందీవరాంతర్వ
ర్తిత్వందివాతద్విహాయనేత్రవర్తిత్వంనసంభవతి ॥ అసంబంధే
సంబంధనిబంధనాకవికృతవస్తుకృతసౌందర్యయోః అభేదాధ్యవ
సాయః ॥ కించఇందీవరస్యప్రత్యూషేముకుళీభావః రాత్రౌవికా
సశ్చస్వభావసిద్ధావేతయోఃలక్షీకృతత్వాసంబంధేపి సంబంధప్ర
తీతేరసంబంధే సంబంధనిబంధనాతిశయోక్తిర్ధ్వన్యతే ॥ అతః
అలంకారేణాలంకారధ్వనిః అనేనధ్వనినా వస్త్వంతరం ధ్వన్య
తే । నేత్రేందీవరయోర్మధ్యే నేత్రస్య దివా వికాసః ఇందీవర

యమారుహ్య ద్రుహ్యత్యవనిరథమర్కేందుచ
రణం మహావీరో మారః ప్రమథపతయే సజ్జితవతే ॥౫౯॥

వ్యా॥ స్ఫురద్గండాభోగేతి ॥ స్ఫురద్గండాభోగప్రతిఫలితతా టంకయుగళం స్ఫురంతౌ చ తౌ గండాభోగౌ చ గండస్థలే దర్పణవన్నిర్మలే ఇత్యర్థః। తత్ర ప్రతిఫలితం ప్రతిబింబితం తాటంకయుగళం యస్య సః తం చతుశ్చక్రం చత్వారి చక్రాణి రథచరణాని యస్య సః ॥ తం చతుశ్చక్రం మన్యే శంకే తవ భగవత్యాః ముఖం ఆస్యం ఇదం ప్రాదయకమలే పరిదృశ్యమానం మన్మథరథం మదనస్యందనం యం ఆరుహ్య అధిష్ఠాయ ద్రుహ్యతి- అపరాధ్యతి ॥ విశ్వతీతి యావత్ అవనిరథం భూమిరథం అర్కేందుచరణం అర్కేందూ సూర్యచంద్రావేవ చరణౌ యస్య సః తం మహావీరః చతుశ్చక్రరథారోహణమహిమ్నా అప్రతిహతశాసనః ప్రతాపః మారః మన్మథః ప్రమథపతయే త్రిపురాంతకాయ సజ్జితవతే యుద్ధాయ సన్నాహం కుర్వతే - అత్రేత్థం పదయోజనా ॥ హే భగవతి తవ ఇదం ముఖం స్ఫురద్గండాభోగప్రతిఫలితతాటంకయుగళం చతుశ్చక్రం మన్మథరథం మన్యే- యం ఆరుహ్య మారః మహావీరః సన్ అవనిరథం అర్కేందుచరణం సజ్జితవతే ప్రమథపతయే ద్రుహ్యతి క్రుధద్రుహేర్ష్యాసూయార్థానాం యం ప్రతికోప ఇతి చతుర్థీ - అత్ర పూర్వార్ధే ఉత్ప్రేక్షాలంకారః భగవత్యా ముఖస్య రథత్వేనోత్ప్రేక్షణాత్ - ద్వితీయార్ధే ఆరోహకస్య మహావీరత్వసంపాదనకథనాత్ పదార్థహేతుకం కావ్యలింగమలంకారః - పరమేశ్వరస్య మన్మథేన సార్ధం యుద్ధసన్నాహసంబంధే అసంబంధకథనాదతిశయోక్తిః కావ్యలింగాతిశయోక్త్యోరంగాంగిభావేన సంకరః - ఉత్ప్రేక్షాయాస్తు కావ్యలింగానుప్రాణితైవ సంసృష్టిః - నాతిసంసృష్టిః నాతిసంకర ఇతి ధ్యేయం ॥ అపృథక్ స్థిత్యా ఉపకారకమనుప్రాణకం పృథక్ స్థిత్యా ప్రయోజకము

పసర్జకంపృథక్ స్థిత్యా।ప్రయోజకమంగకం ఏతద్విలక్షణం సంసృష్టి మిత్యాలంకారికరహస్యం॥ ... ... ౫౯ ॥

మూ॥ సరస్వత్యాస్సూక్తీరమృతలహరీకౌశలహరీః పి
బంత్యాశ్శర్వాణి శ్రవణచులకాభ్యా మవిరళం।
చమత్కారశ్లాఘాచలితశిరసః కుండలగణో ఝ
ణత్కారైస్తారైః ప్రతివచనమాచష్టఇవ తే॥ ౬౦॥

వ్యా। సరస్వత్యాసూక్తీరితి॥ సరస్వత్యాః సూక్తీః మధురవచాంసిఅమృతలహరీకౌశలహరీః అమృతలహర్యాః సుధా ప్రవాహిణ్యాస్త్సైకస్యకౌశలంసౌభాగ్యంహరంతీతి తాః హరశబ్దశ్చాదాది కో ప్రత్యయాంతః కృత్తికారాదయోక్తినో వాచిః ఇతి జీప్ - పిబంత్యాః ధయంత్యాః శర్వాణి శర్వస్యపత్నితస్యాస్సంబుద్ధిః శ్రవణచుళకాభ్యాంచుళకం ప్రసృతిరిత్యర్థః - శ్రవణే శ్రోత్రేఏవచుళకే తాభ్యాంఅవిరళంవిరళంయథానభవతితథాసావధానేనేత్యర్థః-చమత్కారశ్లాఘాచలితశిరసః చమదిత్యవ్యయం - ఆశ్చర్యానుకరణవాచికారశబ్దః స్వరూపపరః సుఖదుఃఖోద్భూతాచిత్తవిక్రియాచమత్కారఃససీత్కారో రోమాంచశరీరోల్లాసాదికృత్ చమత్కారః శ్లాఘాఆశ్చర్యానుకరణసందోహేషుచలితశిరసః చలితంశిరోయస్యాస్తస్యాః కుండలగణః కర్ణాభరణసమూహః ఝణత్కారైః ఝణదిత్యవ్యయంభూషణలవానుకరణశబ్దస్వరూపవాచి ఝణత్కారైః తారైః ఉచ్చైః ప్రతివచనం ప్రతిశబ్దంఅనుమోదక వచనంఆచష్టఇవఅఖ్యాతీవతవ - అత్రేత్థంపదయోజనా ॥ హేశర్వాణిఅమృతలహరీ కౌశలహరీః తేసూక్తీః శ్రవణచుళకాభ్యాంఅవిరళంపిబంత్యాః చమత్కారశ్లాఘాచలితశిరసః సరస్వత్యాః కుండలగణః తారైః ఝణత్కారైః ప్రతివచనమాచష్టఇవఅత్రోత్తరార్ధేఉత్ప్రేక్షాలంకారః ఝణత్కారాణాం ప్రతివచనత్వేన సంభావనాత్

పూర్వార్థే అతిశయోక్తిరలంకారః సరస్వత్యాః శిరఃకంపనాసం
బంధేసంబంధోక్తిరసంబంధసంబంధనిబంధనాత్ ॥ ఉభయోరం
గాంగిభావేనసంకరః ॥ ... ... ౬౦॥

మూ ॥ అసౌనాసావంశస్తుహినగిరివంశధ్వజపటి త్వ
దీయోనేదీయః ఫలతుఫలమస్మాకముచితం। వహ
త్యంతర్ముక్తాశ్శిశిరకరనిశ్వాసగళితాస్సమృద్ధ్యా
యస్తాసాంబహిరపిసముక్తామణిధరః॥ ౬౧॥

వ్యా॥ అసౌనాసావంశ ఇతి॥ అసౌ పరిదృశ్యమానః నాసావంశః
వంశదండః రూపకమేతత్ ॥ తుహినగిరివంశధ్వజపటి తుహినగిరేః హి
మాచలస్య వంశస్య అన్వయస్య ధ్వజపటి పతాకే త్వదీయః భవదీయః
నేదీయః సన్నికృష్టతర ఫలతు సంపాదయతు॥ ఫలం ఇష్టార్థం అస్మాకం
మత్సంబంధినాం మమ వేత్యర్థః - ఉచితం క్రియావిశేషణమేతత్॥
యథేప్సితం వహతి ధారయతి - అంతః అభ్యంతరే ముక్తాః ముక్తా
మణీన్ శిశిరకరనిశ్వాసగళితం శిశిరకరశ్చంద్రః తస్య నిశ్వాసో వా
మనాడీమార్గ వాయుః తేనగళితం స్రస్తం సమృద్ధ్యా ఆధిక్యేన య
ద్యస్మాత్కారణాత్ - తాసాం ముక్తానాం బహిరపి బాహ్యప్ర
దేశేపి నాసికాగ్రవామభాగేపీత్యర్థః ॥ నాసికాకారాకారితో వం
శదండః ముక్తామణిధరః ముక్తామణిం ధృతవాన్ - అత్రేత్థం పద
యోజనా ॥ హే తుహినగిరివంశధ్వజ పటి త్వదీయో సౌ నా
సావంశః అస్మాకం ఉచితం నేదీయః ఫలం ఫలతు సః అంతః ముక్తాః వ
హతి యద్యస్మాత్కారణాత్ తాసాం సమృద్ధ్యా శిశిరకరనిశ్వాస గ
ళితం బహిరపి ముక్తామణిధరః ముక్తామణిమధాదితి పాఠాంతరం-
అత్ర నాసికాయాం వంశత్వారోపణాత్ రూపకం - వంశత్వసాధక
హేతుప్రతిపాదనపరం - ఉత్తరార్ధం - వంశగర్భేషు మౌక్తికో
ద్భవం ఇతి లోకశాస్త్రమర్యాదా - అతో నాసికావంశదండేపి అ

భ్యంతరమాశక్తి కాఉద్భూతావర్ణంతే తేచనాసావంశదండస్యబ
హిర్నాసామణిధరత్వంక ః సంఘటతేత్యత ఉపపత్త్యావంశ దం
డాకారః నాసికాయాస్సమర్థితఇతిరూపక మేవసమ్యక్॥ ౬౧॥

మూ॥ ప్రకృత్యారక్తాయా స్తవసుదతిదంతచ్ఛదరుచేః
ప్రవక్ష్యేసాదృశ్యంజనయతుఫలంవిద్రుమలతా।
నబింబంతద్బింబ ప్రతిఫలనరాగాదరుణితంతు
లామధ్యారోఢుంకథమివనలజ్జేతకలయా॥౬౨॥

వ్యా॥ ప్రకృత్యారక్తాయాఇతి॥ ప్రకృత్యాస్వభావేన ఆరక్తా
యాః ఆతామ్రాయాః తవసుదతిశోభనాదంతా యస్యాస్తస్యా
స్సంబుద్ధిః - దంతచ్ఛదరుచేఃదంతచ్ఛదయోరోష్ఠయోఃరుచేస్సౌభా
గ్యస్యప్రవక్ష్యేప్రకర్షేణకథయే ॥ సాదృశ్యంసదృశస్యభావః -
సాదృశ్యంజనయతుఉత్పాదయతు ॥ ఆశంసాయాంలోట్ ॥ ఫ
లంవిద్రుమలతావిద్రుమస్యఫలంయదిస్యాత్ - తదాసదృశ వస్తుస
ద్భావః - నతువిద్రుమమాత్రంసదృశమితి ॥ ఫలంపక్వఫలంఇత
రవర్ణాభ్యోలతాభ్యః ఉత్పన్నంఫలంనాతిరిక్తవర్ణం- విద్రు
మఫలస్యరక్తలతోద్భూతస్యరక్తిమాకిమువక్తవ్యమితితదేవ సదృశ
మితితాత్పర్యం 'విద్రుమలతాప్రవాళలతికా నబింబఫలంతద్బింబ
ప్రతిఫలనరాగాత్తయోర్దంతచ్ఛదయోర్బింబస్యప్రతి ఫలనం
ప్రతిబింబంతేనరాగః రక్తిమాతస్మాత్ బింబఫలమితివ్యవహారః అ
ధరబింబప్రతిబింబప్రసాదాసాదితఃఅన్యథా తస్యబింబవ్యవహారో
నస్యాత్ - యథాస్ఫటికాదౌజపాకుసుమాదేఃప్రతిబింబ వశాదేవ
స్ఫటికాదీనాంరక్తతా - ఏవంబింబఫలస్యాపీతితద్బింబంప్రతిఫల
నరాగాదరుణితంతులామధ్యారోఢుం తులాయాం సామ్యకథా
యాంస్థాతుంకథమివఇవేతి వాక్యాలంకారే విలజ్జేతప్రీడేతకల
యాలేశేన- అత్రేత్థంపదయోజనా॥ హేసుదతిప్రకృత్యారక్తా

యాదంతచ్ఛదరుచేః సాదృశ్యం ప్రవక్ష్యే విద్రుమలతాఫలం జనయి తు బింబం పునః తస్య బింబప్రతిఫలన రాగాదరుణితం కలయా పి తులా మిథ్యారోఢుం కథమివ న లజ్జేత - లజ్జధాతురాత్మనేపది- అత్రాతిశయోక్తిరలంకారః యద్యర్థోక్త్యా కల్పనాత్ - ద్వితీయార్థే అసంబంధే సంబంధనిబంధనాతిశయోక్తిః - బింబప్రతిఫలనాసంబంధేపి సంబంధకథనే వా భేదకథనాత్ - ఉభయోస్సంసృష్టిః॥ ౬౨॥

మూ॥ స్మితజ్యోత్స్నాజాలం తవ వదనచంద్రస్య పిబ
తాం చకోరాణామాసీదతిరసతయా చంచుజడి
మా। అతస్తే శీతాంశోరమృతలహరీ మామ్లరు
చయః పిబంతి స్వచ్ఛందం నిశినిశి భృశం కాంజి
కధియా॥ ౬౩॥

వ్యా॥ స్మితజ్యోత్స్నాజాలమితి॥ స్మితమీషద్ధసితమేవ జ్యోత్స్నా తాసాం జాలం వితానం తవ వదనచంద్రస్య వదనమేవ చంద్రః తస్య పిబతాం॥ ఆస్వాదయతాం చకోరాణాం పక్షివిశేషాణామాసీత్॥ అతిరసతయా అతిమాధుర్యాత్ - చంచుజడిమా జిహ్వాజాడ్యం అతః కారణాత్ తే చకోరాః శీతాంశోశ్చంద్రస్య అమృతలహరీం అమృతస్య సుధాయాః ఉత్సేకం జ్యోత్స్నామృతమిత్యర్థః - ఆమ్లరుచయః ఆమ్లరసే రుచిర్వాంఛా యేషాం తే పిబంతి ధయంతి॥ స్వచ్ఛందం యథేచ్ఛం నిశినిశి ప్రతినిశం జ్యోత్స్నాస్వితి శేషః- భృశమత్యర్థం కాంజికధియా ఆరనాళభ్రాంత్యా అత్రేత్థం పదయోజనా॥ హే భగవతి తవ వదనచంద్రస్య స్మితజ్యోత్స్నాజాలం పిబతాం చకోరాణాం అతిరసతయా చంచుజడిమా ఆసీత్ అతస్తే ఆమ్లరుచయః శీతాంశోరమృతలహరీం కాంజికధియా స్వచ్ఛందం నిశినిశి భృశం పిబంతి॥ అత్రాతిశయోక్తిరలంకారః- చంచుజడిమా నిబంధన జ్యోత్స్నాపానాసంబంధేపి తత్సంబంధకథనాత్। అతిమధురస్తస్య పాన ప్రసక్త

జిహ్వాజాడ్యనిబంధనామ్లపిపాసాధ్యవసానస్య ప్రతీతేః ॥ ౬౩॥

మూ॥ అవిశ్రాంతం పత్యుర్గుణగణకథా మ్రేడనజ
పాజపాపుష్పచ్ఛాయాతవ జననిజిహ్వా జయతి
సా। యదగ్రాసీనాయాఃస్ఫటికదృషదచ్ఛ ఛవి
మయీసరస్వత్యామూర్తిః పరిణమతిమాణిక్య
వపుషా॥ ... ... ౬౪॥

వ్యా॥ అవిశ్రాంతమితి॥అవిశ్రాంతంఅనారత-పత్యుఃసదాశివస్య గుణగణకథాామ్రేడనజపా-గుణానాంత్రిపురవిజయాదీనాం గణః సమూహః తస్యకథావృత్తాంతఃతస్య ఆమ్రేడనంద్విస్త్రిరుక్తిః తదేవజపోయస్యాస్సా - అనన్యమనస్కేత్యర్థః ॥ జపాపుష్పచ్ఛాయాజపాపుష్పం ఓడ్రపుష్పం తస్యఛాయేవ ఛాయాయస్యాస్సా ॥ జనని హేమాతః తవజిహ్వారసనాజయతి స్ఫురతి - సాతచ్ఛబ్దోపత్తిర్వ్యమానాం ప్రసిద్ధిం పరామృశతి ॥ యదగ్రాసీనాయాఃయస్యాఃజిహ్వాయాః అగ్రేఆసీనాయాః నిషణ్ణాయాః స్ఫటికదృషదచ్ఛఛవిమయీస్ఫటికోపలస్యఅచ్ఛాచకాశివిమలాకాంతిఃతయాప్రచురా।ప్రాచుర్యేమయట్ - స్ఫటికధవళేత్యర్థః - సరస్వత్యాః భారత్యాఃమూర్తిః స్వరూపం-పరిణమతివికారమాపద్యతే॥ రూపాంతరంప్రాప్నోతీతియావత్ ॥ మాణిక్యవపుషా పద్మరాగవపుషాఅత్రేత్థంపదయోజనా ॥ హేజననితవసాజిహ్వా అవిశ్రాంతంపత్యుఃగుణగణకథామ్రేడనజపాజపాపుష్పచ్ఛాయా జయతి॥ యదగ్రాసినాయాఃసరస్వత్యాఃస్ఫటికదృషదచ్ఛఛవిమయీమూర్తిః మాణిక్యవపుషాపరిణమతి - జిహ్వాయాఃరక్తత్వమాత్రంనభవతి-తటస్థరక్తీకరణశక్తిరపితవజిహ్వాయాః అతఏవ జయతీతి తద్గుణాలంకారః- తద్గుణ స్వగుణత్యాగాదన్యోత్కృష్టాగుణాహృతిరితిదివ్యావదనాంబుజేసర్పదాసగిస్వతీస్వమూర్త్యావసతీ త్యాగమ

రహస్యం॥ ... ... ౬౪॥

మూ॥ రణేజిత్వాదైత్యానపహృతశిరస్త్రైః కవచిభి
ర్నివృత్తైశ్చండాంశత్రిపురహరనిర్మాల్యవి
ముఖైః। విశాఖేంద్రోపేంద్రైశ్శశివిశదకర్పూ
రశకలావిలీయంతేమాతస్తవవదనతాంబూల
కబళాః॥ ... ... ౬౫॥

వ్యా॥ రణేజిత్వేతి॥ రణేయుధి జిత్వాపరాజితాన్ కృత్వాదైత్యాన్ అపహృత శిరస్త్రైః అపహృతాని శిరోవేష్టనాని యైస్తైః స్వామికార్యేషు వర్తమానానాం సేవకానాం రాజసంముఖే ప్రణామవేళాయాం ఉష్ణీషశిరస్త్రాదికం నిముచ్య ప్రణామః కర్తవ్య ఇతి పరిపాటీ - తాం పరిపాటీమాశ్రిత్యాహ॥ అపహృతశిరస్త్రైరితి కవచిభిః కవచయుక్తైః నివృత్తైః యుద్ధాన్నివృత్తైః చండాంశు త్రిపురహరనిర్మాల్యే విముఖైః చండాంశుశ్చండభాగః చండో నామ ప్రమథః సచ త్రిపురహరనిర్మాల్యం స్వీకరోతీతి ప్రసిద్ధం- తచ్ఛిష్టగంధతాంబూలాదితి శివసంబంధి హరనిర్మాల్యం పరిత్యాజ్యమిత్యాదిస్మృతయః చండాంశరూపహర నిర్మాల్యనిషేధ పరాః [illegible] ॥ విశాఖేంద్రోపేంద్రైః విశాఖః [illegible] గణా ॥ ఇంద్రోపేంద్రః [illegible] శశివిశదకర్పూరశకలాః చంద్రవద్విశదాః కర్పూరశకలాః ఘనసారఖండా యేషాం తే విలీయంతే విలయం [illegible] హే జనని తవ వదనతాంబూలకబళాః వదనగత తాంబూలకబళాః ॥ అత్రేత్థం పదయోజనా ॥ హే మాతః రణే దైత్యాన్ జిత్వా అపహృతశిరస్త్రైః కవచిభిః నివృత్తైః చండాంశత్రిపురహరనిర్మాల్యవిముఖైః విశాఖేంద్రోపేంద్రైః శశివిశదకర్పూరశకలాః తవవదన తాంబూలకబళాః విలీయంతే

అయమర్థః ॥ విశాఖేంద్రోపేంద్రాదిదైత్యాన్ సంహృత్య భగవ
త్యాః కుమారం పురస్కృత్య పాదవందనార్థమాగత్య శస్త్రాణ్యప
హాయ పాదోపసంగ్రహణమకుర్వన్ తదనంతరం ప్రసన్నా భవతీ తాం
బూలకబళాన్ ఈషత్ఖాదితాన్ వితతార - తద్గతకర్పూర శకల
విలయనపర్యంతం ఖాదితవంత ఇత్యుక్త్వా ఏతాదృశోనుగ్రహః భగవ
త్యాః కుమారస్వామిన్యేవ ఇంద్రాదిష్వపి క్వాచిత్కః ఇత్యభి
ప్రాయః॥ ... ... ౬౫॥

మూ॥ విపంచ్యా గాయంతీ వివిధమపదానం పశుప
తేస్త్వయారబ్ధే వక్తుం చలితశిరసా సాధువచనే।
తదీయైర్మాధుర్యైరపలపితతంత్రీకలరవాం
నిజాం వీణాం వాణీ నిచుళయతి చోళేన నిభృతం॥ ౬౬॥

వ్యా॥ విపంచ్యేతి ॥ విపంచ్యా గాయంతీ వివిధం అనేకప్రకారం
త్రిపురవిజయదక్షయాగధ్వంసహాలాహలధారణాదికం అపదానం
వృత్తం కర్మ పశుపతేః ఈశ్వరస్య త్వయా భవత్యా ఆరబ్ధే ఉపక్రాం
తే సతి వక్తుం నిగదితుం చలితశిరసా అంతస్సంతోషవశాత్ స్వయం శి
రః కంపవత్యా సాధువచనే తదీయైః తస్య వచనస్య సంబంధిభిః మాధు
ర్యైః మాధుర్యగుణైః అపలపితతంత్రీకలరవాం అపలపితాః అపహ
సితాః స్వకీయతంత్రీకలరవాః యస్యాస్తాం నిజాం స్వకీయాం వీణాం
విపంచీం వాణీ భారతీ నిచుళయతి - నిచుళవతీం కరోతి నిచుళః చో
ళః కూర్పాసవిశేషః తేన చుళి ధాతు స్తిరోధానవాచకః వీణాం కూ
ర్పాసచోళేన నిచుళవతీం కరోతీతి సామాన్యవిశేషభావేన నపౌన
రుక్త్యం- నిభృతం గూఢం యథా భవతి తథా । అత్రేత్థం పదయో
జనా ॥ హే భగవతి పశుపతేః వివిధం అపదానం విపంచ్యా గా
యంతీ త్వయా వక్తుం చలితశిరసా సాధువచనే ఆరబ్ధే సతి త్వదీయైః
మాధుర్యైః అపలపితతంత్రీకలరవాం నిజాం వీణాం వాణీ చోళేన

నిభృతం నిచుళయతి ॥ అత్రాతిశయోక్తిరలంకారః - వీణాయాః నిచోళేనాసంబంధేపి సంబంధకథనాత్ ॥ యః పరాజితో వైణికస్స్వవీణాం చోళేన నిచుళయతీతి తేన సహౌపమ్యావసాయప్రతీతేః॥౬౬॥

మూ॥ కరాగ్రేణస్పృష్టం తుహినగిరిణా వత్సలతయా
గిరీశేనోదస్తం ముహురధరపానాకులతయా।
కరగ్రాహ్యం శంభోర్ముఖముకురవృంతం గిరి
సుతే కథంకారం బ్రూమస్తవ చుబుకమౌప
మ్యరహితం॥ ... ... ౬౭॥

వ్యా॥ కరాగ్రేణేతి। కరాగ్రేణ అగ్రకరేణ స్పృష్టం సంమృష్టం తుహినగిరిణా హిమాద్రిణా వత్సలతయా వాత్సల్యేన పిత్రాదీనాం పుత్రాదిషు ప్రీతిర్వాత్సల్యశబ్దేనోచ్యతే ॥ యథోక్తం - సర్వజ్ఞసోమేశ్వరేణ పుత్రాదౌ వాత్సల్యం - పత్న్యాదౌ ప్రీతిః శిష్యాదావనుగ్రహః అగ్రజాదౌ భక్తిరితి ॥ గిరీశేన శంభునా ఉదస్తం ఉన్నమితం ముహుః అత్యర్థం అధరపానాకులతయా అధరపాన వ్యగ్రతయా అతిప్రీత్యా కరగ్రాహ్యం కరేణ గ్రహీతుం యోగ్యం ముఖావలోకనచుంబనవ్యగ్రతయా ముఖముకురవృంతం ముఖమేవ ముకురో దర్పణః తస్య వృంతం తదాధారదండః గిరిసుతే హిమాద్రితనయే కథంకారం కథం కృత్వా బ్రూమః వర్ణయామః ఇథా ప్రకథమితి విధ్వేతి లిఙర్థే సంప్రధారణాయాం ణమ్ల్ తవ భవత్యాః చుబుకం అధరాధః కర్ణికాం ఔపమ్యరహితం ఉపమారహితం ఉపమారాహిత్యం తు కమలకర్ణికాదర్పణవృంతాద్యద్రిశిఖరాదీనాం శంభోర్హిమగిరికరోపలాలనాజనితసౌభాగ్యాభావేన భగవతీ చుబుకస్య తులనానాస్తీతి - అత్రాసంబంధాలంకారో ధ్వన్యతే॥ సర్వోపమానిషేధేన స్వస్యస్వయమేవ సదృశమిత్యనన్వయాలంకారః॥ ౬౭॥

మూ॥ భుజాశ్లేషాన్నిత్యం పురదమయితుః కంటకవతీ

తవ గ్రీవా ధత్తే ముఖకమలనాళ శ్రియమియం॥ స్వ
తశ్శ్వేతా కాలాగరుబహుళజంబాలమలినా మృ
ణాళీలాలిత్యం వహతి యదధో హారలతికా॥ ౬౮॥

వ్యా॥ భుజాశ్లేషాన్నిత్యమితి॥ భుజాశ్లేషాత్ భుజాభ్యామాలిం
గనాత్ నిత్యం సతతం పురదమయితుః పురాంతకస్య కంటకవతీ సరో
మాంచా తవ గ్రీవా కంఠనాళః ధత్తే దధాతి- ముఖకమలనాళశ్రియం
ముఖమేవ కమలం తస్య నాళశ్రియం దణ్డసౌభాగ్యం ఇయం గ్రీవా స్వతః
స్వభావతః శ్వేతా స్వచ్ఛా కాలాగరుబహుళజంబాలమలినా కాలా
నీలవర్ణః అగరుః లఘుకాష్ఠం కృష్ణాగరురిత్యర్థః - తస్య బహుళః
సమృద్ధః జంబాలః పంకః తేన మలినా నీలా మృణాళీలాలిత్యం బిసల
తా సౌభాగ్యం వహతి యద్యస్మాత్కారణాత్ అధః అధః ప్రదేశే హార
లతికా ముక్తావళిః ॥ అత్రేత్థం పదయోజనా ॥ హే భగవతి తవ
గ్రీవా పురదమయితుః భుజాశ్లేషాత్ నిత్యం కంటకవతీ ముఖ కమల
నాళశ్రియం ధత్తే యద్యస్మాత్కారణాత్ అధః అధ ప్రదేశే స్వతః శ్వేతా
కాలాగరుబహుళ జంబాలమలినా హారలతికా మృణాళీలాలిత్యం
వహతి పూర్వార్ధే నిదర్శనాలంకారః - ముఖకమలనాళశ్రియ
మిత్యత్ర శ్రీసదృశీశ్రీరితి ప్రతిబింబాక్షేపాత్ రూపకమప్యలంకా
రః ॥ ముఖకమలమిత్యత్ర ముఖే కమలత్వనిరూపణాత్ అనయో రం
గాంగిభావేన సంకరః ఉత్తరార్ధేపి నిదర్శనాలంకారః మృణా
ళీలాలిత్యమిత్యత్ర లాలిత్య సదృశ లాలిత్యమితి ప్రతిబింబాక్షేపాత్ ఉ
భయోరంగాంగిభావేన సంకరః॥ ... ... ౬౮॥

మూ॥ గళే రేఖాస్తిస్రో గతిగమకగీతైకనిపుణే వివాహ
వ్యానద్ధప్రగుణగుణసంఖ్యాప్రతిభువః । విరా
జంతే నానావిధ మధుర రాగాకరభువాం త్ర
యాణాం గ్రామాణాం స్థితినియమసీమాన ఇవ తే॥ ౬౯॥

వ్యా॥ గళే రేఖా స్తిస్ర ఇతి॥ గళే కంఠప్రదేశే రేఖాః భాగ్యరేఖాః వళిరూపా స్తిస్రః లలాటేచ గళే చైవ మధ్యే చాపి వళిత్రయం॥ స్త్రీ పుంసారుభయో ర్జ్ఞేయం మహాసౌభాగ్యసూచకమితి ॥ ఇతిసాముద్రికం॥ గతిగమకగీతైకనిపుణే గతిఃసంగీతగతిః గీతస్యద్వైగతీ మార్గోదేశీచ గమకః సచపంచ దశస్మృత ఇతిభరతే ॥ తేచపంచ దశప్రకారా స్తత్రై వజ్ఞాతవ్యాః - గీతంధాతుమత్వాత్మకం ద్వివిధంవాఙ్మాతురుచ్యతే ॥ గేయంధాతురిత్యభిధీయత ఇతి ॥ తత్ర ఏకాముఖ్యాచాసౌనిపుణాచ తస్యాస్సంబుద్ధిః వివాహవ్యానద్ధ ప్రగుణగుణసంఖ్యాప్రతిభువః వివాహోద్వాహసమయే వ్యానద్ధాః విశేషేణమంగళసూత్రబంధనానంతరం - తత్సమీపేఆసమంతాత్ కంఠంకృత్స్నమావృత్యనద్ధాఃబద్ధాఃప్రగుణగుణాఃబహుతంత్ర నిర్మితసూత్రాణి తానిత్రీణ్యేవ యథోక్తంగృహ్యకారైః మాంగల్యతంతునానేనబద్ధ్వామంగళసూత్రకం। వామహస్తేసరంబధ్వా కంఠేచత్రిసరంతథేతి॥ఇదంచానుష్ఠానం దేశవ్యవస్థోచితం-అతఏవక్వచిద్దేశేమంగళసూత్రనిబంధనంక్వచిద్దేశేసరత్రయబంధనంచక్వచిదుభయమపినాస్తిఅస్యమతంసర్వత్రాస్తీతియద్వా గంధకృతోదేశే-ఏతదుభయానుష్ఠానంవిద్యతఏవేతిజ్ఞేయం- ప్రగుణగుణానాంసంఖ్యాత్రిత్వం-తస్యాః ప్రతిభువఃయథాప్రతిభూః ఉత్తమర్ణస్యఅధమర్ణంజ్ఞాపయతి-ఏవంసంఖ్యాంజ్ఞాపయతీతి ప్రతిభువ ఇత్యుక్తం-సంఖ్యాజ్ఞాపకాఃఅస్మద్రాశ్రయకంఠేశంభునాపూర్వంభగవతీవివాహసమయే సరత్రయమస్మిన్ స్థలేబద్ధమితిద్రష్టౄణాం జ్ఞాపయతి॥ వళిత్రయమితిభావః విరాజంతేఅతితరాంప్రకాశంతే నానావిధమధురరాగాకరభువాం నానావిధాః అనేకప్రకారాః మధురాఃమనోహరాః రాగాః తేషామాకరభువః జనిస్థానాని ॥ ఆశ్రయభూతాః తేషామయమర్థః॥ గీతయఃపంచశుద్ధాః గ్రామరా

గాః త్రింశత్ ఉపరాగాః అష్టా- రాగాశ్చవింశతిః జనకరాగాః
పంచదశ-భాషారాగాః షణ్ణవతిఃవిభాషారాగాః వింశతిఃఆంతర
భాషాశ్చతస్రః ఇత్యాదికంరాగాద్యానయన ప్రతిపాద్య మవగంత
వ్యం ॥ రాగాః ప్రసిద్ధాఃమధ్యమావతీ మాళవీభైరవి- బంగాళీ-
వసంతా॥ ధన్యాసీ - ఇత్యాదికం-రాగాంగం- శుద్ధవరాళీ- పు
న్నాగవరాళీ- నాటాదికం- భాషాంగం రామక్రియాదికం - క్రి
యాంగం ప్రతినిధిగుజ్జరీ-వరాళీమలహరీప్రముఖం।ఉపాంగంచరా
గశబ్దేనసంగృహీతం- ఇత్యుక్తం-నానావిధమధురరాగాకరభువా
మితి - త్రయాణాంగ్రామాణాం।గ్రామశబ్దఃసమూహవాచకః-స్వ.
రాస్త్రేధాసంహతాః షడ్జగ్రామో మధ్యమగ్రామో గాంధా
రగ్రామఇతి ॥ త్రేధాస్వరసంహతిః - తత్రభూలోకే గ్రామద్వ
యస్యైవప్రసరః - సప్తస్వరాణా మారోహావరోహ క్రమేణ
మూర్ఛనాశ్రయత్వాత్॥ ద్వావేవగ్రామౌషడ్జగ్రామో మధ్యమ
గ్రామశ్చ ॥ గాంధారగ్రామో దేవలోకేప్రసృతః - యథోక్తం
శార్ఙ్గదేవేన - గ్రామస్స్వరసమూహస్స్యాన్మూర్ఛనాదేస్సమాశ్ర
యః-తౌద్వౌముఖ్యతమౌస్యాతాంషడ్జగ్రామస్తథాదిమః- ద్వితీయో
మధ్యమగ్రామః తయోర్లక్షణ ముచ్యతఇతి ॥ క్రమాత్స్వరా
ణాంసప్తానామారోహశ్చావరోహణం- మూర్ఛనేత్యుచ్యతేగ్రా
మద్వయేతాస్సప్తసప్తచేతి ॥ ఏతామూర్ఛనాః- శుద్ధాఃతాస్తాఃఇ
త్యుచ్యంతే ॥ అతశ్చభగవత్యాఃకంఠవళిత్వవర్ణనాయాం గ్రామ
త్రయత్వేనకథనం దేవలోకవ్యవహారత్వాద్యుజ్యత ఇత్యను సంధే
యం ॥ తేషాంగ్రామాణాంస్థితి నియమసీమానఃస్థితేః అవస్థాన
స్య నియమార్థంపరస్పరంగ్రామాణాంసంకరో మాభూదితి తే
షామంతేరచితాః - సీమానః సీమాన ఇవతేతవ ॥ అత్రేత్థంపద
యోజనా ॥ హేభగవతి - గతిగమకగీతైః కన్నిపుణే తేగళేతి

గ్రామరేఖాః వివాహవ్యానద్ధప్రగుణగుణసంఖ్యాప్రతిభువః నానావిధమధురరాగాకరభువాం త్రయాణాం గ్రామాణాంస్థితి నియమసీమానఇవవిరాజంతే- పూర్వార్ధే అనుమానాలంకారః - రేఖాగతత్రిత్వస్యమంగళసరత్రిత్వేనానుమాపకత్వాత్ అనుమానస్య విచ్ఛిత్త్యాత్మకత్వం లౌకికాలంకారవైలక్షణ్యాదేవతద్వైలక్షణ్యంచ పక్షధర్మతామాత్రత్వాత్ - వ్యాప్త్యభావఏవ ఉభయసద్భావేలౌకికమేవస్యాదితిరహస్యం- విచ్ఛిత్తిలౌకికీశోభా - ఉత్తరార్ధేఉత్ప్రేక్షాలంకారః భగవత్యాః కంఠమధ్యవర్తిస్వరగ్రామత్రితయహేతుచిహ్నతయా వళిత్రయస్యసంభావనాత్ ॥ ౬౯॥

మూ॥ మృణాళీమృద్వీనాంతవభుజలతానాం చతసృ
ణాంచతుర్భిస్సౌందర్యం సరసిజభవస్తౌతివ
దనైః। నఖేభ్యస్సంత్రస్యన్ప్రథమమథనాదంధ
కరిపోశ్చతుర్ణాంశీర్షాణాం సమ మభయ
హస్తార్పణధియా । ౭౦॥

వ్యా॥ మృణాళీమృద్వీనామితి మృణాళీబిసలతాతద్వత్ మృద్వీనాంమృదులానాంధాతోర్గుణవచనాదితిఙీప్ ॥ తవభగవత్యాః భుజలతానాంచతసృణాంచతుర్ణాంసౌందర్యంసౌభాగ్యంసరసిజభవోబ్రహ్మాస్తౌతి ప్రస్తౌతివదనైః వక్త్రైః నఖేభ్యః నఖరేభ్యస్సకాశాత్-సంత్రస్యన్బిభ్యత్ తార్థానాంభయహేతురిత్యపాదానేపంచమీ ప్రథమప్రమథనాత్ పూర్వంఘటితపతితఃశిరోరిల్యుట్బ్రహ్మణఃనఖాగ్రేణాధినద్ధఃఇతిపురాణం-తస్మాత్ ప్రథమమథనాత్ అంధకరిపోఃసదాశివస్యచతుర్ణాంపంచమశిరో శేషాణాంశిరసాంసమం సకృదేవఅభయహస్తార్పణధియా అభయహస్తాన్గృహీతుకామాఇత్యర్థః ॥ అత్రేత్థంపదయోజనా ॥ హేభగవతితవ మృణాళీమృద్వీనాంచతసృణాంభుజలతానాంసౌందర్యంసరసిజభవఃచతుర్భి

వర్ణదస్త్రై ప్రథమమథనాత్ అంధకరిపోః నఖేభ్యస్సంత్రస్యన్సహసా చతుర్ణాం శీర్షాణాం అభయహస్తార్పణధియాస్త్రౌతి ॥ కావ్యలింగమలంకారః - బ్రహ్మైక నియతిస్తోత్రస్య నఖేభ్య స్సంత్రస్యన్- ఇత్యాదినాసమర్థనాత్-కావ్యార్థహేతుకంకావ్యలింగమితిధ్యేయం - భుజలతావర్ణనే బ్రహ్మణఏవాధికారో నాన్యేషామితికావ్యలింగేనధ్వన్యతే ॥ అలంకారేణవస్తుధ్వనిః ॥ ౨౦॥

మూ॥ నఖానాముద్యోతైర్నవనళినరాగంవిహసతాం
కరాణాంతేకాంతింకథయకథయామః కథము
మే। కయాచిద్వాసామ్యంభజతుకలయాహంత
కమలంయదిక్రీడల్లక్ష్మీచరణతలలాక్షారసచణమ్॥౨౧॥

వ్యా॥ నఖానామితి ॥ నఖానాంనఖరాణాం ఉద్యోతైః ప్రభాపటలైః నవనళినరాగం ప్రాతర్వికసితాంబుజకాంతింవిహసతాం అపలపతాంకరాణాంహస్తానాం తేతవకాంతింశోభాంకథయవదకథయామఃకావ్యప్రబంధంరచయామః కథంకేనప్రకారేణఉమే పార్వతికయాచిద్వాసైకయావిధయావేత్యసంశయేసంశయోక్తిః కేనాపిప్రకారేణనాస్తీత్యర్థః ॥ సామ్యంసాదృశ్యంభజతు స్వీకరోతు ॥ కలయాలేశేనాపి హంతవాక్యారంభే ॥ హంతహర్షేనుకంపాయాంవాక్యారంభవిషాదయోరిత్యమరః॥ కమలంపద్మంయదిసంశయేతథాపిసందేహ ఇత్యర్థః ॥ క్రీడల్లక్ష్మీచరణతలలాక్షారసచణం క్రీడంత్యాః లక్ష్మ్యాః పద్మాయాః చరణతలయోః లాక్షారసేనచణంయుక్తం తేన విత్తశ్చంచుశ్చణపావితిచణప్- అత్రేత్థంపదయోజనా ॥ ఉమేనఖానాముద్యోతైః నవనళినరాగం విహసతాంతేకరాణాంకాంతింకథయామః కథంకథయకమలంకమలాయాపిసామ్యంకయాచిద్వాభజతు ॥ హంతకమలం క్రీడల్లక్ష్మీచరణతలలాక్షారసచణం యదితథాహిసామ్యంభజస్వితి॰ య

ద్వాసామ్యంభజతుఇతియోజితపాఠః తదాహాంతకమలం కయాచి
ద్వావిధయాసామ్యంభజతుప్రాప్నోతు.ఇత్యన్వయఃతామేవవిధా
మాహ॥యదిక్రీడల్లక్ష్మీచరణతలలాక్షారసచణంతథా నాన్యథేత్యే
కవాక్యతయాచణఇత్యన్వయఃఅత్రాతిశయోక్తిరలంకారః-యద్యర్థో
క్త్యాతిశయకల్పనాత్ పూర్వార్ధేతద్గుణాలంకారః - నఖానాం
ఉద్యోతైరతిరక్తత్వాత్ కరాణాంనవనళినరాగంవిహసతామిత్యత్ర ఉ
పమాలంకారః - ఉభయోస్సంసృష్టిః- అపృథక్ స్థిత్యాప్రయోజ
కత్వాత్॥ ... ... ౭౧॥

మూ॥ సమం దేవి స్కంద ద్విపవదనపీతం స్తనయుగం
తవేదం నః ఖేదం హరతు సతతం ప్రస్నుతముఖం।
యదాలోక్యాశంకాకులితహృదయో హాసజన
కః స్వకుంభౌ హేరంబః పరిమృశతి హస్తేన ఝడితి॥ ౭౨॥

వ్యా॥ సమం దేవీతి ॥ సమంతుల్యకాలం దేవిభగవతిస్కంద ద్వి
పవదనపీతంస్కందఃకుమారః ద్విపవదనో వినాయకః తాభ్యాంపీతం
స్తనయుగంతవతేనః అస్మాకంఇదంఖేదంహరతుఅపనుదతుసతతం
ప్రస్నుతముఖం క్షీరప్రావిముఖంకుచద్వంద్వంయత్ ఆలోక్య విలో
క్యఆశంకాకులితహృదయః ఆశంకయామదీయౌకుంభౌ అపహృ
తావితి వా ఆశంకయా ఆకులితంవ్యగ్రతరం - హృదయం య
స్యసఇత్యర్థః హాసజనకః అసౌబాలిశఇతిప్రేమ్ణాహసితవంతావపి
తరావిత్యర్థః స్వకుంభౌస్వస్యకుంభస్థలే హేరంబఃవినాయకః ప
రిమృశతి - విద్యుతేన ఇతిహస్తేన విమృజతీత్యర్థః ॥ ఝడితి శీ
ఘ్రం- అత్రేత్థంపదయోజనా ॥ హే దేవి తవ సమం స్కందద్వి
పవదనపీతంఇదం స్తనయుగం ప్రస్నుతముఖంనఃఖేదంసతతంహర
తుయత్ ఆలోక్యఆశంకాకులితహృదయఃహాసజనకః హేరంబః
హస్తేనఝడితిస్వకుంభౌపరిమృశతి ॥ యస్యాఃపుత్రౌ జగత్పూజ్య

పాదౌ - వినాయకకుమారకస్వామినావితి దేవ్యాస్సర్వాతిశాయి మాహాత్మ్యం ప్రతీయతే ॥ దేవ్యాః కుచకుంభసామ్యం యది స్యాత్ తర్హి వినాయకకుంభయోరేవ తౌల్యమిత్యతిశయోక్తిరపి ప్రతీయతే - వినాయకః హస్తేన పరిమృశతీత్యనేన వినాయకకుంభయోస్సాల్యం దేవీకుచాభావేన విద్యుత ఇతి ఉపమేయోపమా దృశ్యతే॥ వస్త్వలంకారధ్వనీనాం ఏకవ్యంజకానుప్రవేశేన సంకరః॥ ౭౨॥

మూ॥ అమూ తే వక్షోజావమృతరసమాణిక్యకుతుపౌ
నసందేహస్పందో నగపతిపతాకే మనసినః ।
పిబంతౌ తౌ యస్మాదవిదిత వధూసంగరసికౌకు
మారావద్యాపి ద్విరదవదనక్రౌంచదళనౌ॥౭౩॥

వ్యా॥ అమూ తే వక్షోజావితి- అమూ పరిదృశ్యమానౌ తే తవ వక్షోజౌ కుచౌ అమృతరసమాణిక్యకుతుపౌ- అమృతరసపూరిత మాణిక్యకుతుపావిత్యర్థః ॥ కుతుపశబ్దో యద్యపి చర్మనిర్మిత తైలాద్యాధారభూతఘటసన్నిభపాత్రవాచకః - తథాపి తస్య భగవతీస్తనసాదృశ్యావగాహనే అనధికారాత్ తదర్థం మాణిక్యరచితత్వమంగీకృతం కుతుపయోః - నసందేహస్పందః సందేహస్యస్పందః లేశమాత్రమితి యావత్ ॥ నగపతిపతాకే మనసినః అస్మాకం తౌ పిబంతౌ యద్యస్మాత్ కారణాత్ అవిదితవధూసంగరసికౌ అజ్ఞాతలలనాసంగరసికౌ కుమారౌ శిశూభూత్వా అద్యాపి ఇదానీమపి శ్లోకరచనాకాలేపి శ్లోకపఠనకాలేపి ద్విరదవదనక్రౌంచదళనౌ ద్విరదవదనో వినాయకః క్రౌంచదళనః క్రౌంచాద్రిభేదనః ।। కుమారస్వామి తౌ ॥ అత్రేత్థం పదయోజనా ॥ హే నగపతిపతాకే అమూ వక్షోజౌ అమృతరసమాణిక్యకుతుపౌ అస్మిన్నర్థే నః మనసి సందేహస్పందః న యస్మాత్తౌ పిబంతౌ అవిదితవధూసంగరసికౌ - ద్విరదవదనక్రౌంచదళనౌ అద్యాపి కుమారౌ భవతః అత్రవాక్యార్థ

హేతుకంకావ్యలింగమలంకారస్స్పష్టం- పూర్వార్ధోక్తజయోః
కుతుపత్వేనాగోపనాత్ - యద్వాశిశ్చయాంతస్సందేహః - ఇ
హావతోక్తజావృతకుతపానిరసందేహకుతుపావేనేతి(శ్చయః-య
తోమృతపానాత్ కుమారయోః శిశుత్వం స్తన్యపానమాత్ర శిశు
త్వావస్థైవేతినియమోనాస్తి- శైశవానంతరంయువ్వనస్యసంభా
వ్యత్వాదితి - ఏతయోర్వినాయకకుమారయోస్తు సర్వదా శిశుత్వ
మమృతపానవశాదేవేతి అమృతస్తనకుచపనం దేహాపనయానేసా
ధకంప్రమాణం ద్వితీయార్థః ప్రమే ప్రమేయమితి సూక్తం నిశ్చ
యాంతరసందేహ ఇతి। ... ... ౭౩॥

మూ॥ వహత్యంబ స్తంబేరమదనుజకుంభప్రకృతిభిః
సమారబ్ధాంముక్తామణిభిరమలాంహారలతికా।
కుచాభోగోబింబాధరరుచిభిరంతశ్శబలితాం
ప్రతాపవ్యామిశ్రాంపురదమయితుఃకీర్తిమివతే॥ ౭౪॥

వ్యా॥ వహత్యంబేతి ॥ వహతి ధత్తే - అంబ మాతః స్తంబేర
మదనుజకుంభప్రకృతిభిః స్తంబేరమదనుజో గజాసురః తస్య కుంభ
స్థలేఏవప్రకృతిర్జన్మభూమిర్యేషాంతైః గజకుంభే ముక్తామణయ ఉ
ద్భవంతీతి యథోక్తం సత్ప్రసోమేశ్వరేణ- గజకుంభేషు వంశేషు
ఫణాసుజలధిష్వపి॥ శుక్తికాయాం ఇక్షుదండే షోఢా మౌక్తికసంభ
వః॥ గజకుంభకబరారాభం వంశేపి క్రసితాస్మృతాః - ఫణాను
వాసుకేరేవనీలవర్ణాః ప్రకీర్తితాః జ్యోతిర్వర్ణాశ్చజలధౌ శుక్తి
కాయాంసితాస్మృతాః - ఇక్షుదండేపీతవర్ణామణయో మౌక్తికా
స్స్మృతా ఇతి ॥ గజకుంభప్రకృతయో మౌక్తికమణయః కబరారవ
ర్ణాః గజాసురకుంభప్రకృతయస్తు విశేషత ఏవేతిభావః - సమార
బ్ధాం రచితాంముక్తామణిభిర్మౌక్తికైః అమలాం ప్రాసాదోషరహి
తాంసముజ్జ్వలాం - గజకుంభోద్భవానాంకబరత్వాత్ హారల

తికాం ముక్తావళిం కుచాభోగః కుచమధ్యప్రదేశః బింబాధరరుచిభిః బింబాధరః శాకపార్థివవత్త్వాత్సాధుః బింబాధరస్య ధారబింబ స్యేవరుచిభిరిత్యుపమాసమాసః- అంతశ్శబలితాం సంజాతచిత్రవర్ణాం చిత్రకిమ్మీరకల్మాషశబలా ఏతాశ్చకర్బురే ఇత్యమరః॥ అంతఃకాంసంవళితా శుక్తిముక్తికామణిమాలికేవ భాతీతి భావః ॥ ప్రతాపవ్యామిశ్రాం పురదమయితుః పురాంతకస్య కీర్తిమివ తేతవ ప్రతాపస్య రక్తవర్ణః కీర్తేశ్శ్వేతవర్ణేతి మహాకవి ప్రసిద్ధిః అత ఏవాస్య కవేః గజకుంభోద్భవా మణయః పాటలవర్ణాః అంతశ్శబలితా మిత్యుక్తిరపి పాటలవర్ణేత్యభిప్రాయ ఇత్యనుసంధేయం - అత్రేత్థం పదయోజనా ॥ హే అంబ కుచాభోగః స్తంబేరమదనుజకుంభప్రకృతిభిః ముక్తామణిభిః సమారబ్ధాం అమలాం హారలతికాం బింబాధరరుచిభిః అంతశ్శబలితాం ప్రతాపవ్యామిశ్రాం పురదమయితుః కీర్తిమివ వహతి॥ అత్రోత్ప్రేక్షాలంకారః హారలతికాయాః ప్రతాపసంవళితకీర్తిత్వేన సంభావనాత్ బింబాధరరుచిభిరిత్యత్ర ఉత్ప్రేక్షాస్వభావతో రక్తవర్ణేషు బింబాధరరుచి సంవలనాదివేతి హేతోరుత్ప్రేక్షణాత్ ఉభయోరనుప్రాణనభావేన సంబంధః - అపృథక్స్థిత్యా ఉపకారకత్వాభావాత్॥ ... ... ౭౪॥

మూ॥ తవ స్తన్యం మన్యే ధరణిధరకన్యే హృదయతః ప
యః పారావారః పరివహతి సారస్వతమివ। ద
యావత్యా దత్తం ద్రవిడశిశురాస్వాద్య తవ య
త్కవీనాం ప్రౌఢానామజనికమనీయః కవయితా॥ ౭౫॥

వ్యా॥ తవ స్తన్యమన్య ఇతి ॥ తవ స్తన్యం స్తనోద్భవం క్షీరం మన్యే జానామి - ధరణిధరకన్యే తుహినగిరికన్యే హృదయతః హృదయాత్ పయఃపారావారః అమృతప్రవాహః పరివహతి సారస్వతమివ స్తన్యం శ్వేతవర్ణం సారస్వతత్వేనోత్ప్రేక్షతే ॥ మాధు

ర్యాత్ సుధాస్రావత్వేన దయావత్యా కృపాయుక్తయా దత్తంస్త
న్యం ద్రవిడశిశుః ద్రావిడజాతిసముద్భవో బాలః ఏతత్ స్తోత్రకర్తా
ఆస్వాద్య పీత్వా తవ యస్మాత్ కారణాత్ కవీనాం కవీంద్రాణాం
ప్రౌఢానాం ప్రాగల్భ్యానాం మధ్య ఇతి నిర్ధారణే షష్ఠీ - అజని జాతః
కమనీయః అతిరమణీయః - కవయితా కవిః- అత్రేత్థం పదయోజనా॥
హే ధరణిధరకన్యే తవ స్తన్యం హృదయతః ఉత్థితం పయః పారావా
రం సారస్వతమివ పరివహతీతి మన్యే ॥ యద్యస్మాద్దయావత్యా త్వ
యా దత్తం తవ స్తన్యం ద్రమిడశిశుః ఆస్వాద్య ప్రౌఢానాం కవీనాం
మధ్యే కమనీయః కవయితా అజని॥ అత్రోత్ప్రేక్షాలంకారద్వయం
పదవ్యాఖ్యానావసరే కథితం తయోస్సంసృష్టిః॥ ౭౫॥

మూ ॥ హరక్రోధజ్వాలావళిభిరవలీఢేన వపుషా గభీ
రే తే నాభీసరసి కృతసంగో మనసిజః । సముత్త
స్థౌ తస్మాదచలతనయే ధూమలతికా జనస్తాం జా
నీతే జనని తవ రోమావళిరితి॥ ౭౬॥

వ్యా॥ హరక్రోధజ్వాలావళిభిరితి॥ హరక్రోధజ్వాలావళిభిః హర
స్య క్రోధాగ్ని జ్వాలావళిభిః అవలీఢేన ఆపిష్టేన వపుషా గభీరే
నిమ్నే తే తవ నాభీసరసి నాభిరేవ సరః తస్మిన్ కృతసంసంగో మనసిజః
మన్మథః తత్ర నిమగ్న ఇత్యర్థః- సముత్తస్థౌ ఉదభూత్ తస్మాన్నాభీసర
సః అచలతనయే హే పార్వతి ధూమలతికా ధూమావళిః అంగారశమ
నోద్భవా జనః లోకః తాం ధూమలతికాం జానీతే - వర్ణయతి॥
జనని మాతః తవ రోమావళిరితి రోమరాజిరితి - అత్రేత్థం పదయో
జనా ॥ హే అచలతనయే మనసిజః హరక్రోధజ్వాలావళిభిః అవలీ
ఢేన వపుషా గభీరే తే నాభీసరసి కృతసంగః తస్మాత్ ధూమలతికా స
ముత్తస్థౌ హే జనని తాం రోమావళిరితి జనః జానీతే- అత్రోత్ప్రేక్షా
లంకారః రోమరాజౌ ధూమలతికాత్వేనోత్ప్రేక్షణాత్॥ జనస్తాం

జననిజానీతఇత్యనేనభ్రాంతిమార్గ ప్రతీయతే ॥ రోమరేఖాకాళి
నస్యధూమరేఖాభ్రాంతిజనకత్వాత్ - యద్వాఅతిశయోక్తిః - జ
నస్తాంరోమావళిరివ పశ్యతీతిప్రతీతేః - యద్వా నిశ్చయాంత
స్సందేహః - తాంరోమావళిరితి నిశ్చినోతీతి ఏవంచతుర్ణామ
లంకారాణాంజానీతఇతిపదాదుత్థానాత్ - ఏకవాచకానుప్రవేశ
నసంకరః॥ ... ... ౭౬॥

మూ॥ యదేతత్కాళిందీతనుతరతరంగాకృతిశివే
కృశేమధ్యేకించిత్తవజననియద్భాతిసుధియాం। వి
మర్దాదన్యోన్యంకుచకలశయోరంతరగతం
తనూభూతంవ్యోమప్రవిశదివనాభింకుహరిణీం॥ ౭౭॥

మూ॥ యదేతత్కాళిందీతి ॥ యదెతత్పురః స్ఫురత్ యచ్ఛబ్దస్య
ఏతచ్ఛబ్దేన సహచరితస్యప్రసిద్ధవాచకత్వంనాస్తి అతఎవ పునర్య
చ్ఛబ్దోపాదానం కాళిందీతనుతరతరంగాకృతి కాళింద్యాఃయము
నాయాః తనుతరఃఅతిసూక్ష్మః తస్యతరంగస్యఆకృతిరివఆకృతిర్యస్య
తత్ శివేనభవతి- కృశేతనునిమధ్యేవలగ్నే కించిత్ జనని యద్భాతి
స్ఫురతిసుధియాంవిదుషాం విమర్దాత్ ॥ సంఘర్షాత్ ॥ అన్యో
న్యంపరస్పరంకుచకలశయోరంతరగతంమధ్యవర్తితనూభూతం
సూక్ష్మంవ్యోమగగనంప్రవిశదివప్రవేశం కుర్వదివేత్యాబాలగో
పాలప్రసిద్ధం - గగనస్యనీలిమాచమూర్తిమత్వంచకవిప్రసిద్ధం
నాభింకుహరిణీం కుహరవతీం - అత్రేత్థంపదయోజనా ॥ హేజ
ననిశివేకృశేమధ్యేయదేతత్కాళిందీతనుతరతరంగాకృతికించి
ద్రోమావళి రూపంవస్తుసుధియాంఆభాతికుచకలశయోరంతరగ
తం - తనూభూతంవ్యోమఅన్యోన్యం విమర్దాదేవ కుహరిణీం
నాభింప్రవిశదివభాతి ॥ నీలంమూర్తంనభఃకుచకలశయోర్విమ
ర్దాత్ అధోభాగప్రస్తంనాభిపర్యంతంజతులతాన్యాయేనయా

వనిష్ఠతే ॥ కాంతవరోమావళిం వదంతీతి భావః - అత్రోత్ప్రే క్షాలంకారః ॥ రోమలతాయాః గగనలతికాత్వేన సంభావనాత్ - ప్రథమపాదే నిదర్శనాలంకారః - తరంగస్యాకృతిరివాకృతిరితి బింబ ప్రతిబింబాభావాక్షేపాత్ ॥ అనయోస్సంసృష్టిః ॥ ౭౭॥

మూ॥ స్థిరో గంగావర్తః స్తనముకుళరోమావళిల
తాకళావాలం కుండం కుసుమశరతేజో హుత
భుజః రతేర్లీలాగారం కిమపి తవ నాభిర్గిరి
సుతే బిలద్వారం సిద్ధేర్గిరిశనయనానాం విజయతే ॥ ౭౮॥

వ్యా॥ స్థిరో గంగావర్త ఇతి॥ స్థిరః వినాశరహితః గంగావర్తః గంగాయాః అంభసాం భ్రమః ఆవర్తస్య క్షణికత్వాత్ తద్వ్యతిరేకః స్థిర ఇతి॥ స్తనముకుళరోమావళిలతాకళావాలం స్తనాకారావేవ ముకుళౌ పుష్పకోరకౌ తయోః రోమావళిరేవ లతా - ఆధారభూతా జనయిత్రీ తస్యాః కళారేఖా తస్యాః ఆవాలం ఆలవాలం కుండం హోమార్థం సంపాదితం గర్తం అగ్నిస్థానం కుసుమశరతేజో హుతభుజః కుసుమశరస్య మన్మథస్య తేజః దీప్తిరేవ హుతభుక్ వహ్నిః తస్య రతేః మదనపత్న్యాః లీలాగారం లీలాగృహం తత్త్రైవ సర్వదా మన్మథసద్భావాత్ ॥ తత్ప్రియసీ తత్త్రైవ వర్తత ఇతి - కిమపి అనిర్వాచ్యం అతిసుందరమిత్యర్థః ॥ తవ నాభిః గిరిసుతే బిలద్వారం గుహాద్వారం సిద్ధేః గిరిశనయనానాం విజయతే - సర్వోత్కర్షేణ స్ఫురతి అత్రేత్థం పదయోజనా ॥ హే గిరిసుతే తవ నాభిః స్థిరో గంగావర్తః స్తనముకుళరోమావళిలతా కళావాలం కుసుమశరతేజో హుతభుజః ॥ కుండం రతేర్లీలాగారః గిరిశనయనానాం సిద్ధేర్బిలద్వారం కిమపి విజయతే॥ అత్రోల్లేఖాలంకారః - ఏకస్యా నాభేరనేకధా నిరూపణోల్లేఖనాత్ - నాయమతిశయోక్తిః - ఏకస్యానేకత్వోల్లేఖనాదేవ కిమపీత్యధ్యవసాతుమశక్యత్వాత్ -

కిముపిత్యనేనసాధ్యంతస్యానుచితత్వాదితిరహస్యం॥ ౭౮॥

మూ॥ నిసర్గక్షీణస్య స్తనతటభరేణ క్లమజుషో నమ
న్మూర్తేర్నారీతిలక శనకైస్త్రుట్యత ఇవ ।
చిరం తే మధ్యస్య త్రుటితతటినీతీరతరుణా సమా
వస్థాస్థేమ్నో భవతు కుశలం శైలతనయే॥ ౭౯॥

వ్యా॥ నిసర్గక్షీణస్యేతి ॥ నిసర్గేణ స్వభావేన క్షీణస్య కృశస్య స్తనతటభరేణ క్లమజుషః క్లాంతిమతః నమన్మూర్తేః నారీతిలకే స్త్రీరత్నభూతే శనకైః స్తోకం తే మధ్యస్య త్రుట్యత ఇవ భిద్యమానస్యేవ చిరం బహుకాలం తే తవ మధ్యస్యావలగ్నస్య త్రుటితతటినీ తీరతరుణా త్రుటితే భగ్నే తటిన్యా వాహిన్యా తీరే తరుణా వృక్షేణ సమాయాం తుల్యాయాం అవస్థాయాం స్థైమ్నా స్థైర్యం యస్య భవతి భూయాత్ కుశలం క్షేమం - త్రుటినాభావః శైలతనయే పార్వతి॥ అత్రేత్థం పదయోజనా ॥ హే శైలతనయే నారీతిలకే నిసర్గక్షీణస్య స్తనతటభారేణ క్లమజుషః నమన్మూర్తేః శనకైః త్రుట్యత ఇవ స్థితస్య త్రుటితతటినీతీరతరుణా సమావస్థాస్థేమ్నః తవ మధ్యస్య చిరం కుశలం భవతు॥ మధ్యస్యేత్యేవమాది ప్రయోగః - సుహృద్హృదయాహ్లాదకః - మహాకవిశిక్షాభ్యాససమాసాదితః ఏతాదృశప్రయోగనిపుణో మహాకవిరిత్యుచ్యతే ॥ అత్రోపమాలంకారః - భగ్ననదీ కూలవర్తిమహీరుహశాఖావల్లికాసామ్యం మధ్యస్యేతి॥ ౭౯॥

మూ॥ కుచౌ సద్యస్స్విద్యత్తట ఘటితకూర్పాసభిదు
రౌ కషంతౌ దోర్మూలే కనకకలశాభౌ కలయతా ।
తవ త్రాతుం భంగాదలమితి వలగ్నం తనుభువా
త్రిధా నద్ధం దేవి త్రివళిలవలీవల్లిభిరివ॥ ౮౦॥

వ్యా॥ కుచౌసద్యఇతి॥ కుచౌ స్తనౌ సద్యః తదానీమేవ స్విద్యత్తట ఘటితకూర్పాసభిదురౌ స్విద్యంతౌ స్వేదవంతౌ తటౌ పార్శ్వభాగౌ

వత్యోర్ఘటితస్య కూర్పాసస్య భిదురౌ కర్త్రకర్తరి రిపుర్యష్టిత్యత్ర కర్తరిత్యపి కురజ్యైవశిత స్తుకర్త్రణి కర్తరిచ క్రురరితి వ్యాచష్టే॥ ప్రి తిసృణాం ప్రాణేశ్వరస్య సదాశివస్య రూపానుసంధానేన తత్సిక్తావ యవైర్భిరాద్యతేన. ధిబంధకం చుళికేతి భాషా-కషంతౌ నికషంతౌ దోర్మూలే- కక్షప్రాంతదేశౌ కనకకలశాభౌ కనకకలశయోః హేమకుంభయోరివ ఆభా సౌభాగ్యం యయోస్తౌ - కలయతా రచయతా నిర్మాణేన తవ భవత్యాః త్రాతుం వలగ్నమితి కథనం యద్వా! పథమాంతస్య వలగ్నశబ్దస్యాంత కమణత్వేనాన్వయః - రక్షితుం భంగాత్॥ స్తనభరజనితాత్ అలమితి ॥ అలంశబ్దోత్ర నిరాకరణార్థః - భంగో మా భూదిత్యర్థః - వలగ్నం మధ్యప్రదేశం తనుభువా మన్మథేన త్రిథా త్రిప్రకారేణ నద్ధం బద్ధం దేవిదీవ్యతీతి॥ భగవతి త్రివళీలవలీవల్లిభిరివ త్రిస్రో వళ్యో విభంగాః యాసాంతా ఏవ లవలీవల్ల్యః తాభిః లవలీ నామ లతా శ్వేతపుష్పేత్యుచ్యతే॥ ఇవశబ్దస్సంభావనాయాం ధ్రువమిత్యర్థః - ఇవశబ్దః సంభావనాద్యోతకత్వేప్యస్తీతి పూర్వమేవోక్తం ॥ అత్రేత్థం పదయోజనా ॥ హే దేవి సద్యస్స్వేద్యత్తటఘటితకూర్పాసభిదురౌ దోర్మూలే కషంతౌ కనకకలశాభౌ కలయతః తనుభువా భంగాదలమితి వలగ్నం త్రాతుం త్రివళీలవలీవల్లిభిః త్రేధా నద్ధమివ - అత్రోత్ప్రేక్షాలంకారః ॥ త్రివళీనాం లవలీవల్లిత్వేన సంభావనాత్॥ పూర్వార్ధే అతిశయోక్తిరలంకారః - భగవత్యాః కుచనిర్మాణే మన్మథస్యైవాధికారో న జరత్స్రష్టుః ఇతి జగత్స్రష్టృనిర్మాణ సంబంధే ప్యసంబంధోక్త్యా అధ్యవసాయాధ్యవసాయః కవికృతవస్తుకృతసౌందర్యయోరపీతి ॥ తయోరంగాంగిభావేన సంకరః ॥ తన్వేవం కుచారచయితా మన్మథేనేత్యుక్తత్వాద్యువతిజనహృదయమన్మథకర్తృత్వసిద్ధ పదానుసంధానాత్ ॥ కుచనిర్మాణేనవక్త్రమానసంబంధాభావాత్॥ అసం

బంధేసంబంధోక్తిరసమంజసమేవేతిచేత్ ॥ మైవం-కుచాకకకల శాభొకలయతేతిశత్రుప్రత్యయేనవర్తమానార్థేనకుచకరణస్యవ ర్తమానకాలసంబంధప్రతీతేరసంబంధేసంబంధోక్తిః - రాజసే నవాచ్యం ॥ భూతకాలసంబంధేప్యసంబంధకథనం క్వతఃభూ తకా లసంబంధేపిభూతకాలోపహితక్రియావాచకాఖ్యాతంనధాతుప్ర యోగేయుజ్యతే॥ సంబంధేప్యసంబంధకథనం అసత్వానువాక్యవి శేషగతిత్వసిద్ధవదనువాదీ॥ ౮౦॥

మూ॥ గురుత్వంవిస్తారంక్షితిధరపతిఃపార్వతి నిజా

న్నితంబాదాచ్ఛిద్యత్వయిహరణరూపేణనిదధే।

అతస్తేవిస్తీర్ణోగురురయమశేషాంవసుమతీం

నితంబప్రాగ్భారః స్థగయతిలఘుత్వంనయతిచ॥ ౮౧॥

వ్యా॥ గురుత్వమితి ॥ గురుత్వంగౌరవంవిస్తారంఆయామంక్షితి ధరపతిః హిమవాన్ - పార్వతిగిరిజే నిజాత్ స్వకీయాత్ నితం బాత్ ఆచ్ఛిద్యఅవయంత్యాత్వయిభవత్యాంహరణరూపేణహార ణాత్మనావిదధే ॥ సమర్పితవాన్ హరణంనామస్త్రీధనం- అధ్య గ్న్యధ్యావహానికంచ ॥ యథోక్తం-హారీతేన ॥ అధ్యగ్న్యధ్యావా హనికం - హరణంస్త్రీధనం స్మృతమితి - అస్యార్థః - అగ్నిం సముద్దిశ్యదత్తమధ్యగ్నివివాహసమయేఅగ్నిసమీపేపిత్రాదిభిర్య ద్దత్తంతదధ్యగ్నింవివాహేన తరంవధూంగృహీత్వాస్వగృహంప్రతి జిగమిషావసరేపి పిత్రాదిభిర్యద్దత్తం తదధ్యావహానికమితి ॥ ఏత దుభయంహరణశబ్దవాచ్యమితి మన్వాదిభిస్స్మృతమితి - తతఃతే స్మాత్కారణాత్ తేతవవిస్తీర్ణఃగురుఃఅయంపరిదృశ్యమానఃఅశే షాంకృత్స్నాంవసుమతీం పృథ్వీంనితంబప్రాగ్భారఃనితంబస్యప్రా గ్భారః అతిశయః స్థగయతి ఛాదయతి ॥ లఘుత్వంలాఘవం న యతిప్రాపయతి ॥ చకారఃశంకాచ్ఛేదే - అస్మిన్నర్థేన శంకేతి

వ్యమిత్యర్థః ॥ అత్రేత్థం పదయోజనా। హే పార్వతి క్షితిధరపతిః
గురుత్వం విస్తారం నిజాత్ నితంబాదాచ్ఛిద్య త్వయి హరణరూపేణ
నిదధే ॥ అతః అయం గురుః విస్తీర్ణః నితంబప్రాగ్భారః అశే
షాం వసుమతీం స్థగయతి లఘుత్వం నయతి చ ॥ విస్తారేణ స్థగనం
గురుత్వేన లాఘవాపాదనమిత్యర్థః - ప్రపంచే వసుమత్యామేవ గు
రుత్వవిస్తారౌ - యౌ తత్ర స్థితౌ తయోస్తిరస్కరణమేకత్ర స్థితా
భ్యాం గురుత్వవిస్తారాభ్యామేవ విధేయమితి హిమాద్రిగత గురుత్వ వి
స్తారయోః హిమాద్రేః భూధరత్వాత్ భూమిగత విస్తారగత గురు
త్వవిస్తారయోరధికారాదితి భావేన గృహీతత్వాత్ తిరస్కరణమితి క్షితిధర
పతిః అశేషాం వసుమతీమితి చ పదం ప్రయుంజానస్యాభావః అత్రా
తిశయోక్తిరలంకారః - హిమాద్రిగత గురుత్వ విస్తారయోః
పార్వతీనితంబగత విస్తారయోశ్చ ద్వైవిధ్యేఽప్యభేదాధ్యవసానాత్ - సేయం
భేదే అభేదనిబంధనాత్ అతిశయోక్త్యలంకారః ॥ ౮౧॥

మూ॥ కరీంద్రాణాం శుండాన్ కనకకదళీకాండపట
లీముభాభ్యామూరుభ్యాముభయమపి నిర్జిత్య
భవతి। సువృత్తాభ్యాం పత్యుః ప్రణతికఠినాభ్యాం
గిరిసుతే విధిజ్ఞే జానుభ్యాం విబుధకరికుంభద్వ
యమసి ॥ ... ... ౮౨॥

వ్యా॥ ఊరుజానునీ ప్రసక్త్యైవ వర్ణయతి - కరీంద్రాణామితి॥ కరీ
ంద్రాణాం శుండాన్ కరీంద్రాణాం గజశ్రేష్ఠానాం శుండాన్ శుం
డాశబ్దస్య పుల్లింగతాప్యస్తి కనకకదళీకాండపటలీం సువర్ణరంభా
స్తంభసంహతిం - ఉభాభ్యామూరుభ్యాం ఉభయమపి కరికరరంభా
స్తంభాత్మకం నిర్జిత్య భవతి త్వం - సువృత్తాభ్యాం శోభనే వర్తు
లాకారతాభ్యాం పత్యుః పరమేశ్వరస్య ప్రణతికఠినాభ్యాం ప్ర
ణతిభిః కఠినే జానునీ భూస్పర్శాత్ గిరిసుతే హిమాద్రితనయే విధిజ్ఞే వి

ర్థిం వేదార్థానాం జానాతీతి విధిజ్ఞ తస్యాస్సంబుద్ధిః సర్వజ్ఞైశ్వర్యార్థాః- తస్మాద్దేవపత్న్యోర్నమస్కారక్రియానతుతస్యాధిక్యాదితినవమాఽవచనం- జానుభ్యాం విబుధకరికుంభద్వయం దిగ్గంతికుంభస్థలద్వితయం అసి-అత్రేత్థంపదయోజనా ॥ హే విధిజ్ఞే గిరిసుతే భవతి కవీంద్రాణాం తుండాత్ కనకకదళీకాండపటలీం ఉభాభ్యామూరుభ్యాం ఉభయమపి॥ జిత్వా సువృత్తాభ్యాం పత్యుః ప్రణతికఠినాభ్యాం జానుభ్యాం విబుధకరికుంభద్వయమపి జిత్వా ఆసీ వర్తసే ॥ స్ఫురసీతి యావత్ ॥ అత్రోభయయోరపి అసీతి మధ్యమపురుష ఏవ సంబోధమాత్రపరత్వాత్ భవతీశబ్దస్య యుష్మదర్థత్వాయుష్మదర్థత్వే హి యుష్మద్యుపపద ఇత్యాదీనాం మధ్యమపురుషః యథా త్వమసి ఏవంభవత్యసీతి యథా తు భవచ్ఛబ్దో యుష్మదర్థవాచకో న భవతి తత్తుల్యార్థ ఏవ - తుల్యార్థప్రయోగే యుష్మద్యుపపద ఇతి విధిర్న ప్రసరతి ॥ శేషే ప్రథమ ఇతి విధిరేవ ప్రవర్తతే - అత ఏవ సంబోధన మాత్రవిషయో యుష్మదర్థః భవదర్థస్తు సంబోధనవిషయం ఆమంత్రితం విషయీకరోతీతి అతో నామంత్రణమాత్రవిషయతా భవదర్థస్యేతి తత్ప్రయోగేపి ప్రథమ ఏవ - యథా అమంత్రణ మాత్రవిషయో భవచ్ఛబ్దస్య తథా యుష్మదర్థత్వాత్ - మధ్యమపురుషః ప్రసజ్యత ఏవేతి అత ఏవ భవతీభిక్షాం దేహీత్యాదౌ భవచ్ఛబ్దప్రయోగేపి మధ్యమపురుషప్రయోగః - న స్వేవం భవచ్ఛబ్దస్య తు సంబోధనైకవిషయత్వమేవ - సర్వదా భవచ్ఛబ్దస్య తు సంబోధన విషయత్వ మిత్యామంత్రితవిషయత్వం అతః సలింగత్వం సిద్ధం॥ అత్రేదం తత్త్వం॥ యదా మంత్రిణపరిత్వం తదా యుష్మచ్ఛబ్దార్థతా యదా ఆమంత్రణోపసర్జనామంత్రితపరత్వం తదా యుష్మచ్ఛబ్దసమానార్థతా తదర్థతా - ఉభయత్రసలింగత్వమేవేతి - అత్ర ఉపమాలంకారస్స్పష్ట ఏవ ॥ ౮౨॥

మూ॥ పరాజేతుం రుద్రం ద్విగుణశరగర్భౌ గిరిసుతే
నిషంగౌ జంఘే తే విషమవిశిఖో బాఢమకృత।
యదగ్రే దృశ్యంతే దశశరఫలాః పాదయుగళీ
నఖాగ్రచ్ఛద్మానస్సురమకుటశాణైకనిశితాః॥౮౩॥

వ్యా॥ పరాజేతుమితి॥ పరాజేతుం తిరస్కర్తుం రుద్రం హరం ద్విగుణశర గర్భౌ ద్విగుణీకృతాః శరాః పంచబాణాః గర్భయోస్తౌ। గిరిసుతే పార్వతి నిషంగౌ తూణౌ జంఘే జంఘారూపౌ తే తవ విషమవిశిఖః పంచబాణః బాఢం ధ్రువం అకృత కృతవాన్॥ యదగ్రే యయోర్నిషంగయోరగ్రే దృశ్యంతే దశశరఫలాః శరాణాం శరాణాం ద్విగుణితానాం పంచానామిత్యర్థః తేషాం ఫలాః అయోముఖాని - పాదయుగళీనఖాగ్ర ఛద్మానః పాదయోః ప్రపదయోః యుగళే ద్వితయం తస్యా నఖాగ్రాణాం ఛద్మ వ్యాజో యేషాం తే సురమకుట శాణైకనిశితాః సురాణాం ఇంద్రాదీనాం మకుటేష్వేవ శాణేషు ఏకం ముఖ్యం నిశితాః ఉత్తేజితాః అత్రేత్థం పదయోజనా॥ హే గిరిసుతే విషమవిశిఖః రుద్రం పరాజేతుం ద్విగుణశరగర్భౌ నిషంగౌ తే జంఘే అకృత బాఢం॥ యదగ్రే పాదయుగళీనఖాగ్రచ్ఛద్మానః సురమకుట శాణైకనిశితాః దశశరఫలాః - దృశ్యంతే॥ అత్రోత్ప్రేక్షాలంకారః - జంఘయోః తూణీరతయా సంభావనాత్॥ అపహ్నవాలంకారశ్చ॥ నఖాగ్రాణాం ఫలత్వేనాపహ్నవాత్-అనయోస్సంసృష్టిః అపృథక్స్థిత్యాప్రయోజకత్వాత్॥ విషమవిశిఖో బాఢమకృతేత్యత్ర అతిశయోక్త్యలంకారః - సాధారణబ్రహ్మ సృష్టివ్యతిరిక్తత్వేన ప్రతీతేః ఏతద్వపూర్వ్యమేవ స్పష్టీకృతం॥ ఉపా సద్యస్స్వద్యుతిదశ్లోకే అత్రాతిశయోక్తిరలంకారః అలంకారధ్వనిరపి ద్విగుణశరగర్భౌ దశశరఫలా ఇతి పదద్వయేన పాదాంగుళీనాం శరాణాం అఖేదాధ్యవసాయప్రతీతేరిత్యలంకారధ్వనిః॥ ౮౩।

మూ॥ శ్రుతీనాంమూర్ధానో దధతి తవయౌ శేఖరతయా
మమాప్యేతౌ మాతః శిరసి దయయా ధేహి చ
రణౌ। యయోః పాద్యం పాథః పశుపతిజటాజూ
టతటినీ యయోర్లాక్షాలక్ష్మీ రరుణహరి చూడా
మణిరుచిః॥ ౮౪॥

వ్యా॥ శ్రుతీనామితి ॥ శ్రుతీనాం నిగమానాం మూర్ధానః శిరాంసి వేదాంతా ఇత్యర్థః - దధతి ధారయంతి॥ ప్రతిపాదయంతీత్యర్థః - తవభవత్యాః యౌచరణౌ శేఖరతయా ఉత్తంసతయా యద్వా। శ్రుతీనాంమూర్ధానో వేదాంతాభగవతీపాదాబ్జముత్తంసయంతి - శ్రుతివాక్యంశక్తింప్రతివసిష్ఠేన - నమోదేవ్యై మహాలక్ష్మ్యై శ్రియైసిద్ధ్యై నమోనమః - బ్రహ్మవిష్ణుమహేశానవైదికైః పూజితాంఘ్రయే-నమస్త్రిపురసుందర్యై శివాయైవిశ్వమూర్తయే - ఇత్యాదిభిర్వైదికై రిత్యత్ర వేదానాం అంత్యైశ్శిరోభిః పూజ్యం మమాపి ఏతౌచరణౌ మాతః జననిదయయాకృపా విష్టచిత్తేనేత్యర్థః ॥ ధేహి విధేహి ॥ చరణౌ పాదౌ యయోః చరణయోః సంబంధిపాద్యం పాథః పాదనిర్ణేజనజలం యద్యపి పాద్య మిత్యుక్తే పాదసంబంధిప్రతీయతే ॥ తదాయయోరితి పౌనరుక్త్యం- తథాపి పాద్యమిత్యుక్తే పాదప్రక్షాళనాహార్ణం పాద్య మిత్యర్థః - విశేషాకారేణయయోరిత్యస్యాన్వయః ॥ పశుపతిజటాజూటతటినీ పశుపతేః శ్శివస్యజటాజూటతటినీగంగా యయోః చరణయోః లాక్షాలక్ష్మీః లాక్షారసకాంతిః అరుణహరిచూడామణిరుచిః అరుణశ్చాసౌ హరిచూడామణిశ్చ కౌస్తుభః తస్యరుచిః రక్తిమా - అయమర్థః- ప్రణయకోపశాంతయే ప్రణతస్యపశుపతేర్జటాజూటవర్తినీగంగా పాదాగ్రవర్తినీ ఆసీతి తదా పాదాగ్రవర్తిగంగాయాః పాద్యజలత్వంకథితం ॥ సాయం

ప్రాతస్స్వార్థం ప్రతిదినం నమస్కుర్వాణస్య విష్ణోర్వక్షఃకటఘటిత కౌస్తుభమణేః స్వైతవర్ణస్య లాక్షారసప్రసాదాదన్యోరుణిమేతి ధ్యేయం ॥ అత్రేత్థం పదయోజనా ॥ హేజనని తవయా చరణౌ శ్రుతీనాం మూర్ధానః శేఖరతయా దధతి ॥ హేమాతః ఏతౌ చరణౌ మమాపి శిరసి దయయా ధేహి ॥ యయోః పాద్యం హే పాథః పశుపతిజటాజూటతటినీ యయోః లాక్షాలక్ష్మీః అరుణహరిచూడామణిరుచిః ఏతద్యుక్తం భవతి ॥ భగవత్యాః పాదాంబుజద్వితయస్య వేదమూర్ధని సదాశివమూర్ధని విష్ణుమూర్ధని స్వైరసంచార ఇతి మూర్ధని సంచారవైభవ్యమస్తి ॥ అతో మమమూర్ధ్న్యపి సంచరతు పాదాంబుజమితి ప్రార్థనా ॥ సామంజస్యం న వేదగభిప్రాయః ॥ యద్వా ప్రపంచజనయిత్ర్యాస్తవ పాదయోః ప్రపంచాంతఃపాతినః హరిహరవిరించిప్రభృతి వేదాంతాః పాదాంబుజం శిరసి ధారయంతీతి తస్మాజ్జనజాతేన సః కిమ గాత్రాస్తస్మాద్ధి మాన్నతత్పదధారణం భజంత ఇతి యుజ్యత ఏవేతి ఆశీరూపకాలంకారః స్పష్టః ॥ ౮౪ ॥

మూ॥ నమోవాకం బ్రూమో నయనరమణీయాయ
పదయోస్తవాస్మై ద్వంద్వాయ స్ఫుటరుచిరసా
లక్తకవతే। అసూయత్యత్యంతం యదభిహన
నాయ స్పృహయతే పశూనామీశానః ప్రమద
వనకంకేళితరవే ॥ ౮౫ ॥

వ్యా॥ నమోవాకం బ్రూమ ఇతి ॥ నమోవాకం నమ ఇతి వాక్యం నమోవాక్ శబ్దో నిపాతనాత్సిద్ధః- బ్రూమః వదామః నమస్కుర్మ ఇత్యర్థః ॥ నయనరమణీయాయ నేత్రయోః మనోహరాయ పదయోః తవ అస్మై పరిదృశ్యమానాయ ద్వంద్వాయ యుగ్మాయ స్ఫుటరుచిరసాలక్తకవతే ॥ స్ఫుటరుచయే స్ఫురత్ప్రభాయ రసాల

క్తకవతేసాదాస్ఽలక్తకాయవిశేషణసమాసః - అసూయతీతి-
వ్యాఖ్య- అత్యంతంనితరాంయదభిహననాయ యేనపదయుగత్వే
నఅభిహననం తాడనంతస్మైత్ర అభిహననం నసహతీత్యర్థః-
అశోకశ్చరణాహత్యేతిదోహళకౌతుకంస్పృహయతేవాంఛావతే
పశూనామీశానఃపశుపతిః ప్రమదవనకంకేళితరవే-ప్రమదవనం
ఉద్యానవనంఅత్రకంకేళితరురశోకః అస్మైఅసూయతే- దృష్ట్వా
తీతిఉభయత్రకృథదృశీత్యాది స్పృహేరీప్సితఇత్యనేన సంప్రదా
నేచతుర్థీ॥ అత్రేత్థం పదయోజనా ॥ హేభగవతి తవనయనర
మణీయాయస్ఫుటరుచిరసాలక్తకవతే పదయో రస్మైత్ర ద్వంద్వా
యనమోవాకంబ్రూమః పశూనామీశానః యదభి హననాయ
స్పృహయతేప్రమదవనకంకేళి తరవేఅత్యంతం అసూయతిప్రణ
యకలహసమయేఅనుగ్రహాత్మ పాదాఘాతోనకస్యాపిసంభావ్యత
ఇతిఅచేతనవస్తునోపికంకేళితరోఃకథంస్యాదితిత త్రైవా సూయా
కల్పనా ॥ నాన్యత్రేతిభావః- అనేనాత్యంత పాతివ్రత్యం పార్వ
త్యాఃప్రతి పాదితం- ఏతాదృశంపాతివ్రత్యం లక్ష్మీసరస్వత్యోర్నా
స్తీతిధ్వన్యతే ॥ అత్రాతిశయోక్తిరలంకారః - పశుపతేరీర్ష్యా
సంబంధేపిసంబంధకథనాదభేదాధ్యవసాయప్రతీతేః॥ ౮౫॥

ము॥ మృషాకృత్వాగోత్రస్ఖలనమథవైలక్ష్యనమితం
లలాటేభర్తారం చరణకమలే తాడయతి తే। చి
రాదంతశ్శల్యందహనకృతమున్మూలితవతా తు
లాకోటిక్వాణైఃకిలికిలితమీశానరిపుణా॥ ౮౬॥

వ్యా॥ మృషాకృత్వేతి॥ మృషాఅకస్మాదేవకృత్వాగోత్రస్ఖలనంనా
మస్ఖలనంఅథగోత్రస్ఖలనానంతరం వైలక్ష్యనమితం-వైలక్ష్యేణఇతి
కర్తవ్యతామూఢ్యేననమితంఅత్రనమితమితివైలక్ష్యపారిధాన్యాత్-
వైలక్ష్యేనైవనమితఃనతుస్వయంనమితః అత్యాశ్చర్యాపృష్టం వైలక్షణ్యా

మాసీదితినమితశబ్దం ప్రయుంజానస్యభావః - లలాటే నిటిలప్రదే
శే భర్తారం పశుపతిం చరణకమలే పాదాంబుజే తాడయతి ఘ్నతి- చరణ
కమలేన భర్తుర్లలాటం తాడయతీత్యర్థః - లలాటతాడనం భ
ర్తుః పర్యంకబంధాదిగచ్ఛతీత్యుక్తిరేతాదృశమహాకవిప్రయోగాను
హాకవిశిక్షావశాదాయాతాః సహృదయహృదయంగమాః ఇతి పూ
ర్వమేవోక్తం ॥ తే తవ చిరాత్ చిరకాలమనుస్యూతం అంతశ్శల్యం
హృదయశల్యం దైన్యమిత్యర్థః ॥ దహనకృతం నయనాగ్నినాప్లో
షణకృతం ఉన్మూలితవతా పరిత్యజతా తులాకోటిక్వాణైః తులా
కోటిర్నూపురం తస్యక్వాణైః శింజితైః అంతర్గతమణయో క్షుద్ర
ఘంటాదయః తస్య తేషాం క్వాణాః శింజితాని తైః కిలికిలితం కి
లికిలితమిత్యనుకరణధ్వనిః జయసూచకః సుప్రసిద్ధం ఈశానరిపుణా మన్మ
థేన మన్మథస్య ఈశానరిపుత్వం తపస్సిద్ధమితి భావః అత్రేత్థం పద
యోజనా। మృషాగోత్రస్ఖలనం కృత్వా అథ వైలక్ష్యనమితం భర్తారం
తే చరణకమలే లలాటే తాడయతి సతి చిరాత్ దహనకృతం అం
తశ్శల్యం ఉన్మూలితవతా ఈశానరిపుణా తులాకోటిక్వాణైః కిలికిలి
తం - అత్ర గోత్రస్ఖలనం నామ నాయికా యామనురాగం ప్రకట
యన్ తత్సమీపే ప్రమదాంతరం నాయికాం అపృష్టస్సన్ తన్నా
మోచ్చారణం - అత్ర తాదృశయోక్తిరలంకారః - తులాకోటిక్వా
ణానాం కిలికిలిధ్వనిత్వేనాధ్యవసానాత్ - భేదే అభేదసంబంధనాతిశ
యోక్తిః ॥ ... ... ౮౬॥

మూ॥ హిమానీహంతవ్యం హిమగిరినివాసైకచతు
రౌ నిశాయాం నిద్రాణం నిశిచరమభాగే చ విశదౌ।
వరం లక్ష్మీపాత్రం శ్రియమతిసృజంతౌ సమయి
నాం సరోజం త్వత్పాదౌ జనని జయతశ్చిత్రమిహ కిం॥ ౮౭॥

వ్యా॥ హిమానీహంతవ్యమితి॥ హిమాన్యా హిమసంహత్యా హం

తవ్యాం నాశితవ్యాం - హిమగిరినివాసైక చతురా సర్వదా హిమగిరావేవవసంతావిత్యర్థః ॥ నిశాయాం నిద్రాణం రాత్రౌ ముకుళితం నిశిచరమభాగే చ విశదౌ ప్రసన్నౌ చేతనాశక్తేస్సద్భావోత్పత్తిరిత్యర్థః ॥ చకారాద్దివాపి ప్రసన్నావిత్యర్థః ॥ పరం ఈషత్ ॥ లక్ష్మీపాత్రం లక్ష్మ్యాఅధిష్ఠితం - శ్రియం లక్ష్మీం అతిసృజంతౌ అతిశయేన ఉత్పాదయంతౌ సమయినాం స్వభక్తానాం సమయస్వరూపం తవాధారే మూలఇతిశ్లోకేనకథితం - సరోజం కమలం భూతం త్వత్పాదౌ జనని హే మాతః జయతః విజయతః చిత్రమాశ్చర్యం - ఇహఅస్మిన్నర్థే కింనకిమపీత్యర్థః - అత్రేత్థం పదయోజనా ॥ హే జనని హిమగిరినివాసైకచతురౌ నిశిచరమభాగే చ విశదౌ సమయినాం శ్రియమతిసృజంతౌ త్వత్పాదౌ హిమానీహంతవ్యం నిశాయాం నిద్రాణం పరం లక్ష్మీపాత్రం సరోజం జయతః ఇహ కిం చిత్రం ఆధిక్యస్ఫుటత్వాదిత్యర్థః ॥ అత్ర వ్యతిరేకాలంకారస్స్పష్టః ॥ ౮౭ ॥

మూ॥ పదం తే కీర్తీనాం ప్రపదమపదం దేవి విపదాం
కథం నీతం సద్భిః కఠినకమఠీకర్పరతులాం। కథం
వా పాణిభ్యా ముపయమనకాలే పురభిదా యదాదాయ న్యస్తం దృషది దయమానేన మనసా ॥ ౮౮ ॥

వ్యా॥ పదమితి॥ పదం స్థానం కీర్తీనాం యశసాం ప్రపదం పాదాగ్రం అపదమస్థానం దేవి ద్యోతనశీలే భగవతి విపదాం ఆపదాం కథం నీతం ప్రాపితం సద్భిః కవిభిః కఠినకమఠీకర్పరతులాం కఠినస్య కమఠీకర్పరస్య కూర్మకపాలస్య తులాం సాదృశ్యం కథం వా కథం కృత్వా పాణిభ్యాం హస్తాభ్యాం ఉపయమనకాలే వివాహసమయే పురభిదా సదాశివేన యత్పదం ఆదాయ గృహీత్వా న్యస్తం నిక్షిప్తం దృషది హరిద్రాదిద్రవ్యస్యాపేషణీశిలా తదాధారభూతా శిలా దృషత్ ॥ సా వివాహసమయే అగ్నిస్థాపనానుష్ఠానార్థం పాత్రత్వేన ప్రయుక్తా తస్యాం

ధృషదిదయమానేన దయావతా మనసా దయాం విహాయాతిమృదులం పాదాంబుజం దృషది కథం స్థాపితం శంభునా- అమృతస్యందిభిః వాగ్విలాసైః కవీశ్వరైః కమఠపృష్ఠతుల్యతయా వర్ణ్యంతే॥ ఏతదుభయమయుక్తమిత్యర్థః॥ అత్రేత్థం పదయోజనా ॥ కీర్తీనాం పదం విపదాం అపదం తే ప్రపదం సద్భిః కఠినకమఠీకర్పరతులాం కథం నీతం కథముపయమనకాలే పురభిదా ఆదాయ ఉభాభ్యాం పాణిభ్యాం దయమానేన మనసా దృషది కథం న్యస్తం ॥ అత్ర ససందేహాలంకారో ధ్వన్యతే సదృశాంతరనిషేధాత్ - అసదృశస్య పాదాంబుజస్య వస్తునః స్వయమేవ స్వస్యాతుల్యమితి ప్రతీతేః॥ ౮౮॥

మూ॥ నఖైర్నాకస్త్రీణాం కరకమలసంకోచశశిభిస్త
రూణాం దివ్యానాం హసత ఇవ తే చండి చరణౌ।
ఫలాని స్వస్థేభ్యః కిసలయకరాగ్రేణ దదతాం
దరిద్రేభ్యో భద్రాం శ్రియమనిశమహ్నాయ దదతౌ॥౮౯॥

వ్యా॥ నఖైరితి॥ నఖైః నఖరైః నాకస్త్రీణాం శచీప్రభృతీనాం దేవస్త్రీణాం కరకమలసంకోచశశిభిః కరా ఏవ కమలాని తేషాం సంకోచో ముకుళీభావః తస్మిన్ శశినః చంద్రాత్మకాః - పాదపతనవేళాయాం నఖకాంతయః చంద్రకిరణా ఇవ తత్కరాన్ ముకుళయన్తి - అంజలిసంధానం కారయంతీతి భావః ॥ తరూణాం వృక్షాణాం దివ్యానాం దివి భవానాం హసత స్తరూణాం హసత ఇత్యగ్రే కర్మణి షష్ఠీ ॥ హసంతావివ తే తవ చండి భగవతి చరణౌ పాదౌ ఫలాని స్వస్థేభ్యః స్వర్గస్థేభ్య ఏవ న తు దరిద్రేభ్య ఇతి విశేషణవశాత్ప్రతీయతే॥ కిసలయకరాగ్రేణ కిసలయా ఏవ కరాః తేషాం అగ్రం తేన దదతాం దరిద్రేభ్యః దీనేభ్యః స్వస్థేభ్యశ్చ భద్రాం అమందాం శ్రియం లక్ష్మీం అనిశం సర్వదా అహ్నాయ శీఘ్రం దదతౌ అయమర్థః॥ కల్పవృక్షాః కిసలయకరైః స్వస్థేభ్య ఏవ ఆశానుసారేణ శనైః

ఫలం దదతి- తే పాదాంబుజం [illegible] స్వస్థేభ్యో దరిద్రేభ్యశ్చ శీఘ్రం భ
ద్రాం శ్రియం దదతామితివ్యతి రే[illegible] త్రేత్థం పదయోజనా ॥
హే చండికిసలయకరాగ్రేణ స్వస్థేభ్య ఏవ ఫలాని దదతాం దివ్యా
నాం తరూణాం దరిద్రేభ్యో భద్రాం శ్రియం అనిశం అహ్నాయ దదతౌ
తే చరణౌ నాకస్త్రీణాం కరకమలసంకోచశశిభిః నఖైః హసత ఇ
వేతి వ్యతిరేకాలంకారః ॥ స్ఫుటఏవ॥ సచ స్వస్థేభ్య ఇత్యత్ర శ్లేషా
నుప్రాణిత ఇత్యనుసంధేయం॥ ౮౯॥

మూ॥ దదానే దీనేభ్యః శ్రియమనిశమాశానుసదృశీమ
మందం సౌందర్యప్రకరమకరందం వికిరతి । త
వాస్మిన్మందారస్తబకసుభగే యాతు చరణే నిమ
జ్జన్మజ్జీవః కరణచరణైః షట్చరణతాం ॥ ౯౦॥

వ్యా॥ దదానే దీనేభ్య ఇతి ॥ దదానే దదతి ॥ దీనేభ్యః దరిద్రేభ్యః
శ్రియం లక్ష్మీం అనిశం సర్వదా ఆశానుసదృశీం ఇచ్ఛానురూపాం అ
మందం అధికం సౌందర్యప్రకరః లావణ్యసమూహః స ఏవ మకరం
దః పుష్పరసః తం వికిరతి క్షిపతి తవ భవత్యాః అస్మిన్ పరిదృశ్యమా
నే మందారస్తబకసుభగే కల్పవృక్షగుచ్ఛసౌభాగ్యవతి యాతు ప్రా
ప్నుయాత్ ॥ చరణే పాదాబ్జే నిమజ్జన్ అతిరాం మజ్జనం కుర్వన్ మజ్జీ
వః అహం చాసౌ జీవశ్చ మజ్జీవః అహమేవేత్యర్థః॥ కరణచరణైః
కరణాని మనఃషష్ఠాని- తాన్యేవ చరణాః తైః షట్చరణతాం భ్రమర
త్వం- అత్రేత్థం పదయోజనా ॥ హే భగవతి తవ దీనేభ్యః ఆశానుసదృ
శీం శ్రియం దదానే అమందం సౌందర్యప్రకరమకరందం వికిరతి॥ మ
న్దారస్తబకసుభగే అస్మిన్ చరణే కరణచరణైః మజ్జీవః నిమజ్జన్ షట్చ
రణతాం యాతు॥ అత్రాతిశయోక్తిరలంకారః చరణస్య కమలత్వే
ననిర్ణయాధ్యవసానాత్॥ మందారస్తబకసుభగే ఇత్యత్రోపమా
లంకారః స్పష్టః- అనయోరంగాంగిభావేన సంకరః॥ ౯౦॥

మూ॥ పదన్యాసక్రీడాపరిచయమివారబ్ధుమనసః స్ఖ
లన్తస్తే ఖేలం భవనకలహంసా న జహతి। అతస్తే
షాం శిక్షాం సుభగమణిమంజీరరణిత చ్ఛలాదా
చక్షాణం చరణకమలం చారుచరితే॥ ౯౧॥

వ్యా॥ పదన్యాసక్రీడాపరిచయమితి॥ పదన్యాసః పాదయోర్విన్యాసః అస్మిన్ క్రీడావినోదః తస్య పరిచయః అభ్యాసః తమివ తత్పరిచయస్వభావావచనస్యాపి అారబ్ధుకామాః స్ఖలంతః స్ఖలద్గతయః తే తవ ఖేలం విలాససంచారం భవనకలహంసాః భవనే పోషితా హంసవిశేషాః న జహతి॥ న పరిత్యజంతి॥ త్వదనుసరణం న కదాచిత్త్యజంతీత్యర్థః - అతః కారణాత్ తేషాం కలహంసానాం శిక్షాం ఖేలనోపదేశం సుభగమణిమంజీరరణితచ్ఛలాత్ సుభగమణయః పద్మరాగాదయః తైర్యుక్తస్య మంజీరస్య నూపురస్య రణితానాం శింజితానాం ఛలాత్ వ్యాజాత్ ఆచక్షాణం వదిశత్॥ చరణకమలం పాదాంబుజం చారుచరితే శోభనగమనే॥ అత్రేత్థం పదయోజనా॥ హే చారుచరితే తే పదన్యాసక్రీడాపరిచయమారబ్ధుమనసః భవనకలహంసాః స్ఖలంతః ఖేలం న జహతి॥ అతః చరణకమలం సుభగమణిమంజీరరణితచ్ఛలాత్ తేషాం శిక్షా మాచక్షాణమివ - అత్రోత్ప్రేక్షాలంకారః - మంజీరరణితానాం శిక్షావచనాత్మకతయా సంభావనాత్॥ పూర్వార్ధే అతిశయోక్తిః - భవనకలహంసానాం స్వాభావికం మందగమనం లోకజనానుసరణం పదన్యాసక్రీడాపరిచయత్వేన అధ్యవసానాత్ - అసంబంధే సంబంధనిబంధనాతిశయోక్తిః - ఉభయోరంగాంగిభావేన సంకరః॥ ౯౧॥

మూ॥ గతాస్తే మంచత్వం ద్రుహిణహరిరుద్రేశ్వరభృ
తః శివస్స్వచ్ఛచ్ఛాయాకపటఘటితప్రచ్ఛదపటః।

త్వదీయానాం భాసాం ప్రతిఫలనరాగారుణతయా
శరీరీ శృంగారో రస ఇవ దృశాం దోగ్ధి కుతుకమ్ ॥ ౯౨ ॥

వ్యా॥ ఏవం మకుటాది పాదాంతం వర్ణయిత్వా పునస్స్వరూపం ప్రస్తౌతి॥ గతాస్తే మంచత్వమితి॥ గతాః ప్రాప్తాః తే తవ మంచత్వం ఖట్వాసనారూపం ద్రుహిణ హరి రుద్రేశ్వరభృతః ద్రుహిణః బ్రహ్మా॥ హరిః కృష్ణః॥ రుద్రః - ఈశ్వరః॥ ఏతే అధికార పురుషాః తే చ తే భృతః క్విబంతోయం బహువచనాంతః భృత్యాః విశేషణ సమాసః॥ అత్యంతసన్నికృష్టసేవార్థం తేషాం కామరూపాణాం మంచస్య పాదచతుష్టయరూపతా యుజ్యత ఏవ - శివః శివతత్త్వాత్మక ఏవాధికారపురుషః స్వచ్ఛచ్ఛాయాఘటితకపటప్రచ్ఛదపటః స్వచ్ఛా చాసౌ ఛాయా చ స్వచ్ఛచ్ఛాయా॥ కాంతిః సైవ కపటఘటితప్రచ్ఛదపటః శుభ్రకాంతిరేవ వస్త్రాస్తరణాచ్ఛాదనమిత్యర్థః॥ త్వదీయానాం త్వత్సంబంధినీనాం భాసాం ప్రతిఫలనేన యో రాగః రక్తిమా సంక్రాంతః తేనారుణః రక్తవర్ణః తస్య భావస్తత్తా తయా శరీరీ మూర్తః శృంగారః శృంగారాఖ్యో రస ఇవ శృంగారో రక్తవర్ణ ఇతి మహాకవిప్రసిద్ధిః దృశాం భవదీక్షణానాం దోగ్ధి దుగ్ధప్రసూతే కరోతీతి యావత్ - కుతుకం ఆనందం - అత్రేత్థం పదయోజనా॥ హే భగవతి తే మంచత్వం ద్రుహిణహరిరుద్రేశ్వరభృతః గతాః శివస్స్వచ్ఛచ్ఛాయాఘటితకపటప్రచ్ఛదపటస్సన్ త్వదీయానాం భాసాం ప్రతిఫలనరాగారుణతయా శరీరీ శృంగారో రస ఇవ దృశాం కుతుకం దోగ్ధి॥ అత్ర యద్వక్తవ్యం తత్సర్వం సుధాసింధోర్మధ్య ఇతి శ్లోకవ్యాఖ్యాయాం కథితం॥ అత్ర తద్గుణాలంకారానుప్రాణితః ఉత్ప్రేక్షాలంకారః శివస్యాతిధవళస్య కామేశ్వరతనుకాంత్యా తాద్గుణ్యాత్॥ శరీరీ శృంగారరస ఇవేత్యుత్ప్రేక్షణాత్ ॥ ... ౯౨ ॥

మూ॥ అరాళా కేశేషు ప్రకృతిసరళా మన్దహసితే
శిరీషాభా చిత్తే దృషదుపలశోభా కుచతటే ।
భృశం తన్వీ మధ్యే పృథురురసిజారోహవిషయే
జగత్త్రాతుం శంభోర్జయతి కరుణా కాచిదరుణా ॥ ౯౩ ॥

అరాళా కేశేష్వితి॥ అరాళా వక్రా కేశేషు నాన్యత్రేత్యర్థః ప్రకృతిసరళా స్వభావమృద్వీ మన్దహసితే మన్దస్మితే శిరీషాభా శిరీషకుసుమాభా అతిమృద్వీ చిత్తే అన్తఃకరణే దృషదుపలశోభా - దృషది యదుపలః పేషణశిలా సన్దృషదుపల ఇతి పూర్వమేవోక్తమ్ ॥ తస్యేవ శోభా యస్యాస్సా ॥ కుచతటే స్తనోపరి - అత్యర్థం - తన్వీ కృశా మధ్యే అవలగ్నే పృథుస్స్థూలా ఉరసిజారోహవిషయే స్తనయోర్నితమ్బవిషయే ఏవం - ఏవం బహిరన్తర్గుణవిశిష్టా జగత్ ప్రపఞ్చం త్రాతుం రక్షితుం శంభోర్జయతి॥ కరుణాత్మికా కాచిత్ అనిర్వాచ్యా - అరుణా అరుణాఖ్యా శక్తిః యద్వా అరుణా అరుణవర్ణా కాచిత్ కరుణా కృపాకరుణా - అరుణ్యా గోపాల సున్దరీమతే కరుణైవ అరుణాకారా శక్తిః అరుణా వ్యాప్తశక్తిగర్భాదవగతా - అత్రేత్థం ప దయోజనా - శంభోః కాచిత్ - కేశేష్వరాళా మన్దహసితే ప్రకృతిసరళా చిత్తే శిరీషాభా కుచతటే దృషదుపలశోభా మధ్యే భృశం తన్వీ ఉరసిజారోహవిషయే పృథుః అరుణా కరుణా జగత్త్రాతుం జయతి - అత్ర కామేశ్వర్యాః అరుణా కరుణా శబ్దాభ్యాం నిర్వ్యాజ్యావసానావసానాత్ - అతిశయోక్తిః॥ ౯౩ ॥

మూ॥ కళఙ్కః కస్తూరీ రజనికరబిమ్బం జలమయం
కలాభిః కర్పూరైర్మరకతకరణ్డం నిబిడితమ్ ।
అతస్త్వద్భోగేన ప్రతిదినమిదం రిక్తకుహరం
విధిర్భూయో భూయో నిబిడయతి నూనం తవ కృతే ॥ ౯౪ ॥

వ్యా॥ కళఙ్క ఇతి ॥ కళఙ్కః లాఞ్ఛనం కస్తూరీ మృగనాభిః

రజనికరబింబంజలమయంస్వా ఘేఽవమయత్॥ శాస్త్రయమితివత్ క్ష
భిఃకరాత్మికైః కర్పూరైస్సహ మరకతకరండంమరకతమణినారచి
తం మరకతశబ్దో వర్ణవ్యత్యయేన మకరవక్త్రాదుత్పన్నం మర
తకంప్రాతిపదవదుత్పన్నమిత్యాహుః ॥ కరండంనిబిడితం అంతః
పూరితంఅతఃత్వద్భోగేనఅనుభవేనకస్తూరీపంకసీరకపూర్ణరాణా
మనుభవేనేతియావత్ ॥ ప్రతిదినందినేదినేపరిదృశ్యమాన మిందు
బింబంరిక్తకుహరం శూన్యాంతరంవిధిః బ్రహ్మాభూయోభూయః
ప్రతిదినంనిబిడయతిపూరయతి- నూనంతవకృతేతుభ్యంకృత ఇతిని
పాతః - అర్థేకృతేచతాదర్థ్యేనిపాతద్వయమీరితమితి॥ అత్రే
త్థంపదయోజనా ॥ కళంకః కస్తూరీరజనికరబింబంజలమయం కళా
భిః కర్పూరైస్సహనిబిడితం మరకతకరండంఅతః ప్రతిదినంత్వ
ద్భోగేనరిక్తకుహరంవిధిఃభూయోభూయః తవకృతే నిబిడయతి
నూనం ॥ అత్రాతిశయోక్తిరలంకారః ॥ మరకతకరండత్వేనచం
ద్రమండలస్యాధ్యవసానాత్॥యద్వాఅపహ్నవాలంకారః।అయం
కళంకోనభవతి - అపితుకస్తూరీ-ఇదంరజనికరబింబంనభవతి।కిం
తుప్రతిఫలితమంతర్గతశస్సీరఇమాఃకళాఃనభవంతి॥ అపితు - ఘన
సారశకలాః ద్రవ్యాఃఇదంమండలంనభవతి॥ అపితుమరకత కరం
డంపీతవర్ణంఅంతస్థితద్రవ్యప్రతిఫలనేన శ్వేతవర్ణమేవేత్యాద్య
పహ్నవమాలాయాఃప్రతీతేఃఉత్ప్రేక్షాలంకారశ్చప్రతిపదాదిదినే
మువృద్ధిక్షయవతః చంద్రమసః కస్తూర్యాది ద్రవ్య సంఘాత్మనా
సంభావనాత్ అనయోస్సంసృష్టిః ॥ అపృథక్ స్థిత్యా ప్రయోజ
కత్వాత్ ॥ ... ... ౯౪॥

మూ॥ పురారాతేరంతఃపురమసితతస్త్వచ్చరణయో
స్సపర్యామర్యాదాతరళకరణానామసులభా।
తథాహ్యేతేనీతాశ్శతమఖముఖాస్సిద్ధిమతులాం

తవద్వారోపాంతస్థితిభిరణిమాద్యాభిరమరాః॥ ౯౫॥

వ్యా॥ పురారాతేరితి॥ పురారాతేః త్రిపురాంతకస్య అంతఃపురం అవరోధః పట్టమహిషీతియావత్॥ అసి భవసి॥ తతః తస్మాత్కారణాత్॥ త్వచ్చరణయోః తవ పాదాంబుజయోః సపర్యా మర్యాదా పూజాప్రకారః తరళకరణానాం చంచలచిత్తానాం - అసులభా ॥ అంతఃపురప్రవేశః చంచలచిత్తానాం నాస్తీతి సుప్రసిద్ధం॥ అతో నిశ్చలచిత్తైస్సావధానైరేవ ప్రవేష్టవ్యమంతః పురం నిర్మలచిత్తైః ఏవం స్వాత్మమలచింతాయాః పాదాంబుజసేవాప్రకారో జాయతే నాన్యైరితి భావః॥ తథాహి॥ ప్రసిద్ధా ఏతే శతమఖముఖా ఇంద్రముఖాస్సురగణాః సిద్ధిం సంసిద్ధిం అతులాం అసదృశీం తవ తే ద్వారోపాంతస్థితిభిః ద్వారసమీపస్థితయో యాసాం తాభిః అణిమాద్యాభిః అణిమాప్రముఖాభిస్సిద్ధిభిః సహ అమరాః నిర్జరాః అత్రేత్థం పదయోజనా॥ హే భగవతి పురారాతేరంతఃపురమసి తతః త్వచ్చరణయోస్సపర్యామర్యాదా తరళకరణానాం అసులభా తథాహి॥ ఏతే శతమఖముఖాః అమరాః తవద్వారోపాంతస్థితిభిః అణిమాద్యాభిస్సహ సిద్ధిం నీతాః యథా తవ ద్వారోపాంతమేవ అణిమాద్యష్టసిద్ధయస్సర్వదా స్సేవంతే॥ ఏవమేవ ఇంద్రాదయోపి ఇమాంస్తు విశేషః- అణిమాద్యష్టసిద్ధీనాం ద్వారపాలకత్వేన తత్ర సర్వదా వాసః - స్వభావసిద్ధః- ఇంద్రాదీనాం తు తరళకరణత్వాదంతః పురప్రవేశనానర్హత్వాద్ద్వారి జానుమత్యా ద్వారదేశ ఏవ స్థానమితి భావః ॥ ౯౫ ॥ ... ... *

మా ॥ కళత్రం వైధాత్రం కతికతి భజంతే న కవయః

శ్రియో దేవ్యాః కో వా న భవతి పతిః కైరపి ధనైః।

మహాదేవం హిత్వా తవ సతి సతీనామచరమే కు

చాభ్యామాసంగః కురవకతరోరప్యసులభః॥ ౯౬॥

వ్యా॥ కళత్రమితి॥ కళత్రంకళ్యాలాన్త్ర(రక్షాత్)యతఇతికళత్రం పత్నీవైధాత్రంవిధాతుఃబ్రహ్మణఃఇదంవైధాత్రంవిధాతృశబ్దస్యత స్యేదమిత్యణిక్కృతేసంబంధమాత్రపరత్వేతద్విశేషజిజ్ఞాసాయాం కళత్రశబ్దస్యాన్వయఇతి- ధాతుఃకళత్రమిత్యుక్తేసంబంధమాత్రవి హితోపపత్నీ సంబంధిన్యేవ పర్యవస్యతీతి సాక్షా దన్వయఇతి భేదః అతోనాయంప్రయోగోదోషావహ ఇతిధ్యేయంవైధాత్రంకళత్రం సరస్వతీంకతికతిభజంతేనకవయః కేవాకవయోనభజంతే సర్వేఽపి భజంతఇత్యర్థః ॥ శ్రియోదేవ్యాఃలక్ష్మ్యాః కోవానభవతిపతిఃఅ ధిపతిః కైరపిధనైఃమహాదేవంసదాశివంహిత్వాతవసతిపతివ్రతే స తీనాంపతివ్రతానామచరమేఅగ్రగణ్యే కుచాభ్యామాసంగః అలింగ నంకురువకతరోరప్యసులభఃసులభోనభవతి॥కుచాలింగనందోహ ళత్వేనాపికురవకతరోరచేతనస్యాపినసంభవతి కిమువక్తవ్యం పు రుషాంతరస్యేతి- తవపాతివ్రత్యం వాచామగోచరమితి భావః ॥ అత్రేత్థంపదయోజనా ॥ హేసతివైధాత్రంకళత్రంకతికతికవయో నభజంతే॥ శ్రియోదేవ్యాఃకైరపిధనైఃకోవాపతిర్నభవతి హేసతీనా మచరమేమహాదేవంహిత్వాతవకుచాభ్యామాసంగః కురవకతరో రప్యసులభఃఅయమర్థః యేమంత్రజపాసమాసాదితసాన్వతాఃతే సరస్వతీవల్లభాఇతిగీయంతే॥ యేధనధాన్యాద్యశ్వగజాది సమృద్ధి మంతః తేలక్ష్మీపతయ ఇతిగీయంతే - పార్వతీపతిస్తు మహాదే వఏవేతి ॥ ౯౬॥ ... ... *

మూ॥గిరామాహుర్దేవీంద్రుహిణగృహిణీ మాగమవి
దోహరేఃపత్నీంపద్మాంహరసహచరీమద్రితన
యాం॥తురీయాకాపిత్వందురధిగమ నిస్సీమమ
హిమామహామాయావిశ్వం భ్రమయసిపరబ్ర
హ్మమహిషి॥   ౯౭॥

వ్యా॥ గిరామితి॥ గిరాం వాచాం అహుః కథయంతి ॥ దేవీం అధిదేవతాం ద్రుహిణగృహిణీం బ్రహ్మణః పత్నీం ఆగమవిదః వేదవిదః సర్వజ్ఞాః - హరేః పత్నీం పద్మాం లక్ష్మీం హరసహచరీం శంభుపత్నీం అద్రితనయాం పార్వతీం తురీయా చతుర్థీ కాపి అనిర్వాచ్యా త్వం దురధిగమనిస్సీమమహిమా దుఃఖేనాధిగంతుం శక్యా దురధిగమా సదా సా నిస్సీమమహిమా మాయా యస్యాస్సా ॥ దేశతః కాలతః వస్తుతశ్చాపరిచ్ఛేద్యేత్యర్థః మహామాయాత్వం భ్రమయసి ప్రపంచనివర్తకో బ్రహ్మధర్మో మాయామతిదిశతి ॥ పరబ్రహ్మ మహిషీతి॥ పరబ్రహ్మణః సదాశివస్య మహిషీ తథాచ ॥ శ్రుతౌ॥ హ్రీశ్చతే లక్ష్మీశ్చ పత్న్యావితి హ్రీః భువనేశ్వరీ ॥ లక్ష్మీః శ్రీవిద్యా ఉభే బ్రహ్మణః పత్న్యౌ అత్ర ద్వయోర్మధ్యే శ్రీవిద్యాయాః ప్రాధాన్యం శ్రీవిద్యాయామంతర్భావాత్ భువనేశ్వర్యాంచ శ్రీవిద్యాయా అంతర్భావః ఇతి చంద్రకలా ప్రాధాన్యం ॥ సైవ మమ మహిషీత్యేయః॥ అత్రేత్థం పదయోజనా ॥ హే పరబ్రహ్మమహిషి ఆగమవిదః త్వామేవ ద్రుహిణగృహిణీం గిరాం దేవీమాహుః- త్వామేవ హరేః పత్నీం పద్మామాహుః ॥ త్వామేవ హరసహచరీం అద్రితనయామాహుః - త్వం తురీయా కాపి దురధిగమనిస్సీమమహిమా మహామాయా సతీ విశ్వం భ్రమయసి అయమర్థః ॥ ఏకామేవ భవతీం నానానామభిర్గృణంత్యాగమవిదః-హరమహిషీ శ్రీవిద్యా చంద్రకలాపరనామధేయా ఏకైవేతి॥ ౯౭॥

మూ॥ కదా కాలె మాతః కథయ కలితాలక్తకరసం పిబే
యం విద్యార్థీ తవ చరణనిర్ణేజనజలం। ప్రకృ
త్యా మూకానామపి చ కవితాకారణతయా కదా
ధత్తే వాణీముఖకమలతాంబూలరసతాం॥ ౯౮॥

వ్యా॥ కదా కాలఇతి ॥ కదా కాలే సర్వస్మిన్ కాలే ఇత్యర్థః॥

జన్మప్రభృత్యేవ పావకస్పృష్టమితి శేషః ॥ మాతః జనని కథయ సత్యము
పదిశ కలితాలక్తకరసంకలితముపోధం అలక్తకరసం లాక్షారసం
యావకం వా స్త్రీణాం పాదాధరోష్ఠరంజనార్థం అలక్తకద్రవ
ముపలింపంతి సైరంధ్ర్యః పిబేయం ప్రార్థనాయాం లిట్॥ విద్యా
ర్థీ విద్యామర్థయత ఇతి విద్యార్థీ ॥ యద్వా అర్థః ప్రయోజనమ
స్యేత్యర్థీ విద్యాభిరర్థీ విద్యార్థీ తవ తే చరణనిర్ణేజనజలం చరణ
యోః పాదయోః నిర్ణేజనజలం ప్రక్షాళనోదకం పాద్యోదకమిత్య
ర్థః ॥ ప్రకృత్యా స్వభావేన మూకానామపి చ పిరోధేశకాచ్ఛే
దేవా కవితా కారణతయా కవితాహేతుతయా కదా కస్మిన్ కాలే ధ
త్తే ధరతి ॥ వాణీముఖకమలతాంబూల రసతాం వాణ్యాస్స ర
స్వత్యా ముఖకమలె యస్తాంబూలరసః- తస్య భావస్తత్తా తాం- అ
త్రేత్థం పదయోజనా ॥ హే మాత కలితాలక్తకరసం తవ చరణనిర్ణే
జనజలం కదా కాలె విద్యార్థీ పిబెయం కథయ ప్రకృత్యా మూకానా
మపి కవితా కారణతయా కదా వాణీముఖకమల తాంబూల రసతాం
ధత్తే- అయం భావః- భగవతీ పాదారవిందనిర్ణేజనజలం సాలక్త
కం కవితాహేతుః-కవీశ్వరస్య వదనే స్థితం సరస్వతీ తాంబూలర
స ఇవ ప్రత్యక్షం భాతి॥ న తు కవీశ్వరః పునర్భావమాపన్నః సరస్వతీ
భాతీతి ॥ ప్రకృత్యా మూకానామిత్యత్ర అజ్ఞజడం నేడమూకానాం
వక్తుం శ్రోతుం అశిక్షితానామపీత్యర్థః॥ అత్రేదమనుసంధేయం-
భగవత్యా అనేడమూకాభ్యాం రఘుచర్యా స్తోత్రద్వయం హస్తమస్త
కసంయోగమహిమ్నా పాదారవిందనిర్ణేజనజలం చ దత్తం॥ తన్ని
ర్ణేజనజలం ప్రార్థయంత్యాచార్యాః॥ అనేన సామీప్యముక్తిరుది
తా ॥ తద్విశేషానుత్తరశ్లోకే వివరిష్యామః॥ నిర్ణేజనజలమితి వద
తా సమయమతమేవోక్తం ॥ కౌలమతే-భుజగాకారే సైవ దేవ్యా అవ
స్థానాత్ - చరణనిర్ణేజనజలస్యాభావాత్ ॥ సహస్రకమల

ఏవచవేణనిరాజనజలమితి పూర్వమేవబహుధాప్రపంచితం॥అత
ఏవ సుధాధారాసారైశ్చరణయుగళాంతర్విగళితైః ప్రపంచం
సించంతీపునరపిరసామ్నాయమహసః-ఇదమర్థంసమయమతప్రతి
పాదకం ॥ అవాప్యస్వాంభూమింభుజగనిభమధ్యుష్టవలయంస్వ
మాత్మానంకృత్వాస్వపిషికులకుండేకుహరిణి ॥ ఇదమర్థం కౌల
మతప్రతిపాదకమితివివేకః ॥ ౯౮॥

మూ॥ సరస్వత్యాలక్ష్మ్యావిధిహరిసపత్నో విహరతే
రతేః పాతివ్రత్యంశిథిలయతిరమ్యేణవపుషా।
చిరంజీవన్నేవక్షపితపశుపాశవ్యతికరః పరానం
దాభిఖ్యంరసయతిరసంత్వద్భజనవాన్॥ ౯౯॥

వ్యా॥ప్రక్రాంతాంస్తుతిముపసంహరన్ షట్చక్రమలభేదసిద్ధాంశంని
దిశతి॥సరస్వత్యాలక్ష్మ్యాఇతి । సరస్వత్యాభారత్యాలక్ష్మ్యాప
ద్మాలయయావిధిహరిసపత్నః యథాక్రమమితి శివః సరస్వతీపతి
త్వేనవిధేఃబ్రహ్మణఃసపత్నః అసూయాస్పదం।లక్ష్మీపతిత్వేనహరే
రసూయాస్పదమిత్యర్థః॥ విహరతెవిహరమాణఃరతేఃకామపత్ని
ష్యాః పాతివ్రత్యంపతివ్రతాధర్మంపురుషాంతరాసంపర్కరూపంశి
థిలయతి॥మన్మథాకారతయారతేస్స్వభర్తృభ్రాంతింజనయన్ సంభోగే
చ్ఛాంజనయతీతిభావః॥రమ్యేణవపుషాఅతిసుందరతనుకాంత్యామన్మ
థతాదాత్మ్యేనేత్యర్థః.ఏవంసాదాఖ్యాయాఃకళాయాఃఉపాసక
స్యఐహికఫలముక్త్వాఆముష్మికమప్యాహ॥చిరంజీవన్నితి- చిరంజీ
వన్ సత్యజీవనస్సన్ సావయవద్రవ్యస్యనిత్యత్వంపశుపాశవ్యతికరక్ష
పణహేతుకం-అత్రకేవలవ్యతిరేక్యనుమానం॥సాధనత్వేనప్రయో
జ్యం।సావయవంయత్ క్షపితపశుపాశవ్యకరంనభవతితన్నిత్యంన
భవతి.యథాఘటాదితిజీవన్ముక్తిసిద్ధిఃసావయవాఃకపిలాదయఃమా
ర్కండేయనారదయోఃసత్యసిద్ధా।అతోన్వయవ్యతిరేకిబాధవతు॥సావ

యావస్యాస్త్వత్తాయాస్సాధనమేవం నిత్యజీవనస్సన్ క్షపితః ఏనష్టః
పశుపాశయోర్వ్యతికరః పశుర్జీవః - ఇంద్రియైః ప్రపంచం ప
శ్యతీతి - యద్వా పశబంధన ఇత్యస్మాద్ధాతోః పశురవిద్యాబద్ధో జీ
వః పాశః అవిద్యా ఏతచ్చ శ్రూయతే ॥ అదితిః పాశాన్ ప్రముమో
క్త్వైతన్నమః పశుభ్యః పశుపతయే సదాశివాయ కరోమీతి ॥ అ
స్యార్థః ॥ అదితిః ఆదిత్యమండలాంతర్గతా బైందవీశక్తిః పాశాన్
అవిద్యాకృతాన్ బంధాన్ ప్రముమోక్తు మోచయతు ఏతన్నమః పశు
పతయే సదాశివాయ కరోమీతి ఈమమర్థం పశుభ్య ఇతి తాదర్థ్యే చతుర్థీ ప
శ్వర్థం పశుత్వనివృత్త్యర్థం - పశుత్వనివృత్తిర్నామ - పాశముక్తత్వమే
వేతి - అయమాశయః అదితిః పశుపతినా సదాశివేన యుక్తా పాశవి
మోచనం కరోత్వితి పశుశబ్దస్య జీవవాచిత్వం - తైత్తిరీయ శాఖా
యాం షష్ఠే సౌమ్యకాండే- తేషామసురాణామిత్యనువాకే తేషా
మసురాణామిత్యారభ్య తస్మాద్రుద్రః పశూనామధిపతిరిత్యంతేన
ప్రతిపాదితం ॥ అతః పశుపాశౌ జీవావిద్యే తయోర్వ్యతికరః సం
బంధః స చ క్షపితః విదళితపశుపాశసంబంధః - సదాశివతత్త్వాత్మ
నావస్థితః పరానందాభిఖ్యం పరానందవాచ్యం రసయతి ఆస్వా
దయతి ॥ రసం సుఖం త్వద్భజవాన్ త్వద్భక్తః - అత్రేత్థం పద
యోజనా ॥ హే భగవతి త్వద్భజనవాన్ సరస్వత్యా లక్ష్మ్యా విధి
హరిసపత్న్యస్సన్ విహరతే ॥ రమ్యేణ వపుషా రతేః పాతివ్రత్యం శి
థిలయతి క్షపితపశుపాశవ్యతికరః చిరంజీవన్నేవ పరానందాభిఖ్యం
రసం రసయతి ॥ అత్రేదమనుసంధేయం ॥ జీవన్ముక్తా నామ విద్యాని
వృత్తావపి కులాలచక్రభ్రమణన్యాయేన దేహసంబంధః యథోక్తం వ
ష్ఠితం త్రేసప్తశత్యాం ॥ శ్లో ॥ సమ్యగ్జ్ఞానాధిగమాద్ధర్మాదీనామకారణ
ప్రాప్తౌ । తిష్ఠతి సంస్కారవశాచ్చక్రభ్రమివద్ధృతశరీర ఇతి ॥ అత త్వద్భ
జనవానిత్యత్ర సామాన్యేన భజనకథనాత్ పంచవిధం భజనం సంగ్ర

హీనం॥ పాంచవిధ్యం తు॥ ఆధారస్వాధిష్ఠానైకామిశ్రలోకవ్యాసో
పాస్యే ॥ మణిపూరప్రభృతిసహస్రకమలపర్యంతం పంచ చక్రాణి
పూజ్యానీతి॥ తత్ర మణిపూరపూజాపరాణాం సార్ష్టితాఖ్యా ముక్తిః
సార్ష్టిర్నామ దేవ్యాః పురసమీపే పురాంతరం నిర్మాయ సేవాంకు
ర్వాణస్వావస్థితిః తస్యా దేవ్యాస్సందర్శనం క్వాచిత్కం॥ సంవిత్క
మలపూజారతానాం సాలోక్యముక్తిః సాలోక్యం నామ దేవ్యాః పట్టణే
నివాసః - విశుద్ధచక్రోపాసకానాం సామీప్యముక్తిః ॥ సామీప్యం
నామ॥ అంగసేవకానాం మధ్యే అనుప్రవేశేన అంగసేవకత్వం- ఆ
జ్ఞాచక్రోపాసకానాం సారూప్యముక్తిః సారూప్యం నామ సమాన
రూపత్వం ॥ పృథగ్గేహధారిత్వేనేతి సాయుజ్యాద్భేదః - ఏతచ్చ
తుర్విధం గౌణం దాహ్యదుఃఖాతివర్తిత్వమాత్రాన్ముక్తిరితి వ్యపదిశ్య
తే- పరంతు సాయుజ్యాత్మికైవ శాశ్వతీ ముక్తిః- సా సహస్ర కమ
లోపాసకానామేవ సహస్రకమలోపాసకానాం సాయుజ్యాత్మి
కా ముక్తిః ॥ పర్యంకభావః- దేవీతాదాత్మ్యమితి యావత్
అతఏవ పరానందాభిఖ్యం రసం గాఢయోగం రసయతి త్వద్భజన
వాన్ యోగీశ్వర ఇతి - తదయమత్ర సంక్షేపః - మూలాధారా
దిషట్చక్రాణాం త్రికోణాష్టకోణద్విదశారమన్వశ్రశివచక్రాత్మనా
తాదాత్మ్యం ప్రతిపాదితం ॥ ఏవం దేవతాచక్రయోరైక్యమస్మిన్ ష
ట్చక్రే పంచాశత్కలాంతర్భావః స్థితః ॥ చంద్రఖండే స్వరాః-
సూర్యఖండే స్పర్శాః. అగ్నిఖండే అంతస్థా ఊష్మాణశ్చ హకార వ
ర్జితాః హకారళకారౌ బైందవ వేశకారౌ- సుధాసింధోరితి శ్లోకేన
ప్రాగేవ ప్రపంచితం- మూలాధారదశేషకలానామంతర్భావః.
ప్రాగేవ ప్రతిపాదితః ॥ కలానాం నిత్యాత్మకత్వం నిత్యానాం క
లాత్మకత్వం కలానాం మూలమంత్రగతపంచదశాక్షరాత్మకత్వం-
పంచదశాక్షరాణాం త్రిఖండత్వం త్రిఖండస్య సోమసూర్యా

నలాత్మకత్వం। సోమసూర్యానలానాం గ్రంథిత్రయాత్మకత్వం-గ్రం
థిత్రయస్య మంత్రగత హ్రీంకారాత్మకత్వం। హ్రీంకారస్య భువనేశ్వ
రీమంత్రత్వం భువనేశ్వరీమంత్రస్య మూలమంత్రాంతర్గతత్వం। మూ
లమంత్రచక్రయోరేకత్వం తచ్చక్రషట్కస్య మూలాధారాదిషట్చ
క్రాత్మకత్వం కలానాదయోరైక్యం-నాదబిందోరైక్యం- బిందు
నాదకలానాం ఐక్యం-ఐక్యకలాయాశ్చ నాదేనైక్యం॥ ఏవం త్రితయం
కలయా బిందోరైక్యం॥ ఆత్మనా పంచకస్యైక్యమితి॥ షడ్విధత్వమైక్య
మితి॥ రహస్యం॥ ఏవం షోఢైక్యం భగవత్యాస్సంపద్యతీతి సమ్యగుప
వర్ణితం॥ అధునా బిందుస్వరూపం ప్రపంచయతి॥ బిందురితి-
మూలాధారాది చక్రషట్కం బిందుజన్యగదుద్వృత్తిలయ హేతుః
శివస్యశక్తివిశేషః - సచ ఏక ఏవ సహస్రకమలాంతర్గత చతుష్కో
ణాత్మకశక్తితత్త్వం- తన్మధ్యగతశివతత్త్వం॥ నాదఇత్యుచ్యతే॥ సచ
తుర్విధ ఇతి ప్రాగేవోక్తం॥ ఉభయోశ్శక్తిశివయోః శబ్దార్థరూ
పత్వాత్త్రికం ఉభయసాధారణం॥ అతశ్చమేలనం నాద బిందుక
లాతీతమితి సమయమతరహస్యం॥ సచబిందుః దశధాభిద్యతే॥
యథోక్తం-దశధాభిద్యతే బిందురేక ఏవ పరాత్మకః॥ చతుర్ధా
ధారకమలే షోఢాధిష్ఠానపంకజే॥ ఉభయాకారరూపత్వాదితి శ్లో
షాంతదాత్మతేతి॥ అస్యార్థః ఏక ఏవ బిందుః మూలాధారకమలగత
చతుర్దళేషు చతుర్ధా॥ స్వాధిష్ఠానపద్మగత షడ్దళేషు షోఢా॥ ఏ
వం దశధాభిద్యతే॥ అయం భావః॥ మూలాధారం చతుష్పత్రం సర
సిజం। స్వాధిష్ఠానం షడ్దళం- మణిపూరం దశదళం-అనాహతం ద్వా
దశదళం॥ విశుద్ధపద్మం షోడశదళమితి॥ సర్వయోగశాస్త్రప్రసి
ద్ధం॥ అత్రాధారపద్మస్య దళచతుష్టయం బిందుచతుష్టయాత్మకం
తేచబిందవః మనోహంకారబుద్ధిచిత్తాఖ్యాః-ప్రకృత్యాత్మనా జగన్ని
ర్మాణహేతవ ఇతి సర్వయోగశాస్త్రప్రసిద్ధం॥ స్వాధిష్ఠాన పద్మగత

షడ్దళానాం- కామక్రోధలోభమోహమదమాత్సర్యాత్మకాబింద
వః-షట్ ॥ అతఏవసంహృతిబిందవఇత్యాహుః తదుక్తంపతంజలి
నా ॥ భగవత్యాస్స్వాధిష్ఠానేసంహారకృద్బిందుకృతఇతి ॥ ఏవంచశ
బిందవఃకమలద్వయదళాత్మకాఃమణిపూరంపూరం మూలాధార
స్వాధిష్ఠానాత్మకమితిదశదళం॥అనాహతచక్రేమణిపూరప్రకృతికం
దశదళం॥ పూర్వోక్తకమలద్వయప్రకృతికందళద్వయంఏవంమణిపూర
ప్రభృతిఆజ్ఞాంతానిచత్వారికమలానిమూలాధారస్వాధిష్ఠానప్రకృ
తికాని ॥ అతఏవమూలాధారద్వికేఉత్తరచతుష్కమంతర్భూతమి
తితస్యైవబిందోర్దశధాత్వంనాన్యథేతిసిద్ధం ॥ యద్యపికౌలా
లానాంద్వికానుసంధానాత్ షట్కమలానుసంధానఫలంసేత్స్యతి॥
తథాపిషట్చక్రైక్యానుసంధానాభావాత్॥కౌలమార్గఃకులమార్గఏవే
తికౌలమతతత్త్వం - సమయినాంతుకార్యభూతకమలచతుష్కాను
సంధానాదేవకారణభూతకమలద్వయానుసంధానఫలంసేత్స్యతి॥
ఏవంకులసమయాచారయోర్భేదోవగంతవ్యఇతిరహస్యం॥ ఏతత్ప
ర్యంత్వత్పజననాసీతిపదంప్రయుంజానస్యహృద్గతమిత్యవగంతవ్యం
అతఏవకాళిదాసభగవత్పాదైఃకులసమయమతభేదప్రతిపాదనంఏకే
నశ్లోకేనసకలజననీస్తోత్రేకథితం॥చతుష్పత్రాంతష్షడ్దళపుటభగాంత
స్త్రివలయస్ఫురద్విద్యుద్వహ్నిద్యుమణిసముదాభద్యుతిలతే-షడశ్రం
భిత్వాద్వాదశదళమథద్వ్యాదశదళ-కలాశ్రంచద్వ్యశ్రంగతవతినమ
స్త్రైగిరిసుతే॥అస్యార్థః॥చతుష్పత్రమూలాధారకమలం॥అంతస్థితం -
అంతర్భూతమిత్యర్థః॥-యస్మిన్ స్వాధిష్ఠానమితిబహువ్రీహిః ॥
పతత్పురు[illegible]స్మిన్ అంతర్భావయోగాత్ - షడశ్రంభిత్వా
దావిత్యుత్తర[illegible]ద్వయాత్పూర్వబహువ్రీహిరేవ॥చతుష్పత్రాం
తశ్చతత్ షడ్దళంస్వాధిష్ఠానంచ॥ చతుష్పత్రాంతఃషడ్దళం ॥ తస్య
పుటాభగాఃపుటాత్మికాఃతత్ప్రకృతికాఇతియావత్॥భగాఃత్రిగో

టీ॥ మణిపూరప్రభృతిచతుశ్చక్రస్య మూలాధారాది ద్విక్రప్రకృతికస్యోక్తత్వాత్॥ తేషాంత్రికోణాత్మకత్వం - త్రికోణేవైందవంశ్లిష్టమష్టారేష్టదళాంబుజమిత్యత్రసమ్యక్ నిర్ణీతం-పుటభాగానాంఅంతర్మధ్యేత్రివలయంగ్రంథిత్రయంస్వాధిష్ఠానానాహతాజ్ఞాంతేష్వగ్నిసూర్యచంద్రాత్మకరుద్రగ్రంథి విష్ణుగ్రంథి బ్రహ్మగ్రంథ్యపరపర్యాయత్వేనస్థితమిత్యర్థః।తత్రస్ఫురత్స్ఫురంతిస్త్రియాః పుంవదిత్యాదినాపుంవద్భావః విద్యుతఃసౌదామిన్యాఃవహ్నేః అగ్నేః ద్యుమణేః సూర్యస్యనియుతశబ్దః అగణేయార్థ ద్యోతయతే. తస్యైవాభాయస్యాస్సా॥ద్యుతిలతాఃత్యాతటిద్వల్లీతస్యాస్సంబుద్ధిః ఆజ్ఞాచక్రాంతేబ్రహ్మగ్రంథివిభేదనసమయేవహ్నినియుతాభా।అ అనాహతచక్రాంతేవిష్ణుగ్రంధిభేదనసమయేద్యుమణినియుతాభేతి వివేకః ॥ షడశ్రంమూలాధారగర్భితంస్వాధిష్ఠానంచభిత్వాఅథ తదనంతరందశదళంమణిపూరంభిత్వాద్వాదశ దళమనాహతం-భిత్వాకళాశ్రంవిశుద్ధచక్రంభిత్వాద్వ్యశ్రంఆజ్ఞాచక్రం భిత్వాగతవతిసహస్రకమలమితిశేషః హేగిరిసుతె హిమాలయ కన్యకేన మస్తే॥అత్రచతుష్పత్రంమూలాధారంస్వాధిష్ఠానెఅంతర్భూతం॥ కౌలాఉపాసతఇతిప్రతిపాదితం॥సమయినస్తుస్వాధిష్ఠానంభిత్వా మణిపూరంప్రవిష్టాయాదేవ్యాఉపాసనంకుర్వంతీతిసమయమతతత్వంచప్రతిపాదితం॥అత్రసౌందర్యలహర్యాంయావత్ప్రమేయజాతంసమయమతసిద్ధాంతరహస్యత్వేన కౌలసిద్ధాంత రహస్యత్వేనచప్రతిపాదితమస్మాభిః॥తత్సర్వంసూక్ష్మదృశామహాత్మభిః అనుసంధేయమితిసర్వమనవద్యం॥ ... ... ౯౯॥

మూ॥ ప్రదీపజ్వాలాభిర్దివసకరనీరాజనవిధిస్సుధా
సూతేశ్చంద్రోపలజల లవై రర్ఘ్యరచనా ॥
స్వకీయైరంభోభి స్సలిలనిధి సౌహిత్యకరణం

త్వదీయాభిర్వాగ్భిస్తవజననివాచాంస్తుతిరియం॥౧౦౦॥

వ్యా॥ ప్రదీపజ్వాజాలాభిరితి॥ ప్రదీపస్యకరదీపికాయాఃజ్వాలాభిః కీలాభిః దివకరనీరాజనవిధిః దివసకరస్యసూర్యస్యనీరాజనకృత్యం సుధాసూతేఃచంద్రస్యచంద్రోపలజలలవైఃచంద్రకాంతనిష్యందైః అర్ఘ్యరచనాస్వకీయైః ఆత్మసంబంధిభిః ఏతత్స్వకీయ పదంప్రదీపజ్వాలాభిరిత్యాద్యావృత్త్యయేనాన్వతి॥ స్వకీయాభిరితి॥ అంభోభిః జలైఃసలిలనిధిసౌహిత్యకరణం సలిలనిధేస్సముద్రస్య సౌహిత్య-తృప్తిః తస్యాఃకరణం హేతుః తర్పణవిశేషః॥ త్వదీయాభిఃత్వదుత్పన్నైః త్వదీయాభిః వాక్యసందర్భైః తనభవత్యాఃజనని మాతః సవిత్రిత్యర్థః॥ వాచాంవాక్ప్రపంచస్యస్తుతిరియం। స్తుతిరితి పూర్వోక్తజ్వాలాదివాక్యప్రతిపాదితార్థసామ్యపరామర్శః। తథా ప్రతివస్తూపమాలంకారః। ఉపమానోపమేయయోః వస్తుప్రతివస్తుభావత్వేనాన్వయాత్॥ యథాఇయంస్తుతిరితిస్వరూపమాత్రమే వపరామృశః। తథాభిన్నవాక్యత్వేనబింబప్రతిబింబాక్షేపాత్॥ దృష్టాంతాలంకారః ఏవం ప్రతివస్తూపమాలంకారయోరన్వయభేదేన; ప్రతీయమానత్వాత్ వాక్యద్వయాశ్రయణాత్సంసృష్టిరేవతిష్ఠ్యయం॥ సంయోజనాతుస్వస్యైవ॥ అస్మిన్ సౌందర్యలహరీ శ్లోకశతకేసమాసేనః పద్యాన్యమితసముచ్ఛ్రితస్థూలస్తనభరఖితి॥ సధిఃత్యేఇతిచశ్లోకతయంప్రక్షిప్తే॥ తత్తుభగవత్పాదకృతంనభవతీతి.కేనచిత్ప్రక్షిప్తమితినవ్యాఖ్యాతం॥౧౦౦॥ .... *

ఇతిశ్రీలొల్లకులసంప్రదాయప్రతిష్ఠకభ్రమరాంబికాప్రసాదసముల్లసితమహాసారస్వతభట్టలొల్లగ్రంథవివరణకశ్రీమహోపాధ్యాయమహాదేవాచార్యసత్తమేన॥ సాహిత్యపారిజాతస్మృతికల్పతరుప్రబంధలక్ష్మీధరాద్యపశ్చైవభరతార్ణవహోత్యాఖ్యమీమాంసాగ్రంథవ్యాఖ్యాప్రణేత్రవిరించిమిశ్రేపంచమేనమీమాంసాద్వయజీ

తనిమాఽత్మపురుషోత్తమమహోపాధ్యాయేన ప్రాభాకరామృత
వాహినీప్రభావళీప్రముఖానేక ప్రబంధసందర్భ ప్రవర్తకమహో
పాధ్యాయలక్షణార్యపౌత్రేణ నయవివేకదీపికాప్రబంధవిధాతృమ
హోపాధ్యాయవిద్వత్సార్వభౌమనూతనవ్యాసాంకితాద్యనేకబిరు
దాంకిత శ్రీవిశ్వనాథభట్టారకతనయేనఆదిమహీధరనందనపార్వతీ
గర్భశుక్తి ముక్తారత్నేనబహూకృతకవికరటిచితరత్నేనలొల్లకులక
లశాంబుధిసుధాంశునాయశఃప్రాంశునా ॥ హరితసగోత్రకల్పశా
ఖినాషడ్దర్శనీపారదృశ్వనా విశ్వనాథభట్టారకమాతరిశ్వనా ।
భ్రమరాంబికాప్రసాదసమాసాదితప్రతిభా విశేషేణనీలగిరికంధర
చరణారవిందచంచరీకేణవాణీ సహచరీకేణ సరస్వతీవిలాసాద్యనే
కశ్రితజన కల్పకేన నిగ్రహానుగ్రహాకారణేన మహోపాధ్యాయ
లక్ష్మీ ధరదేశికేనకృతేనలక్ష్మీ ధరాఖ్యాసౌందర్యలహరీవ్యాఖ్యా
నయాసంతుష్టోభవతు భగవద్గురుః శ్రీశంకరః ॥

—o—

సవ్యాఖ్యా-సౌందర్యలహరీ

సమాప్తా.

ఓమ్ తత్సత్.